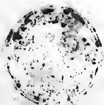

C.297

33183

ODDI DE ODDIS
PATAVINI PHYSICI AC MEDICI

Tempeſtate ſua celeberrimi

In primam Aphoriſmorum Hippocratis ſectionem Elaboratiſsima, & lucidiſsima Expoſitio

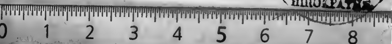
Nunc primum ad medicinæ candidatorum utilitatem Marci de Oddis filii opera in lucem edita.

PATAVII
Apud Chriſtophorum Gryphium.
M D LXIIII.

CLARISSIMIS, AC GRAVISS. Reip. Venetæ Senatoribus, nec non & Academiæ Patauinæ Gymnasiarchis Sapientissimis Bernardo Georgio, Federico Valaresio, ac Marino de Caballis Equiti

Marcus Oddus Oddi filius. S. P. D.

RIA sunt omnia ex diuini Platonis sententia libro de Legibus sapientissimi Gymnasiarchæ, in quibus homines, ut optime nostis, studium ponunt, quò eorum respublica, priuataue familia benè, rectèq; condatur, conditaq; in perpetuum custodiatur: primum quidem in animi bonis repositum est, alterum in corporis dotibus, reliquum in pecuniis. Nam quo ad

animum ſpectat, quid turpius in Repub. eſſe poteſt, quàm uidere homines intemperatam uiuere uitam, quæ doloribus uehementibus, & uehementibus uoluptatibus, furioſisq́, & inſanis mirum in modum amoribus agitatur? quid què pernicioſius, quàm ipſos in eadem ſuperbos, inuidos, infinitisq́ propè modum uitiis deditos intueri? hinc etenim familiarum interitus oriuntur, hinc conciuiũ, parentum, amicorumq́ neces; hinc bellorum calamitates, ueluti quadam illuione ita ciuitates deuaſtantes, ut & multo pauciores ciues ſtatuto numero ſuperſtites euadant, & ipſæmet ciuitates neceſſariò cum ciuibus corruant; contrà uerò ſi temperati ſint iidẽ,

prudentes, fortes, bonarumque disciplinarum studiosi, respublica, priuataque domus reuera pacifice, ac perpetuo tempore uigebit. Si deinceps corporis dotes respiciamus, quis plane non intelligit, hominem ægritudinibus uallatum, neque familiæ, neque Reipub. quicquàm prosicere? Quemadmodum eos, qui nummis penitus carent, miserrima quippé uita potiri, siquidem propriæ familiæ, aut Reipub. dúm bella quandoque gerenda sunt, opitulari nequeunt? Quo fit, ut in Republica, seu qualibet ciuitate bene, riteque instituta tria hæc prædicta uel maximè expetantur. Primum quidem ut homines præsint,

qui ſinceris animi moribus bonos quidem amplectantur, prauos uerò corrigant, aut ſi hi ex caſtigatione meliores fieri nequeant, ex hominum conſortio penitus aboleantur: ſecundum autem, ut Medici inſignes adſint, qui corporis ſanitati conſulant, ut hanc poſitam conſeruēt, amiſſam uerò recuperent: Et poſtremum, ut publicum ærarium præſtò ſit, hoc enim exhauſto exiſtente ciues haudquaquàm ſecuri uitam traducunt. Quæ ſanè tria nùm in ueſtra amplisſima repub. Senatores clarisſimi ſita reperiantur, nemo eſt adeò ſtolidus, qui non apertè ſatis uideat, atque inſuper intelligat ea eſſe maiora adhuc, quàm quæ in qualibet alia repub. extite-

rint, atque perfectiora, siquidem in ea & temperati plurimi uiri cõspiciuntur, qui in consulendo prudentes, in agendo fortes, & in administrando iusti, pacificiq́ꝫ existunt; & medici præexcellentes, qui ægritudinibus hominum præsunt, atque pecuniarum cumulus incredibilis, quibus nõ solum bello ciues ab inimicorum iniuriis, sed & uigente pace à peste, fame, cæterisq́ꝫ pernitiosis calamitatibus defenduntur: Testes huiusce rei locupletissimi sunt ciuitates, oppida, ac rura omnia, quæ uestris prudentissimis consiliis subiecta sunt, quandoquidem nosipsos mandatis hominibus, qui prudentia, consilio, probisq́ꝫ moribus nostrorum animos, nostraq́ꝫ omnia

regant, atque gubernent: Te-
ſtes quinetiam ſunt, nam com-
pluribus elapſis iam annis, dum
hoſtes ciuium raperent fortunas,
quanto impendio, quantaq́ ſol-
licitudine ipſos propulſaſtis; &
quàm ſicuras eorum familias,
ac fortunas reddidiſtis? proxi-
mis uero diebus nonnè dirum hu-
manæ naturæ monſtrum, peſtem
inquàm ab eiſdem auertiſtis? &
fame oppreſſos publico ueſtro
ſumptu ſuſcitaſtis? Mitto quàm
uobis curæ ſit, ut medici præ-
ſtantes exiſtant, qui non ſolum
ueſtris in terris uobis, omnibus
què ſubiectis ciuitatibus, ac op-
pidis, ſed & exteris nationibus
præſint, quandoquidem ab excel-
ſo illo ueſtro Senatu tam celebre

in tota Europa Gymnaſium Pa-
tauii conditum eſt, ut ad id tan-
quàm ad nouas ampliſſimas A-
thenas homines undiqué conflu-
ant, non tantum medicam di-
ſciplinam, uerùm & reliquas li-
berales ſcientias adepturi, qui-
bus & corporis, & animi bo-
na maximò cum eorum emolu-
mento ſibi comparare poſſint,
ſancitumq́ eſt, quò eximii in qua
que facultate homines ſummo
cum ſtipendio ad docendum elli-
ciantur, tres in Repub. ex opti-
mis grauiſſimi Senatores ut eli-
gantur, hisq́ tota Gymnaſii cu-
ra ut demandetur, qui & do-
ctrina, & prudentia & animi can
dore Gymnaſiarchæ ſint, atque
ipſius moderatores. Cum igitur

amplissimus ille ordo inter tot uiros authoritate graues, doctrina eruditos, & consilio prudentes tres uos reipub. nimirùm ueſtræ lumina ſelegerit, quibus omnia, quæ ad ſtudium ſpectant, debentur, meas eſſe partes putaui, ut cùm Pater meus, dùm uiueret (cuius quidem doctrinam ueſtris ſemper honoribus exornaſtis) à uobis penderet, mortui quoque monumenta, dùm ea poſteris tradere exopto, uobiſipſis uti patronis dicarentur, qui ueſtra, qua uti ſoliti eſtis, authoritate, ipſorum patrocinium ſuſciperetis, eaq; ab inuidorum, maleuolorumq; morſibus liberaretis, intelligebam nanque duo fore hominum genera, qui haſce medicas Patris legerent

interpretationes, alterum quidem non ut ex his quicquàm addisceret, sed ut eas malo quodã animo, iniusteq́ carperet, atque calumniaretur, alterum uerò eorum, qui cùm uel ueritatis indagatores sint, uel ipsius Patris aliàs auditores extiterint, lucubrationes eas pacato animo legent, suadebuntq́ aliis medicinæ studiosis, ut hisce adhæreant, eaq́ amplectantur. Fuit itaque à nobis non sine optima ratione factum, ut hæc uobis monumenta dicarentur, si enim uestrum est, ut est certé hoc Gymnasium, uestri sunt & labores, qui ex eo prodeũt, cuius enim sunt horti, ac uiridaria, illius sunt & fructus. Tantum uerò sub uestro crescit magistratu Gymna-

ſium iſtud, ut ſi uocis compos ſit, haud dubiè à Diis petat, ut à uobis duntaxat regatur: idem profectò de hac excelſa repub. dicendum eſt, quæ in manu, atque adminiſtratione ueſtra exiſtit, nam & ipſa ſi loqui poſſit, exclamet certè beatam ſe fore, ſi diutius à uobis gubernetur, quid enim eſt, quod uel ſapienter excogitari, uel prudenter fieri ualeat in tanto negotio, quantum eſt illud de adminiſtranda ciuitate omnium maxima, quæ in Europa, atque adeò in uniuerſa Italia ſint, quod non à uobis tribus & ſapientiſſimè excogitetur, & prudentiſſimè perficiatur? Proinde quo ad me ſpectat, ſtudui ego in hiſce excudendis interpretationibus, ut hæ ex

ſido Patris exemplari, quod ad memoriam in ſenio (ut ſolertiſſimus Galenus conſulit) ſibi conſcripſerat, quàm caſtigatiſſimæ in lucem prodirent, cultioresq́ in hominum manus dubió procul exiiſſent, ſi repentina morte præuentus eas exornatiores reddere potuiſſet; nihil enim eſt in rebus humanis tam concinnum, aut tam cultum, quod non & concinnius reddi, & cultius ſtudio, ac diligētia queat, quemadmodum non ſolùm ex naturalium, ſed & ex artificialium rerum contemplatione animaduerti poteſt: Quò fit, ut hi uel maxime ſint deteſtandi, qui aliena ſolent Typographis committere, nec caſtigata, nec elaborata, quorum

non exiguus numerus est (de his loquor, qui præceptorum scripta solent impressoribus tradere eo modo se habentia, quo legentibus illis à currenti eorum calamo col lecta sũt) cuius quidem quot sint, quantiq; lapsus, non est herclè, ut dicam. Fit autem ut edita præce ptorum monumenta, multis po- stea sint calũniis obnoxia. Quod tamen non est mediusfidius nobis nunc extimescendum, cum primũ enim allatum est nõnullos Patris mei discipulos decreuisse quasdã eius prælectiones excudere, præ- ueni ego illos nõ solum, ut ne aliis attribueretur id, quod Patris erat sed etiam ut non nisi studiose cul- tum in lucem prodiret. Accipite igitur Viri Nobilissimi hylari frõ

te hoſce ex ueſtris uiridariis pro-
ductos fructus,quos ego hucuſq;
ſeruaui, ut ueſtris auſpiciis in lu-
cem prodirent,qui à medicinæ Cã
didatis deguſtati in re, quæ cæte-
ris omnibus, quæcunque ab Hip-
pocrate ſcripta ſunt,interpretatio
ne indigebat, etſi non tam fucatæ
dulcedinis,ut & alii , participes ui
debuntur,ſuauem tamen iis quen
dam,natiuumq; ſaporem redole-
bunt,ac ſinceram quãdam harmo
niam præſeferent; nec ſolum ama
bò accipite,ſed defendite(quæſo)
has Patris lucubrationes ab his,
qui aduerſus eas latrare incipiunt
earumq; dulcorem guſtu amara
bile pleno confundere conten-
dunt, illius enim hi labores ſunt,
qui dum per quadraginta annos

philosophiam, medicinamq́ Patauii professus est, adeo studiosorũ utilitati inuigilauit, ut propria uita neglecta uel languens, & ægrotans legere ex publica cathedra non detrectarit. Illius ergò manes credite modo alloqui, præter quòd filius etiam, qui paternis uestigiis insistit, medicinam secutus uos pariter implorat, qui omnem operam uobis, quando opus sit, pollicetur. Valete Illustrissimæ Reipub. splendidissima lumina.

ODDI DE ODDIS PATAVINI PHYSICI, AC MEDICI

in primam Aphorismorum Hippocratis sectionem dilucidissima EXPOSITIO.

IPPOCRATIS *Aphorismorum liber proponitur de more hoc anno nobis interpretandus, liber inquã tametsi breuis, difficillimus, his tamen, qui breui tempore legitimam cupiunt adipisci medicinam perquam utilis.* Verum *antequam ad præcipuum nostrum institutum accedamus, operepratium fore arbitramur, si qua ratione libri huius expositores sectabimur, & à quibus abstinebimus, explicauerimus, hinc enim unusquisque facile intelliget, quibus sibi potissimum, & qua ratione studendum erit.* Imprimis *itaque sequemur* Galeni *expositionem, atque illum ab his defendere conabimur, qui*

eius dicta iniustè reprębendunt, etsi quid boni in Philothei expositione, atque Oribasii, siue Oribasio attributa reperiemus, illud in mediū afferemus, quę insuper à Latinis *scripta,* Iacobo *nempè* Forliuiensi, Vgone, *& alijs id genus digna consideratione uidebuntur, examinabimus: neque grauabimur, quę utilia à* Neotericis, *contemporaneisque nostris dicta sunt, ęqua lance ponderare: nihil denique eorum prętermittemus, quę ad illorum explicationem conferre existimabimus, quę in aphorismis à nobis exponendis ab* Hippocrate *scripta fuerunt: addemus etiam aliquando, quę assiduo, & longo studio à nobis fuerunt inuenta: Abstinebimus autem à quibusdam inutilibus rebus, quę potissimum ab expositoribus* Latinis *in dubium reuocari solent, aut ex proposito, aut ex praua eorum intellectione, quę ab* Hippocrate, *&* Galeno *in hoc libro traduntur.* Gal.n. *tertio de differ. puls. in principio, nec non sexto de simp. med. propè initium affirmat* Hippocratem *in huius libri uestibulo proponētem,* Vitam *breuem,* Artem *uerò longam, nos reddidisse admonitos, ut superuacaneis omnibus, quęquè ad assequendum artis finem minime conferunt, omissis, utilia tantum inuestigemus:* Quare Pamphilum *reprębendit, qui de herbis scribens uidetur de anilibus fabulis, & pręstigiaturis meminisse, quę non solum curiosa, & à medicina aliena, uerum etiam falsa existunt: constituimus tędiosam quoque nominum interpretationem euitare, neque enim nomina omnia exponenda sunt, ut recte* Gal. *in expo-*

ſitione linguarum Hippocratis *ſentit,id enim* Gram*maticæ peritiæ,non* Medicæ *artis munus eſt,ut* Gale*no ſapienter placuit in lib.ad* Traſib.*an medici, an gymnaſtici ſit ſanitatis cuſtodia.* Quamobrẽ *tertio de differ.pulſ.citato refert,eum non eſſe dignum uenia,qui de nominibus pugnat, & multum laborat, ac ſolidos,& maximos replet libros,quaſi tantum ei ſuperet temporis,ut & inutilia diſcere, & neceſſaria per ocium poßit commode indagare,cum tanta alioqui ſit rerum obſcuritas, ut ſi uel in triplum uita hæc noſtra prorogetur, nec tunc quidem exactè nos omnia cognoſcamus:quare de* Platonis *ſententia præcipit in ſexto de anatho.adminiſtra.fermè in fine, & xi.meth.med.xii.& alibi ſæpius, ut nomina contemnamus,interea uerò omni ſtudio,ac diligentia rerum ſcientiæ incumbamus:* Neque *tamen ſilentio prætereundam eorum nominum declarationem duximus, quæ aliqua indigebunt enucleatione, ut perſpicua ea fiant,quæ cùm ab* Hippocrate,*tùm à* Galeno *ſcribuntur,uſus enim nominum, mutuuſquè inter nos ſermo propterea inſtitutus eſt(ſi* Galeno *nono de placitis* Hippo.*&* Plat.*credimus) ut opiniones animæ nobis ipſis explicemus, quas ex naturæ rerum contemplatione concepimus:* Vnde *ſecundo met.med.primo inquit,* Alterum,*qui docere uolet, quæ ipſe tenet, huic prorſus nominibus propter res uti eſt opus, in quorum uſu claritas,quaſi meta, ſpectanda erit, nam qui ſic nominare quæque ſtudet, ut qui diſcit clariſſime*

intelligat, nimirum is optimus præceptor fuerit. Hanc igitur ob causam nos in nostro legendi officio & nominibus, & uocabulis utemur, quæ nunc omnibus nota sunt, & assueta: quòd si non erunt ex Ciceronis *gremio accepta, non erit id mihi uitio uertẽdum, neque enim ut appellemus, aut nomen proprium instituamus, artem medicam tractamus, sed ut præsentia complectamur (ut primo de differ. pul. primo legimus) & impendentia prouideamus ægrotis, quæ non ex nominibus profectò, sed ex rebus inueniuntur, ad rerum nanque cognitionem nihil nomina referunt, sed tantum ad docendum faciunt: hinc fit, ut* Galenus *dicat, si uel* Dionem, *uel* Theonem *uelis uehementem pulsum appellare, non hercle offendas in docendo, nec curiosus esto, proprie ne, an improprie dicatur, hæc enim non nominum constituendorum, sed rerum scientia est, nam nõ qui res improprie uocant ad medicos remittuntur, sed qui sanitatem inquirunt: quare nominari rem, prout quidem succurrit, dat ueniam* Galenus *14. meth. med. 9. modo clarè, & ex usu legentiũ (ut primo habet eiusdem 8.) nominetur, nec qui nominat, mutet postea, uel transponat eorum usum, sed perpetuò per omnem disputationem obseruet, quò & quæ dicat, facile intelligamus, & refutationes, redargutionesquè omnes ad aliquid clarum, distractumquè referamus: etenim rerum scientia ad salutem hominum pertinet, errorisquè in ea finis est pernities, quemadmodum xi. meth. med. 12. asserit, nominibus*

uerò siue propriè, siue impropriè utare ad ægrotos id parum attinet, quando (ut 6. eiusdem primo uidere licet) non ex horum exquisita impositione, sed ex appositis remedijs ægro salus paritur: Sed quid multis opus est? Plures alios equidem, & fere infinitos Galeni locos cõmemorare in præsentia possemus Iuuenes studiosissimi, meiq; amantissimi ad eorum, quæ dicta sunt, confirmationem, quos tamen breuitatis studio omittendos esse dijudicamus, ut quod præcipuè intendimus, aliquando aggrediamur.

Cùm itaq; uestrũ sit institutũ medicã facultatem perdiscere, nostrũ uerò illã uos paterno quodã affectu docere, iccirco ut eã, cũ opus fuerit, exercere ualeatis, imprimis declarãdũ id mihi sese offert, quodnã medicina intendat, atque operetur, ex qua quidem declaratione non despero fore, ut non pauca ex octo capitibus Auer. quæ προλεγόμενα dicũtur, uobis pateãt, multasq; in utranque partem agitare solitas dubitationes facile diluere possitis. Verum imprimis uos non ignorare oportet, quòd ut ex Galeno colligitur libro ad Trasi. an med. & c. cap. 35. & 38. de Platonis sententia in Gorgia, cum duæ sint res, quibus constamus, corpus scilicet & anima, duæ etiam artes existunt, animæ una, quam ciuilem Plato appellauit, altera corporis, quam dixit Plato proprio carere nomine; cuius artis duæ partes cùm sint, una quidem ægrorum, quam proprio nomine medicinam nuncuparunt, altera uerò sanorum, quam Erasistratus salubrem nominauit, Plato uerò Gymnasticam, non salubrem, cùm

enim quatuor genere sint materiæ omnes, à quibus corpus nostrum alterari potest, ut Gal. *habet libro citato cap. 34. manuaria scilicet functio, medicatio, exercitium, & uictus ratio, quarum duæ priores ad solos ægros pertinent, tertia uerò ad solos sanos, quarta autem utrisque communis est, cùmque pars illa totius artis, quæ circa ægros uersatur, utpote maxime urgens prima fuerit inuenta, ut* Gal. *ibidem cap. ultimo testatur, in qua de duabus materijs ad solos ægros spectantibus, & de illa, quæ etiam sanis communis est, pertractatum fuerat, deinde inuenta etiam ea parte, quæ circa sanos uersatur, reliquum fuit, ut in ea de sola exercitatione ageretur, quando prior pars inuenta trium materierum notitiam præoccupauerat, ut cap. 39. citato libro* Gal. *placuit: propterea* Plato *eam* Gymnasticam *nominauit: cùm inquàm duæ artis illius partes proprijs nominibus nuncuparentur, ut dictum est, tota uerò ars proprio nomine careret, obtinuit consuetudo, ut nomine partis prius inuentæ appellaretur: quo fit, ut medicina non sit nomẽ proprium totius artis.* Animaduertendũ *est igitur, quòd huius medicæ facultatis ea est intentio, ut homo corporis bona illius beneficio possideat, quæ tria sanè sunt (tot enim recenset* Gal. *in lib. ad* Trasi. *& c.) sanitas scilicet, naturalis actio, naturalisque pulchritudo, quæ tanta inter se affinitate iunguntur ut sanitatem reliquæ duæ sequantur, uelut fructus quidam, & filiæ, eaque egeant, ut causa ad sui generationem, nam cùm procreata sanitas semel fuerit, tunc*

*& si quis maxime uellet, non posset tamē reliquarum duarum productionem ullo modo prohibere, uerum sanitati potest quis arbitratu suo impedimento esse, ex cuius læsione necessariò etiam sequitur actionis naturalis, naturalisque pulchritudinis offensa, neque aliter potest quis actionem, & pulchritudinem lædere, uel iuuare, quàm si sanitatem prius uel læserit, uel iuuarit, non autem contra: quo fit, ut sanitas sit omnium prima, in quam primò, & per se medici operatio dirigitur, in actionem uerò & pulchritudinem non nisi per accidens, & consecutionis cuiusdam ratione: quapropter medicina cùm studeat, ut prædicta bona homini adsint, quicquid agit, & contemplatur gignendæ sanitatis gratia molitur, qua genita nihil adhuc laborat in reliquis duabus, cùm ad earum generationem satis sit sanitatem genuisse, quam illæ necessitate quadam consequuntur: Cùmque itaque medicus desinat primùm agere in sola sanitate, ob id sola utique sanitas per se scopus est, & finis medicinæ, actio uerò & pulchritudo secundum accidens, ut supra dictū modo est: V*nde *medicæ facultatis scopū sanitatem esse dicit* Gal. *in lib. de sectis in principio, finem uerò eius possessionem*. Nec *mirari oportet, quòd pleraque ab eo in primo de compost. med. secundum locos, & ab* Aui. *in* 7. *quarti scripta uideamus, quæ ad pulchritudinem, non ad sanitatem attinent quandoquidem artis comptoriæ scopus is est (ut ex modo adducto Galeni loco colligimus) ut pulchritudo fucata inducatur, exornatoriæ uerò partis medici*

næ ea eſt intentio, ut quicquid ſecundum naturam eſt, id omne in corpore cuſtodiatur, quod & naturalis conſequitur pulchritudo, caput enim alopecia affectũ oculiq; ſine pilis palpebrarum, & ſuperciliorum indecoro ſunt aſpectu, nõ ſolum uerò ad pulchritudinẽ, ſed multò prius ad partium ipſarum ſanitatem huiuſmodi pili conducunt, ut perſpicuè patet ex. xi. de uſu partium libro: at uerò faciei colorem per pharmaca nitidiorem, aut rubicundum magis efficere, uel pilos capitis criſpos, uel fuluos, præterea nigros, & in longitudinem auctos (qui mulierum mos eſt) hæc ipſa, & quæ huiuſmodi ſunt, comptorij maleficij exiſtunt opera, medicæ artis minimè: Verum propter ſocietatem quandam, quæ cum illa intercedit, ad regiarum quandoque fœminarum, regumq; ipſorum imperium comptoriam quoque adiungimus, quando his negare nihil liceat, docendo tamen longè comptoriam ab exornatoria medicinæ parte differre. Proinde cùm medicæ artis ſcopus ſanitas ſit, multifariam poteſt medicus circa ſanitatem, hac ut homo perfruatur, operari, aut enim præſentem conſeruare intẽdit, aut ad melius ducere, aut labentem præſeruare, aut iam deperditam reſtituere, aut reſtitutam ualidiorem adhuc reddere, quæ reſarciendo, quod prolapſum eſt, omnia efficit, reſarcit enim duntaxat medicina labefactatam ſanitatem, nouam efficere non poteſt, naturæ enim illud opus eſt, ita nos docet Gal. in lib. ad Traſſ. an medici & c. & in tractatu de conſtit. artis med. alibique, ita ut non modo curantes, ſed & conſer

uantes quod prolapsum est, reficiant corpus, siquidē à natura genitum cùm continuè & corrumpatur, & diffluat, præside indiget asidente, qui quale, quantūue dißipari animaduertit, tale, ac tantum infundat, quòd si diffluens, infusumq; paucum sit, ita ut sensum effugiat, conseruari quidem corpus dicitur, sin autem multum, ut non effugiat sensum, curari. Hoc Gal. *in lib. ad Traßib. an medici & c. eliganti admodum, aptoq; declarat exemplo, si duo sint dolia (inquit ille) aqua plena multis in locis perforata paruis foraminibus, per quæ paulatim aqua diffluat, alterique doliorum præses aßistat semper uicißim reddens, quantum diffluit, ita ut minime permittat aquam in dolio sensibiliter ullo temporis momento deficere, alteri uerò nullus adsit custos; sed ubi inanitum ualde fuerit, ita ut sensu percipiatur deficere in dolio aquam, statim quis superueniens semel totum impleat, nouæque tantum aquæ adijciat, quantum fluxerit, prior quidem conseruare, alter secundus scilicet curare dicetur: itaque, & conseruantes, & curantes corrigunt corporis prolapsum, qui tamen differunt, quando alter, nempè conseruans paruum, alter uerò, nimirum curans magnum corrigit, quæ correctiones omnes eiusdem sunt artis, ut etiam eiusdem artis est paruam muri partem læsam, & magnam corrigere:* Neque dicendum propterea est, quòd cum correctio per contraria fiat, si sanitatem conseruans paruum emendat lapsum, conseruatio igitur per contraria

fiat, perinde atque curatio, cuius oppositum ubique sustinet Galenus *affirmans similibus effici conseruationem, curationem contrarijs, oportet enim semper remedium pro morbi magnitudine inuenire, ut Gal. in 3. lib. artis medicinalis 89. iuxta* Leoniceni *diuisionem autumat, ut uerbi gratia si corpus ad caliditatem decidat decem numeris ea, quæ naturalis est, maiorem, decem pariter numeris naturali temperatura frigidius adhibendum remedium est: ex quo consequitur, quòd licet & conseruantes, & curantes cõtraria applicent remedia, quia tamen conseruantes paruum corrigunt lapsum, ita ut sensum lateant, etiã contraria applicita ita sensum effugiunt, ut similia esse uideantur, secus autem in curatione est:* Et *quia medicus sensu iudicat, ut in secundo artis medicinalis innuit* Galenus, *propterea dicimus conseruationem quidem per similia fieri, curationem autem per contraria.* Quòd *insuper ille, qui corpus humanum ad melius ducit, naturalem corrigat lapsum notat* Gal. *in tertio artis medicinalis, ubi docet, qua sit illud ratione faciendum, eadem enim ratione, qua & corrigens lapsum præter naturam, contraria admouet:* In *præseruatione etiam, resumptioneq; quòd lapsus corrigantur, non est, quòd quis ambigat, si modo meminerit, id uel in conseruatione fieri, in qua tamen casus minor est, quàm in his, qui aut in ægritudine incidũt, aut conualuerunt quidem, nondum tamen antiquum robur receperunt.* Constat *itaq;, quòd medicus, quocunque agat modo, semper lapsus corrigit, quoniam*

uerò quilibet lapsus corporis contingit, aut quia in eo est aliquid, quod adesse naturaliter non debet, aut quia deest, quod adesse oporteret, siue illud ad substãtiam, siue ad aliquod accidens attineat, ob id iure sanè optimo Hippocrates *in lib. de* Flatibus Medicinæ *diffinitionem afferens dixit nihil aliud eam esse præter quàm ablationem, & adiectionem, ablationem quidem exuberantium, adiectionem autem deficientium; quam* Galenus *diffinitionem laudauit, & in 11. meth. med. 12. & in introductorio medicorum (si ipsius est liber) cap. 6. neque ab re, non enim per finem proponitur, sed per ea, quæ semper ut finis contingi ualeat, fiunt, apertè siquidem testatur in lib. ad* Trasi. *an med. & c.* Galenus *diffinitiones per finem traditas non leues difficultates parere, cuius ea ratio est, quoniam artifex (ut rectè proditum est in introductorio medicorum cap. citatò) non semper sui finis compos fit, etenim medicus haud perpetuò sanat, semper tamen aut quæ exuberant, aufert, aut quæ deficiunt, adijcit, quanquàm id planè de fine pro effectu sumpto, non pro scopo intelligendum esse moneo, solo nanque fine pro scopo, & causa finali accepto artes inter se discrepant, ut in lib. ad* Traß. *an med. & c. à cap. 24. usque ad 29. addiscere possumus: quòd enim materia (inquit ibi* Gal.*) artes non distinguantur, illud indicat, propterea* ꝙ *præter id, quòd una ars permultis materijs uti uidetur, ut medicina corpore sanitatem suscipiente, cibo, & potu, medicamentis, & id genus alijs, una etiam materia pluribus artibus subijci uide*

tur, ut lignum nauium artifici, & carpentario, & machinarum structori, & ædes fabricanti, infinitisq; alijs materia est, creta quoque multarum est artium materia, & lapides, aliaq; id genus multa, & insuper corpus nostrum philosophicæ scientiæ, medicinæ, & exercitatoriæ artis subiectum existit: neq; etiam ex operationibus, siue particularibus, siue communibus artium distinctionem sumendam esse dicendum est, quando tum multæ, tum pluribus artibus eædem possint esse communes: eadem ratione artium distinctio à præceptis minime petenda est, cùm & plura eiusdem artis præcepta esse poßint, & eadem pluribus artibus communia. Si quis uerò obijciet, quòd licet materia, operationes, & præcepta eadem pluribus artibus poßint esse communia, cùm tamen propria efficiuntur, non item sunt communia pluribus, & ea ratione possunt artes ipsas seiungere, ut corpus humanum, tametsi materia communis pluribus existit, nihilominus quatenus naturale est, philosophicæ scientiæ subiicitur, quatenus uerò sanitatis capax, medicinæ, quatenus autem bono habitu præditum exercitatoriæ, quod similiter de operationibus, & præceptis intelligas, respondebitur de Gal. sententia loco superius citato, quòd distinctiones prædictæ potestate nõ aliunde, quàm à fine sumuntur, neque enim materia, operationes, atque præcepta, nisi à fine artis propria constituuntur, à quibus si finis summoueatur, remanet cõmunia, minimè propria: Quare Gal. in lib. de optisecta ad Traß. cùm capite primo proposuisset, oportc

re præceptum omne uniuersim imprimis esse uerum, mox utile, postremò iactis principijs consentiens, in cap. dehinc tertio eiusdem libri hoc nobis reliquit, q. utile præceptum, cùm ad artis finem refertur, dignoscitur. Constat itaque artes inter se diuidi capto fine non proprie quidem, uidelicet pro effectu, sed pro scopo, & causa finali, ut paulò ante dictum est. Quod uerò, ac quale discrimen inter finem propriè pro effectu sumptum, & pro scopo, & causa finali acceptũ existat, sæpe nos legendo declarauimus, etenim res in potentia latens in suis causis scopus, & finalis causa nuncupatur, & est, quia cæteras causas ad agendũ excitat, ut quod est in potentia, actu existẽs fiat: Hãc Auic. 6. suæ methaph. cap. ultimo circa medium, & cum eo Auer. 2. metaph. com. 8. causalitatem causæ finalis appellant, nam si res actu esset, acquisita quoq; foret, quare nihil efficeret artifex, ut eam contingeret, unde eadem res, quæ existens in potentia scopus dicebatur, cùm actu existit, non adhuc scopus, sed finis uocatur, qui effectus est: & propterea in introductorio medicorum cap. 6. hæc uerba habemus, Quo fit, ut quousque hoc non acquiritur, non finis eius, sed scopus dicatur, cùm autem contingitur, finis: adhæc Arist. 2. physi. 29. pariterq; 5. metaph. 2. de causa finali utrobique agens, cùm ea dixisset esse gratia cuius, subiecit, Quòd si interrogati propter quid ambulat? responderimus, ut sanetur, putamus reddidisse causam, qua respõsione, cùm dicat, ut sanetur per uerbum scilicet futuri temporis, sanè constat non de sa-

nitate actu existente, sed potius de habente esse in potentia in suis causis Aristotelem *intellexisse. Animaduersione autem hoc loco opus est, quòd licet* Auic. *in lib. suprà adducto dixerit causam finalem non esse aliarum causam, nisi eam prius simus imaginati in anima, uel alio consimili (ut uerbis utar* Auic. *aut eius interpretis) non tamen dicendum est (ut quidam falsò crediderunt) rem extra animam non esse finalem causam, sed ut in anima, & mente artificis est:* Fortasse *uerò hallucinati sunt propter* Gal. *authoritatem quandam in lib. de const. artis med. 2. cap. ubi ait,* Initium *constitutionis artium à finis notione sumi,* Auicenna *siquidem in cap. citato ante medium tradit duplicem finem esse (per finem enim causam finalem scopumq; intelligit) unus quidem per essentiam, alter necessarius per accidens, finis nanque per essentiam causa est, quæ propter seipsam quæritur, necessarius uerò per accidens est quid necessariò requisitum, ut finis sit causa, & aliquo modo iuuans in causando, quod quidem non principale est, sed accidens necessarium: declarat hoc serræ exemplo, quæ non secaret, nisi dura foret, cuius sectionis principale agens est serræ substantia, durities uerò accidens est necessariò expetitum, ut serræ substantia secare ualeat: pariter etiam causam finalem per essentiam bonum, optimum, amabile, & desiderabile extra animam in potentia existens in suis causis esse dicimus: quod bonum causa est, ut cæteræ causæ sint causæ in effectu (sic. n. loquitur* Auic. *uel* Auicennæ *interpres) hoc est ut a-*

ctu causent, ad quod tamen peragendum necessariò, et accidentaliter requiritur, ut secundùm esse cognitum in anima sit, qua ratione desiderium ingenerans agẽs ad agendum excitat: neque enim agens ipsum agit, ut rei imaginem in anima existentem contingat, sed potius rem extra animam, quam exoptat, & desiderat, quare res extra animã bona, amabilis, desiderabilisq; primo, per se; & essentialiter causa finalis existit, & non eius imago in mente artificis; quod uidetur sensisse Auer. 12. *metaph.* 36. *ubi ostendit in nobis agens & finem differre, dicit enim hoc pacto,* Hæc *autem differunt in nobis scilicet quod mouet nos in loco secundùm quod est finis, & habet duplex esse, in anima quippe, & extra animam, quod autem est in anima, est agens motum, secundùm uerò quod est extra animam est mouens secundùm finem, uerbi gratia; quoniam balneum duplicem habet formam in anima, & extra animam, & propter formam in anima desideramus aliam formam extra animam, forma igitur balnei in anima est agens desiderium, & motum, extra autem animam est finis motus, non agens:* Hæc Auerrois: *quæ sententia uidetur etiam* Galeni *in lib. de const. artis medicæ cap.* 2. & 3. *ubi explicans, qua ratione finis notio comparetur, inquit,* Igitur *quam superiori libro methodum artium didicisti, eam modo tibi ad artem, quam constituere conaris, transferre tempestiuum est, idem hic quoque orationi principium statuendo, quod in illis omnibus nimirum finis notionem, quam unde consecuti simus, dicere nos præ*

sens tempus postulat. Primum itaque nos ipsos sanos, tùm alios homines cognoscere necessariò dicebamus, deinde ægrotos, unde sanitatis desiderium, artisq; cuiusdam constituendæ, quæ illam tueatur, nobis aduenit; Hæc Galenus. *Plura æquidem in hac materia dicere possem, quæ cùm aliàs fusius declarauerim, illis in præsentia prætermissis, ad id redeundum est, unde disceßimus. Cùm enim dictum antehac sit artes inter se solo fine dissentire pro scopo, & causa finali accepto, necesse planè est, ut omnes cuiuscunque artis diffinitiones implicitè, uel explicitè finem pro scopo sumptum includant, cùm sine eo sufficienter asßignari nequeant: quare prædicta* Hippoc. *diffinitio, non satis profectò medicæ facultatis naturam explicaret, nisi sanitatem aliqua ratione includeret, constat enim nulla alia ratione ablationem, adiectionemq; à medico fieri, nisi ut sanitas aut conseruetur, aut ad melius prouehatur, aut præseruetur, aut deperdita acquiratur, aut resumatur. Cùm itaque huiusmodi diffinitio manifestißime explicet medicinam uerè artem esse, & resarcientem, iccirco eiusdem medicæ facultatis naturam apertissime patefacit, & ob id non iniuria summopere laudata à* Galeno *fuit.* Est *insuper obseruandum, quòd ut medicus uel absentem queat sanitatem redimere, uel præsentem tueri, methodum teneat necesse est tuendæ sanitatis, curandæq; ægritudinis, quia uerò neutrum præstare potest sine auxiliorum cognitione, inter quæ medicamenta sunt, cibus et potus, reliquaq; id genus, propterea ea omnia cognoscat*

ſcat uelim, neque hoc ſatis eſt, niſi inditia quoque ſanitatem, ægritudinemq́; oſtendentia optime norit, & in quibus ægritudo conſiſtit, & ſanitas: & quoniam huiuſmodi ſunt in corpore humano ſedem habentia, iccirco partes etiam illius tum compoſitas, tum ſimplices per anatomen exploret, atque tandem uſque ad elementa perueniat, ſicut Gal. *in lib. de conſtit. artis medicæ à cap.7. uſque ad x. nos monet: quo fit, ut ſeptem generibus contineantur, quæ ſunt in medicina conſideranda, quorum primum humanum corpus, partesq́; eius ſimplices, & compoſitæ ſibi uendicant, alterum ſanitas, atque ea, in quibus hæc conſtat, tertium ægritudini, atque his, quæ ipſam cõſtituunt, debetur, quartum inditijs ſanitatem, & ægritudinem cuiuſcũque corporis, & membri oſtendentibus, quinto loco dignoſcenda ueniunt medicamẽta, cibus, & potus, reliquaq́;, quibus ſanitas, uel defenditur, uel recuperatur, ſexta de methodo tuendi ſanitatem conſideratio occurrit, ſeptima demum de curãdarum ægritudinum ratione ſuperuenit: de quibus ſeptem, quo ordine enumerata ſunt à nobis,* Auerrois *in ſeptem collectaneorum libris pertractauit, maximeq́; talem à ſe obſeruatum ordinem in principio collectaneorum commendauit, neque ſine ratione mehercule, ſi quis enim recte eum perpenderit, non differre illum admodum ab eo inueniet, quem* Galenus *in his libris ſecutus eſt, in quibus particulatim de attinentibus ad medicinam egit.* De *his autem ſeptem, quæ à medico tenenda ſunt medicinam exercitaturo, ſcripſit ante* Auerroẽ *Hip-*

pocrates noster, primo duntaxat excepto, quòd hũmanum corpus per anatomicas administrationes non perscrutatur, nam de hoc, nõ dixerim, nihil, sed pauca admodum posteritati reliquit, ne quis uerò ignauiæ eum accuset, illius in hac re patrocinium suscepit Galenus in secundo de anato. administ. in principio, ubi demonstrat puerorum antiquitus eam uiguisse consuetudinem, ut quemadmodum lectione, & scriptura domi apud parentes exercerentur, sic & cadauerum dissectionibus, quare superuacaneum fuisset de anatome commentarios elaborare; accidit autem temporũ negligentia, ut aboleretur exercitationis usus, in quo pueritia, studiosaq; iuuentus detinebatur, unde tunc primum opus fuit commentarios exarare, qui integram eius speculationem conseruarent, et primus omnium fuit Diocles (quorum ad nos memoria peruenit) qui de his libros posteris reliquit. Si quis autem petat, qua doctrina hoc in libro usus fuerit Hippoc. is discat uelim, quòd cùm multa sint, quæ nomine doctrinæ donata fuerunt, quemadmodum super proemiũ libri artis medicinalis Galeni abunde satis explicauimus, non una, & simplici responsione respondendum est, sed quantum ad nostrum propositum attinet, dico, quòd si quis interroget de loquendi, scribendiq; modo, triplicem is discat uelim esse scribendi modum, quem Hippo. (si quæcunque literis tradidit respiciamus) usurpat, quod diligenter obseruauit commentator Alexandrinus in comment. Epidem. quorum unus recitatorius dicitur, uerbis quidem ditior, quàm sen

tentijs, quo in libris Epidem. *ubi solum exempla recitat, utitur, alter aphoristicus appellatur pauper sanè sermonibus, diues autẽ sententijs, quo in paruo contextu uis magna continetur, est enim aphorismus oratio breuis, uel secundum prolationem, aut phrasin elaborata, perfectam alioqui declarans sententiam: quamobrem* Gal. 4. *acutorum* 19. *admiratur sermonem illum scilicet,* In *acutis passionibus sanguinem detrahes, si morbus uehemens uideatur, floueritq́; ægrotanti ætas, & uirium affuerit robur, non positum fuisse ab* Hippocrate *inter aphorismorum seriem, cùm in paucis uerbis uis magna comperiatur, quod aphorismorum peculiare esse consueuit:* Tertius *subinde modus mixtus est, cum exemplis breues continens sententias, quo* Hippo. *in primo* Epidem. *utitur, ubi aliquando sermonem perstringit, aliquando dilatat exempla commemorando:* In *hoc autem libro, in quo toto hoc anno uersabimur, aphoristicam seruat sermonis formam, scribit enim aphorismos, qui quidem propter sui nobilitatem, atq; magnam, quam præseferunt utilitatem medicinalia præcepta appellari solent, & ad aliquod omnino prædictorum septem diriguntur:* De *his præceptis disserit* Gal. *in lib. de opt. secta ad* Trass. *cùm enim in principio testatus esset, artis dogmata omnibus his debere prædita esse, ut scilicet uera sint, utilia, iactisque principijs consentientia, mox intulit,* Quòd *si unum ex dictis precepto desit, continuò neque præceptum id appellari merebitur:* Præce-

ptum autem uerum esse oportet, propterea quòd sub comprehensionem cadit, falsi enim nulla est comprehensio, ueri autem dijudicatio ex orationis concordia cum rebus habetur, rerum enim, ut docet Gal. *eodem libro cap.* 2. *quædam sensui euidentes existunt, quædam sensum latent, sensui uerò euidentes bifariam sunt, quædam enim per se fiunt sensui manifestæ, ut albus color, niger, calor, frigus, & id genus alia, & quæ sensu dijudicantur, non ratione, ut etiam* Galeno *placuit* 2. *de temper. lib. cap.* 2. *quædam uerò non per se, sed ab alijs claritatem consequuntur, ut quæ per signa percipiuntur, quarum est obseruatio, quæ autem sensum latent duplicia existunt, quædam enim intellectui euidentia sunt, ut quòd* Socrates *simul & eodem tempore hic, sit, &* Athenis *impoßibile est, & id genus, de quibus ex communi omnium hominum conceptione iuditium fertur, quædam autem per ostensionem agnoscuntur, quorum iuditium per consensum cum his, quæ omnes concedunt, habetur, iudicatur autem concessum ex consensu, aut cum sensui apparentibus, aut cum intellectui euidentibus, aut cum demonstratis: oportet insuper præceptum esse utile, quandoquidem ad finem aliquem uitæ comodum assequendum conducit, quare præceptum utile dignoscitur, cùm ad artis finem refertur, quòd si utile sit, compræhensibile etiam esse debet, quare illud inutile nimirum est,* Hippocentauri *fel attonitis mederi, neque compræhensibile tantum sit opus est, uerum*

etiam requiritur, ut non sit appræhensio eius cum uulgaribus communis, sed propria artificis. Quapropter *perperam dicunt quidam sensui euidentia præcepta esse, & artis initium, sunt enim principium quoddam potius, quo adiuuamur ad præceptorum inuentionem, quæ deinde uera sunt artis principia, ut leporis uestigia principium quidem inueniendi, leporis uerò ipsius minimè.* Dicendum *itaq; sensui euidentia inuentionis præceptorum esse principium, propterea q, artis inuentores ab his profecti artem ipsam constituerunt, minimè autem artis principium, oportet enim principia in eius qualitatem referre, cuius principia existunt: conuenit itaq; ut artis principia uulgò ignota sint, quemadmodum & ars ipsa, & propterea artium principia traduntur, cùm tamen sensui euidentia minimè tradantur.* Cùm *itaq; artis præcepta sensui euidentia nõ sint, neq; eorum appræhensio cum uulgaribus communis existat, sed artificum propria, ut hactenus de* Galeni *sententia in lib: de opt. sect. ad* Traßib. *declaratum est, minime dißimulandum est huiusmodi præcepta, aut in sensui euidentibus, aut in his, quæ ex alijs percipiuntur, aut in præostensis, aut in manifestis intellectui, ueluti latentia consistere:* Quare *ex his quatuor potißimum ueluti fontibus colligi solent, primum quidem ex sensui euidentibus, ratione colliguntur, ut si quis uideat complures uulnerato corde exanimatos esse, causamq; uestigans deprehendat, non id uel uirtutis, uel medicamen-*

torum defectu contigisse, sed necessariò cordis usu, nunc ratione colligens, quæ in sensui manifestis reperit, præceptum statim huiusmodi constituit, [Quicunq; corde uulnerantur, morientur:] de quo 6. partic. aphoris. 18. Hippocrates meminit: Eruuntur deinde ab his, quæ ex alijs percipiuntur, qualis est septuagesimus quartæ sectionis aphorismus: [Quibus urinæ perturbatæ, quales iumentorum, his dolor capitis adest, uel aderit:] nos enim prius percipimus urinas ob craßam à calore agitatam materiam, tales reddi, deinde ut bitumen, picem, aliaq; id genus crassa uidemus ab externa caliditate in spiritum solui, ita putamus materiam crassam à calore interno in spiritum conuerti, qui cum leuis suapte natura sit ad caput ascendens ipsum replet, extendendoq; dolorem excitat: Eliciuntur præterea ex præostensis, ut si probatum prius fuerit, quid coctio sit, & coquenda fundi prius, & liquari oportere, & cocta mox distribui, ad hæc ægrotantes multo in coctione labore non indigere, ex his præceptum sextum primæ particulæ erumpit: [Victus humidus, seu liquidus febricitantibus omnibus confert] constat enim quòd cùm cibus liquidus per os ingeritur, non laborat uentriculus, ut eum prius liquet, quàm concoquat, sed statim eius coctionem aggreditur, atque ea ratione minus fatigatur, difficilius enim est duo, quàm unum tantummodo conficere: Hinc colligatis, quòd non laudandi hi Medici sunt, qui sine distinctione suis ægrotis conantur per-

suadere, ut posthabitis cibis liquidis, illis utantur, qui mandi indigent: Extrahuntur demum *praecepta ex intellectui manifestis, qualis est aphorismus quartus secundae particulae:* [N*on satietas, non fames, neq; aliud quicquam, quod naturae modum excesserit, bonum est:*] *notum siquidem abundè intellectui est, quae uincunt uires, non esse bona, & quae insuper naturae modum excedunt uires ipsas prosternere, quare colligitur inde illud, quod modò dictum praeceptum est. Constat igitur omnes ferè aphorismos aut ex sensui euidentibus ratione oriri, aut ab his, quae ex alijs percipiuntur, aut ex praeostensis, aut ex intellectui manifestis, patet etiam eos ipsos ad aliquod dictorum septem, quae à medico consideranda sunt, spectare. Cùm itaque ferè unusquisque aphorismus aliquo dictorum quatuor modorum colligatur, potest cuiusq; aphorismi ratio assignari, quam tamen* Hippo.*aliquando subticet, quandoq; apponit, propterea q, in prima in aphoris. 16. ubi* Hippo.*scripserat:* [*Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè uerò pueris, & alijs, qui tali uictu uti consueuerunt:*] Gal.*exponens inquit,* Hippocrates *aetatis meminit, & consuetudinis, tu uerò & naturalis temperaturae, & temporis anni, & regionis non absque ratione memineris, quae &ipse* Hippoc.*adijcit aliquãdo, nõnunquam uerò unius, aut duorum mentione facta reliqua, quae sunt eiusdem naturae praetermittit, & cum apponit, interdum illam ante aphorismum collocat, interdum post-*

ponit, ut ex ipsorum aphorismorum lectione uni-cuiq; facile patere potest. Tertio *debent artis praecepta iactis principijs esse consentientia, etenim cùm duo sint progressus, quibus nobis utendum est; siue artem constituere, siue iam constitutam perdiscere uelimus, quorum primus quidem resolutiuus, alter uerò compositiuus dicitur, in resolutiuo supposito artis fine, & eo sumpto, ut principio illum resoluimus, & inuestigamus omnia in arte pertractanda, quibus medijs finem consequimur, ut ex Aristotile colligitur 3. ethi. 6. ubi de consultatione agit, unde praecepta illa, quibus necessaria ad artis finẽ consequendum inquirimus, iactis principijs consentientia existunt, quandoquidem ea nobis inueniant, quibus finem consequimur, qui à principio à nobis supponitur, & ut principium sumitur, in compositiuo autem, quae resolutione inuenta sunt, pertractamus, & ab eo incipientes, quod ultimum resolutione fuit inuentum ordine compositiuo usq; ad finem procedimus, qui in progressu resolutiuo primus fuerat, & ad quem omnia tendunt, & referuntur, quae in arte considerantur: Quo fit, ut tametsi theoremata, & praecepta in eadem arte saepe quàm dissimilima esse uideantur, & contrarias actiones, atque effectus praecipere, ut quae in medicina carnem, uel aliquam aliam particulam abijcere, & quae easdem substantias procreare iubent; quia tamen dicta praecepta per se contraria fieri non praecipiunt, sed sanitatis gratia, ad quam ut ad finem*

& scopum omnia tendunt, ob id simul connectuntur, & sibi inuicem consentientia existunt, ut ex Galeno colligitur in lib. ad Traßib. an med. & c. cap. 24. Adde quòd ut docet Gal. primo metho. 4. in quacunq; arte quicquid methodo inquiritur, ac inuenitur, id uia quadam, & ordine efficitur, ita ut in disquisitione aliquid primum sit, aliquid secundum, aliquid tertium, & aliquid quartum, ac deinceps de reliquis omnibus quò ad demum ad id perueniamus, quod ab initio inquirendum fuerat, pariter si quid in arte proponatur, quod demonstrationis fidem requirat, alijs egebit propositionibus, quod si illæ alijs, & illæ aliæ alijs egebunt, tandem peruenire necesse erit ad propositiones primas, quæ nec ex alijs, nec per demonstrationem, sed ex se fidē faciant: quòd si quis etiam ad memoriam per diffinitiuam doctrinam artis compendium scribere uoluerit, cùm omnia ad artem attinentia ad ea capita referantur, quæ in diffinitione artis ab initio proposita continentur, constat, quòd & hac & quacunq; alia ratione præcepta artis erunt, & sibi inuicem, & iactis principiis consentientia. Si uerò interrogans quam doctrinam hoc in libro seruauerit Hippo. de ea doctrinæ significatione intelligat, qua loquutionem, uel scripturam ordinem seruantem doctrinæ nomine appellare solemus, is utiq; sciat, consentaneum esse Hippocratem doctrina resolutiua medicinam comperisse, atque animo doctrina compositiua eam concepisse: Verum earum doctrinarum neutram

exquisite conscripsisse uidetur, tametsi cui esset curæ, posset Hippocratis *ordine compositiuo digerere à libro incipiens de Medici uulnerarii officio, in quo ut* Gal. *affirmat in expositione primi aphorismi primæ particulæ,* Hippo. *uidetur totius artis scripsisse procemium, deinde ad librum de natur. huma. atq; alios eo ordine progrediens: sed nemo inficiari debet multa in* Hippo. *libros desiderari, & ob id non omnibus perspectum est,* Hippocratem *præcepta medicinæ illa methodo nobis tradidisse, quam* Gal. *obseruasse constat, neq; eo ordine, quo hac aphoristica doctrina conscribi potuissent, ut* Gal. *in sua expositione plerunq; annotat, quandoquidem(si huic fides adhibenda est 6. meth. med. 4.) quanquam* Hippocrates *idonea usus uia uideatur, tamen totam non compleuit, quædam enim non limitata, quædam imperfecta, nonnulla obscura ab eo prodita inueniri licet: quare (dicit* Galenus *) studui parùm discreta optime distinguere, deficientibus supplemento succurrere, tenebricosa lucide explicare, neq; enim omnia præstare* Hippocrates *potuit, qui primus ea scriptis mandauit, quæ ad artis opera attinent, ut legimus in lib. de atra bile apud* Gal. *satis enim fuit* Hippo. *optima dedisse semina, quæ ad boni agricolæ manus peruenirent, qui ea, ut 7. meth. med. 2. habemus, tum seminet commode, tum augeat, tum perficiat:* Vos *tamen non lateat, quòd quàmuis* Hippocrates *medicinæ methodum non docuerit, perinde ac* Gal. *in eius tamen monimentis methodus ipsa*

rudiores latens, eruditis non est occulta, non secus atque peritus quispiam auditor Lazari nostri Bonamici disertißime orantis, neque tamen orandi methodum docentis, in illa oratione methodum facile deprehendit. Neq; sunt audiendi, qui Hippocratem in hoc libro nulla methodo incedere dictitant, cum eius intentio sit medicinæ usum docere, cuius gratia egit in prima particula de Dieta, & Euacuatione, quæ ad usum pertinent. Hæc isti: sed falluntur, propterea quia non per libros usus comparatur, sed exercitatione, quæ circa singularia uersatur: Qui si quidem pro usu intelligant præcepta ad usum conferentia, quatenus eorum ope ad usum descendimus, recte sane in hac sese habent opinione, sed cùm doceri methodo non poße præcepta arbitrantur, ualde admodum falluntur. Quòd si per doctrinam interrogans intellexerit locutionem, uel scripturam methodum aliam dialectices, ut formam comprehendentem, quæ (ut dictum fuit) ab Auer. uia doctrinæ, & maneries disciplinæ appellatur, illi respondebitur Hippocratem hoc in libro non una sola specie methodi dialectices, seu uia doctrinæ uti, sed pluribus: Vnde cùm (ut superius diximus) Hip. aliquando sermonis aphoristici rationem aßignet, illam quandoq; ex prioribus deducit, quandoq; ex posterioribus, ex prioribus quidem, ut in prima aphoris. 13. & 14. cum enim in 13. scripsißet Hippoc. Senes facillime ieiunium ferunt, secundo loco qui ætatem constitutam habent, minus adolescentes, om

nium minime pueri, præsertim qui inter ipsos sunt uiuidiores :] *deinde in* 14.*aphorismo omnium dictorum rationem ex prioribus sumptam assignauit* Hippo.*scribens :* [*Qui crescunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioqui corpus absumitur, senibus uerò parum calidi innati inest, paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur*] : *pariter & in* 2.*aphor.cum* Hippo.*in aphorismo* 29.*dixisset :* [*Cùm morbi inchoant, si quid uidetur mouendum moue, cum uerò consistunt, ac uigent, melius est quietem habere :*] *causam deinde subiecit in aphorism.*30.*inquiens:* [*circa initia, & fines omnia imbecilliora, cùm uerò consistunt fortiora :*] Ex *posterioribus uerò, ut in prima aphoris.*15.*cum dixisset* Hippoc. [*Ventres hieme, & uere natura calidissimi sunt, & somni longissimi, quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda, & enim tunc calor innatus plurimus est, unde & pluribus egent alimentis :*] *subintulit rationem ex posterioribus sumptam inquiens:* [*Iuditio sunt ætates, & athletæ :*] *itidem & in* 2.*aphoris. particula* 17.*aphorismo scribit* Hippoc. [*ubi cibus præter naturam plus ingestus est, hic morbum facit :*] *deinde rationem ab euentu sumptam, ut testimonium subdit dicens :* [*Ostendit autem sanatio*] : *interdum etiam* Hippo. *exemplo utitur, ut* Gal.*testatur in expositione tertij aphorismi primæ particulæ, ubi ait* Hippo.*in* 2.*&* 3.*aphorismo quoddam exemplum supponens ad illud, ut con-*

fueuit, totum sermonem dirigit, reliquis autem methodis dialectices nunquam, uel rarißime in præsenti aphorismorum libro Hippocratem *uti constare potest cuilibet totum hunc librum perlegenti.* Quod *uerò ad alias doctrinæ significationes attinet, non est quòd de illis significationibus longum habeamus sermonem, quando ex librorum* Hippocratis *lectione satis patet, qualis fuerit eius doctrina, qualisq; in discipulorum animis doctrina procreari sit apta ex huiusce libri explicatione.* Ex his, *quæ hactenus declarata sunt, multa ex illis capitibus, quæ in exordijs librorum examinari solent satis manifesta (ni fallor) sunt, quorum primum est de libri intentione, alterum de utilitate, de qua etiam in expositione primi aphorismi sermo habebitur, tertium ad uiam doctrinæ spectat, quartum ad nomen libri, siue inscriptionem: præterea ex iam dictis responderi nullo negotio posse uidetur ad eam, quæ tractari consueuit dubitationem, nempè an medicina ars proprie sit, uel scientia, cùm enim constet factiuam ipsam esse, artemq; proprie factibilium existere (ut colligimus* 6. Ethic. *ubi* Aristoteles *dixit artem esse habitum recta ratione factiuum) cui quæso dubium esse potest, quin medicina uerè, proprieq; ars sit? quæ licet multa contempletur, quemadmodum* Galenus *primo meth. med.* 4. *&* 5. *notat, necnon in lib. de opt. secta ad* Traßib. *non tamen scientia propriè dici meretur, cùm non speculetur, ut scientiam pariat, ut clare cùm* Aristotele Auerroes *inquit* 2. *metaphy.*

*.à quibus non discrepat Galenus in lib. ad Traſib. an medi.an gymnaſt. &c. Quòd ſi quis ut ſciat dun taxat, non ut aliquando operetur, medicinam adipiſcatur, non ob id mea quidem ſententia conſequitur, eam illo caſu ſcientiam eſſe, atq; habitum intellectus ſpeculatiui, quando artem habens non neceſſario operatur, poteſt enim nunquam ad operationem deuenire, perſpicua enim ſunt Auicennæ uerba in prima primi doct. prima cap. primo, ubi habemus, quòd quis utranq; medicinæ partem Theoricam ſcilicet et Practicam habere poteſt, licet nunquam fuerit operatus, ut autem artem poßidens operetur, præter artem requiritur electio, quæ fit ab appetitu, ut patet iu tertio de anima 46. & 47. nec non & in ſexto Ethic. Quòd ſi quis etiam dixerit, cùm medicina uniuerſalium ſit, & neceſſariorum non ars propriè, ſed ſcientia nominari debet, ars enim (teſte Ariſto.lib.ſexto Ethi.) eorum eſt, quæ poſſunt eſſe, & non eſſe, quorum principium in nobis eſt facientibus, ſcientia uerò neceſſariorum: Amplius illis intueri, & cognoſcere facile eſt, prudentiam circa ſingularia occupari, & ea cognoſcere, quod de arte pariter intelligendum eſſe palàm conſtat, id ſiquidem probans Philoſophus inquit, prudentia actiua eſt, actio modo ſingularium eſt, unde neceſſariò tenet hæc conſecutio, quòd ſingularium prudentia ſit, quare infert, non ſcientes homines efficaciores aliquando in agendo eſſe, quàm ſcientes, quam rem ſumpto ex medicina exem

plo declarauit, ſcientibus enim leues carnes nullo negotio digeri, neſcientibus autem quæ nam leues carnes ſint, illi efficacius operantur, qui quidem carnes uolatilium leues, & ſanas eſſe pro comperto habent, ignorant autem uniuerſalem illam propoſitionem, omnes carnes leues ſanas eſſe; ceu igitur Philoſophus *prudentiam probat circa ſingularia addictam eſſe, eodem pariter modo artem circa ſingularia eadem uerſari, probari poteſt, cùm enim ars factiua ſit, & factio ſit ſingularium, quis eſt, qui non concludere cogatur artem eſſe ſingularium? qualis nimirum* Medicina *non eſt, quæ uniuerſalium eſt, quæ propterea ſcientia fertur, atque ab ea differt medicina, quæ propriè ars eſt, & circa ſingularia detinetur.* Huic *pro tuenda ueritate reſpondeamus artem uniuerſalium eſſe dicentes, & habitum intellectus perinde, ac ſcientiã, à qua diſſentit, quoniam ars habitus eſt intellectus practici, ſcientia uerò ſpeculatiui ut 6.*Ethic. *rectè uoluit* Ariſt. *qui licet eo loco dixerit, duas eſſe rationalis animæ partes, quas duos intellectus appellat, alterum quidem ſpeculatiuum, alterum uerò practicum, non tamen hos duos intellectus duas eſſe diſtinctas ſubſtantias accipiendum eſt, ſed una duntaxat ſubſtantia eſt, quæ ſpecies recipit omnium rerum, tùm ſpeculabilium, tùm operabilium, atq; eas intelligit, quæ inquàm intellectus ſubſtantia cùm rerum ſpeculabilium ſpecies recipit, & contemplatur, intellectus ſpeculatiuus dicitur, cùm uerò rerum operabilium idolum*

suscipit, & considerat, intellectus practicus appellatur; hæc enim substantia intellectus perinde se atque speculum, habet, quod species omnes rerum omnium, quæ illi obuiæ fiunt, quantumcunq; & quomodocunq; differentium suscipit: horum autem duorum intellectuum, siue duarum animæ potestatum quinq; esse habitus loco citato dicit Arist. *quibus anima uerum dicit affirmando, uel negando, atque existimationem ab eis excludit, quanquàm enim potest tamen falsum quoq; enunciare:* Ex quo *consequitur quinq; illos habitus semper uerum dicere, de quorum numero cùm ars sit, etiam artem ipsam semper uerum dicere omnino fatendum est, licet in his uersetur, quæ aliter se habere possunt, quorum principium in nobis est facientibus, non in re facta, & circa generationem distineatur, inuentionem, & contemplationem eorumdem, quod minime fieri posset, nisi in ipsa arte necessariæ propositiones efficerentur: unde sequitur, neminem inficiari posse in ea necessitatem aliquam inueniri:* Propter *quod animaduertendum est duplicem esse necessitatem, ut primo de partibus animalium primo* Arist. *sensit, una quidem est simpliciter dicta, quæ in æternis potissimum reperitur, altera autem ex suppositione, quæ in gignendis, & his, quæ arte fiunt, inuenitur: materiam enim (ut tradit* Arist. *) talem adesse necesse est, si domus, aut quis alius finis futurus sit, atque etiam fieri, moueriq; illud primum oportet, deinde hoc, ac deinceps ad hunc modum itur ad finem*

finem, cuius gratia res quæq; & efficitur & est, eodemq; modo in rebus natura gignendis agitur: Quare in hanc habentibus necessitatem posteriora non se qui ex prioribus docet Arist. 2. *de gen. & corrup. in fine, sed contrà ex posterioribus priora deducuntur, ut si sanandum, talia, uel talia fieri opus est. Constat itaq; non solum scientiam, sed & artem uniuersalium esse, atq; eorum, quæ aliquam in se necessitatem claudunt, tametsi ars etiam contingentium sit, in quibus licet necessitas simpliciter minimè comperiatur, ea tamen offenditur, quæ ex suppositione est.* Verum *præter uniuersalium cognitionem in artibus est altera cognitio nempè singularium, quæ experientia, non doctrina habetur, ut primo artis curatiuæ ad* Glau. *inquit, & 3. meth. med. 3. ubi ait hoc pactò,* Ipsum *uerò ad unguem proprium nec scribi omnino potest, nec dici &c. quæ particularium cognitio nec ars est, nec alius aliquis ex quinq; habitibus intellectus, de quibus dictum est, quæ tamen particularium cognitio artem utiq; reddit certiorem, ut uerbi gratia si habeamus dandum esse in omni febre tertiana pharmacum, quod flauã bilem educat, si postea experimento compertum fuerit exhibito rhabarbaro* Socrati *tertiana febre laboranti, purgataq; flaua bile, febrem in eo desiisse, tunc uniuersalis ille habitus certior efficietur.* Hinc Gal. 9. *meth. med.* 6. *ait, nullius artis scientiam acquiri posse, nisi methodum quandam habuerimus per uniuersalia uocata theoremata, & in particularibus exemplis te exercueris, si quis autem*

ſolam habeat ſingularium cognitionem non artifex, ſed expertus, nec artem habens, ſed experientiam tan tum dicetur, Ariſt. *enim in prooemio primi metaph. oſtendit artificem differre ab experto, & artem ab experientia, quandoquidem ars uniuerſalium eſt, experientia particularium.* Et *quoniam actiones à ſin gularibus in ſingularia proficiſcuntur, ob hoc dixit* Ariſt. *expertos ſine arte, & ratione efficacius opera ri, quàm artifices inexpertos, hi enim particulari co gnitione carent, licet uniuerſalem obtineant, illi uerò uniuerſali carent, particularem autem callent illicò, & immediate operationi deſeruientem: hoc idem in* 6. Ethic. *citato habetur, ubi quamuis* Ariſt. *artifices appellet ſcientes, non tamen id proprie facit, at ſo lum prout ad ſolam habentes experientiam compa rantur.* Eſt *igitur ars uniuerſalium, quemadmodum & ſcientia, & inſuper ſingularium, cùm ipſa pro pter opus ſit, ut illud fiat, cuius gratia ars inuenta eſt.* Quare *patet, quòd licet medicina contingen tium ſit, de his tamen eſt, ut neceßitatem habent ſuppoſitionis, unde ars propriè dicenda eſt, ſcientia uerò communiter, ut uiſum eſt* Galeno *primo artis medicinalis.* Quòd *ſi quis contendens dicat medici nam coniectricem eſſe, non ergo artem, quæ eſt uni uerſalium neceßitatem ex ſuppoſitione habentium, ut nos diximus: coniectricem autem eam eſſe, colligi, ubi, ſæpe non ſolum ex alijs libris, ſed potißimum ex lib. de lo. affect. dicit* Galenus *in agnoſcendis affectibus partium internarum opus eſſe, ut artificiali utamur*

coniectura, huic quidem respondemus ex eo, quod in lib. de opt. secta ad Traſib. didicimus, cùm enim omne medicinale commune ſit, & firmum præceptũ, errant qui dicunt artem coniectricem, quoniam coniectorijs præceptis continetur, non enim à præceptis coniectrix cognoſcitur (etenim hæc perpetua ſunt) uerum ab actione, & medentium opera, quæ incertũ euentum ſortita, coniectricem artem reddit, nam omnium artium præcepta æque perpetua ſunt, atque æterna, ſed quia non omnium artium finis attingi ſemper poteſt, eò fit, ut ipſarum nonnullæ coniectrices appellentur, quæ incertum, ancipitemq; euentum habent: Et licet Galenus *in 2. de compoſ. med. ſecundum locos ſignificatiuam medicinæ partem coniectricem aſſeruerit, inuenta autem ægritudine artificiali coniectura partem curatiuam certiſſimam eſſe, methodus tamen, quam ille in libris de locis affectis inſtituit, qua morbi, & loci patientium corporis mẽbrorum coniectura deprehenduntur, perpetuò uera eſt, & ſic apertè iam conſtat, unde nam medicina coniectrix dicatur.* Neq; *dedecus ullum eſt (ut nonnulli arbitrantur) quòd medicina ars appelletur, cum* Militaris *peritia maximo alioqui in honore habita, & ars ſit, & dicatur: adde quòd medicina (ſicut in fine libelli ad bonas artes legitur) non eſt de genere earum artium, quæ contemptibiles ſunt egentes laboribus corporeis, quæ artifices grauatos ſenectute ſolent deſtituere, quas ſedentarias uocant, & manuarias, ſed ſub genere continetur, quod liberale eſt, &*

honestum, & est optima liberalium artium. Iam quæ hucusq; explanata sunt, fidem (ut arbitror) facere possunt, totam medicinæ facultatem practicam nuncupari debere ratione finis, & scopi communis, quo ab alijs differt facultatibus, & nomine artis appellatur, ad quem finem, scopumq; communem tendunt omnes partes eiusdem facultatis, qui finis, & scopus sanitas est, cuius gratia uniuersæ medicinæ partes considerãt, & faciunt, quicquid in illis consideratur, efficiturq;. Verum cùm præter scopum, & finem communem in quacunq; facultate fines etiam particulares diuersarum partium eiusdem facultatis reperiantur, quibus partes illæ inter se differant, ut ex Galeno in lib. ad Traßib. an med. an gymnast. &c. deprehendimus, propterea non adeo absurdum esse uidetur, ut nonnulli insulsè crediderunt illam facultatem, quæ tota ratione communis scopi practica est, etiam ratione finium particularium in Theoricam, & Practicam diuidi, cuius finis particularis unius sit speculari tantum, alterius uerò modum operandi explicare. Quare dicit Auerroes in prima Canticæ com. secundo quòd pars medicinæ, qua naturali coniungitur philosophiæ, est scientia propriè talis scilicet (hæc enim sunt eius uerba) quòd finis intentus in ea est scire solum, non opus, ex quo loquendi modo, dum ait, finis intentus in ea &c. innuit, quòd ratione particularis finis est scientia propriè illi parti comparata, cuius finis particularis est operandi modum ostendere, atq; hæc quidem diximus practicum nomen accipientes, ut à latinis fe

re communiter capi solet: Quòd si propriè accipiatur, cùm medicina post operationem rem factam ostẽdens, factiua sit, ut ante ex Galeno *in li. de const. art. medicæ declaratum est, non debet ea quidem nomine practicæ donari, Aristo. nanq; 6. metaph. primo* διάνοιαν *in theoricam diuidit, practicam, & factiuam; quare nec factiua practica proprie dici debet, nec practica factiua, cùm illic* Philosophus *practicam à factiua secernat.* Ex *eisdem quoq;, quæ dicta sunt, elici facillime potest* Latinos *expositores præter rem (ut aiunt) difficultatem illam examinare, in qua quærunt, quodnam sit in medicina subiectum, & quæ de illo demonstrentur passiones, perinde ac si medicina scientia propriè foret, qua in re inter se digladiantur, & multa, quæ sunt de lana (ut est in prouerbio) caprina stultè effutiunt.* Vobis *igitur obseruandũ est subiectum quidem (quantum attinet ad propositum) trifariam capi, uno sanè modo pro materia circa quã, sicut* Ammonius *in prædicab.* Porphirij *testatur, quo modo corpus humanum pro ut sanitatis existit capax, subiectum constituitur in medicina, & materia, ut extat prima* Aphorismorum *primo, necnon & in lib. ad* Traßib. *an med. an gymnast. &c.* Secundo *modo usurpamus subiectũ pro genere scibili, de quo* Arist. *primo poster. meminit, unam scientiam compellans unius generis subiecti, quæ partes, & passiones eius consideret &c. quo pactò frustra* Latini *ipsi subiectũ aßignare in medicina conantur, & licet in aliqua medicinæ parte ueluti in* Theorica *paßio aliqua de ali-*

quo particulari subiecto probari uideatur, non ob id tamen id subiectum in medicina genus scibile dici promeretur, de quo talis paßio in ipsa medicina probari debeat, quando id, ut sciatur, non fiat, quemadmodum enim medicina licet speculetur, non eò speculatiua uocari digna est, quia nõ speculatur, ut sciat, sed ut operetur (ut superius annotauimus ex 2. metaph. 3. tùm ex Auerroe, tùm ex Aristo.) ita & subiectum illud in medicina non meretur genus scibile uocari, de quo in ea paßio propriè, & per se probetur, cùm id propter scientiam non efficiatur: Cæterum ut in scientia unum est subiectum, quod supponitur, atque insuper paßiones, quæ de illo & quæruntur, & per scientiæ principia comprobantur, ita etiam in arte unus est finis & scopus, qui supponitur, & modi operandi, quibus finis & scopus contingi potest, per principia inuestigantur: Vnde Galenus in primo meth. med. 4. scripsit omnia, quæ in medicina demonstrantur, esse perducenda ad primas, & indemonstrabiles propositiones, & quæ fidem ex se faciant, ut in Arithmetica fit, & Geometria: Tertio modo subiectum accipitur pro obiecto, ut facit Arist. 2. de anima 144. cum dixit, unusquisq; quidem igitur sensus subiecti sensibilis est, & quæ sequuntur, quod obiectum, propositum, & intentum, & scopus dicitur, secundum quem modum dicimus sanitatem, quæ scopus à nobis medicinæ posita est, in ea subiectum esse, de quo subiecto, seu materia Galenus uidetur in libro de partibus artis medicatiuæ doct. 2. summaq; pariter secunda cap. 4. me-

minisse, ubi diuisionem medicinæ ex diuisione dispositionum humani corporis dixit esse per materiam propriam. Quòd si quis dicat huiusmodi subiectum uitam potius statui debere, quàm sanitatem eo Galeni loco motus, qui 9. method. med. 10. est, ubi legimus quòd in libro de tuenda sanitate primum propositum est sanitatis tuitio, in libro uerò meth. med. est morbi sublatio, quorum utrique unum commune est uitæ custodia, ego illi respondendum ita esse existimarē, custodiam sanè uitæ esse commune propositum non per se, & primo, sed secundum consecutionem, nam ut naturalis tùm actio, tùm pulchritudo sanitatem consecuntur, quemadmodum supra ex Galeno retulimus, ita et uitæ custodia, quam quidem uitam nihil aliud esse censuit ipse 9. meth. med. 13. nisi aut uires, aut actiones uirium. Cæterum urgebit fortasse iterum quispiam hoc pactò, medicus non potens sanare non quidem ad sanitatem, sed solum ad uitæ custodiam agit, occurro cum Galeni authoritate in lib. ad Traßib. an med. an gymn. testantis, Cuiusq; artis unum esse finem, quod est bonum, & optimum secundum illam substantiam, huiusmodi autem finis, & scopus in medicina optima sanitas est, quam medicus pro uiribus conatur attingere, quòd si efficere non potest, saltem proprius ad illam accedere, quantum ei datur, omni ope, ac studio laborat, patet enim ex his, quæ leguntur in introductorio medicorum cap. 6. Artificem non semper finis compotem esse, cùm ergò medicus sanare impotens est, non consequitur propter hoc, quin scopus eius ad-

huc sanitas sit, quam cum non ualet contingere, facit quod potest, unde uitam conseruando, neue ægritudo augeatur prohibendo, quoad fieri potest, ad sanitatem actiones suas, ut satis manifestum est, dirigit. Præter*ea omnia, quæ hactenus deducta sunt, ex iam declaratis, deduci facile quoq; illud potest, nonnullos male profiteri medicinam uera subalternatione philosophiæ naturali subalternatam esse, ad quam cum tres dicant postulari conditiones, quarum una est, ut sciẽtiæ inferioris subiectum positum sub subiecto superioris sit, altera, ut inferior scientia superioris subiecto conditionem addat accidentalem, constat ex dictis duas has in medicina inueniri non posse conditiones, quoniam patefactum est, non esse unum subiectum in medicina huiusmodi, ut de eo paßiones probentur, ut fit in naturali philosophia, cũ ipsa medicina ars propriè sit, neque enim ars propriè dici potest subalternari scientiæ uerè, & propriè, quando uera subalternatio in his inuenienda est, quæ eiusdem sunt generis: tertia conditio sequitur, ut scientia inferior à superiori principia desumat, quam dicunt conditionem in medicina reperiri, freti dicto quodam* Aui. *in prima primi doct. prima cap. 2. de subiectis medicinæ, ubi habet, medicinam à naturali philosophia sumere, an sint elementa, quid sint, quot sint, præterea & complexiones, & id genus alia, de quibus* Aui. *illic dicit, medicum supponere esse à philosopho naturali sufficienter declarata:* Nos *autem in nostra expositione super prima primi ipsius* Aui. *exactè (ni fallor) declaraui-*

mus ex Galeni, Hippocratisq; consensu(licet opinio recens esse, & contra communem hominum sentẽtiam uideatur) quòd medicus ut medicus non sumit à naturali philosopho ea, de quibus Aui. loco citato meminit, sed illa inuestigat, & perquirit: quam rem nunc esset nimis longum recensere, non tamen equidem negauerim posse medicum aliqua à naturali philosopho capere, ut ab alijs etiam mutuatur non pauca, sumit enim quædam ab Astronomis, quibus dies creticos ostendit, quemadmodum declarat Gal. in 3. diebus creticis, ab arte similiter, quæ corpora secare docet, methodum capit, qua notitiam membrorum, utilitatẽq; ab eis proficiscentem acquirit, ceu naturalis quoq; ab arte pariter experimentandi rationem colligit, qua medicinarum uires perscrutatur, ut quòd rhabarbarũ flauam bilem attractione educat, uel tale, aut tale medicamentum, talem uel talem edat operationem, sola enim experientia certißima est medicaminum iudicatrix, si Galeno fidem in primo de simpl. med. ultimo præstamus: quòd autem absynthium amarum sit, plantago adstringens, mel dulce, hæc à sensu omnia medicus habet, sicut & naturalis philosophus, qui ab eadem experimentandi arte non secus, ac medicus modum medicinarum uires perquirendi uenatur. Reliquum modo est, ut iam ad ordinem libri huius transeamus, qua in re cùm uideam Hippocratem in alijs suis libris singillatim pertractasse de attinentibus ad artem medicam, atque in hoc libro medicinalia præcepta sermone aphoristico, ut facilius memoriæ mań

dentur, collegisse, propterea in eam sententiam descendo, ut librum hunc ultimum legendum esse arbitrer, postq; alios omnes Hippo. libros particulares, quemadmodum etiam diximus post particulares Galeni libros, postremo loco legẽdum esse Tractatum artis medicinalis, qui totius medicinæ compendium continet. Hoc quidem ego sentio, dicãt alij quicquid uelint, qui hunc librum inter introductorios reposuerunt: Nec sine ratione, meo quidem iudicio, institutum fuit, ut inter tot Hippocr. libros solus hic publice legeretur quandoquidem cùm totius ferè medicinæ præcepta breui, & aphoristico sermone contineat, iure optimo tota fermè ars medica ab eo præceptore, qui in operibus Galeni, & Hippo. fuerit exercitatus, discipulis rectißime enucleari poterit: Quod non ita commodè efficeretur, si liber aliquis particularis exponendus esset, neq; enim omnes eius particulares libros posset quis commodè publicè in scolis profiteri, ut etiam de Gal. libris dictum est, deq; arte medicinali eiusdem. Non ab re igitur Oribasius dicit bis esse opusculum hoc legendum, primo legant (inquit ille) initiati sacramentum Hippocratis, secundo loco librum de præceptis, tertio hunc, in quo totius artis habetur speculatio, quod tamen nõ à discipulis tantũ & medicinæ candidatis inter parietes domesticos faciendum est, sed cum præceptore omnia perspicuè declarante (ita enim legendum eum esse Oribasius intelligit) Galenus enim in commentatione primi aphorismi dicit, formam doctrinæ aphoristicam, quæ omnes

rei proprietates quàm paucißimis uerbis circumscri bit, illis esse utilißimam, qui uolunt breui temporis interuallo artem docere longã; Docti uerò *hunc librum postmodum relegant, ut quæ in alijs legerint: hic omnia commemorent.* De *diuisione hæc* Oribasius *ait, Librum. 5. præsentem à* Sorano *in tres partes diuidi, à* Ruffo *in quatuor, à* Galeno *uerò nos ipsum in septem dissectum esse uidemus:* Accedit *postremò &* Brasauolæ Ferrariensis *medici sanè doctißimi, optimeq́; de re medica meriti octaua particula, tametsi in ea multi sint aphorismi, qui etiam in alijs particulis reperiuntur, perinde ac in septima.* Hæc *hactenus de diuisione, in qua nimia curiositas paruã admodum utilitatem affert.* Proportio *huius libri ad reliquos particulares libros* Hippoc. *diuisim quidem est, ut totius ad partes, coniunctim uerò, ut pueri ad hominem perfectum, quam proportionem liber artis medicinalis* Galeni *habet ad alios particulares ab eodem conscriptos, ut recte dixit* Haly, *quemadmodum enim in puero eædem partes corporis inueniuntur, quæ etiam in homine adulto, sola magnitudine differentes, ita & liber artis medicinalis, & liber aphorismorum, qui præ manibus nobis est, eadem compendiosè continent, quæ in pluribus libris particularibus tùm* Gal. *tùm* Hippo. *diffusius pertractarunt.* Quod *attinet ad nomen autoris* Galenus *in 3. de diff. respir. ferè in principio, ubi de legitimis* Hippo. *libris meminit, testatur hunc inter legitimà eius scripta enumerari.* Est *itaque* Hippocrates *nomen*

autoris, qui fuit ex familia Asclepiadarum, *ut inquit* Gal. *fere in principio de natu. huma. rationalis sectæ autor, & princeps, ut in introduc. med. cap.* 4. *scribitur,* Heraclidæ *filius, quemadmodum in primo de ratio. uict. in acutis* 18. *legimus, cuius auus, & ipse* Hippocrates *nominatus fuit* Gnosidio *patre genitus, qui nihil, ut quidam referunt, omnino scripsit, secundùm alios uerò duos edidit libros, unum quidē de* Mēbris *fractis, alterū de* Articulis. Et *hæc sunt, quæ de* Hippocrate *referenda erant, quantum ad rem nostram facit, neq; enim expectetis uelim uberius me differentem nunc hoc loco de patria, de familia de opibus, de corporis pulchritudine, & denique de ipsius* Hippocrat. *uita, de quibus alii copiosos habuerunt, ut nostis, sermones, qui quàmuis profiteantur se solos* Hippocrat. *uitam rectè illustrasse, quicquid tamen dixerunt; & plura quoque unusquisque perlegere ex operibus* Hippocra. *potest* Basilicæ *impressis anno* M. D. XXVI. *in quibus de illius uita ex* Sorani *historiis legitur.* Accedit *adhoc, quòd cum hæc ad historicum potius pertineant, quàm ad medicum, cuius munus esse debet ueram medicinæ methodum, & præcepta explicare, quibus artis scopum contingere possit, propterea non puto eum seruare medici dignitatem, qui his, quæ artis suæ sunt, omissis, totum suum studium, ut aliena declaret, impendit.* Quare *nos id genus hominum permittentes curiosè ea omnia indagare, quæ superius relata sunt, conabimur uobis* Hippocrat. *præcepta,*

quantum uires nostræ perferre poterunt, explicare, seruatis omnibus his quæ in principio sermonis nostri obseruaturos nos esse promisimus, in sequenti itaque lectione diis annuentibus, uobisq; fauentibus primum aphorismum exponere aggrediemur.

APHORISMVS PRIMVS.

ITA breuis, ars uerò longa, occasio autem præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora.

EXponam imprimis hunc Aphorismum iuxta Galeni interpretationem, mox alteram nouam meam expositionem subijciam: Galenus itaque in principio commenti scribit, quòd omnes ferè expositores fatentur Aphorismum hunc esse huiusce libri procemium, siue unus sit, pluresuè Aphorismi, etenim ante Galenum, ut & post eum Oribasius, in duos secarunt Aphorismos, Vnde Aphorismus hic iure in duas partes diuiditur, in prima quidem Aphorismus continetur, in secunda uerò Hippocrates pactum, siue conuentionem facit, uel hunc librum lectoris consilium præbet: uerum quo pactò Hippoc. au-

ditores reddat dociles, attentos, atque beneuolos, ut in proœmijs fieri solet, expositis his, quæ circa Apho*rismum dicenda sunt, dilucidissime declarabimus.* Hip*poc. igitur primum proponit, uitam esse longam artis comparatione, ut asserit* Galenus *ex omnium ferme expositorum sententia, & è conuerso artem longam non absolute, sed uitæ respectu, siquidem ait* Galen. *2. de dign. pulf. quem etiam locum citat primo de temp. cap. 6. magnum, paruum, celer, tardum, longum, breue, & huiusmodi quantitatem indicantia cũ relatione talia cum alijs collata, non absolute dicuntur :* Vita *autem licet uel pro animæ uiribus, uel pro earum actionibus, usurpetur ex* Galeni *sententia 9. meth. med. cap. 13. attamen hoc loco capitur ab* Hippocrate, *ut eam diffinit* Aristoteles *in lib. de iuuēt. & sen. mor. & ui. & respir. inquiens,* Generatio *est prima altricis animæ cum calore communio, uita autem illius mansio :* Per *artem uerò intelligit* Hippoc. *habitum intellectus practici, qui est ratione factiuus, non autem usum prodeuntem, & directum ab habitu intellectus, ut quidam asserunt, nullibi enim neque* Galenus, *neq;* Arist. *usum illum artem uuncupat, quinimmo* Arist. *in proœmio metaph. ait artem ab experientia, & artificem ab experto longè differre.* Quod *uerò dicunt hi* Gal. *uoluisse. 9. de decretis* Hippoc. & Plat. *unumquemq; uniuersalem methodum unius anni curriculo discere posse, & ob id non posse per artem habitum dictum intelligi, qui doctrina sit acquirendus, id quidem nihil efficit, quandoquidem* Gal. *ibi*

dem non dicit in omnibus id habere ueritatem, sed in quibusdam duntaxat; Vnde postmodum exempla tradit de ratiocinatoria, hoc est Logica, Rhetorica, *&* Musica, *quæ instrumentis efficitur, sed de hoc ēt inferius sermonem habebimus.* Deinde Hippo. *rationem subdens sententiæ aphoristicæ propositæ, cur scilicet ars longa sit uitæ comparatione id esse ob tria inquit, quorum primum est,* Occasio *præceps, hoc est momentanea:* Gal. *& omnes ferè expositores per occasionem intelligunt medicationem, curationemuè in tempore opportuno factam, quomodo diffinitur in lib. de præceptis ab* Hippo. *quæ* καιρὸς *dicitur, quam quidem occasionem in omnibus reperiri facile declarari potest, uidemus etenim quotidie, quòd si quis uult adire principem, expectet occasionem, hoc est tempus opportunũ opus est, pariter qui ab aliquo cupit habere pecuniam uel mutuò, uel solutione, itē qui amasiam adire intendit:* Est *autem tempus idoneum, & opportunum aliquid peragendi, cùm nihil ex parte agentis deficit, neq; potißimum ex parte paßi, sic enim conueniens sequitur actio, quòd si quid deficiat, non ita conueniens actio efficietur. cùm itaq; medicæ artis materia corpus scilicet nostrum sit mutationibus obnoxium ex causis tùm intrinsecis, tùm intrinsecis non eodē permanet statu sed continuè fluit, ita ut nunc corpus nō sit illud, quod erat pauloante, & ob id agendi occasio momentanea est, neq; compræhensibilis, nisi ab homine exercitato; Vnde Gal. ait primo ad Glau. à principio, temporis occasio est præ omnibus*

cognitu difficillima, quæ cum præceps sit, plerunque medicos etiam præcellentes aberrare facit, dicebat nanq; 3. de temper. 3. quòd medicinæ certo tempore exhibitæ iuuant, quæ intempestiuè uel maximè lædere possunt: Insuper & 12. de us. par. inquit ipse, Cùm dixit Hippo. Artem esse longam, subdidit, Occasio præceps, quæ si latitudinem magnam haberet, ars longa non esset. Aduertendum autem est, quòd Gal. in principio libri de quatuor temper. uniuersal. mor. uelle uidetur, quòd καιρὸς non significat tempus simpliciter, neq; est occasio temporis, seu tempus conueniens, quo præsidia sunt adhibenda, sed morbi ætas uicißitudine temporis inalterascens, quo quidem stante ætatem morbi esse præcipitem dicendum foret, quoniã corpus à causis superius dictis facile alteratur, ad quam sequitur alteratio ætatum morborum, qui sunt corporis affectus, ex quo sequitur occasionem, & tempus conueniens præsidia adhibendi esse præcipitem, atque non facile percipi, ut hoc loco Gal. interpretatur: Verum cùm dicat Gal. 4. de articu. 50. Quod enim inquit opportunitate, græcorum more dictum est, qui καιρὸν. i. opportunitatem pro conuenien te interdum ponere consueuerunt, dicendum uidetur quòd καιρὸς plura habet significata, & ob id præsenti loco pro opportunitate capitur, in libro autem de quatuor temp. mor. uniuers. pro morbi ætate, ubi dicit, quòd pro opportunitate non capitur, uerum non ob id consequitur, quòd pro opportunitate capi non poßit. Vel dicatur, quòd sumitur, ut omnes compre-

hendit

hendit significationes: ob id nonnulli tempus acutum transferunt, ut omnia comprehendat, sicut & Oribasius, qui apto exemplo ostendit, quàm celer sit mutatio temporis mutatione, summas (inquit) pro exẽplo currentem fluuium sine intermissione, in quem si digitum ponas, & releues, & iterum deponas, non eandem aquam tangis; quatuor igitur sunt tempora seu generalia, seu specialia morbis cognoscendis, uel præsidijs adhibendis, seu cibo dando, initium, augumentum, status, & declinatio, atque inter sese ob opportunitatem temporis distincta, ut alibi diffusius dicemus. Secundum, quod artem esse longam ostendit, est experimentum periculosum (*dicit* Gal.) *non ob facilitatem mutationis, hoc enim in momentanea occasione continetur, sed ob materiæ dignitatem, neque enim medicus agit in lignum, coria, & id genus, ut alij artifices, qui impune citra periculum circa suam materiam experiri possunt, quod non fiet in homine, sed adhibenda sunt experientia comprobata, cùm mala experientia ad totius animalis interitum terminatur: unde primo epid. sect. secunda contex.* 50. *cum dixit* Hippo. *te ad hoc exerceto, morbis ut prosis, aut ne quid noceas,* Gal. *in commento ait aliàs putasse id tenue nõ esse* Hippocrate *dignum, cùm omnibus id perspicuum sit, sed postea cùm uidisset multos claros medicos ob id reprehensos, quòd offendissent uel in mittendo sanguine, uel medicamento dando, putauit id non temerè ab* Hippocrate *dictum, cui fortè idem aliquando contigit; quare cauendum*

est, cum magnum adhibetur auxilium, ut non lædat, si non sit profuturum, & sexto Epid. sect. secunda, contex. 25. cum dixit Hippo. Nihil negligere, nihil temere, &c. Gal. in commento inquit, in Hippo. & aliorum scriptis id obseruo, ut non temere approbem, quæ dixerint, sed experientia, & ratione uerumne, an falsum sit examino, & 10. de simpl. med. dicebat, quòd temere scribunt de simplicibus medicamentis, qui post habita experientia ex alijs sumunt, neque enim in ægritudinibus periculosis prius medicinis non expertis utendum est, ex eiusdem sententia in primo catage. uersus finem de candido heræ loquentis, quod quidem præcipue uerum est de agentibus proprietate substantiæ: Quamobrem Aui. 5. can. tract. primo cap. primo, dicebat, quòd medicina experta melior est, quàm non experta, idq; præsertim uerum censetur de compositis, quæ non solum ex simplicibus, sed & ex tota sua forma dijudicantur, cùm uerò experta non habemus, cognoscenda, percipiendaq; methodus est, qua componere, & experiri sciamus, ut 2. catag. à principio præsertim in cronicis ait Gal. siquidem in acutis occasionem habemus ualde præcipitem, ut tempus experiendi non superfit: Quòd autem experientia necessaria sit in arte medica habetur ex Gal. quoque 3. meth. primo, ubi ait, Empirici quidem per experientiam inueniri omnia contendunt, nos partim experientia, partim ratione, cum neque illa inuenire omnia queat, neque sola ratio. Cæterum quoniam ὄξυς interpreta-

tur fallax, & periculosum, ideo quidam transferunt experimentum falax, unde Oribasius inquit, si des in augumento, quod in statu conuenit, fallit experimentum: Si dixeris, si est experimentum, quare fallitur, cum præsertim principium sit artis ex Arist. *sententia primo methaph. à principio:* Respondet Oribasius, *quòd in se fallax non est, sed quia in tempore adhibetur incongruo, quod enim fallit (dicit ipse) tribus modis fallit, aut ex opifice, aut ex materia, aut ex organo, & si opifex peccat, medicina non peccat: uel responderi potest, quòd seruatis seruandis non est fallax, sed quoniam difficile est, ut omnia exacte seruentur, ideo fallax est, & enim Gal. 3. de temper. 5. & primo de simpl. med. in principio asserit tria potißimum seruanda in experimento esse, primum ut medicina applicetur tepida à sua natura non ualde alterata, secundum, applicetur temperato homini, uel simplicem ægritudinem sufferenti, tertium, ponenda est distinctio inter effectum per accidens, & per se, qui primus est post applicationem consequens,* Auicenna *uerò septem obseruanda censet, sed aut superflua sunt, aut ad illa tria* Gal. *dicta superius reducuntur:* Quòd *si nos dicamus experimentum fallax ob ipsius subiecti nobilitatem, periculosum quoque esse consequitur:* Tertium, *quod ostendit artem esse longam, inquit* Hippo. *Iuditium difficile, iuditium autem dupliciter capi potest, ut habet* Gal. *in commento, uno quidem modo pro ratione, per quam agenda diiudicantur, quomodo summit* Hippo. *qui*

fuit dogmaticus, quam esse difficilem ostendit signo scilicet multitudine hæresum, ita quòd ad hoc usque eùi ambigua remansit, certum enim est antiquos medicos fuisse inter sese discordes circa principia corporis, quando alij ponebant unum tantum esse elementum, alij plura, item quidam corpuscula indiuisibilia uidelicet athomos esse principia statuebant, ut Epicuri, *&* Asclepiades, *quidam uerò, ut* Hippo. Aristo. *&* Galenus *ex quatuor elementis, præterea nonnulli, ut* Erasistratus, *&* Arist. *uolebant unum tantum esse humorem nempè sanguinem, cæteros uerò humores superfluitates, & ob id corpus solo sanguine nutriri, & generari, quidam uerò ut* Hippo. *&* Gal. *quòd quatuor sint humores corpus nostrum nutrientes, ut pote sanguis, utraque colera, & pituita: mitto multa alia id genus, in quibus antiqui discreparunt. Hæc igitur differentia, & opinionum multitudo in nobis est, proptereaquòd ratio difficillima est, quæ etiam multitudo ostendit, quòd ratio uera non facilem habet inuentionem, siquidem* Gal. *primo de uic. acut. 15. dicit, quòd discordia ignorantiæ suspicionem parit: altero uerò modo capitur iuditium ab* Empiricis *pro diiudicatione eorum, quæ experientia sunt inuenta, quod etiam est difficile, cùm enim multa fuerint adhibita corpori, quæ iuuerint, ignoramus.* Sic *igitur cùm occasio agendorum præceps sit, & momentanea, & duo instrumenta ad artes inueniendas necessaria; necnon & remediorum inuentionem experimentum scilicet, & ra-*

tio, alterum nempè experimentum sit periculosum; & altera ratio difficilis sit, relinquitur artem medicinæ longam esse, ita ut uitam hominis excedat. Proinde quidam doctißimus Iunior *aduersus* Gal. *insurgit, illumq́; redarguit, quòd uidetur uelle* Hippo. *dixisse artem esse longam occasione, experimento, & ratione, etenim his non potest ars ab uno solo homine reperiri, & perfici quantumuis diligenti, & laborioso, sed satis est, ut quæ unus inuenerit, tradiderit posteritati, & deinde secundus, & iterum tertius inuentis addiderit, donec ars perfecta euaserit, dicit enim aduersus Galenum, quòd* Hippo. *in hoc libro non docet artem medicam inuenire, sed iam inuentam traddit, neque enim ipse* Hippo. *artem inuenit, sed ante ipsum* Aesculapius *methodo artem tradere cœpit:* Quare Hippo. *in hoc libro artem medicam non inuenit, sed iam inuentam docere intendit: item frustra* Hippo. *artem longam comprobaret, quoniam occasio præceps est, si de arte inuenienda intelligeret, cùm occasio ad artem inueniendam, constituendâq́; non requiratur, quocunque enim tempore habetur occasio inueniendi artem, & constituendi, ponendiq́; theoremata: & propterea addit erroris* Gal. *causam extitisse, propterea quòd* Gal. *artem ab usu artis non distinxit, ars enim ipsa breui tempore per doctrinam haberi potest, ut habet ipse* Gal. *primo de dieb. decrec. 5. usus autem non per doctrinam, ut ex ipsomet colligitur primo ad* Glau. *& 3. meth. med. 7. sed per exercitationem comprehendi*

potest, quæ ab uniuersali methodo per doctrinam acquisita dirigetur, cùm enim exempli gratia nobis occurrit æger ex repletione, quia uniuersalis methodus docet, quòd indicatione sumpta à morbo pro curatione contraria sunt adhibenda, & repletioni contraria est inanitio, ideo corpus inaniendum est, quod efficitur euacuatione, & cùm euacuatio medicamentis fiat, dandum igitur medicamentum talem, uel talem humorem euacuans est. Hucusque *uniuersalis methodus est, cum uerò ad particularia accedere uolumus, & ad usum descendere, imprimis se nobis offert occasio, quæ præceps est, & momentanea, & ideo non nisi ab homine exercitatißimo cognosci potest, secundo experimentum, quod est periculosum ob subiecti nobilitatem, & fallax, quia mult requiruntur, ut experiamur, cognoscendáq; plurima sunt, ac consideranda medico, ut si sit euacuandum scire opus est, quis sit humor peccans, neque hoc satis est, sed non ignorandum adhuc, quantum sit euacuandum, hoc autem ex quantitate lapsus dignoscetur, quæ lapsus quantitas teneri non potest, ni prius huius corporis temperiem cognouerimus, dicebat nanque* Gal. *primo ad* Glau. Oportet *medicum non solum communem hominis naturam cognoscere, sed & propriam uniuscuiusque, & eos exactius curat, quorum ante ægritudinem habuit consuetudinem, & cognouit, quem colorem habuerit, quam habitudinem, natiuumq; calorem, atque arteriarum pulsum, & 3. meth. med. 7. dicit, cuiusque naturam propriam es-*

se, quæ ineffabilis est, atque cuiusque propriam esse curationem, quod quàm maxime difficile est, ita ut dixerit Gal. *loco citato, quòd si cuiusque priuatim naturam explorare ad unguem sciret, talem se esse putaret, qualem fuisse* Aesculapium *mente concipit: insuper dato, quòd habeatur quantum sit euacuandum, hoc etiam satis non est, sed sciendum ad huc, quæ sit ægrotantis consuetudo, qua inquam medicamenti quantitate soluatur, propter quod* Gal. *2. de uict. acut. 11.* Nisi *medicus nouerit & naturam, & consuetudinem ægrotantium, quorum aliqui difficulter ex natura purgantur, aliqui uerò copiose euacuantur modico etiam assumpto medicamento, præcipit, ut in pleuritide potius sanguis mittatur, quàm exhibeatur medicamentum, etiam quòd purgatio magis congruere uideatur!* Cùm *igitur prædicta à medico consideranda sint, quæ infinita sunt, & indeterminata in indiuiduis, quæ experientia sunt cognoscenda, relinquitur, quòd experientia facile fallax esse potest: & sic ars longa erit hac ratione, quandoquidem si medicus etiam uiueret per mille annos in omnibus indiuiduis prædicta omnia exquisite cognoscere non posset: usus igitur artem esse longam efficit: tertio se nobis offert iuditium, cùm operari uolumus, quod est difficile, cum enim ut superius dictum est, multa sint à nobis cognoscenda, sæpeq; morbi, & morborum causæ sensum effugiant, ita ut medicum uti artificiali coniectura oporteat, ut morbum, & causas cognoscat, rerumq; differentias, quæ circa cor*

pus agendæ sunt, quæ non facile diiudicari, atque cognosci queunt: ideo & iuditium difficile, atque artē ipsam esse longam consequitur. Hæc *sanè omnia in se & rectè dicta, & uera sunt, uerum uir hic iniustè* Galenum *increpat, pro cuius defensione animaduertendum est, quòd uoluit* Galenus *artem ipsam, quæ intellectus est habitus non solum ratione, sed experimento, & exercitatione perfecta acquiri, quod expresse habet ipse 9.metho.med.6. inquiens*, Ad uniuersalem *denuò exercitationem reuertamur pro compertò habentes non licere ullius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quandam habueris per uniuersalia uocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris, & tandem inquit, quòd ut qui iter agit, ne claudicet, utroque crure inuicem uti debet, ita & in qualibet arte ratione utendum est, atque exercitatione, duobus ueluti cruribus, ut enim dictum est superius ex tertio meth. primo non omnia in medicina sola ratione, sed & experimento haberi possunt; insuper 9.de decret.* Hippocr.*&* Plat. *inquit* Gal.*uniuersalis inquàm methodus sine exercitatione multa in singularibus artificem bonum efficere non potest, atque hoc tibi in omnibus huiusmodi uidere licet.* Nam *si aliquis quamuis optimo præditus ingenio quapiam in re exercitationem negligat, nunquàm illis, qui licet natura sint inferiores, diligentia tamen, & studio superant, melior euadet; quod quidem præcipue contingit, quoniam exercitatio circa particularia habitum illum uniuersalem in intelle*

ctu existentem firmiorem ac stabiliorem reddit, utpote si cognouero, quòd tertiana febris ex euacuatione flauæ bilis remouetur, si deinde Reubarbarum Socrati exhibuero tertianario, quod flauam bilem euacuet, ex qua quidem euacuatione Socrates à febre tertiana liberetur, uniuersalis tũc illa notitia in me stabilior, & firmior fiet, eiq; maiorem fidem adhibebo: Vnde dato quòd etiam uniuersalis illa Methodus in se breui temporis spatio teneri posset, quia tamen perfecta, ac præsertim in medicina sine exercitatione esse non potest, relinquitur, quòd ob illa tria ars longa sit, & uitam hominis excedat non solum ratione usus, sed et habitus uniuersalis, si perfici debent: Ex quo sequitur, quòd in arte perdiscenda eisdem utamur instrumentis, quibus & in arte inuenienda experimento, scilicet, & ratione. Insuper si in arte inuenienda utimur experimento, cum ea, quæ experiri debeant, in tempore idoneo, & opportuno experimento subijciantur necesse sit, relinquitur, q; & in arte indagan da occasio erit præceps, & momentanea. Quod uerò dicit Hippo. artem medicam inuenire, non docere, sed arttm inuentam tradere, nihil efficit, quandoquidem uult Hippo. quòd cum ars hæc inuentu difficilis existat, ut ab uno solo inueniri, & perfici non poßit, ideo unusquisque quæ inuenerit, litteris mandare debet, atque aphoristico sermone, tùm ut alij superuenientes & aliquid addentes, eam tandem perficiant, tùm ut unusquisque breuiori tempore, quæ scripta sunt, perdiscere poßit, & ad exercitationem

accedere, qua uniuersalis ille habitus perficitur, ut dictum est: & hoc quidem modo ea arti inueniendæ uel optime accomodantur. Quòd uerò Hippo. *artem non perfecerit, omnino habet* Gal. 6 *meth.* 4. & 7. *metho.* 2. & *licet* Hippo. *primus artis medicæ inuentor non extiterit. fuit tamen primus, quòd ea prodidit, quæ attinent ad artis opera, ut refert* Gal. *in libello de atra bile.* Nihil *igitur habet uir ille contra* Galenum, *ut ex nostra defensione satis constat, atque iuxta illius placita rectè dicendum est, artem inueniendã esse longam, uti declaratum est, uniuersalem uerò habitum breuiore tempore disci posse, ut* Gal. *affirmat* 1. *de dieb. cret. cap.* 5. & *ut etiam uidetur dicere* Rasis 4. *ad* Almans. *ultimo inquiens, quòd legentes libros antiquorum possunt omnes breui perdiscere, ac si mille annis uixissent, quòd si quis ditior, & acutior sit omnibus, longißimæq; uitæ, medicinam inuenire, atque perficere non poterit: uerùm quia multa sunt, quæ & artem per doctrinam acquirendam perdifficilem reddunt, qualis est pars prognostica, de qua dixit* Gal. 1. *de crisibus* 13. *quòd si unum aliquod ex signis, aut etiam plurium collectio haberetur, quæ firmiter indicaret, quod futurum est, nec* Hippocrates *artem esse longam dixisset, ideo contingit artem per doctrinam adhuc non esse breuem, nisi quis aptus natura, & cui suppetat tempus, eam impensiori studio doctrina aphoristica adiscere conetur, ut asserit* Gal. *in commento:* Multa *etiam sunt alia in medicina cognoscenda, quæ*

hanc artem longam per doctrinam reddunt: & ideo dicebat Gal. 3. de dif. puls. *à principio tanta est rerum obscuritas, ut si etiam in triplum uita nostra prorogetur, non sufficiat, ut omnia exacte cognoscantur, sed præter cætera exercitatio necessaria est, ut habitus perficiatur, ut superius à nobis dictum est:* Quare Auer. 7. coll. 6. *in fine inquit, quòd præter cognitionem uniuersalium experientia necessaria est, qua particularia principia habeantur in eo, quod in unoquoque indiuiduo fieri debet, quæ principia scribi non possunt omnia, siquidem infinita sunt: & ista medicinæ pars in hac arte nos perfectionem habere prohibet, quandoquidem magis est experientiæ appropriata, quàm rationi: & ob id dixit* Hippo. *uita breuis, ars uerò longa, & primo* coll. *primo, dicit ipse,* Artem *esse longam ratione partis, qua quotidie experimento medicinas inuenimus, qua ratione* Hippoc. *protulit, quòd uita breuis est, ars uerò longa: Constat itaque ex dictis, quòd licet uniuersalis habitus, ut habetur ex libris antiquorum, breuiori tempore perdisci posßit, non tamen is eo tẽporis spatio ob rationes superius tactas ad summam perfectionem deduci ualet.* Dices, Gal. 2. de simp. medic. *penultimo inquit,* Ipsa *enim ueritas celerrimam inuentionem obtinet, ut quæ ab euidenter apparentibus exoriatur, cuius tamen oppositum hoc loco* Gal. *asserere uidetur.* Respon*deri potest quòd ueritas sui ratione apud dispositum septem illis conditionibus, de quibus* Gal. *habet in libro de cõst. art. med.*

cap.7 inuentionem celerrimam habet, qui uero harum qualibet destituti sunt, haud facile ueritatem reperire possunt: at quia pauci conditiones illas septem obtinent, ideo diuersæ hæreses ortæ sunt, quæ artis inueniendæ adaugent difficultatem. Ars itaq; inuenienda uitam excedit, propterea quòd & qui illas habet septem conditiones, pluribus indiget, ut inueniat, quàm ut per doctrinam acquirat, ut ex Gal. 3. de crisibus 8. colligitur, cum inquit: Fides enim artium contra se habent, quàm inuentiones, creduntur enim ex operibus, inueniuntur ex principijs; quare mihi necessarium fuit, naturalem scientiam perdiscere, tibi uerò iam artis operibus adinuentis uiam discere sufficit, &c. plura adhuc alia sunt, quibus inuentor indiget, uerum hæc recensentes nimis longũ sermonem protraheremus. Sed ea ipsa missa facientes unum uobis aduertendum esse putamus, quòd nonnulli uolunt medicinam sola experientia haberi posse, ut declarat Gal. in lib. de subfig. empir. Sed aduersus hoc imprimis uidetur artis diffinitio ab Arist. 6. eth. tradita, quæ non congruit empiricorum medicinæ: Vnde medicina empiricorum nõ est ars propriè, sed communiter, atq; empirici potiùs experti, quàm artifices dicuntur, etenim ex Arist. primo metaph. in principio artifices expertis sapientiores sunt, hi namque quia sciunt, sed propter quid ignorant, illi autem propter quid & causam comprehendunt.
Quod uerò Gal. ait in libro de subfig. empir. ut empiricus protulit, siquidem ferè in principio libri di

xit ipse, Tu uerò, quæ deinceps dicturus sum, ut ab empirico dicta suscipias, prius enim dixerat uelle sub compendio colligere, quæ, qualisuè sit empiricorum disciplina; adde quòd Gal.3.metho.primo scriptum reliquit, empirici quidem per experientiam inueniri omnia contendunt: nos partim experientia, partim ratione, cùm neque illa inuenire omnia queant, neque sola ratio &c. & cap.2.eiusdem contra empiricos loquens idipsum longo sermone corroborabat: quare ad artes inueniendas non solum ratione, sed et experientia indigemus, de ratione quidem res clara est, cum dicat Arist.*quòd artifex scit causam, & propter quid, empiricus autem quia duntaxat, ut superius dictum est, de experimento autem inquit* Arist.*in calce secundi* Post.*ex sensu memoriam, ex memoria experientiam, ab experientia consurgere in intellectu uniuersalis notitiam, quæ est artis, uel sciētiæ initium: cùm autem ait expertos magis proficere, quàm artifices sine experientia de dicta non loquitur experientia artibus necessaria inueniendis, sed de altera, qua indiget artifex, ut circa singularia operetur, cum ars circa singularia uersetur, cùm enim sit factiua, & factio sit singularium, erit ergo ars non solum uniuersalium sed et particularium:* Vnde Arist.*loco citato dicebat, quòd* Calias *sanatur, non homo nisi per accidens, propterea quòd accidit ei, quòd sit homo, itidem* Gal. *in principio primi de art.cur.ad* Glauc.*corroborat inquiens, quòd commune ad usum secundum obtinet locum, & 3. meth.7.*

Cuiusq; hominis propriam esse curationem, non omnium communem, ut dicunt studiosissimi Methodici, non enim curatur homo communis, & generalis, sed nostrum quisque: & de huiusmodi experientia loquitur etiam Gal. 9. metho. med. 6. quæ requiritur, tùm ut artifex operetur, tùm ut habitus intellectus stabilior, & certior fiat. Sequitur secunda Aphorismi pars: [Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora.] Quæ sanè pars à quibusdam exponitur, quòd probet artem esse longam, quandoquidem difficile admodum est inuenire infirmos, in quibus quatuor hic ab Hippoc. proposita obseruentur, ut habet Galen. 1. de diebus cret. 11. propè finem; Verum cùm dicat Gal. occasionem esse momentaneam ob materiæ mutationem à causis tùm intrinsecis, tùm etiã extrinsecis, dicendum uidetur hoc, quod est, quatuor dicta non obseruare, inter causas materiam alterantes contineri, atque hunc in modum ad momentaneam mutationem reduci. Altero modo exponi potest, ꝙ hoc loco tractatio exordium sumat, & secundus sit Aphorismus, in quo Hippoc. modum operandi docere incipiat, quòd scilicet medicus non tantum faciat, quæ debet ipse ex se, & infirmi obediant; sed & quòd assidentes disponat, qui pariter opportuna conficiãt, præcipiãtq;, ut omnia exteriora ita administrentur, & disponantur, ut nullum unquàm contingat incommodum. Huic adstipulatur Hippoc. & Gal. sententia 6. epid. sect. 4. contextu 8. & 9. ubi quæ agenda

circa ægrum sunt, ostendunt, siquidem dicunt ipsi, quòd ordinatis intentionibus curatiuis medici facere debent, quæ infirmos delectent: quod declarat Hippoc. *quoad attinentia sensui uisus, atque tactus, qui duo sensus extremi sunt, ut etiam à* Galeno *colligitur 4. de loc. affect. 2. ex his medios comprehendere uolens, ut ibidem annotat ipse: addit* Hippoc. *eo in loco,* Nisi *multum noceat &c. neque enim concedendum est, quod magnam læsionem affert, debet igitur ei obtemperare pro posse, tùm propter id, quod dicit 2.* Aphor. *38. Parum deterior cibus, aut potus, tùm ut æger amans medicum ei magis obediat, ut habet 6.* Epid. *citato, & (ut uno uerbo dicam) ibidem ex* Hippoc. *colligi uidetur, quòd ipsius sententia fuit, ut omnia prædicta medicus ordinet, uti par esse uidetur:* Quæ *sanè expositio Oribasii esse censetur, qui ob id hunc secundum fecit* Aphorismum, *non autem partem primi.* Gal. *autem in commento alio modo secundam hanc partem exponere contẽdit, nempè quòd* Hippoc. *scribit hæc uerba non similis pronuntianti, sed consulenti, uel conuentionem facienti, quòd experturi an uera sint hoc libro contenta hunc in modum procedere debent, ut hæc quatuor adamussim obseruẽtur, alioquin continget, ut asserit* Gal. *in fine cõmenti uel præcognitionem, uel curationem, uel utrunque interrumpi: Cuius etiam partis* Aphorismi *sententiam habet 2. de dieb. crit. 2. & primo eiusdem 11. ubi etiam declarat, quæ ad aßidentes attinent, quæq; exteriora sunt nominanda:* Aßidentes *utique in om-*

nibus medico parere debet, atque ita se gerere, ut infirmus nec irascatur, nec contristetur, aut relatione rei tristis, aut non recta eorum, quæ paranda sunt, administratione: Exteriorum *quinetiam plurimæ sunt species, utpote pluuia, tonitruum, coruscatio, fulmen, tumultus uicinorum, latratus canum, ingressus latronum, ruina domus, lapsus tegularum, incendiū, percußio, & istiusmodi, & in fine commenti addit* Gal. *habitationes idoneas plenas turbarum, uel omni turba uacantes, quæ nunciantur, aut aguntur, quæ iram, aut tristitiam, aut quid aliud infligunt ægrotanti, quæ uerò casu eueniunt, attinent ad exteriora, sicuti quæ ab astantibus nunciātur, ad eos spectant*: Quare Gal. *primo de dieb. cret.* 11. *enumerat inter ea, in quibus peccant aßidentes, & pariter, quæ nocturnum soporem obrumpunt.* Dices, Gal. 9. *meth. in principio ait, Ephemeram mutari in aliud genus febris uel ob ignorantiam medicorum, uel intemperantiam ægrorum, uel ministrantium errore, de exterioribus autem nihil meminit.* Respondendum est, *quòd licet quatuor sint seruanda, ut experiamur, nùm hoc loco scripta uera sint, error tamen in tribus duntaxat contingit, exteriorum enim non est error, sed casus.* Dices denuò, *cur uigiliæ factæ actione naturæ in materiam crisim, & prognosticum non impediūt, quæ uerò à causa externa fiunt, crisim prohibent.* Respondeas *uelim ex* Gal. *primo de diebus cret.* 11. & *libro de const, art.* 18. *quòd medicus intueri potest nocumentum contingens à necessariò actionem naturæ*

ræ consequentibus,at nocumentum ab extrinsecis pro spicere medicus non potest,nec non addere nocumento facto à natura operante: Nocumenta igitur *naturæ crisim non impediunt, siquidem coctionis signa ostendunt, quòd natura materiam superat non obstantibus nocumentis eius actione contingentibus*. Et *quoniam* Gal.*in commento quatuor* Hippocratis *dicta esse obseruanda inquit, quandoquidem ob illa plerunque uel præcognitionem, uel curationem interrumpi contingit, ideo uidetur, quòd quatuor illis seruatis nullo alio addito medicus prognosticari potest, cuius tamen oppositum sensit* Conciliator Differentia *secunda,& enim uoluit quatuor etiam seruatis, ut addatur, nisi quid accidat inopinatum*:Et *imprimis adducit fundamentum unum ex secunda apho.* 19.*Acutorum morborum non omnino sunt certæ prænunciationes salutis,uel mortis:uerum hoc soluitur ex* Gal.*in comm.dicente, quòd* Hippo. *in longis uidetur fidere præcognitionibus, in acutis uerò non omnibus, sed quandoque falli præcognitionem fatetur, cum aliquando licet rarò contingat medicum optimum errare,quod ob subitam in iudicatione mutationem efficitur, quæ naturam consequitur humorum morbificorum: & quoniam humor noxius aliquando ex uno loco transfertur ad alterum, idcirco dixit* Hippo.*in* Aphorismo *non omnino id est, rarò falluntur: quod idem sensisse uidetur* Gal. *in lib. de const.art.* 18.*ubi inquit, in quibus humores non defluunt, sed partem obsederunt, licet prognosticari*

quatuor Hippo.*obseruatis,hæc enim una est sententia,quòd seruatis his quatuor ut plurimum prænunciationes certæ sunt salutis, uel mortis, cùm tamen* Concialiator *asserat id semper addendum esse:* Secundo *aliud fundamentum adducit ex* 6. Apho. 16. *A morbo laterali,uel pulmonia habito alui profluuium adueniens malum;* Gal. *in com. dicit; communiter autem in his & alijs omnibus quæcunque eodem modo dicuntur, id meminisse oportet, quòd nullus alius extemporaneus casus superueniat, ut etiam nunc alui profluuium non ex cibo, uel potu, sed morbi ratione contingit: sed aliud est dicere,nisi quid superueniat,& aliud si alui profluuium non ex cibo, uel potu,sed ab ægritudine: uel quòd considerare oportet, an ægritudo sit magna, uel mediocris cum signis coctionis & istiusmodi:* Tertio *corroboratur idipsum ex* Gal.*authoritate* 5.*de lo. affec.* 7.*recensentis historiam* Glauco. & Medici *siculi putantis pleuritidem habere, cùm tamen laboraret epatis inflammatione,qua de causa absolute prognosticari noluit: Sed noluit absolute dicere iugulum inferius trahi, si quidem non in omnibus id fit, sed in magnis duntaxat inflammationibus, ob id nil ualet illius ratio; quam ex* Galeni *desumit authoritate.* Proinde Galenus *in commento exposita* Aphorismi *sententia, quærit,cur* Hippocrates *tali usus sit proœmio, datq; septem responsiones, primam quidem, ut hortetur homines ad artem nauiter exercendam: sed inquit* Gal. *licet uerum sit hoc,non tamen uidetur congruere huius libri*

procemio, nisi dicatur hunc esse totius artis procemium, uerum inquit ipse Hippocratem *fecisse totius artis procemium in libro, quæ in medica trina fiunt, seu de officio medici, inscripto:* Secundam *autem responsionem, ut dehortetur homines ab arte medicinæ: quod (ait* Galenus*) non debet facere, qui libros exarat, & enim illius proculdubiò extrema dementia foret, qui homines ab eis, totaq; arte alienaret:* Tertiam *uerò, ut deligat aptos ad artem nauiter exercendam: at dicit* Gal. *hoc esset dicendum, si pro communi procemium haberetur, quo solos natura aptos ostenderet, quibusq; suppetit tempus, posse artem discere longam, item delectio illa fieri debet non quidem per libros, sed per mutuos sermones, ut etiam* Plato *docuit: Adhæc quartam subijcit, ut causam afferret, cur commentationes scribere oporteat, & quintam quartæ similem, præter quòd addidit,* Aphoristicas. Gal. *licet quartam laudet, magis tamen quintam comprobat, quandoquidem forma doctrinæ Aphoristica utilissima est illis, qui uolunt breui artem docere longam:* His *responsionibus adstipulatur, & reducitur, quod dicit* Gal. 3. *de diffe. pulʃ. in principio ubi reprobans pugnantes de nominibus ait, tanta est rerum obscuritas, ut si uel in triplum uita nostra prorogetur, exactè omnia cognoscere non possemus:* Quare *dixit* Hippo. *uita breuis, ars uerò longa, &* 6. *de simpl. med. in principio dicit, quòd locuturus de uiribus medicamentorum aniles fabulas, & incantationes omittet, quibus* Pamphilus *usus est,*

cùm falsa, & inutilia sint, quare ab Hippocrate dictum est, uita breuis, ars uerò longa: Sextam postea responsionem subdit Gal. ut aßignet causam, cur ars sit coniecturalis, & septimam postremo, quot de causis medicus fine frustetur. Verum asserit ipse, extremæ esset dementiæ, nec Hippocrate dignum in principio operis docere, quòd ars est coniecturalis, uel quòd fine frustramur, siue id ex nobis, siue artis magnitudine contingat: item in secunda Aphorismi parte dixisset, Et medicus etiam ipse derelinquit, & ægri: sed loquendi modus magis uidetur eius, qui omnia hæc scripta uera esse profiteatur: ex declaratis autem facile ostendi potest Hippo. hoc Aphorismo reddere auditores dociles, attentos, & beneuolos, ut in proœmio fieri decet, reddit enim docilem, cùm proponat, de quo agendum sit, cum ait se in medicina doctrinam Aphoristicam ob artis longitudinem esse scripturum, attentū, cùm magna admodum pollicetur beneuolum, cùm hoc ualde utile sit uolenti breui artē docere longam. Cæterum alio etiam modo hic Aphorismus exponi à nobis potest salua semper Galeni interpretatione, quòd Hippocrates hoc libro scripturus artem medicam, primo medicum cautum reddit, quòd oportet, si uult hanc artem adipisci, & uti, ut sit studiosus, diligens, exercitatus, natura prudens, & imitator naturæ bene operantis, imprimis autem dicit oportere ipsum esse studiosum, uita enim breuis, ars uero longa est, quæ tota unico & breui uolumine doceri non potest, dicebat nanque Gal. in libro de

plenit. quòd si res tam magnæ ea comparatæ essent natura, ut unico libro explicari possent, ars utique longa non esset: Diligentem autem illum esse opus est, siquidem occasio præceps est, ne descendens ad usum bene agendi opportunitatem omittat: exercitatum verò quandoquidem experimentum est periculosum ob subiecti præstantiam, neque enim oportet adhibere præsidia, quæ experientia comprobata non sint, ut superius à nobis dictum est: Natura quinetiam prudentem esse debet, & enim iuditium est difficile, siue pro ratione, siue pro dijudicatione sumatur, quòd enim hoc, uel illud conferat, uel lædat, & per se, uel per accidens, difficile est iudicare, quòd si talis medicus fuerit, non solum ipse faciet opportuna, sed curabit, ut & æger, & ministri, & exteriora bene sint præparata: adhæc imitatorem etiam naturæ rectè operantis esse oportet, quoniam uidemus in euacuationibus à natura factis, si talia purgentur, qualia purgari conuenit, confert, & leuiter ferunt ægrotantes, sin minus, contra, sic etiam medicus debet studere, ut in euacuationibus, quæ ab ipso fiunt, talia purgentur, qualia purgari oportet, quòd ut optime fiat, debet medicus inspicere & regionem, & tempus, & ætatem, & morbum, in quibus conueniat, aut non, talem, uel talem facere euacuationem. In hoc autem aduertenda Hippocratis admiranda breuitas est, qui simul & scribit procemium & medicinæ præcepta tradit, cùm enim ait, Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem &c. præceptum

unum constituit, ut superius declaratum est, pariter in secundo Aphorismo *aliud præceptum ponit, quòd medicus debet euacuare humorem sua qualitate corpus molestantem.* Potest *etiam & tertius, & quartus, & quintus* Aphorismus *poni in prooemio, in quibus* Aphorismis *reddens medicum cautum eum facit attentum, docilem, atque beneuolum, & unà medicinæ præcepta constituit.* In *tertio enim reddit medicum cautum, ut cum uult euacuare, aut replere, summas uitet repletiones, & euacuationes ad extremum, quoniam utræq; sunt periculosæ; in quarto uerò similiter medicum cautum reddit, ut ipse usurus uictu tenui, & tenuißimo & pleno caute agat, ne magni contingant errores ex magnis in uictu mutationibus, nam ut habet* Gal. 2. *de uict. acut.* 18. & 44. *non faciendæ insignes in uictu mutationes, nisi etiam in corpore insignes fiant mutationes, & hoc potißimum scripsit* Hippo. *quoniam ut habet primo de rat. uict. acut.* 13. *quidam omnibus ægris totam ptissanam dabāt, quidam eius succum, quidam summis inedijs cruciabant ægros, quidam immoderate replebant, ut* Petronas, *qui uinum & carnes exhibebat.* Quòd *si dixeris* Galenum *ibi dixisse, quòd* Hippo. *relictis monstrosis opinionibus, quales sunt, aut nihil dantes omnibus ægris, aut replentes, ad moderatiores se contulit, huic respondetur, quòd* Gal. *ait* Hippo. *ibi non loqui de monstrosis eas reprobando, ut* Erasistratus *fecit in libro primo de febribus, pariter etiam dico, quòd eas hic non reprobat, sed solum red-*

dens medicos cautos, ut à prædictis opinionibus abhorrere uelit, dat illud sine reprobatione præceptũ, quòd uictus tenuis, & exquisitus in longis semper, in acutis, in quibus non conuenit, periculosus. At *in quinto* Aphorismo *reddit medicum cautum, ut cum usurus est tenui uictu caute procedat ita, ut non contingant errores, propterea quòd si etiam uictus tenuis conueniret, si fient errores, lædet etiam magis, quàm si æger uteretur uictu paulò pleniori:* Et *hoc quidẽ modò satis manifestum est, qua ratione simul & proœmium conficiat, & medicinæ præcepta tradat; quæ sanè præcepta attinent ad euacuationem, & repletionem, & uictus rationem.* In *hac autem prima particula loquitur* Hippoc. *de ratione duntaxat uictus, & euacuatione: propterea quia cùm medicina (ut dictũ superius fuit) ab* Hippocr. *diffinita sit, quòd est adiectio, & ablatio, cumq; hæc duo fiant potißimum euacuatione, repletione, & uictus ratione, ut satis patet,* Hippoc. *de his euacuatione scilicet & repletione, & ratione uictus in hoc* Aphorismorum *libro loquutus est, uerum in hac prima particula in uniuersali omnes ponens conditiones, seu regulas, uel distinctiones uniuersales, in alijs uero particulis in particulari, & regulas, conditionesq; particulares, ut exempli gratia in* Aphorismo 21. *huius dicit* Hippoc. Quò *uergit natura, eò ducere per conuenientes regiones, hæc utique regula docens modum euacuationis uniuersalis est, cùm uerò in quarta* Aphor. 4. *ait ipse,* Medicari *æstate superiores magis, hieme uerò inferiores, par-*

tialis est regula, quæ potestate in illa primæ uniuersali continetur, & per eam corroboratur, etenim æstate (inquit) magis medicari superiores, quia æstate, cùm humores magis sint biliosi, & tenues, quos natura ad superiores partes uergit, propterea per regulam uniuersalem per superiora purgandi sunt, hieme uerò per inferiora, eo nanque tempore humores crassi, & graues ad inferiora tendunt, & uergunt: & ita omnes regulæ particulares, de quibus agit in alijs particulis, ad has regulas uniuersales reducuntur, & per eas probantur: & licet Hippocr. *hæc præcepta medicinæ non doceat methodo, seu licet methodum ipsam non doceat, ut fecit* Gal. *in lib. de const. art. med. & libro methodi med. attamen in his præceptis omnino methodus apparet, ut audiens* Lazarum *disertissime orantem, licet orandi methodum non doceat, uel qua in orando utatur methodo, is tamen in illa oratione methodum percipiet.* Neque *audiendi mehercle sunt, qui dicunt* Hippocr. *methodo medicinam non tradere, propterea quòd hoc loco usum medicinæ tradere intendit, & ob id agit de euacuatione, & dieta, quæ attinent ad usum, quoniam usus habetur exercitatione, quæ est circa singularia, nõ per libros:* Quòd *si intelligant per usum præcepta ad usum attinentia, ex his nanque descendimus ad usum, hi utique rectè dicunt, ac sentiunt.* Hæc *de primo* Aphorismo *sat dicta sufficiant, ad secundum condescendamus.*

APHORISMVS SECVNDVS.

IN perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt, sin minus, contra: sic & uasorum inanitio si talis fiat, qualis fieri debet, confert, & bene tolerant, sin minus, contra: Inspicere itaque oportet, & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.

IN secundo hoc Aphorismo incipit tractatus, qui in septem particulas diuiditur, in prima quidem habetur uictus ratio, & euacuatio, in secundo nanque, & tertio de modo euacuandi, & à quarto usq; ad decimũ nonum inclusiue de ratione uictus agit Hippo. *& à uigesimo ad finem usque ad modum reddit euacuationis.* Aduertẽdum aũt *est, q̃ in euacuatione quatuor sunt consideranda, qualitas, quantitas, modus, & tempus euacuationis, de qualitate quidẽ in hoc secundo, de quantitate in tertio loquitur, sicut de modo in 21. & de tempore in 22.* Aphorismo, *ut in fine huius cõmenti à* Galeno *colligitur: & quoniam conueniens erat, ut in principio artis* Hippocr. *eos cautos redderet, qui cupiunt eam & perdiscere, & exercere, ideo primum docet loquẽs de qualitate euacuationis, quòd medicus debet naturam imitari rectè operan-*

tem, Arist. enim 2. physi. 78. 79. & 4. metaph. 28. ait artem debere imitari naturam, & Gal. hic in cōmento, & 6. Aphor. 15. addit, rectè operantem, quã in operibus artis medicum imitari Hippocr. *hortari est assuetus, & com. 21. huius Gal. dicit, oportet medicum naturæ motum aduertere, et si idoneus fuerit, ei adminiculari, si uerò contrarius, & noxius, hunc prohibere, transferre, ac diuertere oportet. Supposito itaque* Hippocr. *exemplo ab euacuatione à natura sumpto, ostendit, quòd medicus purgans debet purgare humorem noxium, uel talem, qualis purgandus est, hunc in modum inquiens [* In perturbationibus uentris *] hoc est, euacuationibus per inferiora, quibus ægri modo torminibus, modo rugitibus, & huiusmodi perturbantur, subdit [& uomitibus] idest motibus, quibus uentriculus expellit ea, quæ in eius spatio continentur [spontinis] hoc est à natura factis, quarta enim* Aphoris. 2. *dicebat Galen. sponte euacuantur, quæ sine medicamine excernũtur, & 6.* Aphor. *s. 14. spontaneum dicitur non quod sine causa fit, sed quod sine causa ex nobis efficitur: Subiungit [Si talia purgentur, qualia purgari oportet]* Purgatio *est humorum euacuatio, qui sua qualitate molestant, ut inquit Gal. in commento, quod sanè uocabulum dicit ipse. 5. de simpl. med. 20. duo significat, alterum quidem commune omnium, quæ quouis modo animalis expurgant recrementa, alterum uerò per excellentiam de his tantum dicitur, quæ aut per uomitum, aut per uentris deiectionem purgent; & quo*

niam secundo modo capit Hippo.*ideo de euacuatione solum per intestina,& per uomitum loquitur, atque de hac secundum qualitatem,non autem quantitatem, quemadmodum cuiq; ex loquendi modo satis constat, nam cum talia,et qualia qualitatis sint relatiua, sicut tanta,& quanta,quantitatis,*Hippo.*inquiens [si talia purgenter,qualia purgari oportet,confert, & leuiter ferunt,sin minus,contra] hoc est non confert,non nisi de eius qualitate loquutus est, ut recte etiam interpretatur* Galenus , *cuius insequimur expositionẽ.* Non *desunt autem nonnulli inter quos adest quidam contemporaneus noster, qui aduersus* Galenum *contendunt,*Hippocratem *in hoc* Aphorismo *de quantitate quoque euacuationis loquutum fuisse , dicentes, quòd cùm humor multipliciter peccare poßit, nempè in substantia,qualitate,quãtitate,& ubi,corpusq; lædere,quomodocunque peccet,euacuari debet , quod indicatur ex morbo,& molestia,quam infert,ex qua sane indicatione habetur quid agendum sit,non autem quantum,aut quomodo, aut ubi,quæ partiales sunt indicationes, & quemadmodum illa uniuersalis , cuius quidem signum est,quòd facta conuenienti euacuatione confert,& bene tolerant ægrotantes, siue humor euacuatus peccet in substantia , siue quantitate , siue qualitate,siue ubi: quare(dicunt hi)*Hippo.*intelligit de quocunque humoris peccato,utpote quòd quocunq; modo peccet humor,si euacuatio talis erit,qualis fieri debet,hoc est,si euacuetur humor molestans , quacunq; ratione molestet,confert, & bene tolerant,&*

Galenus perperam facit Hippocratem *sententiam particularem proponere, quæ tamen (ut dictum est) uniuersalis existit, siquidem in hoc* Aphorismo *de quantitate, alijsq́; euacuationis modis in genere loquitur, si sequenti uerò de quantitate in specie, & de cæteris partiatim in alijs* Aphorismis: *Cæterum decipiuntur (ut et in primo* Aphorismo*) iniusteq́; Galenũ calumniantur licet enim quocunque modo peccet humor, si euacuabiti id, quod molestat ægrotantem, conferentia, & tolerantia consequetur, non tamen sententia illa ita uniuersaliter prolata digna erat* Hippocrate, *quandoquidem uidetur hoc esse uulgaribus etiã satis manifestum: quòd si dixeris, hoc fecit* Hippo. *ut inditium tradat bonæ euacuationis, quæcunque sit illa siue in quantitate, siue qualitate. unde infra commento 23. dixit* Gal. *quòd cum nullum habeamus inditium quantitatis, ob hanc causam nobis dedit* Hippo. *de eadem quantitate iudicandi uiam ex tolerantiæ facilitate, & quoniam talia euacuantur, qualia oportet: respondeo, quòd hoc nihil est, nam aliud est dicere, quòd tradat inditium bonæ euacuationis, qua id fuit euacuatum, quod quantitate molestabat, et aliud, quòd nobis det uiam iudicandi de humoris quantitate, qui euacuandus est, uel uacuatur, cùm enim humor sola quantitate peccat, & adsunt tria, de quibus* Hippo. & Galenus *inquiunt* 4. *de ratio. uict. acut.* 19. *nempè uirtus ualida, ætas, & morbus magnus, tunc habemus absolute, quòd per sectionem uenæ euacuandum est, facilitas autem tolerantiæ inditium est quan*

titatis euacuationis, non quòd absolute, & uniuersaliter euacuandum sit: Quare optime sequitur, quod dicit Gal. quòd sententiam hæc non differret ab illa tertij Aphorismi, *& 23. in quibus agit de quantitate præterea cum sanguis aliquando mittatur ad animi usque defectum, ut 9.* Metho. *& infra 23.* Apho. *à* Gal. *colligitur, licet ultra uirium tolerantiam non mittatur, eo tamen casu tolerantiæ facilitas non apparet; quare loquendo de quantitate in genere id signum necessarium non erat, sed solum in specie: uerum cùm humor peccat qualitate, tametsi perspicuũ sit, quòd sit euacuandus, quoniam molestat, quia tamen, ut dicit* Gal.4.Aphoris.20. *omnes artificiosæ in actionibus coniecturæ aliquando aberrant, similitudines enim non solum uulgares, sed & medicos eruditos aliquando decipiunt, propterea* Hippo. *dedit inditium, quo sciamus, quãdo euacuatio facta fuit talis, qualis fieri debebat, ut uel simus fidentiores in altera euacuatione, si recta fuerit prima, uel si errauerimus, magis cauti pro altera euacuatione efficiamur. Quod autem dicunt hi,* Gal. *immemorem esse suiipsius, qui infra commento 14. inquit uocabula quantitatem significantia aliquando ab* Hippocrate *ad qualitatem transferri, dico, quòd nihil efficit, si quidem illud facit* Hippo. *quãdo est assuetum aliquod uocabulum in quopiam significato sumi, quod in eo, quod ei proprium est, utpote cum febrem magnam, aut paruam dicimus, uerum non est assuetum, ut per tale tantum, & per quale quantum intelligamus.*

Suppoſito itaque exemplo,quod ab Hippo. *hoc loco proponitur,dicit[ſic & uaſorum inanitio].i. euacuatio,quæ à medico efficitur,& enim ex* Galeni *ſententia hanc* Hippo.*non nominat inediam, nec uenæ ſectionem,ſed euacuationem ab euentu, ſolent enim in omnibus euacuationibus uaſa inaniri, addit* Hippo. *[Si talis fiat,qualis fieri debet confert,& bene tolerant]* : Quare *(dicit* Gal. *) medicus uolens purgare eorum purgationem moliri debet,quæ corpora moleſtat,utpote ſi pituita,non bilis euacuanda, ſed pituita.* Illa *uerò duo uocabula in contextu repoſita diuerſa utique importare debent, nam ut aſſerit* Gal. 2.*de diffic.ſpir.*8.Hippo.*nihil ſuperfluè, uel fruſtra dixit: unde dico, quòd aliquid conferre poteſt, ſed conferentia non apparebit,quæ ex facili, cùm apparet,tolerantia dignoſcitur: uel dicatur, quòd ſi euacuetur corpus ſanum,conferre non poteſt,ſanus namq; non eget euacuatione, ſed ui ualida tolerare ualet.* Proinde Aui.4.*primi cap.*3.*hanc ſententiam ponens inquit, quòd malo humore euacuato ſequitur aleuiatio,niſi ſequatur laſſitudo receptaculorum, aut caliditatis ebulitio, aut ephemera, aut inteſtinorum excoriatio, aut ulcera ueſicæ: quæ ſanè dicta non ſunt contra* Hippocratem, *propterea q; ſubdit* Aui. & *hoc licet iuuamentum conferat, eius tamen utilitas non ſentitur, immo quandoq; præſentialiter dolet,do nec accidens remoueatur.* Cæterum *expoſitores dicunt* Aphoriſmum *uerum eſſe, ſi cum malo bonus non euacuetur:uerum tunc non uacuantur,qualia euacuan*

da sunt, oportet enim ut solus malus uacuetur; læsio uerò est boni uacuati ratione: secundo dicunt, quòd uerus est, si solus malus humor non nimis etiam euacuetur; Sed falsum est, quòd solus malus nimis uacuetur, nam simul etiam aliquid boni, ut ex Gal. 6. Apho. 2. *colligitur, ubi cum ait* Hippo. Q*uicunque suppurati, aut aquam inter cutem patientes uruntur, aut secantur, si pus, aut aqua uniuersim affluxerit, omnes moriuntur, dicebat* Gal. *uidetur in his propter magnam corporum distantiam, & puris acredinem ora uasorum arteriosorum esse aperta, quæ prius ueluti operculum pus continebant, quo uniuersim euacuato multi spiritus unà cum eo exeunt, atque excernuntur: item dicunt hi uerum esse* Aphorismum, *hoc addito, si uirtus debilis non est; at loquitur* Hippo. *ubi uacuandum sit, cùm autem uis debilis est, euacuationem non molimur, & ob id neque illud etiam addendum est in contextu.* Dices *pharmaco non correpto humor peccans sine tolerantia uacuari potest, quid igitur dicendum?* R*espondeo, quòd læsio per accidens est, non euacuatione.* Adhuc *instabis, quòd humor peccans uacuari potest in tam parua quantitate, quòd non aleuiabitur, ut 2. prognost. 51. dicitur, omnis screatio mala, quæ dolorem non sedat, &* Gal. *in commento, sermo communis est in omni euacuatione, de qua in alijs libris, &* Aphorismorum *loquutus est:* Dicendum *est, quòd hic loquitur de qualitate, tu uerò transis ad quantitatem, de qua inferius* Hippo. *sermonem habet:* Dici *etiam potest, quòd merito uacua*

tionis semper sequitur cõferentia, sed quandoq; aliud, ut quantitas, uel humor fluens ad locum læsum occultat conferentiã, quòd si ea materia non fuisset euacuata, dubiò procul æger deterius se haberet, quoniam duo adessent nocumenta: pariter etiam aliquando humor malus ob iuuamentum aliquod non uacuatur, ut habet Aui. 14. 3. *tract. 4. cap.* 13. *quòd in asclyte non uacuanda est colera, propterea quòd sui caliditate resistit aquositati.* Curtius *super hanc partem dicebat, quòd* Hippo. *ponit hanc sententiam, ut reprobet dicentes humores omnes per eandem medicinam uacuari sanguinem attrahentẽ, & eum uel in bilem uel in pituitam conuertentem: Quam quidem opinionem reprobat* Gal. *in lib. de med. purg. & de nat. hum.* 27. Verum *cum ibi dicat* Gal. *quòd* Hippo. *aduersus istos nil scripsit, quoniam nec* Asclepiades, *nec* Erasistratus *suo tempore uixerunt, qui hæc impudenter dixerint, dicendum est, ut supra, quòd* Hippo. *tradens artem medicam imprimis declarauit oportere medicũ imitari naturam recte operantem, exemplo sumpto in euacuationibus; atque unà dedit inditium bonæ euacuationis.* Ex *dictis autem* Hippo. *inferens, quæ medicus euacuaturus inspicere debeat, ut cognoscat, in quibus conueniat, aut non talis, uel talis humoris euacuationem moliri, subdit dicens.* [*Inspicere itaque oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.*] Gal. *in commento ait, quòd si humor in ambitu totius abundat, ex corporis colore coniectandum est, qui efflorescit similis*

humoribus

humoribus, nisi in profundum recesserint, & 4. de tuēd. sanit. non longè à principio quòd si nec ambientis uiolentia calidi, frigidiuè, nec ullus animi affectus affuerit, quo humores in altum se receperint, ex colore certißima succi animalis cognitio habebitur: cuius tamen oppositum dicunt omnes ferè expositores, quòd est signum coniecturale, non certum, quare alia signa sunt cognoscenda. Addebat Gal. *quòd si ex colore certißima cognitio haberi debet, opus est, ut humores in cutem uiolentius non irruerint, in cutem autem irrunt, aut ob animi affectum, aut ob extrinsecum calorem: Quomodo autem diuersi colores diuersos indicent humores, declarabat* Gal. *4. de tuend. sanit. inquiens, corpus albius solito pituitæ copiam, pallidius, aut flauius bilem, rubicundius sanguinem, nigrius atram bilem indicat, quidam autem colorem habent, ueluti plumbi, quidam mixtum ex albo, & liuido, nonnulli liuorem tantum, & hi omnes crudos humores significant dominare, qui ex genere sunt pituitæ, sed minus habent humiditatis, quàm ea, quæ communiter pituita dicitur: cuius causa colligitur ex* Rasi. *2. ad* Almans. *primo dicens, quòd color plumbeus ex albo, & uiridi coleræ nigræ, & phlegmatis dominium indicat, quare cùm nigra colera sit sicca, totum siccius reddet ea, quæ communiter pituita dicitur: & addit* Rasis, *quòd si colori aut rubro, aut huiusmodi addatur, siue coniungatur claritas, & (ut quidam) subtilitas, significat humorum claritatem, & subtilitatem, turbulentia uerò, & ut craßities, coloris hu-*

morem turbidum,crassum,& Auic. quoque 2. primi doct.3.cap.3.dicebat,quòd uiriditas sanguinem congelatum consequitur, qui ad nigredinem uergit, hunc in modum genitum ob phlegmatis cum eo mixtionem, colores uerò mixti mixtos quoque humores præsefe runt,& is superat,cuius color superior extitit. Dices,aliquando colore albi febre colerica laborant,non ergo uerum,quod dicunt hi.Respondendum est, quòd ex 4.de tuend.sanit. *in diuersis partibus diuersi humores dominari queunt, utpote crudus in primis uenis, in ambitu uerò potius purus sanguis; & sic de alijs:albi igitur tertiana laborantes in ambitu totius pituitam, interius uero bilem obtinent, & per consequens corporis color signum certum est humoris in ambitu totius, alia autem in cæteris partibus copiæ humoris inditia*: Vnde Gal. loco citato inquit, *quòd urina signum est stabile eorum,quæ in epate, & uenis, sputum autem eorum, quæ in pectore, & narium excrementa eorum,quæ in cerebro,sicut uomitus eorum, quæ in uentriculo reconduntur*. *Subdit* Gal.*in commento,quòd humores, qui retrocesserunt, & non sunt diffusi æqua portione per uniuersum corpus,ut agnoscātur,inspicere oportet regionē tempus, ætatem,& morbos,ut intelligatur,in quibus euacuare conueniat,aut non*. Dices, *quilibet humor excedens propria habet inditia,de quibus* Gal.4. Aphor. 2.*& 2.de crif. nihilq; hoc loco* Hippo. *sed de solis quatuor dictis egit,ergò insufficiens est*. Respondet Gal.*quòd præter propria inditia uult* Hippoc.*ut il-*

la quatuor perfectæ cognitionis gratia inspiciantur, ut cum proprijs signis bilis simul inspiciendum sit, an tempus æstiuum, an regio calida, an æger ætate uigeat, quæ omnia faciunt ad bilis generationem; Quarto species morbi spectāda est, ut si sit tertiana febris, uel hærisipelas, quæ à bile excedente proficiscuntur: Quibus omnibus distincte cognitis firmius humoris noxij euacuationem aggrediemur, itidem de pituita, & alijs dicendum est. Denuò dices, 4. Aphor. 2. Gal. *existimat alia etiam esse consideranda, utpote casus, constitutionem, naturam ægritudinis, industriam, uictum, & huiusmodi, item* Aui. 4. *primi cap.* 3. *dicit decem esse consideranda, ad sunt etiam carmina continentia, quæ à medico in euacuatione sunt contemplanda:* Ars, *ætas regio, uirtus, complexio, forma,* Mos, *& symptoma, repletio, tempus, & usus,* Et *bene si numeres figuram addere debes.* Respondetur, *quòd ut habet* Gal. 4. *de tuend. sanit. signa humorum dominantium duplicia sunt, quædam certa & firma, ut sola urina eorum, quæ in uenis ipsis contenta sunt, nonnulla coniecturalia, quæ quadruplicia sunt, primum enim quærendum est, quo uictu usus sit æger, deq; ciborum cruditate, atque natura, & quantitate, & consuetudinis mutatione, & numero, secundum nùm solitus sit natura congerere prauos humores, ut pote scabiem, lepram, uel id genus pati, tertium, an aliqua euacuatio spontina consueta retenta sit uel per uomitum uel per hæmorroidas, uel aliam cõsimilem regionem, quartū, nùm solita euacuatio per medicamenta omis-*

sa sit, uel exercitium, uel uomitum, uel urinam prouocantia, sudoremuè, aut aquas sponte nascentes; plura igitur signa sunt coniecturalia, quibus humorem superabundantem cognoscimus, Hippo. autem de quatuor dictis meminit, ut an humor sit simplex, mixtusuè dignoscatur, quod sensit Gal. his uerbis, habet unusquisque humor in corpore superexcedens inditia propria, perfectæ tamē cognitionis gratia, id est ut agnoscatur an purus, mixtusuè sit, inspicere oportet tempus anni & c. Dices, solus morbus hoc facere potest: Respondeas uelim, quòd humorem peccantem indicabit, at non perfecte an purus, mixtusuè sit, quod tamē alia tria cum eo efficere ualent, siquidem apparentibus signis proprijs flauæ bilis in laborante febre tertiana, si erit æstas, & regio calida et sicca, & ætas calida, & sicca, ex horum omnium consensu succum simpliciorem esse certò sciam, si uerò Hiems, regio, & ætas frigida, pro constanti habebo, quòd bilis non est pura, frigiditas nanque temporis, regionis & ætatis coleram puram flauam abundare non permittunt, at Aui. loquitur de considerādis, quando est euacuandum, quæ plura sunt, quàm consideranda, ut sciatur, an humor sit purus, ad ætatem uerò reducitur naturalis complexio, & status cæli, uel ad anni tempus, uel humores aperte non uariat, duo enim uel tres dies in æstate frigidi pituitam non generabunt: qua de re licet pro medicina exhibenda, uel ob uenæ sectionem consideretur, non tamen eum nos contemplari opus est, ut humor superabundans agnoscatur: & hæc di-

cta sint secundum Galeni expositionem. Oribasius autem aliter exponere uidetur, quòd scilicet Hippo. nos caute admonet, ut antequàm uacuetur, certò sciamus, nùm bene fieri possit, & an æger lædetur ex ea, uel iuuabitur, incertum enim experimentum in homine fieri non licet, quare dicit Hipp. Inspicere itaque oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non, suple euacuationem moliri, ut enim 4. Aphor. 5. Sub cane, & ante canem, & hieme ualde frigida, ut 4. primi cap. 5. & regione calidissima, uel frigidissima, & in infantia, & senectute, & morbis cum uentris profluio, uel sudore copioso, & huiusmodi euacuatio facienda non est, sed uere, & autumno, in media regione, adolescentia & iuuentute, & in ægritudinibus plethoricis, & ubi humores qualitate peccant sine uentris fluxione, & euacuatione quapiam spontina: Et licet plura contemplanda se offerant, ut superius dictum est ex Aui. 4. primi 3. & Gal. 4. Aphor. 2. dicendum tamen est, ut Gal. infra commento 16. Hippo. nonnunquam unius aut duorum mentione facta, reliqua eiusdem ordinis, & naturæ prætermittere, aliquando etiam adijcere. Circa ea quæ in Aphorismo dicuntur, ab Expositoribus dubitari solet, an uomitus sit naturalis, & respondent hi, & multa dicunt, quæ ad propositum non sunt, satis autem hoc loco scire uos existimo, quòd Hippo. uomitum spontinum appellat, & naturalem, qui sine medicatione aliqua, & sine causa ex nobis oritur, & hoc quidem modo naturale contra artificiale

distinguitur: Fit autem uomitus à uirtute expulstrix stomaci, quæ inter naturales continetur, re quadam uentriculum stimulante, quæ est præter naturam: Quare uomitus erit in tertio ordine motuum, de quibus 5. de accid. & morb. 1. meminit Galenus.

APHORISMVS TERTIVS.

HAbitus exercitatorum, qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi, si in extremo constiterint, neque enim possunt in eodem permanere, neque quiescere, cùm uerò non quiescant, neque possunt proficere in melius, reliquum est igitur, ut decidant in deterius. His de causis bonum habitum statim soluere expedit, ut corpus rursus nutriri incipiat: neque compressiones ad extremum ducendæ, periculosum enim, sed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt periculosæ: & rursus refectiones cùm extremæ fuerint, periculosæ.

HIppocr. hoc Aphorismo medicos cautos reddit, quòd, nec repletiones nec euacuationes ad extremum usque perducant, & ideo Gal. in commen.

dit, quòd loquitur de quãtitate euacuãdorum in hoc, & sequentibus, hoc est in 23. Nisi dixeris, quòd & in quarto, & quinto de eadem quantitate loquatur, quoniam in eis agit de uictu tenuißimo, & tenui, cuius est uires comminuere, ut in sequenti dicit Gal. inedia uerò ab eodem quarta Aphor. 2. dicitur, quæ per accidens euacuat. Supposito autem exemplo, ut & in præcedenti, Hippocr. ad id totum suum sermonem dirigit, est autem exemplum à bono habitu exercitatorum desumptum. Pro cuius intelligentia annotanda sunt quæ circa nomen habitus scripserunt Arist. in libro prædicam. cap. de qualitate, & Gal. lib. ad Trasib. 12. & de opt. corp. hab. nempè, quòd habitus permanentiam affectionis ostendit, ita quòd habitus est affectio stabilis, quæ consistit in temperatura consimilium, compositione organicorum, & modo se habendi quo ad maciem, pinguedinem, carnositatem, inanitionem, repletionem, raritatem, & densitatem corporis: Bonus autem habitus duplex est, ut ibidem à Gal. colligitur, simpliciter, qui est corporum optimam sanitatem obtinentium, quem omnes laudant, & secundum quid, uel cum appositione, qui optimam sanitatem habentium non est, sed ad singulorum naturam accommodatur, ut pote Dionis, Milonis, cuiusmodi etiam dicitur bonus habitus Athletarum, qui nõ simpliciter bonus, sed cum additione nominatur. Porrò Galeno teste libello de bo. corp. hab. bonus habitus Athletarum cum bono simpliciter conuenit, sunt enim communes utrique habitui, bona omnium partium temperies, bo

nus corporis humor,& bonæ actiones,distinguuntur autem,propterea quòd bonus simpliciter habet et sanguinis,& totius molis partium solidarum symetriã, bonus autem Athletarum symetriam excedit,in talibus præsertim quo ad molem partium carnosarum,et sanguinis,quoniam ut inquit Gal. in commento, uitæ institutum eorum est exercitationibus operam nauare,ut alios deijciant : quare parant tumoris molem, & multitudinem humorum,quod fieri non potest,nisi copiose comedant,atque deuorent : Quo fit, ut cũ ad summam repletionem peruenerint, maximum immineat periculum,ne aut calor innatus extinguatur; aut si adhuc obstiterit, quædam ex præcipuis uasis uel pulmonis,uel hepatis,uel pectoris scindãtur; quod quidem ait Gal.contigisse nonnullis Athletis, qui immodice repleti subita morte periere : cuius quidem eorum euentus in dictis partibus tres Gal. in fine libelli de bo.corp.hab.causas assignat, prima quarum est,quoniam earum uenarũ tunicæ sunt subtiliores, secunda,quia primæ copiose suscipiunt nutrimentum, tertia,ob copiam naturalis calidi sanguis feruenter ebuliens earum tunicas erumpit,non secus ac mustum dolia. Dices in Athletis calor extingui non potest; siquidem Arist.in lib.de ui.& mor.& respir. prope finem ait, Ignem extingui dupliciter, aut per marcorem,aut immediate à suo contrario,sed in Athletis nec deficit nutrimentum, nec sanguis calidus calori contrarius est. Respondeas uelim ex Gal.lib.de usu respir.3.quem citat in libello de bo. corp. hab. quòd

ut uentosa perforata flammæ superposita illam non extinguit, etenim flamma inferius conuersa nutrimentum flammæ præparatum absumit, ita etiam cum cor sit, ut licinium, sanguis, ut oleum, pulmo, ut uentosa: dùm animal respirat, seruatur calor, prohibita uerò respiratione suffocatur animal parte sanguinis absumpta præparata pro spiritus generatione: quo modo etiam Arist. dicebat, quòd maior flamma minorem extinguit humidum præparatum absumendo: & licet Gal. loco citato plures ponat causas extinctionis flammæ remotas, utpote balneum, sol ardens, frigus magnum, flabellatio nimia, excedens materiæ copia, eiusuè defectus, omnes tamen ad duas Arist. reducuntur, quæ etiam ad unam duntaxat deduci possunt nempè ad eam, quæ à contrario efficitur, nam absumpto nutrimento propinquo flamma à contrario extinguitur: quod & in Athletis reperitur, habent nanq; partes frigidas, sanguisq; spiritibus frigidior existit. Galen. in commento inquit, quòd bonus habitus simpliciter in rusticis reperitur terram fodientibus, & uehementia facientibus exercitia, cuius tamen oppositum habet primo de aliment, secundo inquiens, quòd multi eos laudant, quia sunt robusti, & bene concoquunt, sed res contra se habet, raró etenim ad ultimum usque senium perueniunt, uel si perueniunt, cum aliqua sæua ægritudine, exercitatione nanque cibus incoctus à uentriculo ad membra trahitur, uenis inanitis, & partibus exercitio incalescentibus, & nisi iuuarentur à somno, ob quem optime coquunt, sæpe

ægritudinibus opprimerentur: Ex quibus colligas uelim rusticis ægrotãtibus uinum potius, quàm aquã conuenire, siquidem, ut asserit Gal. 4. de tuend. sanit. à principio, uinum semicrudos, & crassos humores concoquit; quantum aliud quid uis; item Gal. quoque libello de opt. corp. hab. dicit bonum habitum simpliciter in temperatis duntaxat esse, quales non sunt rustici. Dicendum existimo, quòd Gal. 5. de tuẽ. san. pro pẽ finem dicebat, Athletam, militem bonum, fossorem, messorem, aratoremuè rustica, urbanaq; opera exercentes non nisi mediocri constare temperatura, sed ut athletæ bonum habitum simpliciter non habent, quoniam symetriam multitudine sanguinis, & carnosarum partium excedunt, pariter & rustici bonum habitum simpliciter, quem habuerunt in certa ætate, & tempore, ob malam uictus rationem amittunt, dictisq; de causis, de quibus superius explanatum est. Cæterum quoniã ex proposito antecedente sequitur consequens antecedentis, imprimis probationẽ ponit, dicẽs. [Neque enim possunt in eodem permanere] quod ad habitum corporis refertur, quem tunc poßident, subdit, [Neque quiescere] quod ad operationes refertur, naturales enim facultates non quiescunt, earum enim cessatio mors est, & ob id (ut ait Gal.) natura semper coctionem operatur, alimenti distributionem, & sanguinis generationem, atque adiectionem. uel dicatur, quòd non possunt quiescere ab exercitatione, ait nanque in exort. ad bo. art. ubi huius Aphorismi sententiã declarat, quòd si ab exercitijs cessabunt, multo

ægrius habent, nonnulli enim paulo post moriuntur, alij diutius quidem uiuunt, sed uel ad senectutem non perueniunt, uel ualetudinarij efficiuntur: Quem sanè habitum (ut lib. ad trasib. 9. asserit Gal.) non naturalem Hippocrates nominat, & in lib. de salub. die. siue Polybus eius libri author inquit illum in eis parum uigere: quare bonus simpliciter dici non meretur, siquidem habitus de re dicitur firma. Cùm itaque uirtutes naturales non cessent ab opere, & locus non adsit, in quo appositio fieri possit, et ex consequenti neque unio, neque assimilatio, uenæq; conceptaculum non habeant, in quod sanguinem distributum reci piant, ideo subdit [cum uerò non quiescant] scilicet facultaees naturales, uel ipsi ab exercitationibus [neque possunt proficere iu melius] cum habitus in extremo consistat, ut superius dictum est [Reliquum igitur est, ut decidant in deterius] aut scilicet in uenæ disruptionem, aut mortem repentinam, quod Gal. plurimis athletis contigisse affirmat. Hippo. deinceps consequens ponit, quod ex antecedente superius posito consequitur dicens. [His de causis bonum habitum statim soluere expedit] hoc est euacuare sectione, scilicet uenæ. 4. enim de rat. uict. acut. 23. inquit Hippo. Quod autem quis repente obmutescat, id uenarum intercepticnes, occlusionesq; faciunt, si sano absque occasione, uel forte aliqua causa id contigerit, & tandem subdit, sanguinem his esse mittendum: Quem locum Gal. loquens de Athletis citat etiam in libello de bo. corp. hab. propè finem. Deinde Hippo.

ostendit, quæ utilitas ex ea consequetur euacuatione inquiens. [ut corpus rursus nutriri incipiat] & enim corpus rursus locum habebit, quo nutriatur, cũ à nutritione cessare non possit. Hactenus Hippo. de periculo, quod in repletione reperitur, egit, demum autem de periculo agens, quod in euacuatione consistit subdit. [Neque compressiones ad extremum ducendæ, periculosum enim.] compressiones nanque appellat euacuationes, siquidem euacuato, quod in uasis continetur, sequitur passio compressionis: Gal. in commento ait, quòd euacuatio immoderata non minus est periculosa immoderata repletione, ut enim in repletione immoderata periculum est de uirtutis suffocatione, aut uasorum disruptione, ita in immodica euacuatione dubium est, aut de subita morte, aut postea uirium imbecillitate, ut habet Gal. 9. meth. 10. ubi asserit se in sectione uenæ uidisse duos perire in manibus Medicorum, alios nõ protinus, sed postea uirium infirmitate, & alios etiam in morbos longos incidisse. Deinde Hippo. addit quanta debet esse euacuatio dicens, [Sed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit.] Dicit Gal. in comm. si quidem intentio euacuationis non solum respicit humorem superabundantem, sed etiam uirtutem, cum alij magis, alij minus ferant euacuationes. Est autem hoc loco adnotandum, quòd licet quantitas euacuationis metiatur etiam & ex anni temporibus, & regionibus, & ætatibus, & aliis, de quibus Gal. 1. ad Glau. cap. de cur. contin. cum accid. & 2. eius-

dem 2.*&* 4.*Aphor*.2.*&* 8.*&* 9.*& alijs plerisque in locis mentionem facit,ea tamen omnia ad uires referuntur.* Dubitaret autem *fortasse quispiam non uideri,quòd hi egeant sectione uenæ, propterea quòd repletio inedia tolli potest,ut habet* Gal. 13. *meth. med.* Dicendum *est,quòd ex* Gal. 14.*meth.med.* 13. *optimæ curandi rationes tripliciter diiudicantur,ex temporis curandi breuitate,ex curando citra dolorem,& ex maxime tutè curando, cùm igitur maximum imminent periculum, citò, & securè prouidendum est,quod inedia fieri non poterit, siquidem paulatim,& tardè remouet plenitudinem, ut ait* Auer. 7.*colli.*1.Quare *inedia magis conuenit in casu praeseruationis,nec securè fiet,quoniam* Plato *in* 3. *de rep.de Athletis loquens dicebat, & si parum quidem ab instituto uictu discedunt,grauiter ægrotant, ex ieiunio nanque præter consuetudinem sanguis inflammaretur,qui ebuliens rumperet uasa, dicit enim* Hippo.2.*de rat.uict.acut.*24.*quòd omittentes prandium consuetum & calidiores fiunt, atque sicciores.* Notandum *autem est, quòd* Athletæ *pharmaco non sunt euacuandi,ut quidam male sentiunt, propterea quòd* Gal.4.*de tuend.sanit. inquit, quòd cum humores parum absunt à natura sanguinis, audacter sanguis mittendus est,ubi plus,consideratius agendum, ubi plurimum,nullus omnino mittendus, et si bonus exiguus est,reliquus humor plurimus, quòd si humor exiguus,sanguis uerò copiosus, audacter incidenda est uena, deinde aluus ducenda habita quan-*

titatis humoris ratione. Dices,*cum uirtus Athletarum ualida sit, non ergo eget auxilio medicaminum,ut ex Gal.primo de lo.affe. 2.colligitur.* Respondendum est,*quòd* Gal.*non sic absolute loquitur, sed quòd illi tantum affectus externo indigent auxilio, quos ob magnitudinem uirtus per se uincere non potest, in his autem,* Athletis *uirtus per se periculum uincere non ualet ob illius periculi magnitudinem.* Dices *denuò,* Aui. 4. *primi* 3. *inquit,corpora pinguia non esse euacuanda,* Athletæ *igitur euacuandi non sunt.* Respondeo,*quòd corpora pinguia frigidæ sunt naturæ,à qua pinguedo gignitur, habentq́; paucum sanguinem,sed* Athletæ *carnosi sunt,non pingues, & multo sanguine abundant, quare ratio diuersa est.* Dubium *adhuc est circa ea,quæ ab* Hippo. *hoc loco de euacuatione pensitanda scribuntur,nam immodicæ repletioni immodica debetur euacuatio, item extremis morbis extrema exquisite remedia optima sunt, præterea totus humor euacuandus est,ergo absoluta, & immodica euacuatio facienda est: adhæc per amotionem partis aleuiatur,ergo multo magis per totius remotionem, postremo nonnunquam ad animi usque defectum euacuatur, ergo immodice euacuandum.* Respondeo,*quòd immodicæ id est magnæ repletioni debetur immodica hoc est magna euacuatio, si uirtus tolerat,siue tota materia, siue non tota uacuetur, quod itidem de extremis morbis,ac toto humore peccante dicendum est,at cùm dicitur, quòd remota parte humoris uires augescunt, ergo multo magis tota è*

corpore auulsa, respondeo, quòd uirtus non tantum in materiam peccantem agit, sed & alia efficit, si quidem cibos digerit, corpus nutrit, superuacua expellit, quæ ex immodica euacuatione facere non possit: De. *euacuatione uerò ad animi usque defectum dicetur infra Aphorismo 23. talis enim euacuatio etiam facienda est usque ad uirium tolerantiam.* Hippoc. *proposito exemplo, quod (dicit Gal.) non solum est sermonis subiungendi, sed etiam utile his, qui tale uitæ institutum elegerunt, subdit, quod ex eo intendit asserens [sic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt periculosæ] hoc est Medicus non debet superflue euacuare: Cuius rei (dicit Gal.) documento est bonus habitus Athletarum, qui & bonis abundant humoribus, & uires ualidas habent, in quo quidem tamen habitu ad euitandum periculum non ultimanda est euacuatio ergò nec in alijs, qui neque bonis abundant humoribus, neque uires, ut* Athletæ*, ita ualidas habent, in quibus enim humores sunt mali, uirtute ualida indigemus, quæ humores concoquat, atque alia istiusmodi efficiat:* In *uniuersum igitur (ait Gal.) uires ægroti attendere opus est, & donec tolerant, & nundum laborant, humor exuberans euacuandus est, cum uerò dissoluuntur; etiam si superfluitates derelinquantur, earum euacuationem cauere oportet.* Dices, *non ualet* Hippoc. *consequentia, quandoquidem* Athletæ *assueti magnæ repletioni minus ferent euacuationem, quàm non assueti, ergò minus ultimanda est.* Respondeo, *quòd uacuationem ultimare est uacuare ultra*

uirtutis tolerantiam, quantacunque sit ea uacuatio, quæ si in ualida uirtute facienda non est, ergò nec etiam in imbeciliori. Deinceps Hippocr. in contextu *alteram doctrinam ex exemplo sumptam de superflua repletione addit dicens*. [*Et rursus refectiones cùm extremæ fuerint periculosæ*] Gal. *in commen. inquit, quòd quidam insequentes figuram sermonis exponunt, causam* Hippocratem *assignare, cur uacuationes ad extremum ducendæ non sint, quoniam scilicet refectiones post eas non sint tutæ, cùm uirtus facta imbecillis sufficienter concoquere non possit, neque alimentum distribuere, neque etiam assimilare. Sed contra (ait Galen.) altera doctrinæ pars, quæ ex exemplo sumenda est, de superflua repletioue relinqueretur, & exemplum secundum alteram partem frustrà positum esset: item inquit* Gal. *non dixisset* Hippocrates, *Rursus, sed aut, enim, aut quia, at cùm dicat*, Rursus, *signum est, quòd de altera re loquebatur*. Non dicit autem Gal. *id esse absolute falsum, cũ hoc ipse uoluerit quarto de tuend. sanit. propè finem, ubi agit de cura laßitudinis phlegmonosæ, à quo accepit* Auic. *3. primi doct. 2. cap. 16. ubi tres causas assignat, cur post euacuationem reficiendum non sit, quarum prima est, quoniam stomachus multo cibo repletus non erit auarus, atque permittet cibum indigestum attrahi ab hepate, immo fortè sua uirtute expulsiua iuuabit, secunda autem causa est, propterea quòd stomachus debilis cibi quantitatem, quam prius, conficere non poterit, tertia uerò, quòd stomachus bene*

confi

conficeret, non tamen uenæ factæ debiliores multum nutrimentum à stomacho susceptum conficere possent, similiter & alia membra eodem modo debiliora reddita tantam cibi copiam non conficient. Oritur hic *dubium, num in* Athletis *maxime repletis appetentia naturalis fieri poßit, ut ex* Gal. *in commento colligi uidetur, cùm inquit, quòd naturales uirtutes concoctionem semper operantur, alimenti distributionem, sanguinis generationem, adiectionem, & agglutinationem: contra uerò. 4. de ac. & mor. dicit* Gal. *quòd quinque symptomata secundum ordinem se habent, ut fames efficiatur in animali, primum quidem est omnium inanitio, secundum naturalis appetentia partium inanitarum, tertium uentriculi suctio, quartum suctionis sensus, & quintum animalis appetentia, sed in* Athletis *maxime repletis hæc quinque ob summam repletionem esse non possunt, ergò nec fames: item* Gal. *3. de pot. natur. 13. ait, quòd sæpe animal alimenti copia non famescit, quod est in epate, ubi enim uentriculus meliorem, & promptiorem escam habuerit, nihil indiget exterioribus, sed in maxime repletis in epate alimenti copia reperitur, ergo fames naturalis adesse non potest.* Respondeo *omißis sophisticis responsionibus sententiam adnotans* Gal. *3. de pot. nat. 13. ubi diuisa totius alimenti distributione in tres temporum portiones tandem inquit, quòd tempus assumendi nouum cibum est, cùm cibus præassumptus est appositus, unitus, & aßimilatus uentriculo in tertia temporis partione, quo etiam tem-*

pore inanitum hepar à uentriculo nouum cibum at trahere incipit,& fit fames, cùm etiam uentriculus tunc nihil habeat,quod operetur,cum omnia in nouo cibo facienda peregerit: atque hac ratione in Athletis summæ repletis uera fames gignitur, cùm uentriculus omnes operationes perfecit in ea tertia temporis portione,etiam quòd hepar bonis humoribus scateat, ut superius dictum est. Ad id uero *ex quarto de acci.& mor.7.desumptum dico,quòd* Gal. *ibi causam aßignat, cur animal famescere necesse fuit, cogiq; cibos assumere, si enim homo impaßibilis esset, & non resolueretur, cibo non egeret, sed quoniam paßibilis est,ideo eget cibo, quare quinque motus & symptomata dicta efficiuntur,& uentriculus habuit sensum,quo propriam sentiret inanitionem,propterea quòd non habebat,unde nutrimentum attraheret, sicut cæteræ partes habent:sed non est necesse,ut simul eodemq; tempore ea quinque symptomata ad faciendam appetentiam reperiantur, sed satis est,quòd aliqua de causa oris uentriculi corrugatio efficiatur, propriamq; sentiat inanitionem, quæ quidem causa multiplex esse potest,ut satis constat: unde neque dicendum est,quòd remota una causa appetitus, remoueatur & ipse, quoniam inquit* Gal. 6. *de acci. & mor.ultimo aduertendum esse,utrum ab una,an à pluribus causis effectus perficiatur,si ab una,necesse est, ut causam efficientem consequatur,si à pluribus, non necessariò sequitur effectus unam causam, à pluribus nanque fieri potest:* Dico etiam, *quia calor semper*

resoluit, ut habet Gal. primo de tu. sanit. ideo in stomaco etiam fit resolutio, ad quam sequitur oris eius corrugatio, & appetitus, & licet in stomaco facta aßimilatione tunc fames fieri non deberet ratione partium, in quibus restauratio facta est deperditi, & prius ante appositionem resoluti, attamen ratione aliarum partium, quæ quidem resoluebantur, dum fieret appositio, unio, & aßimilatio, in reliquis partibus corrugatio & fames efficietur. Aduertendum *quinetiam est, quòd si hepar non esset repletum reliquo corpore existente pleno, non ob id disruptionis uenæ in hepate periculum cessaret, cùm sanguinem nuper confectum hepar ad membra, in quibus uenæ sunt plenæ, propellere non poßit.* Ad *tertium uerò de pot. nat.* 13. *dico, quòd cum hepar plenitudinem sanguinis habet, quo non eget, uentriculus facile sanguinem ab ipso hepate trahit, quem non attraheret, si hepar sanguine indigeret: & hac ratione animal non famescit, hoc est tandiu hepate repleto existente, quandiu famesceret, si hepar plennm non esset, non autem intendit, quòd nullo modo appetat, propterea quòd si nullo pactò appeteret, quemadmodum ratio asserere uidebatur, neque etiam ab hepate attraheret:* Mitto *autem hoc loco responsionem eorum qui dicebant, quòd quodlibet membrum attrahit conueniens, ut magnes ferrum, ut Gal. ait primo de pot. nat,* 13. *et* 14. *&* 2. *eiusdem* 7. *&* 2. *de elem. propè finem, & ex consequenti uidetur attrahere sine motu, & uillis ex partibus uicinis, & hæ ex alijs, donec nutrimentum*

per omnes partes corporis distribuatur, ut declarat Gal. 3. *de pot. nat. ultimo, quòdq; in* Athletis *fit fames huiusce attractionis ratione, qua uirtus illa, quæ naturalis est, inconcoctum non attrahit, sed semper simile, atque conueniens. nam responsio hæc contra se habet, propterea quòd alimenti copia in hepate causa non esset, quòd animal non famesceret, ut* Gal. *asserit* 3. *de pot. nat.* 13. *hæc enim uirtus semper operaretur, ergo animal semper famesceret.*

APHORISMVS QVARTVS.

Victus tenuis, atque exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis uerò, in quibus non conuenit periculosus. Et rursus, qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est: Nam & repletiones, quæ ad extremum deueniunt, graues sunt.

HOc Aphorismo Hippo. *medicos usuros uictu tenui, tenuißimo, & pleno cautos reddit, ne magni contingant errores ex magnis in uictu mutationibus, nam ut habet* Gal. 2. *de uict. acut.* 18. *et* 44. *non faciendæ insignes in uictu mutationes, atque hoc potissimum fecit* Hippo. *quoniam, ut habetur ex primo de uict. acut.* 13. *quidam omnibus egrotis totam ptissanam exhibebant, alij eius succum, nonnulli summis inedijs cruciabant ægros, & quidam immodera-*

te replebant,ut Petronas,*qui uinum & carnes porrigebat.*Dices,*Gal.ibidem dicebat, quòd* Hippo. *realictis monstrosis opinionibus,quæ aut nihil dant omnibus ægris,aut eos replent, ad moderatiores se contulit.*Respondetur,*quòd Gal. eo loco dicit.* Hippoc. *non loqui de monstrosis eas improbando,ut primo de febribus* Erasistratus *fecit, pariter ego dico, quòd eas non reprobat, sed solum medicos cautos reddit, ut à dictis monstrosis opinionibus abhorere uelint.* Est *autem aduertendum pro* Aphorismi *intellectione, quòd uictus ratio maxime constituitur ex cibo, potione,perfusione,cataplasmatis, & ductione alui ex clysteri, quo quidem modo non capitur hoc loco, de quo sanè modo habet* Gal. 11. *metho.* 15. *uerum hic capitur pro cibi,& potus administratione,qui triplex est,ut* Gal.*asserit in commento plenus uires augens,tenuis eas minuens, & medius nec augens, nec minuens,quorum unusquisque latitudine non caret, talisq; secundum magis,& minus dicitur, si quidem tenuis diuiditur in absolute tenuem, & tenuißimum uictum,qui adhuc absolute tenuis latitudinem habet, cuius una pars ad uictum medium accedit, altera ad tenuißimum, tertia uerò in earum medio consistit, qualis est ptissanæ succus, tota autem ptissana (ait* Gal.) *non est exquisite tenuis,nisi pauca omnino sumatur,uerum iuxta pleniorem uictum accedit,& mediocrem,non tamen est ita plenus, ut oua, alica, pisces,& huiusmodi.* Quo *in loco sciendum existimo nonnihil esse diuersitatis item* Galenum & Aui. *nam*

Aui. prima 4. tract. 2. cap. 4. dietæ ponens distinctionem ait, Kist hordei sicut est, id est totam ptissanam mediam esse dietam: sed secundum Galenum non exquisite tenuis potius existit, si in modica sumatur quantitate, at si in magna medius est, ut in parua, exquisite tenuis, cùm is fiat ex Gal. sententia aut per edulia parum nutrientia, aut pauca ingesta: Adnotandum præterea est, quòd morborum quidam cronici, nonnulli acuti sunt, ut habet Gal. 2. & 3. de dieb. crit. propè finem, & alibi frequentius, diuturni quidem quadragesimum uel sexagesimum diem transeunt, acutorum uerò quidam simpliciter, & uerè dicuntur, & quidam ex decidentia, quorum terminus quadragesimus, uel & sexagesimus dies est, sicuti priorum decimus quartus, uel uigesimus, & horum nonnulli simpliciter acuti uocãtur, alij uerò peracuti, qui adhuc in exacte per acutos ut pote in quarto die finientes, & in non exacte per acutos in septimo statum habentes, diuiduntur: Simpliciter uerò acutorum denuò bifariam secantur, nam quidam exacte acuti nomen habent, & sunt, qui decimum quartum diem attingunt, alij uerò non exacte acuti, quicunque usque ad uigesimum durant, & enim hi primo, secundoue quadernario lenti sunt, quarto uerò uel septimo peracto die acui incipiunt, quò fit, ut ad decimum septimum, uigesimumue usque perdurent, in quibus quidem acutiei tempus decimumquartum diem non pertransit: Morbus autem acutus dicitur non quia breui tempore duret, ut locis citatis affirmat Gal. siquidem ephemera

diceretur acuta, sed quoniam motus ei uelox est, statimq́; pericula adueniunt, at quia celeriter mouetur, ob id cito ad crisim properat, eiq́; accidit, ut breuis existat: unde diuturno 'brachichronius opponitur, acuto uerò, quatenus celeris motus est tardus morbus, non polycronius: Adnotandum adhuc est, quòd ex Gal. sententia primo de uict. acut. 44. nisi cibus morbo noceret, ægros, ut sanos aleremus, morbus enim indicat de sui remotione, quæ à uirtute fit, quare non est uirtus cibis ab opere diuertenda, & ex consequenti indicabit morbus de abstinentia à cibo, uirtus autem, cùm ad morbi usque solutionem durare non ualet, indicat de cibi exhibitione, ut conseruetur: unde ut quanto ualidior est, tanto minus indicat de cibo exhibendo, ita morbus, quanto maior erit, tanto magis indicabit de cibi ablatione: Quæ omnia etiam ex Gal. 11. metho. med. 5. colliguntur, & inferius commento 17. huius primæ particulæ ait Gal. quòd morbi & uires ægri sunt primæ intentiones cibi: quòd uerò uirtus indicet de sui custodia, ex Galeno colligitur 9. metho. med. 7. 10. 12. 13. & alibi sæpius. Sciendum etiam est, quòd ut idem Gal. affirmat, in sanis opus est aut naturæ robur seruare, aut alimentis augere, non autem exoluere, ob id eis tenuis uictus non conuenit, sed medius, aut plenus iuxta exigentiam, at in ægris plenus uictus non conuenit, & enim rarò accidit, ut uelimus corporis robur efficere maius, quàm à principio acceperimus, quia uerò in acutis magna ex parte studemus uires parum debilitatas

conseruare, alioquin semper adderemus morbo, in diuturnis autem eas fouere studemus: ideo in his utimur uictu medio, in illis uerò tenui: cum autem acuti multiplices sint, & pariter uictus tenuis, cuilibet acuto non conuenit quilibet tenuis uictus, propterea (ait Gal.) perstringamus, quæ absolute 1. de uict. acut. dicta sunt, nempe morbo exquisite peracuto, si ualida sit uirtus, uictum tenuissimum in extremo conuenire, si uerò non ita ualida sit uirtus, uictum tenuissimum in extremo conuenire, si uerò non ita ualida sit uirtus, uictum tenuissimum non in extremo, & morbo non exquisite peracuto, uictum non in extremo tenuissimum, si uires ualidæ fuerint: uerum de acuto exacte, uel non exacte nihil meminit hoc loco Gal. Dicendum itaque est, quòd acuto exacte conuenit tenuis exquisite, non tamen in extremo, si uires ualidæ fuerint, si uerò non ita ualidæ, tenuis non exquisite, ut pote tota ptissana, quæ pariter in acutis alijs decimumquartum pertranseuntibus danda esset in maiori, minoriq; quantitate, prout morbus uigorem suum magis minusq; remotum haberet. His declaratis uerba ipsius Hippocratis sunt exponenda, atque imprimis, quo ad primam Aphorismi partem, dicit Hippo. [Victus tenuis, atque exquisitus &c.] quæ uerba triplicem patiuntur expositionem, quemadmodum & uictus tenuis & exquisitus tripliciter accipi solet, primo quidem modo capitur, ut totam latitudinem uictus tenuis comprehendit incipientem à nihil dare, & se usque ad succum ptissanæ in moderata quantita

te extendentem, quam cum pertransit, non dicitur te nuis exquisite, qualis est ptisana: Dicit itaque Hippo. *iuxta hunc sensum, quòd talis uictus tenuis, & exquisitus in morbis longis est semper periculosus, nam in illis uictus medius conuenit, non autem huiusmodi te nuis, & periculosus est in morbis acutis, in quibus non conuenit, scilicet in acutis non exacte, in quibus tenuis conuenit non exquisitè: secundo autem modo per uictum tenuem exquisitè potest intelligi uictus tenuißimus, & hoc modo capiendo dico, quòd Hippoc. posuit hunc Aphorismum, ut medicos cautos red deret, ut à monstrosis opinionibus abhorreant, de qui bus superius dictum est, & in hac prima Aphorismi parte dictum uictum ad morbos comparat, explicatq; in quibus morbis sit periculosus.* Tertio *uerò modo per uictum tenuem exquisite intelligi potest is, qui non magis accedens ad mediocrem, quàm ad extre mum tenuitatis; qui etiam à quibusdam dieta tenuis certa dici solet, ut & febris tertiana, in qua solius co leræ signa sunt, dicitur certa, & exquisita ut ex* Gal. *colligitur primo ad Glau. &* 2. *de Cris.* 3. & 2. *de differ. feb.* 3. *& dicitur exquisita, id est perpensa, & excogitata dieta.* Dicit *modo* Hippo. *quòd dietæ te nues exquisite semper sunt periculosæ in morbis longis, in quibus uires seruare opus est, inquit, enim in græco* σφαλεραὶ *item in acutis, in quibus non conuenirent, non conueniunt autem in peracutis, in quibus dit* Gal. *in commento uictus tenuißimus conuenit, ut infra in* Aphorismo 7. *dicet* Hippo. Aduertendum *au*

tem est,quòd in fine commenti cum inquit Gal. *Quod igitur adiectum est de acutis,in quibus non conuenit, haudquaquam dicitur propter peracutos, & quæ sequuntur,debet legi affirmatiue , ut in antiqua littera,& nonnullis græcis codicibus reperitur:* Quòd *si litera sit negatiua,ut habet* Leonicenus *dicendũ est, quòd non dixit propter per acutos,in quibus utimur tenuißimo,& etiam tenui,cùm uirtus est imbecillis, sed propter acutos non exactè,qui decimumseptimũ, & uigesimum attingunt,& propter acutos cum recidiuatione,siue ex decidentia,qui uictu indigent pleniori:subiungit* Hippo. *secundam Aphorismi partem.* [Et *rursus qui ad extremum deuenit tenuitatis grauis est, nam & repletiones, quæ ad extremum deueniunt,graues sunt.*] Quæ *triplicem habet expositionem,ut & prior explicata pars : iuxta quidem primam expositionem dicimus, quòd* Hippocr. *nunc loquens de tenuißimo uictu ait , & rursus tenuißimus non solum est periculosus, ut reliqui tenues exquisite, sed etiam grauis est, & molestus, cuius rationem aßignat,siquidem plenus uictus in extremo , ut caro porcina,& uitullina,quæ eiusdem ordinis sunt,ut habetur ex tertio de aliment.in principio, in notabili quantitate grauis etiam est , per repletiones enim in extremo intelligit* Hippoc. *uictum plenum in extremo :* Ratio *dicti est , quandoquidem plenus & tenuis in extremo suo excessu in craßitie , & tenuitate nimiam faciunt ipsi naturæ nouitatem .* Iuxta *autem secundam primæ partis expositionem dicimus , quòd*

cùm in prima Aphorismi parte tenuißimum uictum ad morbos comparauerit, nunc eum in ordine ad naturam considerat, quam excessu nouitatis cibi agrauat, ut & uictus plenus, & ob id dicit in contextu græco χαλεπαὶ, non ut supra σφαλεραί. Iuxta uerò tertiam expositionẽ primæ partis interpretamur, quòd cùm dixerit tenui exquisitè, ut supra, hoc loco de tenuißimo prosequatur Hippoc. inquiens, quòd rursus dietæ tenuißimæ sunt χαλεπαὶ hoc est graues ratione superius declarata in longis semper, & in acutis, in quibus non conueniunt uidelicet in exacte acutis &c. & quod de repletionibus dicit, exponatur ut supra, ait nanque, quòd hæ etiam sunt χαλεπαὶ, idest graues, propterea quòd ut dicit Gal. in commento raro in ægris uires augere studemus, quasi concedens aliquando conuenire, licet rarò. Exposito contextu accedamus ad ea, quæ hoc loco uidentur facere dubitationem. Imprimis autem est una contradictio, nam Galen. in hoc commento, & 10. meth. med. cap. 5. si uires ualidæ, & uigor morbi futurus in 7. dandum melicratum, si uerò uires imbecillæ fuerint, dandus est succus ptissanæ: Oppositum autem habetur ab eodem 2. de dieb. crit. xi. propè finem ubi ait, quòd iuuenis ualidißimus facile tolerans inediam, et qui ægre dissoluatur, nec adsit morbus indigens aut oximellite, aut mulsa ad septimum usque à cibis abstinere potest. Diluenda est hoc modo, quòd Gal. hic & 10. meth. dicebat illud, quod ut in pluribus uerum est, in secundo autem de dieb. crit. id ait, quod ut in

paucioribus contingit, nam ex Gal. 1. de uict.acut. 44. si iudicatio futura sit 4. uel 5. die multos ægros comperies sufficere citra ptisanæ sorbitionem, quòd si ad septimum protrahatur, paucos omnino, si igitur pauci possunt ad septimum usque perdurare sine ptisanæ succo, minus cum inedia perdurabunt, quare rarissimi totam ferent inediam usque ad septimum, cũ & rarissimi omnia ad ferendam inediam facientia possideant, de quibus Gal. habet. 1. de uict. acut. 44. quæ octo sunt numero, imprimis autem est complexio sicca, in qua minor fit resolutio, secundum habitus corporis densus, spissus prohibens resolutionem, tertium, uenæ latæ magnam sanguinis copiam continentes, quartum, uitalis uis ualida non facile dissolubilis, quintum, cõsuetudo pauci cibi, sed aliquibus diebus ante ægritudinem abusus uarijs cibis, sextum, ægrotet hieme, & regione non admodum frigida, septimum, os uentriculi ualidum sit, non dissolubile, & octauum, ætate sit quadragenarius inediam ferens; qui profectò prædicta omnia haberet ad septimum usque inediam ferret, nisi adesset ægritudo indigens oximel lite, aut mellicrato, ut secundo de diebus crit. 11. inquit Gal. quo casu ex primo de uict. acut. 44. solo potu ad septimum usque æger regendus erit, si quis uerò regeret habentem conditiones oppositas, ut priorem, illum necaret ante quartum ex resolutione, ut priorem præfocaret, si eum nutriret, ut hunc. Dubitaret autem quispiam, nùm in morbo, cui conuenit uictus tenuissimus in extremo, ab aqua abstinendũ sit,

si quidem ex Gal. 2. de dieb. crit. 11. hoc ita esse uidetur dicēte, quòd si ægritudo in quarta die terminatura sit uirtute forti, ab aquæ etiam potu abstinendum est, quo ad fieri potest: item primo de uict. acut. 44. ait ipse. si uirtus ualida ad septimum usque, oximel, mellicratum & aquam dare satis erit; præterea 2. de uict. acut. 19. dicebat Hippoc. sumentes in statu solū potum minus læduntur, quàm ptissanam desumentes, ergo tenuissimus in extremo aquam excludit: Dicendum est, quòd Hippoc. & Gal. per potum sæpe intelligunt nutritiuum, ut mellicratum, ut ex 2. de uict. acut. 19. satis constat, inquit enim minus lædunt, quæ minus nutriunt: item Hipp. nonnunquàm aquam exhibet ad humectandum in morbo ualde sicco; & ad sitim sedādum, ubi ualidissima sit, quare in exacte per acuta aquæ etiam potum prohibet, si fieri potest, id est, nisi sitis, uel siccitas urgeat, non quia nutriat, sed ut uirtus occupata circa morbum, non magis occupetur, quæ circa aquam aliquid operatur. Quod uerò dicit Oribasius, quòd aqua calida nutriat, non est secundum Gal. qui 3. de uict. acut. 17. & 39. dicebat aquam nullo modo nutrire, sed medicinam esse: Est autem aduertendum, quòd sola aqua nō est danda propter eius nocumenta, de quibus Hippoc. & Gal. 3. de uict. acut. 39. sed Galen. dat eam cum pauco uini, uel mellis: Ego autem eam exhibeo cum acetoso, scilicet uel oximellite scilicet, de quo ait Gal. 1. de uict. acut. 44. quòd solum est medicamentum. Dubium est etiā quoniam Hippoc. & Gal. 2. de uict. acut. 20. & infra

quòd quæ lædunt sanos, magis lædunt ægros, sed tenuis uictus sanos lædit, ergò magis lædet ægros, ob id ægris non conuenit tenuis, & multo minus tenuissimus uictus contra id, quod superius ab eo determinatum est. Respondeo, quòd Hippoc. *dignitas uera est, si cætera sint paria, quod non est in casu, siquidē in sanis omnes uirtutes naturales ex proportione operantur, & ita uirtus attractiua conuenienter attrahit à stomacho, non sic autem in ægris contingit, ut ostendit* Auic. *13. tertij. tract. 2. cap. 7. ubi ait, quòd occupatio naturæ in rectificādo humorem malum fit in febribus, in quibus toleratur dimissio cibi tempore extenso, quoniam natura laborat ad expellendum, & refugit ab attractione, ut* Vrsus, & Eritius *hieme longo tempore stant sine cibo, quia natura occupatur in coquendo crudos humores reponendo loco resoluti:* Hæc Auic. Vel *dicatur, quòd quæ nocent sanis, magis nocent ægris, si ea etiam noceant ægris, non autem dicendum est, quòd omnia nocentia sanis, noceant etiam ægris, pharmaca enim nocent sanis, iuuant autem ægrotis, pariter licet uictus tenuis noceat sanis, iuuat tamen & ægrotantibus.* Alterum *adhuc est dubium circa* Gal. *commentum, nunquid pisces saxatiles, ut hic asserit* Gal. *inter uictus plenos reponātur, nam uidetur eos non esse collocandos ex eius authoritate primo de uict. acut. 27. dicentis, quòd in acutis si æger fastidierit oximel, & mulsam, dandi saxatiles parati ex aqua, sale, marrubio, & anetho, & ex non saxatilibus aselli, si itaque in acutis dantur pisces, &*

go non inter plenos, ut hic ait Gal. *sed inter tenues collocantur.* Dico *ad hoc quòd ſaxatiles in parua quantitate attinent ad uictum tenuem, qui immoderate attinent potius ad medium, ut* Gal. *in commento inquit de tota ptiſſana, licet piſces ad plenum magis accedant: & ita qui cibi non multum nutriunt, ut potè oua, carnes quædam, & halica, & huiuſmodi, de quibus* Gal. *8. metho. 2. dixit eſſe non multum nutriẽtia, illi in parua quantitate attinent ad uictum tenuẽ, qui uerò multum nutriunt, in parua etiam quantitate plus nutrient, quàm uictui tenui conueniat.* Dices *adhuc poſtremò, quòd uidetur in morbis longis uictũ plenum conuenire, utpote in fractura oſsis, & ſuffuſione indigente incraſſatione.* Reſpondeo, *quòd ſi etiã concedatur, quod dictum eſt, non eſt aduerſus* Galenum *dicẽtem, quòd rarò accidit, ut ſtudeamus in morbis robur maius reddere, quàm acceperimus à principio ægritudinis.* Notandum *igitur eſt, quòd indicatione à morbo ſumpta, & à materia eius indigente coctione non utendum eſt uictu pleniori, quàm in ſanis, ſed indicatione ſumpta ex alio, ut ex detractione cataractæ, uel in generatione calli in fractura oſſis cibus magis, quàm in ſanis augeri poteſt.*

APHORISMVS QVINTVS.

IN tenui uictu ægri delinquunt, quo fit, ut magis lædantur: Quicunque enim error committitur magnus, maior in hoc

fit, quàm in paulo pleniori uictu, propterea etiam sanis periculo existit ualde tenuis exquisitus, & constitutus uictus, quoniam errores grauius ferunt: ob hoc igitur tenuis uictus, atque admodum exquisitus, eo qui sit paulo plenior, magis periculosus.

Loquuturus Hippocr. de tenui uictu reddens prius medicos cautos, ne temerè eo utantur, in præcedenti Aphorismo declarauit, uictus tenues esse periculosos semper in longis, & acutis, in quibus non conueniunt, nunc uero ostendit, qui etiam periculosi sunt, in quibus conueniunt, si aliqua ratione contingat error: supponatur igitur pro exemplo æger, cui conueniat uictus tenuis, huic medicus iniungat uictum in ultimo tenuitatis ei conuenientis, ita quòd si tenuior esset uirtus ad uigorem usque morbi ipsius durare non posset, in tali utique utente huiusmodi uictu si error contingat uel ratione uictus, uel aeris, aut aliquo animi affectu, aut incuria assidentium, aliaue quacunque de causa, ita ut ægrotus etiã delinquere dicatur, qui prius paruit, deinde utitur pleniori uictu, quàm medicus imperauit, ex tali errore magis lædetur, quàm si uteretur uictu paulo pleniori, quàm sit uictus conueniens: Dicit itaque in contextu Hippoc. [*In tenui uictu ægri delinquũt, quò fit, ut magis lædantur.*] *Quò fit, ideſt quapropter eſt coniunctio denotans, quòd læduntur, quia peccant,*

peccant, quòd si non peccarent, non læderentur, nam similis est loquutio, ac si quis diceret, uirtuose uiuentes peccant, quapropter maiori pæna sunt puniendi, ex quo loquendi modo non intelligitur uirtuosos esse absolute puniendos, sed solum si æque peccauerint, ut non uirtuosi: Deinde ostendens, quorum comparatio *ne magis lædantur subdit*. [*Quicunque enim error committitur magnus, maior in hoc fit, quàm in paulò pleniori uictu*] *inquit* [*magnus*] *quia paruus parui esset momenti, addidit* [*paulò pleniori*] *ne quis forte credat ægros magis lædi, si peccauerint in tenui uictu, quàm si uteretur quocunque pleniori uictu, quod falsum est, etenim posset quis uti uictu ita pleno, quòd ex peccato magis læderetur, quàm si uteretur tenuiori*. Aliæ *translationes non habent illud* [*magnus*] *sed uolunt, omne peccatum factum in tenuioribus uictibus esse maius eodem facto in paulò plenioribus, quasi dixerit, si utens uictu tenuiori, & utens paulò pleniori æque peccauerint, magis utique lædetur utens tenuiori, quàm qui utitur paulò crassiori, quàm conueniat, cuius rei duas causas assignat* Gal. *in commento, alteram quidem, quoniam uirtus tenuiori uictu debilitatur, alteram uerò, propterea quòd transitus ad eum est insuetus*. Demum Hippoc. *quod dixit de ægris, probans ex sanis subiungit*. [*Propterea etiam sanis periculosus existit ualde exquisitus uictus, & constitutus, quoniam errores grauius ferunt*] *cùm scilicet peccauerint, magis lædentur, quàm cum paulò pleniori uictu, quod cùm accidat in sanis, magis in*

ægris efficietur, dixit autem [ualde tenuis] secundum alias uersiones quo ad quantitatem[& constitututus]hoc est lege quadam firmatus quo ad genus cibi limitatum[& exquisitus] id est perpensus quoad certam normam : unde Hippo. *&* Gal. 2. Aphor. 50. *dicunt, quòd homo sanus non debet uni tantum consuetudini esse addictus, est enim periculosum, quoniã si in aliquod incidat insuetum, magis lædet: quare suadent, ut nonnunquam ad insuetam transitus fiat, de quo etiã* Cornelius Cels. *lib.* 1. *ca.* 1. Vltimo Hipp. *concludens, quod erat propositum, & summa totius* Aphorismi *ait. [ob hoc igitur tenuis uictus, atque admodum exquisitus eo, qui sit paulò plenior, magis periculosus.] dicit ut plurimum, quoniam rarò contingit, quòd in regimine præsertim ægrotantium, & etiam sanorum non contingant errores, qui cùm fiunt, magna ex parte plus læduntur cum tenui, quàm cum paulò pleniori uictu: per errores autem intelligere debemus uniuersaliter quoscunque accedentes quacunque ex causa, siue uolentibus, siue inuitis ægrotantibus, ut asserit* Galenus *in commento, ubi magis laudat præsentem scripturam, quàm aliam, quæ dicebat,* [In *tenui uictu magna ex parte duo peccant ægrotantes.] unum quidem peccatum est, quoniam ex uictu tenui coguntur cibari inscijs medicis, quare læduntur magis, quàm si ita tenui non regerentur, alterum est, quòd natura fit imbecillis, ut quæ antea alimenti inopia laborauerit: uerum hæc scriptura uniuersalior etiam eam comprehendit, item dicit Gal: quæ dicuntur de sanis hanc scri*

pturam confirmant, in quibus ait uictum tenuem esse periculosum, etenim grauius errores ferunt, non quia cogantur peccare uictus tenuitate. Est & alia litera, quam uidetur Gal. adnotasse in græco, quæ talis est. [In tenui uictu multotiens peccant ægrotantes, quo fit, ut magis lædantur, quodcunque enim fit, maius in hoc fit] hoc est in tenui uictu, quia crebrò fit, quã in paulò pleniori uictu, rarius enim fit, quandoquidem Gal. 1. de dieb. crit. 11. ait, quòd pauci medici, & pauci ægri, et pauci ministri rectè faciunt, quæ oportet, quæ utique peccata frequentius committuntur cum tenui, quàm cum pleniori uictu: Leonicenus habet [duo] ubi in græco dicit [multotiens] & Gal. inquit, quòd hanc scripturam laudantes dicunt ægrum bisfariam peccare dictis in superioribus rationibus. Et hæc est una Aphorismi expositio. Est & altera expositio, quòd cum Hippoc. in præcedenti Aphorismo dixerit uictus tenues, & tenuißimos esse periculosos in longis semper, & in acutis, in quibus non conueniunt, ex consequenti in hoc ostendit, quomodo sint periculosi, & inquit, quòd quia contingit ægros utentes uictu tenui peccare, magis læduntur, quàm si paulò pleniori uictu uterentur: Est & tertia expositio, quòd cum dieta conueniens in latitudine consistat, ut exempli gratia ab unc. vi. inclusiue usque ad viii. inclusiue assumens unc. vi. ex peccato magis lædetur, quàm assumens ptissanæ unc. viii. & hæc. expositio à præcedentibus distinguitur, siquidem ponunt illæ uictum pleniorem extra latitudinem dietæ conuenien-

tis, hæc uerò intra conuenientis latitudinem: Quod autem dixit, probat ex contingentibus in sanis, qui cū sibi quadam ueluti lege perpetua uictum tenuem, & exquisitum constituunt, ne auctis humoribus incidant in ægritudines, à quo sanè uictu discedere nolunt, si modo eos peccare contingat, ea peccata minus tolerant, quàm si uictu non ita exquisito, ac tenui uterentur, & concludit Hippo. ut supra dictum est. Quarta postremò esse potest expositio, quòd laborans ægritudine in septima terminatura sumens mulsam, uel ptissanæ succum ex pari errore magis lædetur, quàm laborans ægritudine, cuius sit finis decimusquartus dies, & assumens ptissanam, quæ est paulò plenior, quàm uictus tenuis exquisitè, ut etiam contingit in sanis, quoniam & natura ex uictu tenui facta est debilior, & transitus est insuetus, in secundo enim de rat. uict. acut. Hippo. & Gal. per longum processum ostendunt, quàm maxime consuetudinis mutatio lædat, & quantò mutatio maior est, tantò maior læsio. Circa autem quæ à nobis exposita sunt, cadit contradictio inter dicta Hippo. & Gal. nùm deterius sit declinare ad tenuiorem uictum, an uero ad craßiorem, siquidem uidetur hoc loco uelle Hippo. & Gal. deterius esse ad tenuiorem uictum declinare, secundo autem de uict. acut. 37. colligitur oppositum, nempè deterius esse ad craßitudinem declinare, & Gal. in eo commento dicebat, quòd error ex craßitudine corrigi non potest, sed ex tenuiori facillime corrigitur: item 2. eiusdem 48. ait Hippo. quòd torquentes uictus genere im

becillum inanitione uasorum minus errant, quàm dantes potum uel cibum copiosiorem imbecillo ex ui morbi, indigenti potius euacuatione, licet prior sit di gnior risu. Respondeo facilè iuxta secundam expositionem, quòd Hippo. loquitur hic de tenuiori, quàm conueniat, ita quòd necesse sit nutrire tempore incon gruo, ut habet Hippo. & Gal. 2. de uict. acut. 15. & à 40. ad 43. per longum processum; unde & eodem 2. de uict. acut. 53. dicebat Hippoc. quòd magis læditur plus cibi assumens, quàm conueniat ex multa uasorum inanitione, quàm qui ex multo cibo ad uasorum inanitionem transferatur, in secundo autem de uict. acut. 37. intelligunt Hippo. & Gal. de tenuiori, cum quo æger durare potest ad ægritudinis usque solutionem, ut ibidem dicunt. Potest etiam responderi, quòd Gal. 2. de uict. acut. 37. & Hippo. uolunt melius esse ad tenuius declinare, modo uirtus ad statum usque perduret, neque contingat error, quòd si fiat peccatum cum uictu tenuiori deterius est, quàm cum uictu paulò pleniori, quod hoc loco uoluit Hippo. ut medicos cautos redderet, ne temerè & sine diligentia uictum tenuem adhibeant, ut error non contingat. Possumus & tertiam tradere solutionem, quòd ut testatur Gal. 2. de uict. acut. 37. In uictu duo à medico sunt contemplanda species, & quantitas cibi exhibendi, in præsenti autem Aphorismo ait, ut plurimum esse deterius, & periculosius ad tenuius declinare, quã ad crassius, quo ad uictus speciem, quoniã uirtus fiat debilior, & transitus ad insueta maior, secundo au-

tem de uict.acut. 37. loquitur non de ſpecie, ſed de quantitate cibi, & quia ut ibi Gal. aſſerit, certa quantitas non ſolum cibi, ſed & aliorum præſidiorum non niſi artificioſa coniectura habetur, quod eſt opus doctiſsimi, & exercitatiſsimi, & quoniam pauci tales ſunt, ideo conſulit, ut à minori quantitate potius, quã à ſuperabundanti inchoemus, ubi à iuſta quantitate diſcedendum ſit, etenim id corrigetur. Reſpondent & alij, quòd Hippo. *hic in uniuerſum de morbis loquatur, quòd melius eſt ad parum craſsius ob rationes hic poſitas declinare, & 2. de uict. acut. 4. et 2. eiuſdem 37. loquitur particulariter de acutis cum alicuius uiſceris inflammatione, ut &* Aui. 1. 3. *tract.* 3. *cap.* 3. *de* Karrabito, *&* 9. 3. *ca.* 11. *de ſquinantia, &* 16. 3. *tract.* 2. *cap.* 7. *de excoriatione inteſtinorum, &* Gal. 10. *meth.* 5. Et *aliquando cura particularis contrariari uidetur curæ uniuerſali, ut aſſerere uidetur* Gal. *de par. art. med. doct.* 2. *cap.* 2. *item in erraticis cum non cognoſcitur ægritudo, ut* 4. *de uict. acut.* 52. *&* Aui. 1. 4. *tract.* 2. *cap.* 7. *cùm ignoras ægritudinem ſubtilia regimen.* Verum *uidetur, quòd* Hippo. *&* Gal. *in uniuerſali de uictus omnium ægritudinum quantitate loquantur, etenim ait* Gal. *ad inueniendam uictus ſpeciem in præcedenti contextu* 36. *dixerat, conſiderandum robur, & ſpeciem cuiuſque morbi, & naturam ægrotantis, eiusq; in uictu conſuetudinem, in contextu uerò* 37. *docet coniectari eius cibi quantitatem, cuius ſpeciem ſuperius docuerat: ex qua ſanè declaratione ſatis conſtat, quòd*

non solum de acutis cum uiscerum inflammatione loquitur Hippo. Ad *authoritates autem* Galeni, & Aui. *dicemus inferius, quod satis erit.*

APHORISMVS SEXTVS.

Extremis morbis extrema exquisite remedia optima sunt.

NE quis forte suspicaretur ex his, quæ de uictu tenui, & tenuißimo protulit, nunquàm eis esse utendum, ideo uolens docere, in quibus conueniant, hanc imprimis uniuersalem, generalemq; sententiam ponit Hippo. *Per morbos autem extremos (inquit* Gal. *in commento) summos appellat, ultra quos non sunt alij peracutè scilicet exactè, de quibus infra* Hippo. *mentionem facit. Per remedia autem extrema exquisite (ait* Gal.*) sunt exquisitißima curatio, & uictus tenuißimus, ita quòd licet* Hippoc. *præcipue hic de uictu loquatur, attamen hanc communem sententiam posuit, quæ uera est non solum de uictu, ut dicunt expositores, &* Oribasius*, sed & de curatione, quæ per magna remedia efficitur, sunt autem magna remedia (ait* Gal. 2. Aphor. 29.*) uenæ sectio, & purgatio, quæ ambo quoque conuenire in ægritudine magna satis constat ex* 4. *de uict. acut.* 39. *ubi de angina pertractatur, quæ profectò (inquit* Gal.*) in principio morbi sunt adhibenda iuxta id* Hippo. 4. Aphor. 10. *Medicari in ualde acutis, si materia turget, eadem*

die,tardare enim in talibus malum est. Dices, Aui. 1. 3. tract. 1. cap. ult. & Gal. 1. de compos. med. per loca cap. de Alopetia, insuper Hippo. & Gal. 2. de uict. acut. à principio uolunt à debilioribus esse inchoandum: unde dicebat Gal. in pleuritide à fotu, quod caret morsu, est incipiendum, quoniam si non iuuat, nec etiam sensibiliter nocet, poteris autem postea transire ad ualidiora. Respondendum est ex Gal. 5. metho. ultimo, ubi medicos reprobat, qui sine distinctione à minoribus semper remedijs inchoant, quibus non conferentibus ad maiora transeunt, quam mehercle sententiam temporibus etiam hisce nostris uigere compertum est: Hoc sanè (dicit Gal.) uerum est in ægritudinibus periculo carentibus, quales sunt longæ, sed in ualde acutis, in quibus ægro moriendum est, à maximis inchoandum iubet, in morbis nanque debilioribus longæ terminationis si ualidius remedium adhiberemus, uirtus uehementia medicamenti longo tempore ita debilitari posset, quòd non sufficeret: Quare ignorato remedio conuenientissimo à debilioribus initium sumimus, quibus non conferentibus accedimus ad ualidiora, in peracutis uerò, quoniam sunt periculosæ, breuisq; terminationis uel ad bonum, uel ad malum ex remedio fortiori non ita debilitabitur uirtus, ut eo paruo non sufficiat tempore, non enim tales ægritudines dant indutias, quare omissis debilioribus à principio ualidiora adhibemus: & ob id dicebat Gal. in commento, Hippo. Aphorismum talem protulit, quòd extremis morbis extrema exquisite remedia optima

sunt. Ad secundum uerò de uict. acut. dicitur, quòd si pleuritis esset ualde acuta, & periculosa, & essemus certi, quòd adesset plenitudo totius, omissis fotibus statim uel esset mittendus sanguis, uel pharmaco purgandum, sed ubi non sit ita acuta, nec sumus certi, an adsit plenitudo indigens uenæ sectione, uel pharmaco, adhibentur fomenta, ut uel curetur ægritudo, uel plenitudo totius innotescat. Quæ utique sententia uera etiam est in ægritudinibus immaterialibus, et enim Gal. 3. *techni* 89. *inquit, quòd in mala temperatura remedia administranda sunt distantia tot numeris à naturali temperie per qualitatem oppositam, quot numeris distant ab eadem mala temperatura per alteram oppositam qualitatem: Quare si mala temperies erit summa, & periculosa, remedium etiam erit summum, & extremum per oppositam qualitatem: unde* Gal. 10. *metho.* 10. *ait se sanasse ethicum tertiæ spei quo ad caliditatem balneo aquæ frigidissimæ, quod in quàm remedium ex eius sententia licet sit periculosum, melius tamen est cum bona spe tentare ei tale remedium adhibere, quàm e um certe moriturum omittere.* Debet igitur medicus tenere medicinarum gradus, de quibus Gal. 5. *de simpl. med. ultimo, seruanda tamen sunt ad cognoscendos eos illa tria, de quibus ipse mentionem fecerat* 3. *de temper.* 5. & 1. *de simpl. med. à principio, quæ inquam seruanda sunt in experientia facienda.*

APHORISMVS SEPTIMVS.

VBi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extreme tenuissimo uictu utendum est: ubi uerò non, sed pleniorem uictum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum est, quanto morbus extremis est mollior.

IN *præcedenti* Aphorismo Hippoc. *uniuersalem sententiam posuit*, Nunc *modo quasi sumens sub ea minorem, quæ est, sed morbus peracutus est extremus, ergò extreme tenuißimo uictu utendum est, probat minorem, propterea quòd peracutus statim extremos habet labores, & ob id morbus extremus est.* Hippo.*igitur in contextu minorem subticens imprimis eius probationem ponit dicēs* [*ubi morbus peracutus est, statim extremos habet labores*] Gal. *in comm.inquit, quòd ut in prædicto* Aphorismo *extremos & morbos summos appellauit, ita etiam hic extremos labores summos appellauit, quales ait* Gal. 8. *meth.* 3 .*in summo fiunt uigore, ubi etiam dicit, quòd labores hic* Hippo.*nominat quæcunque hominem offendunt, &* Gal.*in comm.dicit, quòd intelligit per labores, uel acceßiones, uel simpliciter casus uniuersos, id est accidentia omnia, quæ ex ægritudine consequuntur: cum autem ægritudinum accidentia duplicia sint, ut* Gal.*asserit commento* 12. *huiusce particulæ,*

libro de conſt.art.15.5.de lo.aff. 2. 2.de diffi.ſpir. 8.& 1.de criſibus 3.& 5.quædam enim ſunt paßionum ſignificatiua,quæ parhognomonica dicuntur cũ morbo ſimul inuadentia, & ab eo inſeparabilia, ac eius ueluti ſubſtantiam conſtituentia, quædam uerò ſunt aßidentia,quæ aliquando ſimul, aliquando poſt apparent,ut exemplo de pleuritide ſumpto ipſe clariſsime oſtendit,ſi morbus extremus eſſe debet,ea omnia ſymptomata neceſſario concurrent extrema: & ita à poſteriori in magnitudinis morbi cognitionem deuenio per acceßiones, ſcilicet & ſymptomata in ſummo exiſtentia. Acceßiones autem, quomodo in ſummo ſint,declarat Gal.3.de criſ.4.ubi habet,quòd in interpollatis acceßiones cito pertranſeuntes omnia quatuor tẽpora celeres ſunt,in continuis uerò, cũ cæteræ partes breues ſint,ſtatus longus eſt; Vnde ſynochus cũ ſit ferè ſolũ ſtatus,ſtatim quoq; in ſummo eſt, & ideo in 4.criſim habet,ſi nullus contingat error, & ita quilibet morbus peracutus primam in ſummo inuaſionem obtinet,& ex conſequenti eſt in ſtatu in prima ipſius inuaſione.ſtatus autem ex Gal.libello de quatuor morbi temporibus eſt ſumma morbi magnitudo,,quare & ſymptomata erunt in ſummo, ſiquidẽ accidentia morbum conſequuntur, ut umbra corpus, quemadmodum cenſet Gal.3.de acc.& mor.primo: ſi itaque morbus, & accidentia ſunt in ſummo, neceſſe eſt,ut morbus cito terminetur, etenim natura uehementiã, & ſæuitatem accidentium diu ferre non poteſt, ſed neceſſe eſt,ut citò uel uincat, uel uincatur.

hæc autem morbi magnitudo, ut testatur Galen.7. meth. 12. tripliciter extimatur, tùm læsione operationum, quæ magis est necessaria, tùm magnitudine propriæ essentiæ morbi, ut febris est maior, cuius caliditas maior percipitur, tum etiam dignitate facultatis, quæ læsa est. Proinde ut ad contextus expositionem accedamus, illud [statim] Gal. exponens in cōmento ait, intelligendum esse circa quatuor primos dies, uel paulò ulterius, cuius quidem causam reddebat ipsemet 3. de crisib. 4. quoniam ægritudo peracuta, si habet accessiones, & uelox sit, in tertia terminatur, sin tardior, aut contingat error, in 5. si adhuc synocha sit, in quarta, si uerò error contingat, in 5. finem sortitur: Deinceps Hippocr. dicti syllogismi conclusionem ponens subdit [& extreme tenuissimo uictu utendum est.] Gal. in commento causam assignans dicit, Morbis iam consistentibus conuenit tenuissimus, ut se scripsisse fatetur primo & 2. de uict. acut. sed peracutus statim consistit, ergo extreme tenuissimo uictu utendum est. Quòd autem in uigore morbi conueniat tenuissimus, habet Gal. 11. meth. 5. & primo ad Glauc. de cura continuæ sine acci. & in lib. de cris. ubi ostendit id esse rationi consonum dicēs, Nūc satis sit dicere, quòd si quis dubitat propter inflāmationes uel febres inseparabiles à morbis acutis afferre alimentū notatu dignum, potissimū morbo iam consistente uereri debet, quo tempore phlegmasiæ maxime existunt, ut asserit Hippoc. 2. de uict. acut. siue per phlegmasias intelligantur inflammationes pro-

priæ, siue etiam febres complectantur iuxta ueterem uocabuli acceptionem: Aßignat etiam Gal. *secundã causam, quoniam natura in uigore morbi est intenta ipsius coctioni, quare melius est eam permittere, ut circa morbi coctionem incumbat, neque distrahere ad cibos nuper assumptos conficiendos.* Circa ea quæ di*cta sunt, quòd ægritudo peracuta extremos habet labores uidetur esse sibi met contrarius* Hippo. 3. pro*gn.* 2. *inquiens, quòd [febres simplicißimæ] id est mitißimæ [signis firmatæ securißimis* 4. *die, uel citius desinunt.] Respondendum est, quòd ex* Gal. 1. *de crif.* 5. *duplicia sunt accidentia, propria unicuique ægritudini, & communia, propria quidem extrema esse debent, si morbus extremus est, communia uerò, si ægritudo salubris est, & bona, & tuta sunt, ut pote ex* 3. *progno.* 8. *facilis spiratio, sine dolore agere, noctu dormire, facilitas tolerantiæ ægritudinis, totum corpus esse æqualiter calidum, non sitire, urina bona, pariter & alui excrementa, & alia id genus, contraria uerò his mala, & insalubria existunt. Est & alia contradictio inter* Hipp. & Gal. *dicta, nam hoc loco dicit* Gal. *et* 3. *de dieb. crit. ultimo quęcunque morbum acutum esse cum febre continua, sicut &* 3. *progn.* 15. *uel* 12. & 1. *de uict. acut.* 18. *contrarium tamen sensit* Gal. 2. Apho. 19. *dicens, non quemcunque acutum esse cum febre continua, sed ut plurimum (hoc enim utitur uerbo) pariter &* 1. *progn.* 28. *dicit* Hippo. *spirandi facilitas magnam uim habet in omni acuto cum febre*, Gal. *in commento interpretatur*,

cum febre, ut separet acutos cum febre ab his, qui sine febre, ut conuulsio. Respondeo, quòd febres cum acutis, quæ sunt causæ, quòd morbus sit acutus, sunt necessariò continuæ, morbus enim non est acutus ex interpollata: uel dici posset, quòd ut plurimum continua est cum acutis, rarò autem acutus est absque continua. Oritur adhuc dubium, *nùm in omni peracuto conueniat uictus tenuißimus in extremo, scilicet nihil dare, siquidem uidetur imprimis tali uictu non esse utendum ob* Gal. *authoritatem 3.* Epid. *sect. 3. commento 59. super ea uerba* Hippocratis, *quòd in ea pestilenti constitutione omnes cibos fastidiebant, dicebat nanque* Gal. *fortißimi uero, qui uim sibi ipsis afferentes cibum oblatum assumpserunt, omnes ferè superstites fuerunt, ergò non est uerus hic* Aphorismus. *Respondeo, aut quòd illæ ægritudines pestilentes non sunt extremæ, & peracutæ, uel quòd datur cibus ob debilitatem uirtutis præsentem, uel futurã, quæ à peste uel maxime imbecilla reddi solet;* Quam *planè sententiam sumpsit à* Gal. Auic. 1. 4. *tract.* 4. *cap.* 4. *dicens: & quando cadit appetitus, cogatur ad comestionem, nam plurimi eorum, qui uiriliter agunt super illud, & comedunt uiolenter, absoluuntur, & uiuunt, quare necesse est eos ad cibum cogere:* Quæ *uerba haud intelligenda sunt in omnibus febribus indistincte, ut comuniter allegantur:* Secunda *est ratio aduersus hunc* Aphorismum, *nam dieta status est illa principij tenuior, sed nil dare conuenit in statu, ergo non in principio.* Huic *respondendum est, quòd in-*

dia per quatuor dies tenuior est, quàm per unam dun taxat, licet ambo sint tenuissimæ in extremo respectu extrinsecus exhibiti. contra dicet quis, in principio nil dare est infinite tenuis, ergo ea non est tenuior, antecedens manifestum est, siquidem dare unciam panis est tenuis, dare mediam, est tenuior, & ita in infinitum. Respondeas uelim, quòd ratione cibi dati, uel subtracti licet dietam esse infinitè tenuem concedatur, ratione tamen inanitionis prouenientis in corpore ex nihil dare non est infinitè tenuis. Tertia præterea est ratio, nam ut euacuatio non est ad summum ducenda, ergò nec dieta, etenim utraque naturæ molesta sunt. Huic satisfacere possumus, quòd non tenet consequens respectu eius, quòd exterius exhibetur, uel subtrahitur, sed id bene consequitur respectu operationis, quæ ex dieta in corpore fit. Insuper quarta est ratio, quandoquidem accidentibus uirtutem prosternentibus illico cibus dandus est, sed in peracutis morbis accidentia uirtutem prosternunt, ergo cibus exhibendus est, non autem uictu tenuissimo dietandus æger. Respondeo, quòd assumptum uniuersaliter falsum est, etenim 2. de uict. acut. 48. uult Hippoc. quòd uirtuti debili in morbo non detur cibus, ei nanque noxam inferret. Dices 12. meth. med. 3. ait Gal. quòd in syncope ex multitudine humorum dandus est panis non multus ex uino, si membra interiora phlegmone uacauerint, quare in plenitudine uinum exhibet. Respondeo quòd ibi Gal. cibum tradit non ut impleat uenas, sed quia spiritus

resoluuntur, qui crudis humoribus haud instaurari possunt, unde dat panem cum uino ad spiritus instaurandos, uinum etenim in corpus celeriter digeritur. Quòd uerò Gal. *in primo ad* Glauc. *de cura feb. cum acci. dicat, in deficientibus animo propter magnitudinẽ inflammationis, & malignitatem febris uehementis, quando in principiis accessionum refrigerantur, inter cætera omnino abstinendum esse à cibo, & potu, id dixit, propterea quòd cum animo deficiant ex materiæ ad stomacum, & cor accessu, in principiis paroxismorũ ingesto cibo augeretur symptoma, & tunc syncopis non efficitur ex spirituum resolutione, ut in syncopali humorosa.* Dico igitur *quòd in syncopi defectu spirituum, rerumq; in spiritus conuertendarum dandus est cibus, in syncopi uerò non defectu humoris in spiritus conuertendi minimè dandus est:* Quo fit, *ut in statu, in quo accidentia sunt extrema uirtutem apta debilitare cibus non est exhibendus, non tamen in omni syncopi eodem modo nutriendum est: diximus autem de humorosa, in minuta uerò danda sunt neque facile corruptibilia neque humores subtiles generantia, ut non exoluantur: ob id* Gal. *exhibet condrum, fructus austeros, uitella ouorum, testes gallinaceos, cerebrum suillum:* Hinc *satis constat uitella ouorum non facile corrumpi, neque ob id in febribus esse prohibenda, siquidẽ hoc sensit* Gal. *primo ad* Glauc. *de cura tertianæ.* Amplius *quinta est ratio idem corroborans, etenim natura non fert mutationes subitas, ergò in nulla ægritudine tenuissimus*

simus uictus conuenit. Responderi potest, quòd iuuamentum maius est nocumento, ex secundo de uict. acut. 18. & 44. non faciendæ mutationes insignes in uictu, nisi in corpore mutationes factæ fuerint magnæ, & de deiectione appetitus Aui. 13. tertii trac. 2. cap. 7. inquit, igitur natura fert insignem uictus mutationem ob corporis insignem mutationem, quam non fert, nisi facta esset mutatio corporis: non tamen concedendum est, ut quidam uolunt, quòd in quacunque subita mutatione omnino nocumentum efficiatur, Gal. nanque 4. de acci. & morb. 6. & Auic. 2. primi doct. secunda cap. 23. dicunt, quòd ex mutatione subita ad naturalem, consuetumuè statum fiunt delitiæ, non autem nocumentum: & hoc per se intelligendum est, licet aliquando per accidens, & per antiparistasim causet dolorem, ut habet Gal. 12. meth. med. 7. de iter agentibus per loca frigida, cùm semel non sensim uolunt se calefacere, tunc enim fit dolor per antiparistasim, uel quia calor ualidè attrahens soluit unitatem, & ita per accidens fit dolor, licet per se delitiæ fieri deberent. Deinde Hippoc. in contextu, quia in non peracutis, & non habentibus statim uigorem adhibendus est uictus plenior, & quoniam non peracuti unum tempus non habent, in quo omnes suum habeant uigorem, certa uerò uictus species, quæ omnibus communis existat, describi non possit, tradidit regulam quandam genericam, qua facile uictum conuenientẽ cuilibet non peracuto inueniemus, hunc in modũ scribens. [Vbi uerò non, sed pleniorem uictum contingit

adhibere, tantum cibi indulgendum est, quanto morbus extremis est mollior] Etenim quanto morbus est mollior, tanto eius uigor remotior, & quanto remotior, tanto etiã magis ægrotantis uires reficere opus est, ut ad uigorem usque morbi perdurare ualeat. Dubitari hoc loco solet nunquid in statu, seu uigore morbi materialis, & salubris accidentia ad summum deueniant. Est autem pro intelligentia tituli dubitationis animaduertendum, quòd accidentia in morbi uigore euenire solita, quantum attinet ad propositum triplicia sunt, quædam enim sequuntur morbi essentiam, ut in biliosa febre sitis, linguæ, & oris ariditas, caliditas mordax, & huiusmodi, quædam uerò actionem sequuntur uirtutis in materiam, ut capitis dolor, qui efficitur à uaporibus eleuatis à materia faciẽte morbum ex actione uirtutis in eam materiam, quædam uerò fiunt cùm natura uult materiam morbum facientem expellere, qualis est defectus animi, oculorum grauitas, & id genus, quæ accidentia decretoria nominãtur: Clarum autem est, quòd cum natura factura crisim potissimum in uigore tentet materiam expellere, hæc postrema accidentia critica in morbi uigore & apparent, & ad summum deueniunt. Quare de his nõ est dubitatio, sed de alijs. Aduertendum autem est, quòd dictorum morborum materialium, & salubriũ quatuor sunt uniuersalia tẽpora, principium scilicet incrementum, status, & declinatio, ut habetur ex Galeno in libro de quatuor temp. morb. ubi etiam dicit, quòd in aliquibus morbis hæc quatuor tempora non

omnia sūt manifesta, sed occulta, ut in homotona, quæ & acmastica dicitur, in qua principium, & incrementum occultantur, ita ut tota uigor esse uideatur, & in perhomastica, in qua & principium, & incrementum, & uigor non apparent, ita ut tota declinatio esse uideatur, de quibus quidem febribus habet Gal. 2. *de differentijs feb. cap.* 2. & 9. *metho. med. cap.* 3. & 4. *ubi etiam de epacmastica meminit, quæ tota incrementum esse conspicitur*. Cur *autem tales appellentur, ostendit* Gal. *in eo* 9. *meth. med. cap.* 3. *ubi inquit, quòd si quod accēditur, par fuerit ei, quod transpirat, uidebitur febris nec augeri, nec minui, sed similis permanere, & solum habere uigorem, quòd si quod accenditur, minus fuerit eo, quòd transpirat, necesse erit febrem decrescere, & solam declinationem habere manifestam, si uerò quod accenditur, maius fuerit eo, quod transpirat, uidebitur febris semper increscere ita ut solum incrementum in ea manifeste appareat, reliqua uerò tempora occulta, & insensilia sin*. Est *etiam aduertendum, quòd prædicta temporum uniuersalium distinctio tripliciter diuariari potest, uno modo quo ad accidentia, secundo modo quoad materiæ coctionem, tertio modo quoad essentiam morbi, quam sanè distinctionem quo ad morbi essentiam plures omittunt: hic autem contingit dubitatio an hæc tempora inter se coincidant, ita ut cum adest principium quo ad accidentia, adsit etiam principium quoad materiæ coctionem, & quoad morbi essentiam, & similiter cùm est incrementum accidentium, an sit*

etiam incrementum & coctionis, & essentiæ morbi, & idem dicatur de reliquis temporibus. Trusianus *3. Techni commento 32. uoluit, quòd prædicta tempora non coincidant, quandoquidem (inquit) quanto materia magis concoquitur, tanto minor efficitur ægritudo, cuius tamen accidentia augentur, & pro se adducit* Galenum *in 2. particula Aphorismorum comm. 29. & 30. ubi ait* Galenus, *quòd circa principia, & fines omnes casus imbecilliores sunt, ut pote uigiliæ, dolores, fastidium, sitis, & huiusmodi, sicut ipsæ dispositiones, quibus hæc fiunt in morbi uigore necessariò sunt meliores in his, qui sanitati restitui debent.* Verum *hæc responsio recedit à placitis* Hippo. *&* Galeni, *siquidem* Galenus *in primo de crisi. cap. 3. scripsit, quòd tempora morbi uniuersalia, cum particularibus temporibus unius accessionis possunt coincidere, sed in uigore particularis accessionis maior est febris, quàm in cæteris temporibus uniuersalibus: item Gal. in lib. de quatuor temper. uniuers. morbi declarat, quòd quemadmodum animal quatuor habet tempora initium scilicet incrementum, statum, & declinationem, ita & morbus: quod ostendit exemplo in apostematibus & febribus, in quibus constat in uigore uniuersali essentiam morbi maiorem esse: quare opinio* Trusiani *non est tenenda, cuius falsitas etiam magis ex declarandis manifesta erit. Ad rationem autem* Trusiani *respondeo, quòd aliud est dispositiones, à quibus fiunt casus, & accidentia esse maiores, & aliud est esse meliores, nam possunt dispositiones esse*

maiores, & meliores, febris nanque, quæ maior est, quia materia magis concoquitur, & aduritur, est etiã melior, quoniam fit ex materiæ coctione, qua uirtus morbum superat. Et ob id ex ea authoritate nil habet *Trusianus.* Pro uera ergo responsione primò animaduertendum est, quòd quemadmodum declarat Galenus in 2. part. Aphoris. comm. 47. pus à duplici calore conficitur, in cuius generatione dolor fit extensa, & calfacta particula inflammata, sequuntur uerò febres principio concalefacto, & hæc ambo contingunt ex quadam ueluti ebullitione, atque adustione sanguinis, qui ubi ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus, ut ex lignorum exustione cinis: insuper dicit* Gal. *in 1. de differentijs feb. cap. 6. quòd humorum putredo in uasis similis est ei, quæ in inflammationibus: item in primo de crisi. cap. 18. dicit* Galenus, *quòd in febribus id accidit, quod in inflammationibus, quæ suppurantur, ut enim ibi cum generatur pus, ita & hic dum concoquuntur humores, dolores fiunt, & febres: ex quibus constat, quòd materia in uenis concoquitur, inflammatur, & ueluti aduritur, & quanto magis concoquitur, magis aduritur: & propterea etiam febres maiores fiunt, quare cum in statu scilicet in prima parte materia maxime concoquatur, febres etiam maiores erunt, quod est contra* Trusianum. Notandum etiam est, *quòd ægritudo materialis & salubris est in duplici differentia, quædam enim est non seruans materiam ad unam expulsionem, ut pleuritis, in qua per sputum materia faciens inflam-*

mationem per partem post partem euacuatur, quædam uerò materiam seruat ad unam expulsionem, ut in quibusdam febribus, & apostematibus, atque alijs morbis, in quibus per partem post partem non fit materiæ euacuatio, ut fit in pleuritide: quæ distinctio colligi posse uidetur ex Galeno *in 3. de crisi. à principio, ubi declarat, quòd in morbis sex modis mutationes fieri possunt, uno quidem modo subitò ad sanitatē, altero modo subitò ad interitum, tertio paulatim ad sanitatem, quarto paulatim ad interitum, quinto mixtim ad sanitatem facta prius aliqua mutatione subita ad melius, deinde paulatim usque ad integram morbi solutionem, sexto, & ultimo mixtim ad mortem eodem modo, ut ad sanitatem mixtim fieri dictum est.* Eadem *etiam distinctio colligitur ex* Galeno *in 3. de rat. uict. in acut. comm. ultimo, tametsi commentum illud non ita facile intelligi possit, ubi etiam ait, quòd in phlegmonibus, in quibus non sensim, sed semel sanies expellitur, affectio ipsa, qua laborant, sæpius mitior existit, sed symptomata augentur, sæpius autem exultant mutuis incrementis symptomatum magnitudines, & ea, quæ affectionis est, ut in phlegmonibus, in quibus pus iam confectum effluit, & ut in uulneribus quibusdam fieri consueuit, & in peripleumonijs, & pleuritidibus. ex declaratis respondetur ad secundā dubitationem propositam, quòd cum accidentia morbum sequantur, ut umbra corpus, sicuti habet Gal. in lib. de differ. sympto. cap. 2. quanto morbus erit maior quo ad suam essentiam, tanto etiam accidentia ma*

iora erunt eundem morbum consequentia. insuper cū materia magis, ac magis aduratur, ut magis, ac magis concoquitur, & ob id etiam dolores, et febres magis, ac magis augentur, relinquitur, quòd quanto magis concoquetur materia, tanto magis augebitur & febris essentia, & eiusdem accidentia: ex quibus sequitur prædicta tempora omnia coincidere, ita quòd cū principium erit essentiæ morbi, erit & accidentium principium, & quo ad coctionem. & similiter quando erit incrementum, uel uigor, uel declinatio unius, erit etiam aliorum, nisi quid adsit, quod impediat, ut in non seruantibus materiam ad unam expulsionem, in quibus licet coincidant tempora quo ad accidentia, & quo ad morbi essentiam, euacuatio tamen, quæ fit per partem post partem materei facientis morbum, prohibet tempora quo ad coctionem coincidere cum temporibus prædictis, quando in statu coctionis portio materiæ notatu digna iam sit euacuata, quæ prohibet & morbi essentiam, & accidentia ipsa augeri: In apostematibus uerò seruantibus materiam pro maiori parte ad unam expulsionem, licet tempora quo ad accidentia & quo ad coctionem coincidant, tempora tamen quo ad essentiam non coincidunt, quandoquidem parua materiæ portio, quæ continuè exhalat, & resoluitur ab apostemate, non modo prohibet apostema in statu augeri, sed alicuius potius est in causa detrimenti: uerum quoniam materiæ quantitas notatu digna non euacuatur, ut fit in non seruantibus materiam ad unam expulsionem, propterea non prohibe-

*tur,ut quanto maior fiat concoctio,& puris generatio,tanto maiora ſint accidentia, ut pote dolores & huiuſmodi alia,quæ ex aduſtione contingunt: quare coctionis & accidentium tempora coincident,non autem illa eſſentiæ.*Et *hæc fuit* Galeni *intentio in* 3. *de rat.uict.in acut. com. ultimo cum dicit*, Nam *ſæpius affectio ipſa,qua laborant,minor quidem exiſtit, ſed ſymptomata augentur,ut in phlegmone obſeſsis particulis,& quæ ſequuntur*. Verum *quidam uolentes, quòd ſemper aucta affectione,aut diminuta augeantur,uel diminuannur accidentia, dicunt quòd cum dixit* Gal.*ſæpe affectionem eſſe mitiorem, ſymptomata autem augeri,noluit eo caſu,quòd affectio minor ſit, licet ſit mitior,ut enim diximus nos ad* Truſtani *rationem,quòd diſpoſitio,à qua fiunt caſus, & ſymptomata,poteſt ſimul eſſe maior,& melior, quia materia concoquitur,& uincitur à uirtute,ita etiam dicunt ipſi,quòd affectio poteſt eſſe mitior, id eſt boni moris,& maior quoad eſſentiam, iuxta illud* Hippocratis *3.progno.2. Simpliciſsimæ febres,ac ſignis firmatæ ſecuriſsimis quarto die,aut citius deſinũt,quas febres conſtat eſſe peracutas,quare quo ad eſſentiam erunt magnæ,ſed mites hoc eſt boni moris, ſiquidem firmatæ ſignis ſecuriſsimis exiſtunt:quòd enim morbi magnitudo ab eiuſdem more differat,oſtendit* Gal. 1. *de criſ.ca.*3. Verum *ſic dicentes uerba* Gal.*ſequentia non aduerterunt,quæ talia ſunt,ſæpius autem mutuis exultant incrementis ſymptomatum magnitudines, et ea,quæ affectionis eſt. ex quibus uerbis ſatis conſtat,*

quòd si sensus horum uerborum debent cohærere sen sui superiorum uerborum, ut in his, ita in illis de magnitudine morbi loquutus fuerit, non autem de eius more, etenim nisi affuissent uerba sequentia, præcedentia glossari potuissent. Cæterum quæret aliquis nunquid in morbis non seruantibus materiam ad unã expulsionem principium, augumentum, & status essentiæ morbi, & accidentium sint in principio coctionis, an uerò in coctionis augumẽto. Non desunt quàm plurimi asseuerantes, quòd in principio coctionis non solum est principium essentiæ, & accidentium, sed & augumentum, & status eorundem, quoniam cùm æger in augumento coctionis incipit quid coctum expuere, licet parum sit, ea tamen euacuatione essentia morbi decrescit, & accidentia. Sed hi non recte dicunt, quando nonnunquam aliqui patientes pleuritidem, statim parum quid coctum expuere incipiunt, quod est signum augumenti coctionis, in quibus tamen & dolores, & cætera accidentia per notabile tempus, et augentur, & ualida perseuerant, priusquam delitescere incipiant. Quare aliter dicendum esse existimo, quòd in principio augumenti coctionis, licet parua aliqua materiæ portio euacuetur, cuius ratione dolor, & reliqua accidentia diminui deberent, attamen augentur ob humorum deustionem, qui concoquuntur, plus enim potest humorum deustio ad augendum dolorem, quàm parua illa materiæ portio euacuata ad eundem diminuendum: Et hæc uidetur fuisse Aui. sententia in 13. tract. 4. cap. 5. cum dicit,

quòd augentur accidentia, cum ſputum augetur, & incipit remoueri ſubtilitate, & additur in inſpiſſatione, & in facilitate &c. tunc enim prima pars eſt augumenti coctionis, cum uerò materia incipit expui in quantitate effatu digna declinatio incipit accidentium: & hoc uoluit Hippo. in. 1. de uict. rat. in acut. 27. cum dicit [Dolores pleuriticorum confeſtim & ſponte deſinunt, ubi aliquid effatu dignum expui cœperit] &c. Inſuper licet illud parum, quod euacuatur in principio augumenti coctionis faciat ad diminutionem eſſentiæ inflammationis, & accidentium, plus tamen facit ad eorundem incrementum materia defluens ad partem inflammatam, cum maior ſit eius materiæ, quæ defluit, copia, quàm eius, quæ euacuatur. Quare augumentum eſſentiæ, & accidentium incipiet in principio augumenti coctionis, uel in ea ultima parte principij coctionis, quæ cum principio augumenti coctionis copulatur, & ſe extendet augumentum accidentium unà cum uigore eorundem ad eam uſque partem augumenti coctionis, quæ cum principio ſtatus coctionis coniungitur, uel ad principium uſque ſtatus coctionis, quo tempore declinatio accidentium initium ſumit, cum tunc aliquid effatu dignum expui incipiat, ut ait Hippoc. loco citato. Sed dicet quis in Anaxione 8. ægro ab Hippo. 3. Epid. ſect. 3. 8. deſcripto de quo Gal. etiam habet 1. hac Aphor. par. Apho. 12. & 1. de criſ. ca. 18. & 2. de diffi. ſpir. c. 8. augumentũ coctionis cepit in 17. die, in qua paucum quid coctum expuere incepit, & tamen augumẽ

tum,& status accidentium fuit à sexta ad octauam usque diem. post quam declinatio cepit accidentium; cum dicat, quòd dolores aliqua ex parte cessarunt, et 11. die febres decreuerunt: Quare uidetur, quòd non solum augumentum, & status accidentium sit in principio quoad coctionem, sed & principium saltim declinationis. Respondeo, quòd fortè hoc fuit in causa erroris eorum, qui augumentum, & statum accidentium esse in principio coctionis asseruerunt, quod falsissimum est, ut superius diximus. Quare animaduertendum est, quòd ut infra in expositione duodecimi Aphorismi super Anaxionem ægrotantem dicemus præter inflammationem membranæ succingentis costas, atque eam febrem, quæ inflammationem dictam consequitur, altera febris aderat ex humorum intra uenas putredine, quæ inflammationem, eiusq; accidentia fouebat: insuper dolor contingebat ex inflammatione particulam inflammatam extendente, & quia adhuc partes circunstantes tumidæ partem inflammatam comprimebant: unde ex mißione sanguinis facta in octaua die, quæ ut declarabimus ex Hippoc. 2. de rat. uict. in acut. 10. copiosa fuit, cum dixerit [sanguis plurimus fluxit, & qualem oportuit] materiæ facientis febrem intra uenas portio euacuata fuit, et ob id febris illa decreuit, non ea, quæ membranæ inflammationem consequitur & ex eadem sanguinis mißione euacuatis partibus circunstantibus, quæ non amplius ita partem inflammatam comprimebant, dolor fuit comminutus, non tamen ille, qui inflammationem

ipsam subsequebatur: & ita accidentia inflammationis, quæ ratione ipsius efficiebantur, non sunt comminuta, & propterea subdit Hippo. *Verum tusses siccæ subsequebantur, ut ostenderet ea accidentia non ratione ægritudinis, sed euacuationis ob dictas causas comminuta fuisse: uel dicatur, quòd accidentia fuissent aucta, ut supra declarauimus, & debent in quacunque pleuritide augeri, nisi id beneficio medici prohibeatur,* quod Anaxioni ob *sanguinis mißionem octaua die contingit*. Hæc *sunt, quæ ad propositum à principio dubium, dicenda uidebantur*. Dubium *adhuc est aliud, quòd uidetur in ægritudine longa in principio tenuißimo uictu aliquando utendum esse, ut* Gal. *asserit 12.meth.med.3.in syncopali humorosa melicratum, & oximel exhibens, idem quoque* Auic. *prima quarti tract.2.cap. 58. & 55. cap. superius dixerat in phlegmatica post septimam dietam incrassandam esse*. Respondeo *breuibus, quòd in humorosa uictus est tenuißimus respectu extrinsecus exhibiti, at respectu* operationis *scilicet nutritionis, quæ in nobis ex nutrimento fit intrinseco, scilicet humore crudo, dieta non est tenuißima:* Quod *idem ad* Auic. *cap. illo 55. dicendum est, & licet post septimam cibum exhibeat, ille tamen nõ tantum nutrit, ut id phlegma, quod primis septem diebus concoquebatur, tradit autem post septimam, quandoquidẽ forte non amplius adest phlegma aptum nutrire, ne uirtus deficiat: dicit etiam ibidem* Auic. *unum aliud, quòd si sciremus statum esse remotum, in principio*

uictus craßior exhiberetur, deinde gradatim subtiliaretur, at in principio subtiliatur, ut natura agat in phlegma id attenuando, concoquendoq́; ut si materia non esset multa, febris desisteret; quòd si apparuerit statum esse remotum, naturamq́; indigere nutrimento, in tempore congruo dari poterit, cùm status remotus fit, ita quòd post septimam fortè in principio uniuersali ægritudinis erimus.

APHORISMVS OCTAVVS.

QVando morbus in suo uigore constiterit, tunc uictu tenuissimo utendum est.

HIc Aphorismus, *ut dicit* Galen. *à quibusdam seorsum scribitur, à nonnullis superiori annectitur* Aphorismo: *Si sit pars superioris, hunc in modum exponi potest, in secunda præcedentis parte dixerat* Hippoc. *quòd in meliori morbo uictus plenior est adhibendus, subdit:* [Q*uando uerò morbus in suo uigore constiterit, tunc uictu tenuißimo utendum est.*] *& hoc inquit, ne quis suspicetur, quòd & in statu mollioris uictu pleniori uti oporteat: Si uerò seorsum scribatur præter dictam expositionem interpretari potest, quòd ne quis crederet nos uti tenuissimo in peracutis duntaxat, ob id in hoc subdit, quòd eo etiam in non peracutis utimur non quocunq; tempore, sed in statu solum ægritudinis:* Propterea ex=

positores dicunt Aphorismum hunc uerum esse in omni morbo etiam cronico,& per tenuißimum respectu aliorum temporum non absolute,ut Gal.affirmat primo ad Glauc.de cura quartanæ,in cuius statu subtilioris uictus ratio ex eius sententia est adhibenda, quàm antea,uel postea. Verum faciunt Hippoc. alio modo uictum tenuißimum,quàm superius, desumere. Adnotandum igitur est,quòd in græco ait Hippocr. in uigore, non autem in suo uigore, hæc enim longè differunt,siquidem quartana suum habet uigorem, nō autem uigorem absolute,illæ enim ægritudines uigorem absolute poßident,in quibus summa accidunt accidentia,ut in statu acutorum contingit: Exponendum itaque existimo, quòd si morbus est de numero habentium uigorem absolute,tenuißimo utendum est, cum in uigore aderit: Ex quo habetur, quòd si ægritudo sit de non habentibus uigorem absolute tanto pleniori uictu in eius statu utendum est, quanto est mollior absolute uigorem habente, quasi dicat Hipp. dixi,quòd in mollioribus uictus tanto plenior esse debet,quanto morbus peracuto est mollior exceptis ad uigorem peruenientibus,quales sunt acuti, in quibus in uigore tenuißimo utendum est, siquidem uigorem habent,ut peracuti,licet in præcedentibus temporibus pleniori utamur: Vnde secundo de dieb.crit.11. inquit Gal. Si ægrotanti ægritudine in septima termi natura à principio succum ptißanæ dederis,in septima, & per diem ante succus ptissanæ subtrahendus, nihilq; dandum est. Cur autem in statu acutorum

nil detur, in statu autem diuturnorum quidpiam exhibeatur, dicit Gal. primo de cri. 10. quoniā ad tres extendi accessiones status in acutis non admodum accidit, in diuturnis uerò non modo ad totidem sed & longè plures. Dices, Gal. 3. de cris. 4. & Auic. prima quarti. tract. 2. cap. 4. dicunt, in continua statum esse longum, quare in acutis longus erit. Respondeo in continua statum esse longiorem cæteris temporibus eiusdem respectu interpollatæ præcipue accessionum particularium, licet in se breuis existat. Gal. in commento huius duas assignat causas, cur in statu tenuissimo utendum sit, de quibus in præcedenti Aphorismo dictum est, prima quidem est accidentium magnitudo, quod pro nostra facit expositione, etenim ea magnitudo uires debiles reddens, & coctionem prohibens, non reperitur in non habentibus uigorem absolute; quòd uerò accidentium magnitudo cibum prohibeat, habet Gal. 2. de uict. acut. 48. altera uerò causa est morbi coctio, cui natura tunc fortiter incumbit, & non multò post humores noxios est euictura, quare non distrahenda ad nouam concoctionem: Hinc etiam patet, quòd de diuturnorum statu nō loquitur. Dices in non seruantibus ad unam expulsionem, cum status accidentium non sit coctionis, ergò in statu eorum non utimur tenuissimo ob duas à Gal. rationes assignatas. Respondeo, quòd in statu accidentium non dandus est cibus ob alteram causam, posuit autem duas propter eos morbos, in quibus status ipsi coincidunt: Vel dicas, quòd in his non seruantibus ad

unam expulſionem in ſtatu coctionis, cum pars materiæ notabilis ſit euacuata, natura non eſt maxime intenta coctioni, ſed magis in ſtatu accidentium, ſiquidem multa adeſt materia coquenda, quare ob materiæ multitudinem natura eſt magis intenta tunc coctioni, quàm in ſtatu coctionis, in quo natura debilior ex præterito labore indiget cibo, cùm præſertim tunc ægritudo minor ſit facta, atque accidentia minora, & reſiduum materiæ adhuc expellatur, naturáq; tunc non nimis à coctione diſtrahetur, quandoquidem pauca eſt, quæ remanet, atque eo tempore digeritur: Quare Hippo. 1. *de uict. rat.* 23. *ait, quòd* [*ſi talia expuuntur, qualia expuenda, ſorbitionis quantitas augenda:*] *& in comm.* Gal. *dicebat, qui probè expurgantur, his ptiſſanam dare oportet, non modò, ut uires roboret, ſed & ut opem ferat expuitionibus humidorum, quæ ex pulmone fiunt, item* 25. *eiuſdem* Hippo. *inquit.* [*Et quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem uſque dare oportet*] *iudicatio autem (ait* Gal.) *etiam dicitur, de permutatione ita inſigni, ut æger periculum euaſerit: uult autem* Hippo. *cibum augeri, ut augetur euacuatio, ſiquidem in tali euacuatione uiribus ualidis indigemus, uidemus etenim quòd habentes debiles uires expuere non poſſunt.* Gal. *aliud etiam in commento dicit, quòd præſens ſermo de morbis ſalubribus intelligitur, in quibus curationem, & uictus rationem intendimus, in morituris autem parte utimur prognoſtica, ne euentus noſtro deinceps errori adſcribatur,*

quod

quod idem sensit 2. Aphor. 29. & 11. meth. med. 9. & 12. eiusdem 3. quod quidem efficitur, ne remedia apud uulgum suspecta fiant: intelligendum autem est in morituris de proximo, in quibus nanque potest uita notabili tempore produci cum protestatione agendum est, ut Gal. asserit 10. meth. 10. in ethico tertiæ speciei. Seruatis igitur quatuor, de quibus primo in Aphorismo, *dicta* Galeni *cōditio sufficit ad* Aphorismi *ueritatem: ob id insulse expositores sustinent, quòd oportet & statum esse breuem, atque uirtutem constantem, & fortem: sed hæc pro præsenti* Aphorismo *à nobis sat dicta sint, ad alium cōdescendamus.*

APHORISMVS NONVS.

CONiectari autem oportet, an æger cum uictu sufficiat perdurare, donec morbus consistat, & nunquid prius ille deficiat, nec possit cum uictu perdurare, uel morbus antea deficiat, & hebetescat.

G*Al. in fine præcedentis commenti hunc* Apho*rismum continuat cum præcedenti, quòd superius declarauit* Hippo. *quomodo una indicatio sumenda sit ex temporibus morbi ad uictus rationem, quæ docet formam, & speciem uictus, quæ in acutis quadruplex est, nihil dare, melicratum, succus ptissanæ, tota ptissana,* Nunc *modo alteram docet indicatio*

nem,quæ à uiribus ægrotantis desumitur, ut quantitatem declinationis uictus à tenuissimo (dicit Gal.) exquisite noscamus,etenim ex Gal.sententia nutrimus ægros uirium gratia,non morbi, quæ sanè uires cùm robustæ fuerint, ut esse duraturas ad statum usque cum tali uictus forma speremus,tunc exquisitam declinationis quantitatem habebimus ut pote in ægritudine terminatura in septima,si uires ualidæ sint, datur mulsa,sin imbecilles,aliquid uictui adijcimus, qui tantum plenior adhibendus,quantum natura imbecillior expostulat: Vnde ptissanæ succum administramus: & ita uictus forma diuariatur ob naturæ debilitatem,quæ eget nutrimento: Quare inquit Gal. cùm quid in statu uires dissoluit, aliquando nutrire cogimur,ut habet etiam Gal.2.de uict.acut. 54. quo etiam loco commemorat, quæ sint uires debilitantia, & primo,& quarto de præsag. ex puls. penultimo ait,quòd uirtus debilis redditur,aut intemperie, aut resolutione,& huiusmodi,quæ cibo facile reparatur: Dicit autem hoc loco(aliquando cogimur)propterea quòd non semper uirtute debili in statu nutrire cogimur,ut 2.de uict.acut.48.declarat Hippocrates. Quoniam igitur dictum est, quòd in peracutis statim utimur tenuissimo, & in mollioribus pleniori, ideo in hoc Aphorismo subdit[cõiectari autem oportet,an æger cum uictu sufficiat &c.] Quasi dicat non solum morbus contemplandus, an sit peracutus, uel quanta sit morbi declinatio à peracuto sed & uirtus consideranda est,an possit cum eo uictu ad sta-

tum usque perdurare, propterea quòd si non poterit perdurare, æger deficiet, quàm morbi uigor adsit, si eo uictu utetur: Si uerò perdurare poterit, morbus prius deficiet, non æger uel per perfectam, uel imperfectam crisim. Dicit *autem in contextu [coniectari] quandoquidem medicus artificiali coniectura uti debet ex primo de lo. affect. potissimum in particularibus, quæ nec uerbo dici, nec calamo scribi possunt, ut asserit* Gal. *2. de uict. acut. 30. & 3. meth. 3. & 1. ad Glau.* Hæc *est expositio de* Galeni *sententia in commento: Est autem & altera, quæ talis est, quòd cùm in uictu duo considerentur, species inquam uictus, & cibi quantitas exhibendi, ut habet* Gal. *2. de uict. acut. 37. cùm in superioribus indicatione ex morbi temporibus uictus speciem inueniendam esse ostenderit, nũc manifestat, quomodo ex ægrotantis uiribus quantitatem inuenire liceat, & quoniam non nisi artificiali coniectura ea quantitas haberi potest, ut loco præcitato Gal. affirmat, ideo* Hippo. *inquit [coniectari autem oportet &c.] hoc est oportet uti artificiali coniectura, an æger sufficiat perdurare cum uictu usque ad statum, & hæc est dicta conueniens, an prius, scilicet æger ille deficiat, nec possit cum uictu perdurare, & hæc est quantitas minor, quàm conueniat, an morbus antea deficiat, atque hebetescat per completam, diminutamuè crisim, quod sanè intelligitur, nisi quid impediret, ut pote materiæ morbi auctio ex cibo superfluo, & hæc est quantitas maior.* Hunc *proculdubio* Aphorismum *ponit* Gal. *2. progn. 6. & 3.*

de crif. 5. à quo totam prognoſticationem, & uictus rationem pendere dicit, uirtutemq́; comparat ægri onus portanti, morbum uerò oneri, & tempus à principio ad ſtatum, uiæ. Dices, *quæ nam uirtus ex* Hipp. *ſententia cuſtodienda uenit? num naturalis, an uitalis, animaliſue?* Reſpondeo *ex Gal. 7. meth. med. ultimo dicente, quòd eſt maxime cordis dignitas, & ægritudinibus maxime neceſſaria, cerebri uerò ad uitam quidem par eſt momentum, non tamen par robur eius in ægrotis requirimus, cùm neceſſe omnibus non ſit neruorum & muſculorum opera uti, quare abunde fuerit, ſi tantum eius ſeruatum ſit, quo reſpirationis munus ſit obeundum, iecinoris opus omnibus partibus præneceſſarium eſt, non tamen adeo perpetuam neceſſitatem habet, ſicuti ipſius cordis:* Quod *licet ita ſit, tamen Gal. 9. meth. 10. ait has facultates ſeruare nil eſt aliud, quàm uitam ſeruare, eſt enim monſtratum qualibet earum amiſſa, neceſſe eſt reliquas unà perire:* Cuius *rationem aßignat in libello de fætuum format. poſt medium, etenim uſus ſcilicet uniuſcuiuſq; cæteris eſt neceſſarius:* Quòd *uero munus hepatis ægritudinibus etiam ſit neceſſarium, habet Gal. 11. meth. 15. & 16. inquiens pernitioſum eſſe diſſolui hepatis robur: idem munus neceſſarium eſſe non ſolum ſanis, ſed & ægris eò patet, quoniam coctiones quoq; humorum peccantium à naturali fiunt facultate, ut ex eodem Gal. colligitur 1. epid. tempeſt. 2. comm. 44. & 46. & 4. de acut. 44. & 5. de ſimpl. med. 5. & primo progno. ultimo. Sic itaque indigemus ualida*

facultatis naturalis actione, sed non ita perpetuò, ut uitalis & præsertim hepatis actione, nam aliquando nihil dare per quatuor dies utimur. Cæterum de signis ostendentibus uitalis uirtutis debilitatem, habet Hippo. 2. progno. 8. 9. & 10. *sumuntur nanque ex colore, & extremitatum calore, præterea ungues, & digiti liuidi sunt, item fortitudo, uel debilitas aliarum fortitudinem, uel imbecillitatem uitalis indicat, & præsertim naturalis, quæ humorẽ generat, ex quo uitalis nutritur.* Dubium *hic oritur, num in uictu instituendo sumatur indicatio à uirtute, ægritudine, & eius tempore, quæ sanè indicatio nil est aliud ex* Gal. *2. meth. 7. quàm ipsa agendi insinuatio.* Gal. *9. meth. 12. & 13. & 1. de acut. 44. ait, quòd communis est unus cibandi scopus & sanis & ægris, uirtutis scilicet custodia, morbus enim suæ affectionis indicat auxilia, immo alimonia ægritudinem offendit, quare non indicat, sed cibum prohibet, contrarium uerò sustinere uidetur 9. meth. 7. dicens uirtutem in auxiliorum inuentione aliquando solam necessariam uideri, nonnunquam mediocriter, non tamen præcipuam, aliquando ita parum, ut lateat, quandoque prætermitti, ut non uideatur esse ex utiliter considerandis: item ab eodem habetur 3. meth. ultimo, quòd à tempore neque cibi neque agendorum sumitur indicatio, quod etiam corroborat in libello ad traßib. de optima secta.* Dicendum *est pro responsione ex libello illo præcitato de optima secta, quòd id, quod indicat, aut sui custodiam, aut ablationem indicat, quare uirtus sui*

custodiam, quæ cibo fit, morbus uerò sui remotionem, quæ remedijs efficitur, indicat, uerum tamē est, quòd uirtus est contemplanda in remedijs adhibendis, ut admittēs, uel prohibens, & pariter ægritudo, & eius tempora in cibo exhibendo, ut scilicet prohibēt, uel admittunt, etenim primo de acut. 44. nisi cibus noceret morbo, ægros, ut sanos aleremus, quod idem sensit 9. meth. 13. inquiens, quòd prima omnium indicatio à uirtute sumitur, sed non ita prima, ut curationem doceat, non enim ut ab ægritudine liberemur, ab ea primum quicquam desumimus, sed ex accidenti, uirtutis nanque robur quandoque conducit ad curam, morbus enim primo indicat de remedijs adhibendis, ut uirtus tolerat, quemadmodum uirtus primo de cibo porrigendo, ut uirtus seruata, & ualida ægritudinē remouere possit: ad rationem igitur respondeo, quòd non ualet. uirtute ualida nil fit propter eam, ergò ab ea non sumitur indicatio, siquidem semper indicat de sui custodia, & ex consequenti de cibi exhibitione, nisi indicatio egritudinis indicationi eius præualeat: ad id uerò de tempore dici potest iuxta Gal. placita libello illo de optima secta, quòd tempus non indicat neque de cibis, neque de remedijs primo & per se, sed consideratur tempus, ut prohibet, uel non prohibet: uel dicatur secundum eundem 3. meth. ultimo, quòd à tempore quatenus tempus nulla sumitur indicatio, sed à dispositione eo tempore existente, uel tempori comparata, ut uirtus comparata statui, quæ sine cibo attingere non posset, indicat cibum esse exhibendum,

& morbi cruditas in principio remediorum prohibet applicationem, quod idem sensit etiam Aui. *in prima 4. tract. 2. cap. 8.*

APHORISMVS DECIMVS.

Qvibus igitur stati in morbus consistit, his statim tenuis uictus adhibendus est: Quibus uerò posterius debet consistere, his & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud cibus subtrahendus, prius uerò uberius agendum, ut æger sufficiat.

Galenus in commento inquit, quòd sententia huiusce Aphor*ismi eadem est cum ea septimi, sed est differentia, quòd hæc uniuersalior est ea, siquidem in 7. de peracutis solum, hic uerò uniuersaliter de omnibus loquitur, qui statim, id est non multo post primam inuasionem uel accessionem consistunt: & duas ponit* Hippo. *conclusiones, quarum prima est [Quibus igitur statim morbus consistit, his statim tenuis uictus adhibendus est.] non dicit autem tenuissimus, quandoquidem loquitur non solum de peracutis ut in septimo, sed de omnibus in uniuersum, & sub tenui tenuissimus quoque continetur, à quo nõ differt, ut tenuis, sed ut absolute, uel ut exquisitus:* Per *statim consistentes, id est non multo post primam accessio-*

nem intelligere possumus acutos simpliciter in 14. consistentes, in quibus competet tenuis, non tenuissimus, & hi morbi peracuti non sunt: Vel per *statim consistentes intelligamus per acutos non exacte, ut homothona, de qua dicit* Gal.2.*de differ. feb. ultimo, quòd tota est status, & extenditur nonnunquam ad septimum usque, & in his si uires debiles sint, utimur tenui scilicet succo ptissanæ, non tenuissimo, uti dictum est: & ita patet, quomodo huiusce Aphorismi sententia uniuersalior uidetur: & hæc expositio non est ita uiolenta, primo nanque de cris.* 16. *ait* Gal. *quòd non multum interest primis diebus præscire nũ ægritudo in* 14. *consistet, & ita de aliis, cùm non magna uictus mutatio efficiatur, ac si morbus in* 40. *consistere deberet, at cum in* 4. *status futurus est, magna mutatio fit. Sed dicet quis,* Hippo. *primo de uict. acut. ultimo contrarium præcipit, nempe primò cremore, deinc ptissana utẽdum esse, ergo prius tenuius, deinceps crassius nos nutrire debere ægrotantes.* Dico, *quòd* Hippo. *de cibo loquitur dando in declinatione accidentium, ut patet ex commento* Gal. *at manifestum est, quòd in declinatione incipiendum est prius à tenuiori, & deinc ad crassius procedendum, ut conditio ægritudinis, & robur uirtutis ad melius uergere uidetur. Sed rursus dicet is, nonne* Aui. 16. 3. *tract.* 2. *cap.* 7. *iubet, quòd in excoriatione intestinorum à cibis duobus diebus est abstinendum: item* 9. 3. *cap.* 11. *in angina usque ad tertium dat oximel, uel syrupum de melle, deinc aquam ordei, deinde uitel*

lum oui, postea sorbitiones ex candaros: item 1. 3. tract. 3. cap. 3. in phrenesi primo dat oximel, post unum uel duos dies aquam ordei subtilem cum oximelle, deinde grossam: Et ita primo cibum subtiliat, postea incrassat. Respondeo, quòd hæc regula est uera uniuersalis, & semper indicatione sumpta à morbo, & uirtute, & habita ratione uirtutis actionis in materiam, plenior uictus conuenit in principio quàm in augumento, & statu nisi quid aliud impediat, ut in disenteria, in qua non datur cibus, ut ulcus augeri prohibeatur, & ita ad præseruandum: de angina itidem dici potest, quòd ad præseruandum non datur in principio crassius, ne augeatur angina: uel dicatur, quòd statim summos habet labores, quare statim tenuius exhibet, & cum plenius traddit, est declinatio accidentium: de phrenesi quoque idem dici potest, quoniam est peracuta, statim subtiliat, postea auget in declinatione: uel dicatur, quòd statim subtiliat, ut prohibeatur augumentum apostematis, deinde ingrossat ob ipsam uirtutem: Altera & secunda conclusio ab Hippo. in contextu posita est, quòd quibus debet posterius consistere, cùm consistunt, & parum ante cibus subtrahendus, sed prius scilicet in principio morbi uberius est nutriendum, ut uirtus sufficiat durare usque ad statum, propterea quòd morbi illi peracuti non sunt: & hæc satis sint pro hoc Aphorismo.

APHORISMVS VNDECIMVS.

IN accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare nocuum est, & quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet.

Omissis, quæ ab expositoribus dicuntur, sententia est Aphorismi, Quoniam in præcedenti Hippo. *dixerat, quòd in quibus morbus posterius debet consistere, prius uberius agendum, ideo ne forte quis credat, quòd in quocunque tempore principij eibus exhiberi potest, subdit, quòd licet in principio sit nutriendum, non tamen in quacunque principij parte, in accessionibus enim abstinere oportet, nam cibum dare nocuum est:* Quam *etiam continuationem insequitur Philotheus, etenim cùm docuerit quando nutriendum est, nunc uero quando non nutriendum docet:* Et *hinc habetur, quod dicit* Gal. *in commento, quòd cum hactenus* Hippo. *docuerit formam totius uictus in omni morbo esse assumendam ex morbi uigore, & uiribus ægri, nunc ostendat, quomodo quis conuenienter particulatim cibum exhibeat, cùm iubeat caueri morborum accessiones, cùm scilicet aut cessauerint, aut iam declinant.* Huius *Aphorismi sententiam dicit* Gal. *in commento manifestius docuit* Hippo. *in lib. de uict. rat. acut. scilicet in 4. 39. ubi*

Gal. ait, uidetur explicare Hippo. quod dixerat in penultimo primi de uict. acut. quòd cum pedes fuerint frigidi, non à sorbitione modo, sed & à potu maxime temperandum, at cum caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit: in 4. autem 39. inquit Hippo. [obseruatis ita febrium accessionibus, ut nunquam cum adsunt, neque cum futuræ sunt, exhibeas; frigiditas siquidem pedum parte plurima febris accessuræ signum existit, quo tempore si quid porrigas, maxime peccabis, morbum enim haud parum augebis, at uerò cùm febris desierit, contrario modo pedes reliquo corpore calidiores fiunt.] & Gal. commento penultimo primi libri dicebat, quòd principium accessionis fit, cum totus calor ex toto corpore ad cor, & thoracem concurrit, augumentum cum se paulatim extendit ad partes eius extremas, status cum ex æquo totum corpus occupat, declinatio contraria principio, cùm caliditas perspirat, ac medium corporis relinquit: Quod ostendit, cùm dicit (cùm ad pedes calor descenderit) neque enim idem est calidos ex frigidis pedes fieri, & caliditatem in eos transire, etenim descendere commutationem caliditatis ex alia parte in aliam manifestat, fieri autem potest, ut pedes calefiāt manente in corporis medio caliditate, quod in uigore ipso contingit. De hoc etiam Aphorismo meminit Hippo. in lib. de humo. ante medium libri, pariter & Gal. in lib. de quatuor temporibus morbi, qui eandem, quam nos recitauimus, expositionem tradit. Demum Hippo. in secunda Aphorismi parte eandem ponit sen

tentiam, sed magis genericam, prima enim pars intelligi potest de principio solum, ut fecit etiam in decimo respectu septimi. Dicit igitur [*& quibus per circuitum fiunt accessiones in ipsa accessione abstinere oportet*] *quasi dixerit non solum in principio uniuersali, sed & in augumento, & statu, & declinatione, ubi per circuitum fiunt accessiones in accessione ipsa abstinere oportet.* Potest *etiam exponi, quòd cum prima* Aphorismi *pars maxime uerificetur de febribus, ne quis crederet solum in accessionibus febrium abstinendum esse, ideo in secunda* Aphorismi *parte subdit* Hippo. *& quibus per circuitum &c. quasi dicat non solum in febribus, sed & in omnibus morbis, in quibus accessiones fiunt: & hæc uidetur expositio* Philothei, *etenim in accessione doloris colici, uel renum, uel huiusmodi ægri non sunt nutriendi.* Est *autem ad notandum, quòd periodus, qui latine circuitus dicitur, ex* Gal. *libello de quatuor temp. part. morb. sex habet partes, nimirum principium, inæqualitas, augumentum, status, declinatio, & interuallum, uel integritas: item ex eodem potest, & solet diuidi à plerisque periodus in paroxismum, id est accessionem, & remissionem, quæ & interuallum dicitur, accessio autē quatuor partibus constat, & aliquando tribus manifestis, principio, inæqualitate, quæ nonnunquam occultatur, statu, & augumento: remissio autem duas habet partes, declinationem, atque integritatem:* Hinc *patet, quòd male neoterici autumant, nempè declinationem paroximi esse partem.* Cùm *itaque dicat* Hip-

po.in accessionibus abstinendum, consequitur cibum in ultima circuitus parte, scilicet in integritate, si adest, esse porrigendum, at quoniam quandoque non adest, ut ibidem dicit Gal. *uerum pars secunda circuitus solam continet declinationem, ideo tunc in declinatione cibum exhibemus. Cæterum cadit hic dubium, an liceat in paroxismo nutrire ægrotantem, si quidem hoc asserere uidetur* Gal. 10. *meth.* 3. 4. & 5. *ubi in febre arida quæ fit in corporibus calidis, & siccis humores, & uapores, biliosos, acres, & mordaces ex lõga inedia, uigilijs, tristitia, solicitudine, & peregrinatione congerentibus cibum in accessione porrigit, narratq́; cuiusdam ægri historiam, qui dictis de causis inciderat in febrem, cui diatritarij cibum in principio dare nolebant, & ipse dando ei cibum illum à morte, siue ethica febre liberauit:* Et Aui. *prima.* 4. *tract.* 2. *cap.* 8. *de cibat. feb. in generali idem sentit, quod accepit à* Galeno. *Respondeo, quòd eo casu ob uires nutrimus, ut corpus nimis exiccatum humectetur, ne deficiant animo, & ne transeant in ethicam, quod facile eis contingit.* Intelligendus est igitur Aphorismus, *ubi non adsit aliquid reddens debiles uires, quarum gratia, ut iam dictum est, cùm dubium sit ne deficiant, quocunque tempore nutrimus, raró autẽ febres dictæ contingunt, in quibus liceat in accessione nutrire, cùm & raró contingat in principio, id est, primo die, uel secundo uires esse imbecilles, ut ait* Gal. *eodem* 10. *metho.* 2. *propè finem, quæ dictis de causis debiles efficiuntur, uel ob malum corporis ha-*

bitum, uel ob ipsum senium: ubi uerò ex Galeni sententia eodem libro cap. 5. ob copiam humorum, uel obstructionem, aut phlegmonem, uel, ut semel dicam, humoris cuiuspiam putredinem febris est orta, maximo malo est cibus, atque hos quidem neque in inclinatione febris citra noxam nutries, ne dum ipsa inclinatione inualente. Num uerò deterius sit in principio, *an in statu nutrire, ut hoc rectè habeamus, adnotanda est in primis febrium diuisio, quam* Gal. *statuit* 2. *de diff. feb.* 2. *&* 1. *epid. sect.* 3. *contex. & comm.* 2. *ubi* Gal. *declarat, quomodo febres continuæ, & intermittentes bifariam dicuntur, continuæ enim proportionales ab antiquis comparatione synocharum intermittentes dicebantur, comparatione autem intermittentium, & deuenientium ad integritatem nominantur continuæ:* Hoc *stante communiter ab omnibus dicitur, deterius esse in principio nutrire, quàm in statu, etenim nocumenta principij alijs etiam temporibus communicantur, non sic autem nocumenta status, cum principium, & augumentum præterita sint: at nocumenta principij sunt, quoniam calor ex cibo retrocedens magis cor lædit, & principalia: item cibus à uirtute impedita à forti caliditate præter naturam non coquitur, quare superfluitates auctæ putrescentes materiam ægritudinis, & exacerbationem adaugent: item uapores à cibo eleuati ex calore præter naturam usti fumosi, & inflammati per totum corpus disseminati calorem augent præter naturam.* Verum *secundum* Gal. 11. *meth. med. ultimo aliter dicendum*

puto, ubi declarat, quòd si inter duas accessiones est magnum spatium non est dubium, quòd in tempore maxime remoto, & à statu accessionis præteritæ, & à principio futuræ accessionis nutrire debemus, quòd si status præteritæ non distet à principio futuræ, ita ut ægrum aut adhuc calentem, aut accessione iamiā affutura nutrire cogamur, eo casu, ut in re ancipiti deligere conuenit, quod est minus malum id distinguendo ab eo, quod magis nociturum est: Sunt autem consideranda locus affectus, affectio, principij & status natura, & mos, locus quidem & affectio, ut si hepar, uel uentriculus pateretur inflammationem ante accessionem cibare perniciosum esset, hepate nanque affecto alui deiectiones unà cum accessionibus solent inuadere, ore autem uentriculi uexato syncope, quæ cibo dato augeatur, ubi uerò abest inflammatio uiribus infirmis, utilissimum est: Mos uerò uigoris, & principij contemplatur, adnotando in summo uigore an citra magnitudinē caloris febrilis siccus sit æger, & squalens, an citra siccitatem urens, priorem enim oportet quamprimum uictu humectante madefacere, in secundo uerò manere, dum plurimum caloris remittatur: at in more principij accessionis adnotabis an corporis extrema perfrigeret, & magnam sanguinis reuocationem faciat ad interiora, an uerò corpus non premat: hoc secundum ceu facile cotemnes, si primum sit, uidendum, an motus ad interiora in accessionibus polleat absque redundantia humorum, & absque inflammatione uisceris: Quo casu paulò ante cibans

nihil offẽdes,ut in casu superius enarrato fecit Gal. *si uerò adest uisceris inflammatio,uel succorum abundantia,qui ad interiora mouentur, cauenda est ante accessionem cibatio,ut res maxime noxia.* Hæc est de cisio Gal. 11. *meth.cap.ultimo,cap.autem 5.eiusdem dixerat,quòd si febris sit continua uniformis, ut homothona, spectanda facilis ægritudinis tolerantia, item in sanitate cibandi consuetudo, quibus coeuntibus tempus erit cibandi conuenientissimum, & potissimum si æstatis tempore ea hora erit frigidior diei illius:* Quòd *si non coeant,deligenda est hora,qua facilius tolerant ægritudinẽ,si adest,si uerò non adest, dandum est hora consueta.* Patet igitur *ex dictis, quòd non semper uerum est cibum in principio datum nocere, eiusq; nocumenta omnibus temporibus communicare,ut ex* Gal.*colligitur* 10.*meth.*3.4.& 5.& 12.*eiusdem* 6.& 3.*de cris.*9.*accidentia namq; ex libello de quatuor temp.modo principij sunt fortiora,modo autem illa uigoris.* Proinde *per quot horas ante accessionem sit cibandum,præcise responderi non potest,sed considerare oportet, an uentriculus sit ualidus,item consideranda quantitas, & qualitas cibi,& uentriculi dispositio:* Vnde Gal.8. *meth.*4. *dabat per tres horas ante diarias,siquidem cibus facilis coctionis erat,& paucus.* Dices Gal. 11. *meth.* 15.*ait,quòd ciborum coctio siue in hepate, siue in uentriculo sit inprospera febres intendit,ac succi uitio exacerbat,quo magis in omni febre ciborum coctioni prospicere magnopere oportet,nam si adueniẽte accessio-*

te accessione cibus non sit confectus in hepate ex retractione caloris ad interna, febris ita intendetur, et mala accidentia efficientur, sicuti cum cibus nundum coctus aduenicnte accessione in uentriculo reperitur, sed spatio trium horarum cibus concoctus esse non potest in uentriculo, & hepate ante accessionem. Respondeo, quòd uera est sententia eo 11. meth. post ta, sed cum fieri non possit, ut duæ coctiones in dictis uisceribus confectæ sint, procurandum est, ut cibus ad minus in uentriculo sit confectus, qui aduentante accessione uacuus existat: Vnde 8. meth. uidetur ante ephemeram per tres horas ad minus cibum concedere, & Aui. prima. 4. de cura phlegmat. ad minus per quatuor horas, non quòd illud sit tempus determinatum, sed conectura id asserunt: Vnde in eadem prima 4. de cibat. feb. in genere ait, quòd est cibandũ ita, ut paroxismus stomaco uacuo occurrat: licet autem omnino noceat, quòd in hepate cibus non sit coctus, non tamen tot, & tam magna nocumenta consequuntur, ut fit, cum non est in uentriculo confectus, de quibus quidem nocumentis habet Hippoc. 4. de uict. acut. 39. dicens, quòd [uenter necessariò calet, fastiditq; cibum, intenditur hipochondrium, iactatur corpus propter internam turbationem, mens fixa non est, dolet æger, lancinatur, uellicaturq;, uomere affectat, & si mala uomuerit, dolet:] & 3. de præsag. ex pulf. dicebat Gal. quòd in principio accessionis aliquando humores ad uentriculum confluunt, qui uomitu reijciuntur: Vnde facile possent humores hi

cibum in uentriculo corrumpere: item calor obruetur magis, & suffocabitur.

APHORISMVS DVODECIMVS.

Accessiones uerò, & constitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiant, sed ex his, quæ mox apparent inditia sumuntur, quemadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat, si uerò postea appareat, producit, & urinæ, & alui excremenra, & sudores uel bonam morborum iudicationem, uel malam, uel breues, aut longos fore morbos mox apparentia ostendunt.

Declarauit Hippo. *figuram totius uictus à nobis fieri duas respicientibus intentiones nimirum ad uirtutem, & morbi constitutionem, considerare nanque (ait* Gal.*) an morbus sit acutus, an peracutus, an longus, & quando maxime in uigore consistet nihil aliud est, quàm morbi constitutionem, contemplari: Quare* Gal. *1. de crisi. 4. dicebat, constitutio est morbi forma, secundum quam ex talibus, tan-*

tisq; temporibus uniuersalibus cōstituitur, allegatq; Hippo. 1. *epid. sect.* 3. *contex.* 10. *ubi diuersos febrium modos declarat, & Gal. in eo comm. inquit, quòd per modos, formas, intelligit, licet nonnunquam & modos febrium dicat mores, nonnunquam ipsarum febrium differentias, & essentias: item declarauit Hippo. superius particulares cibationes ex particularibus accessionibus inueniendas esse, ita ut ad perfectam uictus rationem tres essent intentiones, una quidem ex ægrotantis uiribus, secunda ex morbi constitutione, & tertia ex particularibus accessionibus: Ideo in præsenti Aphorismo docet Hippo. ex quibus cognosci debeant constitutiones, & particulares accessiones futuræ, ut ex illis intentionibus rectam uictus rationem constituere non ignoremus. Sed dices, cur etiam Hippo. non docuit, ex quibus uires cognoscere debemus; respondet Gal. in com. quòd uires sub primo statim ingressu comprehendi possunt tum ex pulsibus, tum ex his, quæ scripsit Hippo. in prognosticis, si non exquisitè, saltim artificiali coniectura: atque hoc omnes concesserunt, uerum multi medici constitutionem morbi, qualisnam sit, & accessiones particulares cognosci nullo modo posse putarūt. At Hippo. sæpe exquisite id scire posse comprobat, sæpe artificiosa coniectura non longè à ueritate, sed propè perueniente ad cognoscendum statum futurū, & successiuas reciprocationes accessionum: De his autem ait Gal. scripsisse Hippo. in prognost. et Epid. se uerò exposuisse Hippo. uerba in primo de cris. ubi*

ostendit quomodò quis futurum morbi uigorem præcognoscat, quem sanè librum legant cupientes diligẽtius perdiscere hic per capita ab Hippo. *tradita, & breuiter à* Gal.*exposita.* Dices adhuc *cur* Hippo. *non tractauit de pulsibus, si eis uires cognoscuntur.* Huic *satisfacit* Gal. 30. *de crisi. ultimo, quòd* Hippo. *non est exequutus signa ex pulsibus desumpta, uel quia non nouerat, uel quia non magni momenti existimauit, primum autem dicendum non est, siquidem ex* Gal. 1. *de diffe. puls. primus omnium* Hippo. *nomẽ pulsus literis prodidit, atque artis, quam complectitur, non uidetur ignarus, hanc tamen partem artis penè reliquit intactam, in libro etiam quòd animi mores corp. temp. sequantur uersus finem* Gal. *ostẽdit* Hippo. *cognouisse pulsum; Quare uidetur secundum dicendum, nempè quòd pulsum pauci momẽti ad iudicandum salutem, uel mortem fuisse iudicauit, & enim* Hippo. *signa ex pulsu non ita certa esse putauit, ut illa, de quibus in primo, & 2. prognost. meminit, quæ robur indicant, uel debilitatem omnium uirtutum, utpote uitalis, animalis, atque naturalis, quæ planè signa ex operationibus potissimum desumuntur, ut ex* Gal. *colligitur primo ad* Glau. *de cur. continu. & 4. de uict. acut. 25. & 1. de caus. puls.* 1. Ex *quatuor igitur ait* Hippo. *nos cognoscere accessiones, & constitutiones morbi, quorum primum morbi sunt, hunc in modum scribens* [Accessiones *uerò, & constitutiones morbi indicabunt.*] Quod Gal. *in com. imprimis declarat in intermittentibus, nam si*

tertiana ostendit, quòd cito desinet, flaua enim bilis sui tenuitate febrẽ breuiorem facit, constitutio morbi breuis erit, & accessiones de tertio in tertium, si autẽ quotidiana erit longior, quia phlegma sui crassitie, & multitudine ægritudinem longiorem reddit, ita eius constitutio longior erit, & accessiones quotidie, ob quod quotidiana nominatur, si uerò quartana erit longissima, ut habet Hippo. 1. *epid. sect.* 3. *cõ tex.* 4. *dicens,* [*at uerò omnium est quartana securissima, facillima, longissima*] *loquitur enim de intermittente, non continua, quæ est periculosa ut* Gal. *loco citato ait, quam rarò etiam fieri idem sensit* 2. *de diff. feb.* 2. *it* 1 *& constitutio erit longissima, & accessiones de quarto in quartum.* A*duertendum autem est circa hæc, quæ dicta sunt, quòd tertiana quanto est magis exquisita, tanto breuior, quanto uerò magis cõposita cum pituita, uel atra, tanto longior est, & tanto magis, quanto humor est crassior, atque uiscosior, contrà uerò quotidiana, uel quartana tanto breuior, quanto maior est flauæ bilis copia, quoniam ut flaua earum excitat tarditatem, ita illæ huius celeritatem cohibent, ut habet* Gal. 2. *de diff. feb. cap.* 8. *nisi colera uitellina puram tertianam faciat, quæ talis fit ex serosæ humiditatis resolutione, ut inquit* Gal. 2. *de pot. nat. ultimo, &* 2. *progn.* 38. *& libello de atra bile, ex qua sanè humiditate serosa bilis tenuior efficitur, & ex consequenti ægritudinem breuiorẽ reddit, quàm ea uitellina. Galenus deinceps in commento exemplificat in continuis inquiens, quòd incenden*

tes sunt acutæ,hoc est citæ terminationis,ut colligitur ex Hippo.1.*de uict.acut.*8. *est enim febris ardens,quæ causus dicitur,& est duplex ex eodem libro* 4.*de uict.rat. acut.*13. *exquisita omnia habens accidentia causi,quæ magna sunt , utpote ex amara bile genita,& non exquisita quæq; magna causi accidentia non continens,atque hæc ex salsa pituita conficitur:ex his autem duabus exquisita proculdubiò maxime est acuta : Subdit* Gal. *Quæ uerò Typhodes.i.succendentes dicuntur,longiores sunt,quandoquidem ex pituita fiunt,& quotidianæ sunt , de quibus quidem & lypirijs separatim meminit* Gal.7. Apho.42.*dum febres sine apostemate dinumeraret: Vnde hinc error facile deprehenditur eorum , qui ambas easdem esse sunt opinati . Quo in loco unum animaduertendum esse censeo inter* Gal. & Aui. *siquidem* Aui.pri.4.*de huiusmodi febribus loquens dicit,quòd hepiala fit à uitreo phlegmate, ex quo uapores putridi eleuati calefaciũt exteriora,à phlegmate uerò non putrescente infrigidans interiora, quandoquidem phlegma illud frigidißimum est ; lypiria autem ex phlegmate fit , aut colera crassa , cum partes internæ calefiunt ab humore putrescente,externæ uerò infrigidantur ex uaporibus eleuatis non ualde putridis,propter quod facile infrigidantur .* At Gal.2.*de diff.feb.*6.& 3.*de simpl. med.*15.*ait, quòd hepiala fit, cum eadem pars simul calefit, & infrigidatur,lypiria uerò,cum interiora calent, exteriora uerò frigent:de ea autem,in qua interiora fri-*

gent, & exteriora calent nō uidetur meminiſſe Gal. Niſi dicatur, hanc typhodem eſſe uoluiſſe, τύφω enim idem eſt, quòd effumo, talis autem Elodis dici nō po teſt, nam licet ambæ ex Gal. in libello contra Lycum non longe à principio febres humidæ ſint, atque ob id ſimiles eſſe uideantur, Elodis tamen febris eſt humida, in qua ſudor durat febre non deficiente, typhodis autem fumos ſemper calidos, & humidos tranſmittit, cum tamen ob materiam frigidam interiora ſint frigida. Addit Gal. quòd Emitritei hoc eſt ſemi tertianæ mediæ ſunt duratione inter ardentes, & typhodes: Aui. autem prima 4. tract. 4. cap. 17. agens de Emitriteo ſcripſit, quòd eſt febris ex phlegmatica & colerica compoſita, cuius quatuor ſunt ſpecies, uel enim ambæ continuæ, uel ambæ intermittentes, uel altera continua, & altera intermittens, & hoc dupliciter, uel phlematica intermittens, uel colerica, atque hæc ultima à quibuſdam dicitur pura, reliquæ uerò non puræ. Gal. quinetiam 2. de diff. feb. 7. prædictas ponit quatuor Emitrei compoſitiones, & cap. 8. ait, quòd uera ſemitertiana eſt, quæ ex phlegmatica continua, & colerica intermittente cō ponitur, cum humores ſunt æque potentes, & utræque acceſſiones eadem hora incipientes ſimul confun duntur, reprobat etiam Agathinum dicentem ſemitertianam eſſe tertianam longam, ut & dicit in libello de Typo, de qua integrum uolumen ſcripſiſſe fa tetur primo Epid. ſect. ſecunda. 25. At compoſitam ex ambabus intermittentibus, uel ambabus continuis

non esse semitertianam habet Gal. 2. *de diff. feb.* 8. *si quidem ex eius sententia semitertiana horrifica, continua, & acuta esse debet, ut etiam dicebat* Hippo. *primo Epid. sect. prima contex.* 23. *est autem eius horrificus motus non, ut in alijs febribus, in quibus fit horror, sed per magnam accessionis partem durat, est enim inter uarios affectus, ueluti quædam pugna; cum æger nonnunquam uehementius calefiat tertiana inualescente, contra uerò febre ex pituita remorante, & ipsius motũ ad interiora reuocante: in hoc plane termino cum humor frigidus superauerit, horrores summißiores, & cutis refrigerationes consequuntur, ut rursus altera acceßio renouari uideatur, cum uero calidior uicerit, tunc statim corpus calefit, & febris uidetur ad summum consistere, mox paulopost inualescente pituita ægri denuò contrahuntur, refrigerantur, & horrent, neque cessat hoc, donec febris ueniat ad summum, quod citius accidit, quàm pro pituitæ more, tardius uerò, quàm in bile fieri consueuit. Proinde cur semitertiana dicatur, declarat* Gal. 2. *de diff. feb.* 7. *ut n. semiasinus dicitur, qui unam habet asini partem, & alteram equi nomen ex altera parte sumens, & eadem ratione quidam dicuntur semidei, ita & hæc febris nomen sumens ex altera parte semitertiana nominatur, cum sola eius pars tertiana sit: Sed primo* Epid. *sect.* 3. *ubi* Hippo. *in contex.* 5. *dicit.* [*In febre, quam semitertianam uocant &c.*] Gal. *in commento id uocabulum reprobat, ut improprium, cum dimidij uocabulum attribuamus non cõ-*

sequutis integram absolutionem, ut semimortuus, & semiuocalis nuncupatur, semitertiana uerò non solũ non est dimidia uel multitudine symptomatum, uel uiribus, uel horum tota conditione, sed & est longe deterior, quàm tertiana, ita ut tertiana potius uideatur huius dimidia, quàm hæc illius: Nisi dicamus (ait Gal.) quòd cum tertiana habeat, ut accessiones tertio quoque die fiãt, & ad integritatem ueniãt, alterũ habet semitertiana nempè primũ, secundum uerò nõ, præterea tertiana incipit cum rigore, semitertiana uerò cũm horrore, item semitertiana non desinit cũ sudore, nec secundum diem habet integrum, ut in tertiana conspicimus. Verum hic oritur dubium non uideri Emitriteum quotidiana esse breuiorem, nam 4. Aphor. 40. & 2. prognost. 23. ait Gal. quòd natura difficilius, & longiore tempore uarias superat dispositiones, quàm unam duntaxat quæ unius est modi, tanquam cum multis inimicis pugnatura: propter quod etiã sunt periculosiores: idem asserit 2. progn. 40. & 1. Epid. sect. 3. in Sileno, & uxore Phileni, secundo, & quarto ægrotantibus inquiens, quòd morbi sunt peximi, in quibus utrique succi abundant, quibus solet inuadere febris, quæ semitertiana dicitur: item 2. de diff. feb. 8. dicebat, quòd paroximus tertianæ nothæ quadraginta & plures continet horas, quæ fit ex bile cum pituita mixta, quotidianæ uero decem & octo horas ut plurimùm continet, ut dicit Auic. prima quarti tract. 2. cap. 47. quòd si tertianæ paroxismus est longior, ergo & ægritudo tota, & ex con

ſequenti ſemitertiana, quàm quotidiana. Reſpondeo *ego omißis, quæ ab aliis dicuntur, utpote falſis, & inutilibus, quòd duæ diſpoſitiones in ſe ſunt longiores, quàm una ſola, ubi ſimul non commiſceantur, & altera ſtimulando naturam eam ante tempus debitū materiam craßiorem expellere non cogat, ut fit in ſemitertiana: qua ratione eſt periculoſa, ſiquidem natura cogitur ante tempus debitum operari, atq; eadem ratione breuior efficitur.* Vel dicatur, *quòd nō eſt abſolute uerum omnes diuerſas diſpoſitiones ſimul coeuntes eſſe diuturniores, ſed ſolas à materia tenuiori ortas, quandoquidem earum ſolutio à materia impeditur, diſpoſitio autem à materia craſſa genita coniuncta cum diſpoſitione à tenui pendente breuior potius efficitur, ut de quotidiana contingit in* Emitriteo, *diuerſæ autem diſpoſitiones ex humoribus non diuerſis in tenuitate & craſſitie fient diuturniores, natura nanque cum multis inimicis eſt pugnatura:* Atque *hoc ſenſit* Gal. *eo* 2. *progn.* 23. *ut legentibus patebit:* Ad *ſecundum de diff. feb.* 8. *dicerem, quòd cum* Gal. *dicat cap.* 3. *eiuſdē, longitudo, uel breuitas paroximorum, aut multitudine fit, aut paucitate materiæ, aut craſſitie, uel tenuitate, aut fortitudine, debilitateuè uirtutis, aut dēſitate, raritateuè habitus totius, multa etiam ex his efficere poſſent; quòd tertiana notha ſit longior aliqua quotidiana oppoſitas conditiones habente:* Quod *autem dicit* Aui. *de quotidianæ paroxiſmis uerum eſt ut plurimum, ad minus enim durat per decem & octo horas, ſed dictis*

de causis longiores esse possunt: Et hæc est uera expositio, & huiusce difficultatis dissolutio, neque confugiendum est ad occultam proprietatem, ut Gentilis, & alij confugere uidentur. Gal. deinde in commento tacitam remouet obiectionem, siquidem posset quis dicere, oportet ergo prima die nos ipsius morbi naturam cognoscere: Dicit Gal. id uerum esse, seq; in 2. de crisi declarasse, quomodo quis agnoscat in prima die febres huiusmodi, quare non repetenda sunt alibi rectè scripta, satis autem est dicere, quòd ab initio cognoscentes febrem esse tertianam, cognoscimus quoq; quòd cito terminabit, & fient per tertium diem accessiones: Vnde ait Gal. nos ab initio cognita quartana non expectata secunda accessione speciem uictus instituimus diuturnæ ægritudini conuenientem, quod itidem fecimus in quotidiana. Aduertendum autem est, quòd cum ægritudo duplex sit ex 2. de cris. 2. simplex, & composita, ex Gal. sententia ingenio perspicaces primo die cognoscent simplicem, quæ propria habet signa, compositam uerò, si duplex est, duobus diebus, si triplex, tribus diebus agnoscent: Quare opus est exercitari in simplicium cognitione, quibus compositæ quàm facillime dignoscuntur: sed licet prima die certa agnitione compositas ut simplices non cognoscamus, de eis tamen coniectura non rudem scientiam habere possumus, & postea exquisitius distinguimus, ut idem 1. de cris. ultimo, & 1. ad Glau. de feb. putri. & 1. prorrhit. 1. asserit, ut enim rustici herbas incipientes nasci ante earum perfectionem agno-

ſcunt,licet ab alijs nulla habeatur notitia,ita & medicus expertus febres incipientes cognoſcere debet: & 14.meth.9.inquit Gal.cancrum incipientẽ ſoli periti cognoſcunt,ut ſoli ruſtici herbas naſci incipientes.Quare 2.de criſ.2..idem dicebat,medicus ſe exerceat,ut agnoſcat non modo diſpoſitiones iam perfectas,ſed & incipientes,ac paruas,cum non ſufficienter & prompte noſcantur,niſi ſæpius uiſæ, ut & de plantis, & herbis perfectis ac pululantibus dictum eſt. Declarat autem Gal.eo 2.de criſ. *quomodo per inditia propria ab initio ægritudines tàm ſimplices, quàm compoſitæ ſint cognoſcendæ, quod quidem hoc loco declarare nimis longum eſſet.Subdit* Gal. *in commento,quòd ſicut in febribus, ita & in alijs fieri debet,& exempla tradens in acutis meminit de pleuritide, cuius terminus eſt decimusquartus, iuxta id* Hippoc. 5.Aphor.8. [*Quicunque morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, hi ad ſuppurationem uertuntur:*] *item de peripneumonia meminit, cuius terminus eſt decimusquartus, omnes enim peripneumonici febre tenentur acuta ex 4.de cauſ.pulſ.cap.13. præterea & de phrenitide, quæ non pertranſit 14. quocunque modo eueniat:* Auic.*prima tertii tract.3.cap.1.inquit,quòd phrenitis non proprie etiam extenditur ad apoſtema in ſubſtantia cerebri interficiens in quarta,propriè uero eſt apoſtema calidum in uelamine cerebri, & intra decimumquartũ diem ſoluitur,ut etiam fuit ſententia* Gal.*2.de dieb.crit.propè finem;* Videtur etiã

solui in 17. uel 20. quod fit, proptereaq; captus æger in 5. & 7. phrenitide liberatur uel 17. uel 20. & uel intra decimumquartum diem, si bene dies connumeres. Subdit Gal. *de peracutis, & imprimis de ipsa angina, de qua* Gal. 4. *de uict. acut.* 3. & 4. *de loc. affect.* 5. *ubi citat* Hippocr. 3. *progn.* 21. 22. & 23. *dicentem, quòd angina grauißima est, & celerrime interimit, quæcunque nec in ceruice, nec in faucibus cõspicuum aliquid facit, plurimùm uerò doloris infert, ac spirationis difficultatem, hæc enim eodem die, & 2. & 3. strangulat, licet etiam ad quartum aliquando protrahatur,* 22. *autem contextu inquit, quæcunque uerò dolorem alteri subsimilem infert, attollitur uerò, ac ruborem in faucibus efficit, admodum exitiosa, sed paulò longior, quàm superior est, &* 23. *contextu subdit, si quibus fauces rubent, & ceruix, hæc diuturnior est, maxime uerò ex ea seruantur, si ceruix, ac pectus traxit ruborem, nec sacer ignis intra recurrat.* Paul. Aegineta *de huiusmodi loquens affectibus dicit, quòd synanchi dicitur, quæ fit inflammatis interioribus faucium musculis, quòd si exteriores faucium infestentur, nominatur parasynanchi, inflammatis uerò interioribus gutturis, cinanchi, ut exterioribus, paracinanchi.* Gal. *autem* 4. *de lo. aff.* 5. *dicit, quòd tempore* Hippo. *non erant tot nomina imposita diuersis anginæ speciebus, sed omnes hos affectus cinanchas uocauit, quibus quoquomodo spiratio deterior fit: sed posteriores nimis curiosi circa nomina alium ceruicis affectum omiserunt, cum uertebræ ad*

anteriora luxantur, quem sanè affectum 2. epid. ante medium nominat Hippoc. *anginosum: constat igitur, quòd loquendo de prioribus anginæ speciebus siue generibus angina est peracuta, siquidem in quarta finem habet, iuxta angina similiter peracuta dicitur, cum in septima terminetur.* Meminit *præterea* Gal. *in cõmento de colera, quæ est affectus peracutus cum uomitibus biliosis multis, & alui deiectionibus, ut in lib. de diff. med. dicitur: item de neruorum distentione, quæ sanè conuulsio ex* Gal. 6. Apho. 39. *est inuoluntaria paßio reuulsis musculis ad propria capita, ut in motu fit uoluntario, cuius tres sunt species ex eodem* 4. Apho. 57. Emprosthotonos *ad anteriora, opisthotonos ad posteriora, & tetanos æqualis ad utranque partem: & quoniam in hac partes conuulsæ non uidentur, cũ æqualiter ante retro tendantur, ideo præcipuum illi nomen est datum distentio composita ex emprosthotono, & opisthotono, ut & ait* Gal. 5. Apho. 6. *& de hoc intelligit* Hippoc. *eo* Aphorismo, [Q*uicunque à distentione corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, si uerò has effugerint, sani fiunt.*] Q*uocirca manifestum est, quòd neruorum distentio ægritudo peracuta est, conuulsio uerò, quæ non est totius, acuta est, ut colligitur* 5. Apho. 30. *licet aliquando diuturnior esse poßit, cũ fit à frigiditate, & materia crassa, & frigida, ut dicunt* Hippo. *&* Gal. *primo epid sect. secunda,* 24. Proinde *exemplificans* Gal. *de diuturnis imprimis meminit de aqua inter cutem, quæ hydrops dicitur, cuius tres sunt species ex lib. de*

diff.nom.& 4.de uict.acut. 1 1 1. Ascytes,uel utricu laris,tympanites,quæ quomodo cognoscendæ; & distinguendæ sint,habet Gal.4.de dignosc.pulf.3. siquidem hæ fiūt,cum in uentre inferiori aqua colligitur, uel spiritus,& tertia species Anasarcha *dicta; cum totus corporis habitus imbuitur copiosa humiditate; de quibus* Gal. *etiam 4.caus.pulf.25.& 5.de lo. aff. 6.loquens omnes esse longas ægritudines apertißime fatetur.* Addit *in comm.atram bilem, quæ in antiqua scriptura,siue uersione dicitur mania, uel melancholia,quæ in hunc modum nominatur à causa putata, ut est* Gal.*sententia 2.meth.à principio:& 3.de lo. aff. 6.idem dicebat,quòd cum atra bilis nocet cerebro, ut instrumento, cum scilicet obstruit eius meatus, morbum comitialem producit,cum uerò ei nocet, ut similari,eius substantiam alterando,facit melancholiam.* Deinde *addit in comm.& suppurationem,quæ est in pus mutatio,ut 5.de simpl.med.3. quæ fieri potest in diuersis corporis partibus, ut testis est* Gal. *2.progn.57.suppuratio etiam dicitur dispositio,qua multum puris colligitur in capedine inter thoracem, & pulmonē ex 4.de caus.pulf.9. & hæc empyema dicitur,ut in lib.de tum.non longe à principio ait* Gal' *licet alij dicant empyema esse,cum in uiscere colligitur pus,ut uentre,hepate, & huiusmodi: atque hanc esse longam ægritudinem manifestum est.* Subdit *&* Tabem,*seu* Phtisim *sub eodem diuturnarum ægritudinum ordine,quæ est ulcus pulmonis,ex* Gal. *1.epid. sect.prima.17.& 6.de tuend.sanit.post medium, nec*

non 2. de præsag. ex pulf. 1. ubi etiam ostendit, unde tabes efficiatur. Nonnulli hunc Gal. locum interpretantes capiunt phtisim, & tabem communiter pro hectica, quæ & ipsa longa est ægritudo. Proinde Gal. ostendit subdens, quòd hi morbi accessiones etiam ostendant, etenim pleuritis, phrenitis ut plurimum habent accessiones per tertium, quoniam ut plurimum ex bile fiunt, quod idem asserit in introd. med. ubi de humoribus agit, quod idem etiam contingeret, si ex sanguine ortum haberent, nam ex 2. de diff. feb. febris ex putredine sanguinis proportionem habet accessionum, qualem febres tertianæ ostendunt: Addit uerò Gal. suppuratio, & tabes quotidie periodicant, & magis ad noctem, quæ fuit Hippo. sententia 2. progn. 60. ostendentis signa empyematis, cuius febris interdiu tenuior, noctu uerò uehementior existit, & Gal. in comm. reddens rationem cur in tabidis, & omnibus hethicis febris nocte ualidior fit, dicit id nõ fieri ex natura febris, sed ex quodam accidenti, partes enim solidæ corporis caliditatem ratione febris semper æqualem obtinent, cum uerò hecticus comedit, & bibit, tale quid ei accidit, quale calci calidæ & siccæ, quæ cum aqua abluitur, fit longe calidior, hoc enim pactò ex humiditate cibi, & potus, & eorum uaporibus partes solidæ uelut ablutæ fiunt calidiores: Quare hectici tangentibus apparent post cibum, quàm ante calidiores, cum autem cibum ingerunt in nocte, ideo magis ad noctem habent accessiones. Hinc patet apud antiquos cenam etiam in ægris fuisse maiorem

prandio

prandio, alioquin hectici non magis ad noctem haberent accessiones, nostra uerò tempestate, quoniam prandent uberius medicorum iussu, igitur accessiones magis ad diem, quàm ad noctem habere debent: Hæc autem in nostro libello diffusius sunt explanata, quem de cenæ & prandij portione inscripsimus: Eadem ratione dici potest, quòd suppurationibus uentriculo & hepate euenientibus accessiones magis ad noctem fiunt, tum quia hi tendunt ad hecticam, tum quia nocte comedunt, & ob id, & ob somnum calor, & humores ad interiora corporis recedunt, & ita in febre calor augetur. Dices Gal. 2. de cris. 12. inquit, quòd in inflammationibus partium fiunt accessiones humoris inflammati, ergo inflammationes uentriculi, & hepatis habent accessiones non quotidie, neque magis ad noctem: quod idem habet Aui. prima. 4. tract. 4. cap. 13. Responsio ex Gal. colligitur, & Aui. locis citatis, quòd de inflammationibus ex fluxu humorum intelligendum est, quo casu concedit Gal. quòd accessiones febrium fluxum humorum imitantur, sed cum humor fluxus est, & est facta suppuratio, & tendunt ad tabem, habentes hepar, aut uentrem inflammatum accessiones habent quotidie, et magis ad noctem ratione dicta. Cæterum occasione sumpta ex his, quæ à Gal. de febribus dicta sunt. cadit hic dubium haud facile, de causa periodicationis febriũ, nũm sit ex natura humoris, ut hoc loco ex Gal. colligi uidetur dicente, cognito morbo ex tali humore pendente cognoscitur, quòd talis erit periodus, &

1.epid.sect.3.com.7.dicebat,quòd reuera circuitus morbi est, cum seruata exactè uictus ratione febris in idem constitutum peruenit: item Auicen. prima quarti tract.4.13.unicuique humori periodus est, qui sibi conuenit, an uerò ex motu lunæ, ut critici dies, ut habetur ex 3. de dieb. crit. cuius opinionis uidetur fuisse Concil.diff.88. pariter & Dinus dicẽtes,quòd quia phlegma non est pura aqua,sed parum ab eius natura differt,ideo habet quotidie accessiones,& sex horas duntaxat quietis,est enim Luna planeta habens dominium super aquam, & aqua continuè ex Luna mouetur,melancholia uerò,quia à natura aquæ inter humores maxime distat, propterea ut moueatur,& nouam faciat accessionem indiget duobus Lunæ circuitibus, & ita de quarto in quartum periodum facit,at flaua bilis,propterea quòd à natura aquæ plus distat,quàm pituita,minus autem quàm melancholia,propterea ut nouam habeat accessionẽ uno solo lunæ indiget circuitu,& sic de tertio in tertium progreditur, an uerò ex uirtutibus naturalibus tanto tempore indigentibus,ut uel generent, uel attrahant, & expellant talem, tantamq; materiam cum aliis,de quibus Gal.habet 2.de diff. feb.ultimo. In hac sanè difficultate imprimis ostendam Gal.opinionem,quam habet loco citato,mox & reliquas examinabimus. Qua in re sumendũ initium(dicit Gal.) à manifeste apparentibus,etenim lippitudines quædam quotidie,quædam alternis diebus magis infestãt, pariter dolores aurium,capitis,pedum, articulorum

per circuitum exacerbantur, in quibus est uidere uenas in tumorem attolli, & inflammationes augeri, ac ad extrinseca materiam affluere: ut autem augentur dolores, ita & in interioribus fieri diiudicandũ est, ut in lateralis, & pulmonis inflammationibus & huiusmodi, in principiis enim accessionum tumores augeri, in declinationibus uerò euaporare, & diminui percipimus, cuius quidem causa nobis fiet aperta, si generationis inflammationis, & materiæ defluxus modum tenebimus: Omnes *sanè concedunt defluxus ad oculos à capite prouenire, sed quam ob causam statutis temporibus id fiat, omnes ignorant, qui de potentiis naturalibus scientiam non tenent, quæ quatuor cũ sint, expulsiua ultima expellit extranea, quæ duplicia sunt, aut qualitate, aut quantitate, acer uanturq; aut harum uirtutum uigore, aut imbecillitate, quibus æque ualentibus, & meatibus secundum naturam se habentibus, qui inutile excernunt, membra sana habent, si uerò plus fuerit assumptum, quàm poßit immutari, omne superfluum ab expulsiua excernitur, quæ si fuerit imbecilla, in loco eodem residet excrementum, quod multum existens grauat, & extendit, si acre exedit, si calidum calefacit, si frigidum infrigidat, quæ sanè in uentriculo apparent, qui cibo grauatus, aut uomitu, aut per uentris profluuiũ se exonerat: pariter in interioribus per tenuiora intestina non extra, sed ex ualidioribus ad imbecilliores ptes pellũtur, donec ad maxime imbecilles inciderint quę ad alias propellere non poßunt: quare inflamma-*

tiones patiuntur, aut erisipellata, aut herpetas, & id genus. Quocirca nil mirum est superflua in capite aceruata modo ad unam, modo ad aliam partem protrudi, quemadmodum contingit hanc uel illam esse debiliorem, quod idem accidit in partibus internis, ut pote hepate, splene, aut huiusmodi. Quòd uerò idem redeat per circuitum, & secundum ordinem causa est eadem, ut in aliis nempè fæcum emissionibus, mensibus mulierum, & similibus, si quidem tantum temporis requiritur, ut noua materia regregetur, quæ defluens ad partem læsam nouam facit accessionem: Est autem duplex fluxionis occasio, quarum una dicta est, cum pars ualida ad imbecilliorem transmittit, altera uerò, quando pars recipiens attrahit, quod quidem fieri posse ex omnibus sensui manifestis ostenditur, corpus nanque thapsia, uel alio consimili medicamento perunctum primo incalescit deinde in tumorem eleuatur, idem perfricatum, aut igne calfactum euadere uidetur, quandoquidem caliditas attrahere, & fluxiones recipere natura apta est: Vnde in repletis corporibus fluxiones ut plurimum in partes calidiores decumbunt: dolor etiam attractionis est causa, ut patet in quibus acus partem digiti extremã pupugerit, quæ imprimis dolet, deinde pars omnis circunstans in tumorem attollitur, & in quibus ulcus doloris expers unguis comprimit, deinde carnem adnatam, primo nanque excitatur dolor, deinde tumor, & inflammatio. Sunt igitur duæ fluxionum causæ ex partibus laborantibus originem trahentes, ca-

lor inquàm, & dolor, quòd uerò melius, deteriusúe sit, quod influit, causa est petenda à partibus mittentibus, quòd autem plus uel minus tum ex mandantibus, tum ex recipientibus: igitur fluxionum differentiæ sunt, quæ sine partium recipientium imbecillitate fiunt, quædam uerò harum imbecillitate, & mittentium robore gignuntur. Aduertendum autem est, quòd ex inflammationibus fluxu contingentibus febres accenduntur, cum ob magnitudinem, aut uicinitatem per partem post partem ad cor calor peruenerit, quæ tamen superfluitates ex Galeni sententia non æque omnes putrescunt; cum aliquæ pituitosæ sint, nonnullæ biliosæ, & aliæ melancholicæ, quod non intelligitur, quòd eadem non sit putredinis causa omnium scilicet prohibita transpiratio, & quia à regimine naturalis caloris sunt destitutæ, sed quoniam in eis diuersi sunt putredinis modi, atque caloris præter naturam, diuersoq; tempore putrescunt materiæ: Aduertendum præterea est, quod influit, aut est adeo multum, & uitiosum, ut potentiam particulæ, ad quã defluit, opprimat, ac iam dissoluat, ut non conuincat, quæ prius conuincebat, atque eo casu necesse est sanguinem particulæ putrescere, tum quia naturali calore destitutus est, tum quia cum putridis superfluitatibus permiscetur, aut non ita lædit, ut omnino uires dissoluat, & tunc semiputridus, & semiuitiatus sanguis reddetur, ut pote uicinitate superfluitatum putrescentium, tanto autem minus à natura sua semotus, quanto magis à naturali calore conuincitur, &

gubernatur:quandoq; uero superfluitas ita mitis est, & pauca, ut minime lædat particulam læsione uotatu digna, quæ sanè superfluitas cum putrescit, qui calor in prima putredine accenditur naturali calore acrior est, atque mordacior, qui tantum augetur, quãtum natura sufficit superfluitatum, quæ ad calorem illum eandem habent proportionem, quam ad ignem ligna, siquidem illa non in infinitum alterantur, sed donec natiuus humor absumptus sit, tunc enim calor & ignis conquiescit, & residuum eorum cinis est: Verum in lignis combustis plurimum quidem est, quod restat, in superfluitatibus uerò putrescentibus parum, quandoquidem multum extenuatum in aerem, atque uaporem dissoluitur, ut constat in humoribus exterioribus elixatis, ut pote uino, & oleo: unde quãto humores putrescentes fuerint serosiores, & tenuiores, aut paucissima, aut nulla superfluitas relinquetur, contrà uerò quanto crassiores fuerint, tanto maior copia superfluitatis remanebit, quòd si pars inflammata non facta fuerit debilior, nec rursus superfluitas mittatur, non febricitabit homo: si uerò eandem ob causam, ob quam prius mandabantur excrementa, denuò mandentur, uel etiam, quòd non mittantur, imbecillitas autem potentiæ remaneat, tunc rursus hominem febre corripi necesse est, siquidem ualida existente particula denuò mittatur; id fit, propterea quòd cum eadem mandantis partis dispositio remaneat, & eadem seruetur qualitas, & quantitas attracti alimenti, eodem modo alterabitur alimentũ:

quare necesse est, ut similia, & paria excrementa, & æquali tempore, ut prius coacervuntur, atque eodem circuitu ad imbecilliores detrudantur, quando expulsoria uis tunc primum ad opus suum obeundum mouetur, cum aut multitudine grauatur, aut qualitate stimulatur, ut in libris de pot. nat. diffuse Gal. ostendit, atque ita semper efficietur, donec eadem partis dispositio, & eadem qualitas, & quantitas attracti alimenti, ut dictum est, seruabitur, potest enim pars nihil passa excrementa agglomerare, quoniam sanguine uitiato uescitur, ita ut naturales effluxus non satis sint pro excrementis expurgandis, & ob id ad debiliorem expellit, uel etiam quòd sanguis sanus sit, pars ipsa sit affecta, uel utrunque conueniat, idem efficietur, quòd si partis recipientis potentia fiat imbecillior, erit in causa, ut non modo excrementa, sed & sanguis putrescat, quod erit alterum accessionum principium, quæ per circuitum fiunt; qua de re prio re non desinente caliditate duplex erit febrium species seinuicem complectentium, si uerò caliditas antedicta cessabit, remanente imbecillitate, & dispositione partis fluxionem suscipientis illi eadẽ contingent, quæ parti mandanti contingere diximus, superfluitates nanque in se duplici ratione generabit, ut & illa, & quia sanguinem uitiatum continet, & quia potentia est imbecillior: quod itidem fiet, si quauis alia causa pars ita debilitetur, ut sanguis, quo nutriri deberet, ei potius sit oneri, quem cum non potest coquere, nec ad aliam partem propellere, ita erit sibi ipsi

principium febricitandi, uel citius, uel serius, ut illa alteri, ad quam excrementa mittit; quòd uerò una particula superfluitates aliò detrudere nequeat, prima quidem causa in potentia partis mittentis, & recipientis consistit, altera uerò in obstructionibus meatuum, quæ ex multis, & crassis ac lentis humoribus fieri solent: quæ igitur naturales meatus obstruunt, necesse est, ut tempore putrescant, & parti afferant superfluitates aceruandi, quam pro consuetudine euacuari, & difflari uetant, & unà eis putrescunt alia posterius collecta, quæ statim omnia simul in parte caliditatem febrilem accendunt, cum autem particulæ calor augetur, ab aliis partibus ad illã sanguis confluere solet, quare sanguine destitutæ necessariò refrigerantur, pars uero affecta grauatur, & distenditur, sanguis autem confluens alteratur, tũ quia superfluitatibus putrescentibus permiscetur, tum quia intrusum difflari non potest: qua de re succenditur instar lignorum humidorum, quæ uniuersim super paucam flammam proiiciuntur, quod tempus accessionis principium dicitur, augumentum autem consequitur, cum calor humorem uicerit, & per totum corpus expanditur, status uerò cum calor ad summũ per totum deuenerit, & declinatio, cum feruentes humores difflant, qui si tenuiores fuerint, & potentia robusta, ac corpus rarum, magna ex parte in sudorem resoluuntur, si uerò crassi extiterint, & expulsiua imbecillis, ac uiæ angustæ nil defluit sensui manifestum, sed extenuatum: cum autem in parte re

maneat affectus, cuius causa prior accessio fuit genita, necesse est secundam, & tertiam & quartam fieri accessionem, donec prædictus seruetur affectus, qui duplex est, nempè partis imbecillitas, & qui quotidie oritur, ut in exterioribus patet, nam si in uasis, in quibus elixantur obsonia, quædam relinquitur dispositio, multo magis in partibus relinquetur, in quibus humores putruerunt, quæ planè dispositio solui non poterit, si corpus fuerit multis uitiatisq; humoribus refertum, atque multo magis si cum his affuerit meatuum adstrictio, per quos partis excrementa excernuntur, quòd si contra efficeretur, sanitas subsequeretur: Verum *donec dictæ dispositiones perdurauerint, circuitus etiam accessionum perdurabit omnino: idem quoque in mulieribus accidit, in quibus donec æquales, & similes causæ mensium affuerint, idem seruabitur circuitus. Constat itaque ex dictis, quòd quandoque principium febricitandi sumitur ex parte ualida superfluitates ad imbecilliorem mittente, quandoque uerò ex superfluitatibus in parte genitis, quibus omnibus communis est superfluitatum putredo, singulis autem proprium est, huic quidem obstructio uasorum ob humores uel crassos, uel multos, alteri autem meatuum cõstrictio sensilium scilicet, uel insensilium, alteri uerò in toto omnia loca inania oppleta, & multitudo adest, quæ ad potentiam dicitur: Causa igitur, quòd pituita quotidie, bilis flaua alternis diebus, atra uero per quartum periodicent secundum* Gal. *est, quoniam*

tantum temporis requiritur, ut humor aceruetur tā tus, uel talis, ut uirtutem excitet ad eum expellen- dum, poßitq; putrescere, & febrem gignere, ut in de ectionibus uetris efficitur, atq; menßibus mulierum. Hæc sunt iuxta Galeni *sententiam. At* Haliabas *uir hercle in medicina, philosophiaq; eruditißimus* 8. Theor.ca.4. *præter uniuersalem* Galeni *causam par ticulares alias aßignat uarietates periodi febrium, quæ quidem potißimum tres existunt, prima sanè ue locitas, uel tarditas congregationis humoris, qui de- bet putrescere, & ex consequenti febrem efficere, se cunda facilitas, uel difficultas putrefactionis, ac ter tia uelocitas, uel tarditas euacuationis humoris: phlegma itaque sui multitudine cito ad locum putre dinis congregatur, item sua humiditate facile putre scit, nec non & sua uiscositate non facile euacuatur, ob id quotidie circuitum habet, & acceßionem, me- lancolia autem sui paucitate tarde congregatur, sic- citate, & frigiditate difficile putrescit, quoniam uis cosa non est, & perfecte euacuatur, & ob id de quar to in quartum periodicat, flaua uerò bilis, quia me- dia est in dictis conditionibus inter pituitam, & me- lancoliam, habet etiam acceßiones medias alternis quippe diebus, minoris nanque quantitatis adest, quàm pituita, quàm uerò melancolia maioris, item siccior, quàm pituita, humidior, quàm melancolia, utriusq; ue rò subtilioris substantiæ, quare facile, & cito, & per fecte euacuatur, neque facilitas ad motum satis est, ut bilis citius periodicet, sicut neq; difficultas ad mo-*

tum prohibet, quominus suas habeat quotidie accessiones: De tertia quidem particula, i causa uidetur meminisse quoque Gal. 2. de diff. feb. 4. & ultimo ubi dicit, quòd in tertiana, quia bilis tenuis est, & facile, & perfecte euacuatur, dispositio ita ualida non relinquitur, ut in quotidiana, quae est causa redditus accessionis, etenim phlegma non perfecte euacuatur, ut superius satis diximus. Haec opinio Gal. uidetur Aui. prima. 4. tract. 4. cap. 13. dicentis, quòd unicuique humori est periodus, qui sibi conuenit, subdit autem ipse, & non euacuantur istae febres à periodis secundum materias, quae effunduntur ad apostemata earum, periodi nanque earum sunt secundum generationem earum, & secundum motum ipsarum, & secundum attractionem caliditatis, & doloris ad ea &c. & tract. 2. cap. 66. de quintana dicebat: Nec si est quintana est materia quinta, nam melancholia generat quartanam, non quia melancholia, sed quia pauca grossa: item cap. 49. de hepiala postquam dixit, quòd quia haec febris sua paucitate aliquando facit quartanae paroxismos subdit, quòd hoc non extrahit eam ab hoc, quin sit phlegmatica, sed est phlegmatica, quia putredo eius est phlegmatis, non quia paroxismus eius reddeat omni die. Auerroes autem 4. collig. 27. aliam sustinet opinionem, in qua conuenit cũ Galeno, quòd ad periodicationem tantum requiritur temporis, sed à Galeno differt, quoniam ait, quòd id tempus requiritur, non ut materia aceruetur, sed ut calor humores digerat, & praeparet ad expulsionẽ,

quare erit ratione humorum, qui magis uel minus naturæ resistunt, quæ eos digerere conatur: Aduersus ipsius placitum est Hippo. 4. Aphor. 30. [Quibuscunque accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit, si eadem cras occupauerit, iuditium habet difficile:] nam si Auer. opinio uera esset, quanto ordo melior, tanto perfectior esset caloris dispositio: si diceret Auer. quòd ordo caloris fortitudinem significat, posset etiam esse in paroxismis anticipantibus, & cum seruatur ordo eiusdem temporis signum est, quòd materia resistit, cum autem cum ordine anticipant, signum est, quòd calor materiam uincit, cũ agens ualidius citius agat, contra, ergò in declinatione uniuersali paroxismi anticipare deberent, siquidem tunc natura materiam est maxime dominans, quare illam citius præparare potest, quod tamen secus febrientibus accidit. Non potest Auer. aliud dicere, nisi quòd materia tunc est pauca, quare non citius uirtutem stimulat, quæ licet ualida sit, ob id ad materiam præparandam, expellendamq; non insurgit, & ita necesse est eum ad materiæ quantitatem, de qua Gal. ipse mentionem fecit, confugere: similiter nisi ad materiæ aggregationem confugiat, causam reddere non potest; cur materia attracta periodos habeat: Cùm ergò dicitur, quòd unusquisque humor habet periodum sibi proprium; ut à principio diximus, non est intelligendum, quòd id humori à proprietate specifica conueniat, ut magneti ferrum attrahere, ut uoluit Gentilis in sua quæstione 14. sed

ob causas superius enarratas. Quòd uerò dicitur in secunda opinione humores dictis periodis ex motu lunæ moueri, cum sint derelicti à naturæ particularis regimine, quo quidem casu magis constat impressio in eis uirtutis corporis cœlestis, nihil est, quando quidem non est dicendum eos à regimine naturæ particularis omnino derelictos esse, cuius est etiam opus expellere extranea, quare necessum est ad naturam humorum deuenire, sicuti declaratum est: Quòd si quis uirtutem cæli poneret concurrere, ut uniuersalis est causa simul cum alijs particularibus, id concedi posset, propterea quòd id similiter fit in diebus decretorijs, uti dicetur. Cæterum quòd quædam febres careant ordine (ait Gal.) id est, uel quia fit humorũ transmutatio, uel in uictus ratione contingit error, atque his duobus modis uere ordo euariatur, primo quidem, quoniam cum sanguis putrescit, cuius una pars in flauam, altera uerò in atram bilem prompte uertitur, is quidẽ humor in parte aliqua cõsistens incipit putrescere, alter uerò ex alia parte, uel toto contentus defluit, & cum illo priore permiscetur: secundo autem modo, scilicet errore in uictus ratione: quòd autem circuituum uarietur ordo manifestum est, cum & in sanis uictus deprauatus ægrotandi occasionem afferat: accidit autem, quòd quandoque ob complicationem circuituum à medicis ignoratam uideantur accessiones sine ordine in ægrotantibus fieri, quod tamen reuera non ita est, sed duobus duntaxat modis nuper expositis: Quæ uerò febres sinochæ

non habent periodos, nullam habent partem corporis præcipue offensam, sed ex humoribus fiunt in uenis efferuescentibus, & arterijs, aut omnibus, aut maximis, atque plurimo calore abundantibus. Et hæc *sunt, quæ de hac difficili dubitatione exponenda mihi uidentur, iam ad contextum* Hippo. *condescendamus. Secundum igitur deinde ponit* Hippoc. *ex quo constitutiones & accessiones noscuntur scribens* [*& anni tempora*] Addit Gal. *in comm. unà cum morbo, ad quod quidem declarandum adducit* Hippo. *sententiam 25. Aphor. 2. parti. dicentis,* [*Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales uerò longæ, & maxime quæ hiemem attingunt:*] Gal. *in eo com. ait, quòd non solum quartanæ æstate fiunt breues, sed & aliæ ægritudines, etenim humores inutiles funduntur, & difflantur, quare cum uires ualidæ sunt, morbi cessant, cum uerò debiles, unà cum ipsis euacuatis & ipsæ dissoluuntur.* Hippoc. *uerò de solo omnium longissimo meminit, ueluti exemplo de omnibus alijs ex isto pronuntians: hieme uerò contraria eueniunt, humoribus nanque non euacuatis, qui morbos faciunt, hieme morbi non dissoluuntur, & quoniam uires robustæ seruantur, ægri non moriuntur. Quocirca dicit* Gal. *non solum scire oportet ægritudinem tali die cepisse, sed an æstate, uel hieme, quandoquidem æstas abbreuiat, hiems uerò producit: & ob id non immerito dixit* Hippoc. *morbi constitutiones ab anni temporibus unà cum morbo indicari. Accessiones etiam ostendit* Gal. *indicari à*

temporibus anni dicens, quòd æstate magna ex parte fiunt per tertium accessiones, flaua nanque bilis abundat, autumno uerò per quartum, etenim atra bilis tunc temporis superat, sicut hieme quotidie, cum pituita eo tempore uigeat: igitur hac ratione humores peccantes ostendunt accessiones. Subdit Gal. in comm. quòd ex anni temporibus uoluit nobis ad memoriam reuocare reliqua, quæ proportione se habent, ut anni tempora, nempe temperaturam, ætatẽ, locum, uitæ industriam, assuetudinem, & præsentem aeris constitutionem: hæc enim omnia pariter ostendunt & constitutionem, atque accessiones ipsas, ut enim æstas, ita temperatura calida, & sicca ægritudines breuiores indicat, quàm frigida, & sicca, uel frigida, & humida: item ut plurimum flauam generat, sicuti æstas: locus præterea, uel regio agit in corpus mediante aere, quare de eo idem dicendum uidetur, regio nanque calida & sicca æstati similis est, quemadmodum & de tempestate declarari potest, pariter & de uitæ industria, quædam enim artes magno utuntur exercitio, quædam uerò non exigua quiete: item nonnullæ apud ignem exercẽtur, & æstatis tempore, aliæ uerò in aquis, & hæc omnia indicant hunc uel illum humorem magis generari, atque ex consequenti eodem modo constitutiones, & accessiones ostendere uidentur: assuetudo etiam idem efficit, qui enim parum comedere sunt assueti, & qui multo plus, quàm uirtus poßit concoquere, alios, & alios generant humores, item nonnulli cibos comede-

re sunt assueti bilem flauam gignentes, alij pituitam, & alij melancholiam: præsens aeris constitutio simi liter eodem modo indicat, nam quæ distat ab anni tempore, quoniam in una die æstatis potest esse aeris constitutio æstati non conueniens, sed aut ueri, aut autumno, morbos diuariat: Adhæc *ætas sui ratione anni temporibus respondere deberet, & ita pueritia, & adolescentia ueri, & abundare sanguis in pueritia, in qua tamen abundat pituita, ut* Gal. *asserit* 3. *progn.* 38. *quod ex eorum inordinato regimine efficitur, sed ex* Gal. *sententia multi cum ad finem adolescentiæ perueniunt recto utentes uictu maiorem sanguinis, quàm aliorum humorum quantitatem coaceruant, in iuuentute deinde duraute ad trigesimum, uel trigesimumquintum usque annum bilis efficitur, in consistentia uerò, in qua calor omnino ad frigus decliuans, & incipit remitti abundat adusta melancholia, & in senectute non ratione complexionis frigidæ, & siccæ, sed debilitate uirtutis non potentis recte nutrimentum conficere, excrementa superant pituitosa:* Dices, *Atra bilis à caliditate fit ualida, ergò magis in æstate, & iuuentute abundat, quàm in autumno, & consistentia.* Respondet Gal. 3. *progn.* 30. *quòd ad humorum ebullitionem, quæ æstate fit, sequitur atræ bilis generatio, cum uerò subsequitur autumnus sua frigiditate prohibet humorum resolutionem in æstate adustorum, eodem propè modo in consistenti ætate abundat atra bilis in iuuentute genita:* Non meminit autem de prædictis Hippo. quoniam

niam ut infra dicet Gal.*commento* 16.*quæ sunt eiuſ dem naturæ, & ordinis aliquando adijcit, aliquando uerò unius aut duorum mentione facta reliqua prætermittit* Hippoc. *quæ tamen ab ipſo poteſtate eſſe ſcripta existimandum eſt*. Tertium *deinde oſtendit* Hippo.*quod acceſsiones, & conſtitutiones ægritudinis demonſtrat, dicens.*[Et *circuituum ſucceſsiua incrementa*] Gal.*in comm.per circuitum dicit intelligendum eſſe ſimilem reditum ad idem, per acceſsionem uerò deterius totius circuitus tempus, quod eſt à primo inſultu uſque ad tempus conſiſtendi, cuius circuitus reliquum tempus declinationis melius eſt: & circuituum incrementa ait intelligere acceſsionum augumenta, quæ in ipſis eueniunt:* Dicit *autem incrementum ſecundæ acceſsionis ad primum in tribus conſpici, hora, longitudine, magnitudine, ſeu uehementia acceſsionis: magnitudo uerò à longitudine differt acceſsionis, poteſt enim ſecunda acceſsio eſſe uehementior in ſe prima acceſsione, & æquales uel plures, uel pauciores horas continere cum præcedente, & hoc attinet ad longitudinem, non ad magnitudinem acceſsionis: quòd uerò morbum augeri non ſola oſtendat anticipatio, declarat* Gal. 3. *de criſ.*3.*dicens, quòd oportet etiam adnotare longitudinem, & magnitudinem, addebat, & morem; qui à magnitudine differt ex* Gal. *ſententia* 3. *de criſ.* 4. *ubi dicit, quòd multæ ſunt febres debiles, & paruæ, quæ multum malignæ exiſtunt, quædam ualde calidæ & incendentes cum maxima ſiti, & anguſtia, nihil*

tamen periculi obtinentes: Ait etiam Gal. *quòd sunt quædam febres anticipantes quadam potius ægritudinis proprietate, quàm eius incremento, quæ à medicis anticipantes dicuntur, ut tardantes quæcunque statim ab initio aliquid futuri temporis posterius assumunt, sed in his plusquã proportio exigit uel tardare, uel anticipare alterum augumenti, alterum declinationis est inditium: insuper dicit* Gal. *considerandum tempus intermißionis, uel integritatis, & declinationis num sit lõgius, uel breuius, an tolerabilius, uel minus tolerabile, aut si quis casus, uel accidẽs ex acceßione remanserit, aut omnes cessarint, peiora namq; morbum augeri significant, meliora uerò declinare ostendunt. Causa autem cur nonnullæ febres anticipent, quædam uerò postponant, & non quia in augumento sint, siue declinatione, desumitur tum ex meatuum corporis raritate, uel densitate, tum ex uirium naturalium robore, imbecillitateuè, tum ex maiore, minoreuè membrorum sensibilitate, tum etiam ex materiæ & humoris multitudine, uel paucitate.* Dicit igitur Hipp. *in contextu, quòd incrementa succeßiua circuituũ idest cum acceßiones anticipant, et lõgiores, & uehementiores, siue quotidie, ut in quotidianis fit febribus, siue alternis diebus, ut fit in febribus tertianis, siue p maiora interualla fiant, quàm alternis diebus, ut in quartanis, morbi constitutionem ostẽdunt, si quidem iam adesse augumentũ ipsum præseferunt, quòd si acceßio pluri tempore anticipauerit, & longiori tempore durauerit, ac uehemẽtius*

afflixerit, effatu dignum ostendet augmentum, & motum ægritudinis esse uelocem, & non multò post futurum morbi uigorem, cum enim accessiones magna in tribus dictis suscipiunt incrementa fieri non potest, quòd ægritudinis uigor propinquus non sit, ubi uerò contrà accessiones parua suscipiunt incrementa, futurum morbi uigorem longius distare ostendunt. Dices, *uidetur, quòd anticipatio, & postpositio paroxismorum bonum sit signum, malum uerò, cum ordinem seruant, ut etiam inquiunt* Hipp. & Gal. 4. *part.* Aphor. 3 0. *cuius tamen oppositum ex* Gal. 2. *de caus. puls. penult. colligi uidetur dicente, quòd ordo, ut quid aliud est naturæ familiaris.* Respondeo, *quòd ordo etiam est in accessionibus eandem horam non seruantibus, datur enim inæqualitas cum ordine ex pri. de diff. puls.* 9. *accedit ad hoc, quòd ordo ille, uel paritas in inuasionibus accessionum est in præter naturalibus,* Gal. *autē* 2. *de caus. puls. penult. de ordine loquitur in naturalibus, concedo autem, quòd talis ordo bonus est:* Subdit Gal. *in comm. quòd ex eadē anticipatione præfinitā horam assequi possumus, qua futura accessio sit inuasura, quæ sanè cognitio ad temporum particularium cognitionem, in quibus dandus est cibus, mirum in modum conducit, sicut prima cognitio augmenti .s. & uigoris ad uictus totius formā cōstituendā, nam si prima accessio hora* 18. & *secunda* 16. *inuasit, conijciā procul dubiò tertiā horā* 14. *inuadere, et ita de singulis.* Quartum *deinde* Hipp. *declarat in contextu, ex quo*

constitutiones, & accessiones ægritudinis agnoscun tur dicens. [Sed & ex his, quæ mox apparent, inditia summuntur.] Mox *apparentia dicuntur, quoniam in primo morbi insultu non apparent, quæ ex* Gal. *sententia in comm. accidentia etiam dicuntur, uel symptomata, & enim morbum insequuntur, ut um bra corpus, ut asserit* Gal. *3. de accid. & morb. & signa quoque nominantur, quoniam significant.* Gal. *in comm. ponit signorum distinctionem in quinque genera, ut pote passionum significatiua, assidentia, decretoria, coctionis, uel cruditatis, ac postremo salutis, uel mortis: Passionum quidem indicatiua pathognomonica dicta ex* Gal. *sententia sunt, quæ unà cum morbo inuadunt, nec ab eo separantur, sed ueluti eius substantiam constituunt, assidentia uerò aliquando simul inuadunt, nonnunquam superueniunt, aliquando nec omnino ueniunt, neque enim à morbo separabilia sunt, neque eius substantiam conficiunt, sed proprias eius differentias efformant: Quam ēt distinctionem in hæc duo signorum genera habet* Gal. *lib. de const. art. med. 15. exemplo sumpto in pleuritide inquiens, quòd cum pleuritis sit inflammatio membranæ costas succingentis habet symptomata inflammationis, quatenus est inflammatio, nempè tumorem præter naturam, ruborem, dolorem: sed tumor, & rubor à nobis non conspicitur, restat dolor duntaxat, qui perueniens in costis punctionem facit: est itaque dolor, quoniam inflammatio est pungens, substantia namque partis lesæ membranosa est,*

in qua nisi humor tenuis ut plurimum penetrat, quare pungẽs est, perueniensq́; in costis, propterea quòd propinquæ afficiuntur, item dolor spargitur, quoniã membrana plurimum extensa est : Febris *necessariò sequitur tum ob affectum, tum ob partis situm, quorum altero deficiente non necessariò sequitur febris, ad inflammationẽ nanq; digiti non statim necessariò fit febris, eius namq́; situs procul est à corde, pariter si membrana frigido laboraret apostemate, non statim consequeretur febris : ad hæc spiratio difficilis est, quandoquidem dolor prohibet instrumenta spiritus tantum dilatari, quantum usus postulat, unde necessitas cogit celeriter ad secundam dilatationem accedere, & ob id dilatatio parua fit, & frequẽs : in pulsibus etiam fit alteratio, tum ea, quæ necessariò febres committatur, quare pulsus efficiuntur uelociores, et frequentiores, tum ea, quæ à specie partis affectæ non separatur, quare fiunt cum tensione, & duritie, ut etiam* 4. *de caus. pulſ.* 8. *idem testatur:* Tussis *præterea fit, nam pars inflammata pulmoni est proxima, nocumentumq́; communicat ei, ideo illum ad tussim irritat :* Atq; *hæc signa quinq; quæ à* Gal. *aliquando quatuor enumerantur secundum* Hipp. *qui de pulsu non meminit, inseparabilia sunt, & passionis significatiua, de quibus* Gal. *quoque habet* 5. *de lo. affect.* 2. *& propè huius commenti finem, &* 2. *de diff. spir.* 8. *dicens, quòd nec signa hæc simul esse possunt sine pleuritide, nec pleuritis sine his simul non existentibus, uerum est, quòd per se unumquodq́; sine*

pleuritide esse potest, simul autem sunt propriū quarto modo dictum. Aßidentia autem signa pleuritidis, quæ inseparabilia non sunt, sed eius differentias constituunt, declarat Gal. in eo de const. art. med. 15. citato; ut pote melius decumbere super latere affecto, uel contra, uel in utroq; similiter, unum ex his inest necessariò, sed non hoc, uel id determinatū, cum enim exterior membranæ pars circa ossa ualidius inflammatur, decubitus in opposito latere minus molestus est, propterea quòd in latere affecto pars inflāmata comprimitur, & dolor augetur, cum uerò interior pars afficitur magis, inflammatione decubitus in opposito magis molestat, si quidem pars inflammata pendet, et augetur dolor, super latere autem affecto non pendet, neque ab oßibus comprimitur, et enim in parte est intima, quare non ita dolet, inhæret enim alteri parti non affectæ, quòd si utraq; pars & interior, et exterior afficiatur, in utroque latere æque decumbit: Aßidentia quoque sunt, quòd dolor ad claiculas ascendat, siue præcordia, uel ambas partes, aut ad neutram, membrana nanque tum ad clauiculas ascendit, tum ad totum septum transuersum descendit, cum inflammatio est in parte superiori ad clauiculas, ascēdit, cum in inferiori, ad hypocondria descendit dolor, & cum est in medio, si magna sit inflammatio, ad utranque partem peruenit dolor, si uerò parua, ad neutram accedit: Ex sputo aßidentia sunt, quando quidem cum fit inflammatio ex humorum fluxione, si pars rara, non ut cutis obstructa, densáq; fuerit, ubi

magna extiterit copia humorum, atque tenuium, tūc affecta pars, quæ non obtegitur operculo densiore, plurimum humoris foras effundit, quod in pulmone receptum post tußim expuitur, si contra humor fluēs paucus, & crassus sit, tußis quidem excitabitur, non tamē quid expuitur, quòd si humor non modo crassus sit, sed & copiosus, quanto copiosior tanto maiorem tußim absq; sputo excitabit: Et hac ratione in morbi principio sputum nonnunquam apparet, aliquando uerò non uisitur: Ex colore etiam aßidentia signa conspiciuntur, sputum enim quod eijcitur, necessario colorem suscipit, non tamen eundem perpetuò colorem, cum nec humor fluens eiusdem semper naturæ sit, atque coloris, sputum & enim colorem ab excrementis suscipit, quæ euacuantur, quòd si sanguineum fuerit, sputum colorem rubrum habebit, si biliosum, flauum, sicut si pituitosum album, & spumosum, quòd si humor uel sanguineus, uel biliosus exaßatus fuerit, sputum nigrum erit. Ex dictis igitur signis omnibus aßidentibus concludit Gal. quòd quædam ut plurimum eueniunt, quædam rarò, & nonnulla ad utrumlibet, nam quòd æger melius decumbat super affecto latere, ut plurimum fit, quoniam contingit ut plurimum partem membranæ interiorem succendi, alia nō ad decubitum attinentia rarius intuentur: item quòd dolor ascendat, descendatuè ad furculas, contingens est ad utrumlibet unumquodq; per se, sed ut plurimum eueniens, si cum disiunctione proferatur: quòd uerò ad utramq; partem perueniat dolor, est

ut in paucioribus: item quòd cum tussi quid expuatur, cõtingit ut plurimum, quòd uerò tussis sicca sit, rarò: item quòd sputum sit rubeum, uel flauum, est ut plurimum, quoniam ut plurimum humor fluens est colera sanguisuè colericus, quòd uerò sputum sit uel nigrum, uel album spumosum, rarò euenit, quandoquidem in membrana succingente ex humoribus pituitosis, & adustis rarò fit inflammatio: Atque hæc *omnia sunt assidentia, de quibus dicit* Gal. *quòd aliquando simul cum ægritudinibus inuadunt, nonnunquam superueniunt, quandoq; uerò nec omnino ueniunt, cum neque inseparabilia sint, neque substãtiam constituant, sed proprias differentias efficiant, quæ quidem omnia ex supradictis clara sunt.* Proinde *decretoria ex* Gal. 1. *de cris.* 14 *duplicia sunt, quædam signa duntaxat, ut tenebræ oculis obortæ, uertigines, dolor capitis, inuoluntarius effluxus lachrimarum, facies cum oculis rubens, delirare, exclamare, uigiliæ, uel somnus grauis, creber hanelitus, labrum agitatũ, fastidium stomaci, nausea, æstus, & sitis uehemens, cordis dolor, non posse recumbere, retractio præcordiorum, quæ quidem omnia crisim imminentem significant, et paulòpost futuram, quædam uerò sunt signa, & causæ, ut pote uomitus, alui excrementa, urinarũ multitudo, sudores, fluxus sanguinis, parotides, & huiusmodi, hæc enim & indicant, & crisim faciunt, uti manifestum est.* Vnde Gal. *in comm. dicit, quòd signa hæc non sunt apta inuadere cum primo exquisite morbi principio, cum alijs autem duobus inuadere*

apta sunt, de quibus ait se paulòpost dicturum, infra namque dicit ipse principium tripliciter capi, & 1. de cris. 6. & primo progno. 12. se dixisse fatetur, primo quidem modo pro primo ægritudinis insultu latitudine carēs, secundo pro eo, quod est totius morbi pars, & tertio pro spatio trium dierum. Dicit itaque Gal. quòd signa decretoria non sunt apta inuadere cum primo exquisitè morborum principio carente latitudine, cum alijs uerò possunt: subdit Gal. quòd quādoq; etiam hæc signa in his principijs non apparent, sed cum morbi augentur, aut iam constituunt, et infra hoc eodem commento dicit, quòd si morbo iam uicto signa hæc appareant, futuram statim sanitatem denuntiant, si uerò crudo adhuc morbo uisantur, iudicationem non bonam ostendunt, quæ aut ad pernitiem agat, aut in longum tempus morbum producat: Eādem fermè sententiam habet Gal. 1. de cris. 8. & 14. dicens, quòd utrorumq; accidentium criticorum infida est uniuersa natura, & contraria significans in diuersis morbi temporibus: Vnde in uno quidem tempore sunt quidem critica, & decernunt, in altero uerò tempore non sunt critica, quandoquidē non decernunt, uel male, sed accidentia fiunt praua, uel signa, de his autem ait Gal. Hipp. scripsisse 2. epid. nō longè à principio his uerbis, Decretoria, quæ non decernunt, mortalia, quædam uerò difficulter decernunt &c. Signa præterea coctionis, & cruditatis declarat Gal. per longum processum 1. de cris. & hæc in pluribus superfluitatibus conspiciun-

tur, ut pote urina, sputis, deiectionibus, & excretis per nares, de quibus potissimũ habet Gal. 1. de cris. 7. dicens, quòd non eadem sunt decretoria, & quæ coctionis inditia dicuntur, non enim fieri potest, quin illa omnino uel bene uel male decernant, at uerò coctionis signa salutem quidem hominis, non tamen per crisim omnino futuram ostendunt: & cap. 8. eiusdẽ subdit, coctionis signa nunquam male apparẽt, ex decretorijs aũt licet ea intueri quandoq; ad malũ, neq; .n. in augumentis, neq; in principijs, sed in statibus ea apparere cõuenit: quam ẽt eãdẽ sententiã habet Gal. eodẽ 1. de cris. 14. cum enim dixisset, quòd uniuersa criticorum natura infida est, & contraria in diuersis temporibus indicans dixit etiam, Hoc uerò haud *quaquam inest coctionis, aut cruditatis signis, sed ex his singulum unum factum, atque idem semper, ut urina bene colorata cum subsidentia bona coctionis est signum, tenuis autem, & quæ nullam habet subsidentiã semper cruditatis est signum.* Aduertendum *autem est, quod ut in urina signum cruditatis est, cũ urina est alba, et tenuis, ita occultæ coctionis signum est, si solo colore, aut sola substãtia remittatur, et manifestæ coctionis signum, si & in colore, & substantia simul remittatur & insuper nubecula in ipsa urina conspiciatur, signum uerò perfectæ coctionis, cum hipostesis alba leuis, æqualis in fundo residens appa ret:* Pariter *in sputo signum cruditatis, cum nihil expuitur, & occultæ coctionis signum, cum parum expuitur subtile in concoctum, manifestæ uerò signũ*

cum ægri parum quid coctum expuere incipiunt, ac postremò perfectæ coctionis, cum maximè cõcoctum expuitur. Dicit itaque in comm. Gal. *quòd signa coctionis nunquam in primo statim morbi principio inuadunt, quod est primus morbi insultus, sed nec etiã in principio contra augumentum distincto apparent*. Quare subdit Gal. *quòd terminant id principium, quod est totius ægritudinis pars: quod etiam dicebat primo de cris.* 8. *sunt autem hæc signa manifestæ coctionis, signa uerò perfectæ coctionis augumentum terminant, quod est tempus secundum: signa uerò cruditatis ex* Gal. *sententia cum primo ægritudinis principio, idest insultu statim inuadunt, item nonnunquam etiam posterius apparent, ut per unum, uel duos dies, aliquando per multos, & licet signa occultæ coctionis appareant, dicuntur tamen cruditatis signa, siquidem non manifestæ ex* 1. *de cris.* 12. *coctionem ostendunt: At signa ostendentia salutem, uel mortem multiplicia sunt, quædam enim summuntur ex facie hippocratica, nonnulla ex uirtutum operationibus, & quædam ex oculis, & toto corpore, ex retractione testium, ex unguibus, & huiusmodi: quòd uerò exitialia signa à cruditatis signis distinguantur, declarat* Gal. 1. *de cris.* 5. *& enim signa cruditatis morbum ostendunt in longius tempus extendi debere, signa uerò exitialia hominem moriturum significant, licet enim idem esse posit cruditatis signum, & exitiale, ut urina nigra & cruda, & lætalis est, alia tamen & alia ratione, quæ uerò alba est, & tenuis,*

quæ aquosa dicitur, est simpliciter cruda, & talia signa ex se longitudinem morbi tantum prænuntiant: ob id dicit Gal. *quòd signa mortis posterius apparent, & eorum generatio subsequitur morbi principium, scilicet primum eius insultum*. Vnde *hæc tria signorum genera ita se habent, quòd signa bonæ coctionis quocunque tempore fiant, semper bonum significant, signa uerò malæ coctionis semper malum, quocunque tempore appareant, signa decernentia post coctionem bonum, ante uerò malum, & signa salutis semper bona sunt, distinguuntur autem, quoniam quædam bona simpliciter, quædam bona ualde dicuntur, signa uerò mortis semper mala censentur, uerùm quædam simpliciter, quædam uerò ualde uocari possunt:* Et *hæc sunt, quæ ex* Gal. *primo de cris.* 14. *colliguntur*. Licet *autem omnia dicta signa considerāda sint, attamen potißimum signa coctionis, uel cruditatis sunt elligenda: & ob id, ut testatur* Gal. Hipp. *ut id melius ostendat, in* Aphorismo *quandam morbi speciem pro exemplo affert, quæ pleuritis est, ostendēs, quomodo signa coctionis, uel cruditatis morbi constitutionem ostendant, scribit autem hunc in modum.*
[Q*uæmadmodum in morbo laterali si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat, si uerò postea appareat, producit*] *per statim. circa initia intelligit in principio pro spatio trium dierum, per postea uult idest post tres dies*. Ex *positores hoc loco uanè dubitant, an in principio signa mortis apparere poßint, quoniam* Gal. *in com. dicit id contingere non*

posse: neque aduertunt ipsum loqui de principio primo modo loquutum esse; Verum litigant an in principio uniuersali ægritudinis materialis distincto ab augumento apparere queãt. Gal. 3. *de cris.* 9. *hoc apertissime litigium dissoluit inquiens, Aegrum in declinatione uniuersali mori non posse, sed bene in alijs, ergò in principio uniuersali mortis signa apparere possunt: comprobat autem eodẽ* 3. *de cris.* 5. & 9. *pluribus rationibus ægrum inquã in declinatione uniuersali mori non posse, siquidem eo tempore morbosæ causæ iam à natura & concoctæ, & superatæ sunt, item non moritur æger, nisi ab ægritudine natura uincatur, sed cum natura restitit uehementiori conatui morbi in statu, & superior euasit, oppræssitq; infestantia, ab ægritudine uinci non potest, ergo nec etiam eo tempore æger mori poterit: Quinimo, dicebat* Gal. 3. *progn.* 41. *etiam in pugna, si signa coctionis apparuerint, & signa timorosa conspiciantur, ut pote alienatio, & huiusmodi, haud uerendum est, ut uulgares, & imperiti faciunt medici, & enim æger tunc mori non potest, ergò à fortiori consequuta uictoria non morietur.* Vnde Aui. 2. 4. *tract.* 1. *cap.* 3. *exclamare solebat:* O *quanta timorosa signa uidimus de profunditate somni, & casu pulsus perducentia post horam ad crisim bonam, atque complectam.* Verum *nulli mirum esse debet ex* Gal. *sententia, si æger in partiali declinatione moriatur, uirtus nãq; debilis in principio, augumento, & statu particulari perdurare potest, quoniam habitus ipse in unum col-*

lectus continetur, at in declinatione calore à medio ad extrema retrocedente habitus naturæ spargitur, atque dissoluitur, & tandem hominem ad mortẽ conducit. Dices, *cum in statu sit crisis: posset natura expellere materiam ad membrum nobile, ex cuius læsione in declinatione mors consequi posset.* Respondeo, *quòd cum natura materiam superat, eam euacuat per loca conferentia, uel facit abscessum in loco debiliori, non autem ad membra principalia transmittit, neque permittit ex se materiam membra petere nobiliora:* Quod *autem dicebat* Aui. *nempè quòd æger in declinatione uariolarum mori potest 2.4. tract. primo 98. id intelligendũ est, ut ipse statim superius dixerat, quòd æger in declinatione mori potest, non nisi ex errore, & causa extrinseca laboriosa: uel intelligit in declinatione, cum petunt interiora, quo tempore febris est ualida non declinans: Cum etiam* Auerr. *3. collig. 9. dicit, ægrum in declinatione uniuersali mori posse, intelligit de non uera:* Vnde *dicebat, q̃ declinatio in mortiferis sit à debilitate uirtutis, non autem ab ægritudinis imbecillitate, sicut est in salubribus ægritudinibus declinatio propter uirtutis dominium.* Porrò *ueram declinationem à non uera distinguebat* Gal. *3. de cris. 9. siquidem in uera semper pulsus fit uehementior, æqualior, & ordinatior, at in non uera pulsus debilior, inæqualior, ac inordinatior, & licet ibi* Gal. *de particulari loquatur declinatione, idem tamen etiam de uniuersali intelligi potest.* Ad *principale igitur dubium dicen*

dum est, quòd in principio non primo modo, sed alijs modis desumpto signa mortis apparere possunt, neque hoc negat Gal. *& ob id in principio ægritudinis uniuersalis æger mori potest, taleq; principium erit etiam uniuersale accidentium, ut in se considera tur, quæ in ordine ad uirtutem in supremo esse dici possunt, cum uirtus ea non ferrat, propter quod sequitur mors. Cæterum ut hæc melius intelligantur,* Gal *1.com ponit exemplum* Hippo.*3.epid. de Anaxione scriptum, de quo etiam meminit ipse 1.de cris. 18.& 2.de diff spir.8.quod tale est.* [In Abderis *Anaxiona, qui iuxta portas* Tracias *habitabat, febris acuta inuasit, lateris dextri dolor continuus, tußis sicca, neque primis diebus expuebat aliquid.*] Hippo. *hoc loco uidetur meminisse de tribus pleuritidis signis febre scilicet, dolore, & tußi, tacuit aūt spirandi difficultatem, quod est ex signis quartum.* Sed Gal. *2.de diff spir.8.dubitat, cum* Hipp. *sit breuiloquus debebat uno uocabulo eum esse pleuriticum dicere, & ea, quæ necessariò consequuntur, subticere: uel si per accidentia indicatiua uoluit adnotare, cur etiam de spiratione non meminit.* Huic dubio respondet Gal. *citato loco, quòd* Hippo. *consuetudo est, cum de aliqua loquitur ægritudine, quæ consuetis accidentibus constet, accidentia subticere, & propriū ægritudinis nomen apponere, quando uerò est cum uno accidenti insueto, ægritudinem nominat, demum id accidens determinat, si uerò plura sint indigentia determinatione, nomen subticet, atque plura illa deter-*

minat, cum ex eorum determinatione ægritudo ipsa cognosci debeat: Hac igitur ratione, quoniam insue ta erant accidentia determinatione indigentia, pleuritidis nomen tacuit, quoniam ex illorum diffinitione nomen manifestum fieri debebat: unde Hipp. *dicit nō tantum, quòd febris aderat, sed qualis fuerat; determinat, acuta scilicet, neque tantum de dolore meminit, sed qualis fuerit, ut pote continuus, item nō tantum ait, quòd aderat tussis, sed sicca, quæ sanè accidentia hunc in modū descripta raro eueniri solent:* N*ullam autem de dispnea mentionem fecit, quandoquidem suam consuetam ideam seruabat.* De *pulsu autem nihil dixit* Hippo. *nam nullibi meminit de signis ex pulsu.* Dices Gal. *infra enumerans signa pleuritidis inseparabilia ait, quòd febris est acuta, quod idem confirmat 5. de lo. affect. 2. & 4 de caus. puls. 8. uerum in libello de constit. art. 15. dicit febrem absolute à pleuritide separari non posse, &* Aui. *10. 3. tract. 4. cap. 2. febrem inseparabilem esse in pleuritide nulla apposita particula, quòd acuta sit, quinimo uidetur ex dictis 2. de dispnea 8. sentire febrem acutā de raro euenientibus esse.* R*espondeo, quòd cum febris in pleuritide, ut plurimum citæ sit terminationis, atque cum timore, ideo acuta dicitur, quod non sui, sed inflammationis potius ratione possidet:* Vnde *in pleuritide ex humore pituitosiore febris erit mitior, ut* Gal. *asserit 4. de caus. pul. 8. Cum igitur in* Anaxione *pleuritis fieret à materia pituitosiore febris non ita acuta ratione inflammationis,*

sed

sed mitior esse debebat: & ob id accidens est in ea pleuritidis specie rarò contingens: ex quo inditium est, quòd præter apostematis febrem aderat etiam febris altera ex humorum intra uenas putredine, quæ erat acuta. Quocirca *cùm dicitur, quòd febris acuta est accidens pleuritidis inseparabile, intelligendũ est de uera, quæ ut plurimum fit à flaua bile, uel sanguine colerico, quæ uerò ab humore pituitosiore dependet non necessariò acuta est febris, nisi sit altera, uti dictum est, sibi coniuncta: atque hunc in modum authoritates superius citatæ sibi inuicem consonæ sunt, atque concordant.* Dices ex 2. de dispnea 8. *uidetur, quòd dolor continuus de rarò accidentibus existat, attamẽ primo prorrith. 22. dicebat* Gal. *quòd in pleuritide continuus esse debet, non rarus, ut cum ex spiritu sit flatuoso, & cum in pleuritide dolor est rarus, dicit* Hipp. *signum est delirij.* Dicẽdum *est, quòd dolor bifariam cõtinuus dici potest, uno quidem modo, ut* Gal. *accipit in lib. prorrith. quòd æger in dilatatione dolorẽ cõtinuè sentiat, sed nõ per interualla ipsa, & hoc modo in pleuresi ut plurimum continuus esse debet, altero uerò modo continuus dici potest ita, quòd non solum sentiat in dilatatione pectoris, sed & in tempore intermedio inter dilatationes ipsas, atque hunc in modum necessariò continuus non est, quòd si hoc accidat, magnam esse pleuritidem, atque renitentem inditium est: sequitur* Gal. *circa casus* Historiam. [*Sitibundus, peruigil, urinæ bene colorata, multæ, & tenues*] *inquit* Gal. 2. *de dispnea*

8. Hæc enumerat Hipp. quæ huic pleuritidi ut plurimum nō eueniunt, neque ex dictis intelligi possunt, sed in ea pleuresi rarò accidunt [sitibundus] hoc est maximam patiens sitim, quod rarò euenit, & enim rarò pleuritis est sine sputo, quod sitim prohibet ualde intensam generari, hæc autem sitis ex febre intra uenas ortum habebat [peruigil] patiebatur nanq; maximas uigilias plusquam illi pleuritidi conueniret, Gal. n. 4. de caus. puls. 8. ait, quòd cum pleuritis à sanguine pituitosiore gignitur, eleuantur uapores somnum efficientes [urinæ bene coloratæ multæ, et tenues] hoc quidem modo signum habebat occultæ coctionis, alia translatio dicit [non bene coloratæ] quod signum est cruditatis, si autem bene coloratæ, fuerunt tenues, nō tenuissimæ, primo enim epid. sect. 3. comm. ultimo dicebat Gal. quòd bene coloratæ urinæ non sunt tenuissimæ, sed tales albæ sunt [sexta die delirauit] hoc accidens in ea pleuresi rarò contingit, quoniam ex Galeni sententia 4. de caus. puls. 8. si fiat phlegmō ex materia biliosa, uapores acres, & mordaces eleuantur uigilias, et delirium efficientes, si uerò fuerit ex sanguine pituitosiore, uapores crassi eleuantur ad instar nebulæ cerebum humectantes, & somnum inducentes: Vnde delirium in Anaxione non fuit ex pleuresi, sed ex materia febris intra uenas putrescente. [Neque calefactoria aliquid proficiebant] Hippo. & Gal. 2. de uict. acut. à principio uolunt, ut in pleuritide imprimis adhibeantur fomenta, quòd si non contulerint, secetur uena, uel

detur pharmacum, ideo primò adhibuit fomēta, quæ adhibenda sunt, cum uel materia est flatuosa, uel non cū plenitudine corporis, ut habet Gal. 6. Apho. 3 1. *quòd ubi pateat totius plenitudinem adesse, non sunt adhibenda, nisi totum fuerit euacuatum, ut uoluit* Gal. 1 3. meth. med. N*eque dicit* Hippo. *adhibuisse fomenta, ut modum curandi doceat, sed ut ostēderet, quomodo se haberet ægritudo, ut testatur* Gal. 3. *epid. sect.* 3. *comm.* 80. Q*uare subdit* [*septima die magis laborabat, quia febris intendebatur.*] Et *quoniam quis dicere potuisset, quòd licet febris fuerit aucta, tamen pleuritis erat diminuta; ideo ut ostenderet, id non esse subdit* [*Neque dolores comminuebātur, & tusses infestabant, & difficulter spirabat*] *quæ sunt alia accidentia pleuritidis inseparabilia:* Di*cit* Gal. 2. *de dispnea* 8. *ut faceret collectionem, hominem male affligi, hic meminit etiam de difficili spiratione, de qua nihil superius dixerat, ex hoc. n. ostendit, quæ à principio ei acciderāt, non esse sedata, immo ex quatuor accidentibus pleuritidis, unum nempè febrem adauctam esse.* Dices, Hippo. 2. *de uict. acut.* 9. *ait, si dolor non placetur, calefactorijs non diutius immorandum; at hoc loco usque ad sextum adhibuit fomenta.* Dicas *uelim, quòd licet dixerit, neq; calefactoria aliquid proficiebant, non tamen dixit, quòd in his perstitit, uel si in his perstitit (quod fecit, quoniam dolor non augebatur, licet non remitteretur) dico, quòd* Hippo. *uoluit loco citato non diutius esse procedendum hoc est per multos dies:*

Insuper ex Gal. *sententia 3.epid. sect. 3.comm.* 80. *aliquando* Hipp. *à principio non erat uocatus, ideò fortè uocatus per aliquot dies post principium fomentis usus est: subiungit de casu [octaua die uenam in cubito secui]* Erat *enim adhuc in coctionis initio [sanguis plurimus fluxit, & qualem oportuit] hoc est usque ad mutationem, ut docet* Hipp. *&* Gal. 2. *de uict. acut.* 10. *Neque etiam hoc dixit* Hippo. *ut modum curandi doceat, sed dicit* Gal. 3. *epid. sect.* 3. *præcitata, quòd* Hippo. *omnium ægrorum, de quibus in primo, & tertio libro meminit, in hoc uno mentione fecit de sanguinis mißione non absolute, sed octauo solo die, quoniam medici quasi certa lege firmatum habebant, quòd ultra quartum diem uena non secaretur: ex quo ostenditur, quòd si in hoc octauo die uenam dissecuit, in alijs quoque ægrotatibus, qui ea egerent, & secundo, & tertio, et quarto dissecuit. [Dolores aliqua ex parte cessarunt] propter euacuationem factam uenæ sectione. [Verum tusses siccæ subsequebantur.] ita quòd nundum signa coctionis commostrabantur, signa nanque occultæ duntaxat undecima apparere cæperunt; & propterea subdit. [Vndecima die febres decreuerunt, parum circa caput sudauit, tusses, & quæ à pulmone humidiora.] Dices, si solum in undecima coctionis occultæ uisa sunt signa, quomodo dolores prius aliqua ex parte cessarunt? & febres in undecima decreuerunt? cessant enim dolores, & accidētia alia, cum effatu dignum quid expuitur, ut* Hippo. *attestatur primo de*

uict.acut. 27. *& ita in augumento coctionis acciden tia minui incipiunt : ex opposito cum dixerit , quòd sanguis plurimus fluxit, & qualem oportuit, ergò do lor ex toto cessare debuit, non autem remitti, quoniã ex ea sanguinis missione sanguis fuit euacuatus , qui inflammationem fouebat . Respondeo, quòd dolor nõ solùm fit ex inflammationis materia, sed & ex conten ta in uenis circunstantibus loco affecto, siquidem par tes circunstantes plenæ, & extensæ dolent, & partẽ inflammatam comprimunt , ex qua quidem compressione dolor augetur : cessarunt itaque dolores aliqua ex parte euacuatis partibus circunstantibus, seu earũ uenis : pariter febres ex uenæ sectione decreuerunt non modo, quæ erant ex pleuritide, sed & ex humore intra uenas :* Dolor autem non pænitus cessauit , *quoniam ex uenæ sectione non fuit euacuata inflammationis materia, tùm quia nimis crassa erat, ut sicut non facile resudauerat ad pulmonem , ob quod tussis erat sicca, ita nec facile ex phlobotomia euacuari po tuit, tùm etiam quoniam materia inflammationis est magis apta ex clara sentẽtia primi de rat. uict. acut.* 27. *per sputum euacuari .* [Decimaseptima *die cæpit paucum quid coctum expuere.*] Et hoc *signum fuit manifestæ coctionis, quod in decimaquarta esse non poterat , siquidem affuerunt signa longitudinis prohibentia, ne in* 14. *ea signa apparerent, quod quidem coctionis initium ad decimamquartam usq; per durauit, in quo cæpit augumentum.* [Vigesima *die sudauit, & destit febricitare.*] Quoniã *ea manifestæ*

coctionis solum in 17. die uisa sunt, ideo in 20. signa perfectæ coctionis apparere non potuerunt, quare in 20. completa crisis esse non potuit, sed imperfecta, ideo subdit. [Post crisim leuatus est.] Et ita ex ea crisi imperfecta ea saltem remota est febris, quæ erat intra uenas, leuatusq; est etiam ex pleuritide tum ex febris intra uenas remotione, quæ pleuritidem fo uebat, tum ex euacuatione, quæ à 17. usque ad 20. facta est sputo: sed quia crisis fuerat imperfecta, ante nanque perfectam coctionem fuit, ideo ut ostenderet, quòd adhuc aderat materia tum febris, tum pleuritidis, quæ coquebatur, dixit. [Et siti premebatur, & purgationes ex pulmone non erant admodum bonæ.] hoc est perfectæ coctæ: ob id dixit non admodum. cum autem materia in coctione inflammetur, ideo facta fuit recidiua iuxta id Hipp. 2. Apho. 12. Quæ relinquuntur in morbis post iudicium recidiuas facere consueuerunt, cumq; prius ex euacuatione in crisi imperfecta non potuisset febris fieri humore comminuto, ex inflammatione denuò rediјt febris: Quare subdit [Vigesima septima die febris rediјt, tußiјt, multa concocta educebat, urinis multum sedimentum album, sitis cessauit, & bene spirabat.] Quibus quidem uerbis manifestum est, quòd eo die signa perfectæ coctionis apparuerint, & in sputo, atq; urina: & hoc fuit status principium, qui ad uigesimum usque quartum durauit, in quo crisis perfecta fuit, sed natura non maxime humores concoquebat. [Trigesima quarta die sudauit totus, et post crisim omni

no ex febre conualuit.] Dicit [*totus*] *quoniam hæc crisis fuit complecta, ait autem* [*ex febre,*] *non* [*ex pleuritide*] *proptereaq; pleuritis non amplius aderat sed residuum duntaxat materiæ, quæ sputo euacuabatur.* Gal. *deinde rationem aßignat, cur in* Anaxione *totius ægritudinis solutio ad* 34. *usq; extenta est, inquiens, quoniam in principio ægritudinem lateralem parcebatur, neque expuebat, neque etiam* 8. *die, ideo morbus in eo duntaxat die solutus est, cum tamẽ morbus laterantes ut plurimum suum terminum habeat decimumquartum, aut uigesimum.* Verum *dices, uidetur, quòd totius ægritudinis solutio fuerit in uigesimo, siquidem cessauit nec temporis & febris ipsa, atque pleuritis, ergo eius solutio non fuit extẽta ad trigesimumquartum usque, sed in* 27. *fuit recidiua, quæ demum in eo trigesimoquarto finem habuit.* Respondendum *est, quòd uigesimo die remota fuit febris ex crisi per sudorem, & pleuritis ex euacuatione per sputum à* 17. *usque ad* 20. *etiam, quandoquidem post sudorem non ita pleuritis à materia eam febrem acutam faciente, quæ aderat; fouebatur, cum autem* Gal. *ait, quòd solutio totius ægritudinis extenta est ad* 34. *usque, intelligendum est de euacuatione totius materiæ post crisim perfectam, ante quã aliqua adhuc aderant accidentia:* Vnde *licet post uigesimum diem æger febricitare desierit, siti tamen adhuc premebatur, & purgationes pulmonis non admodum bonæ conspiciebatur: & propterea adnotandum est, quòd in* Anaxione *tempora*

digestionis hoc modo extitere, nempè principium durauit usque ad 17. diem, augumentum usque ad 27. et status ad 34. usque, in quo indicatio perfecta fuit, & enim quoniam signa manifestæ coctionis in 17. apparuerunt, signa perfectæ in 20. apparere non potuerunt, tùm quia ægritudo cum signis ægritudinis erat, tùm quia dies semper fiunt debiliores, & quoniam post 20. diem primus dies criticus est 27. ideo in eo signa perfectæ coctionis apparuerunt, & ob id prima pars status, in qua fit coctio, durauit usque ad 34. in quo crisis perfecta facta fuit. Quo quidem *loco non teneo* Curtij *opinionem dicentem, quòd si dimidia coctio indiguit decem & septem dicbus, rationabile fuit, quòd altera dimidia decem & septẽ alijs etiam diebus indigeret, & ob id in trigesimo quarto fuit crisis:* Omitto *confutationem, quæ facile fieri potest.* Tempora *præterea quo ad accidentia, & morbi essentiam alio modo extiterunt, siquidem status fuit post septimam diem, in qua deterius se habuit, et post octauam ob phlobotomiam declinare cæpit, & in 20. cessauit febris, atque pleuritis, in 27. autem fuit recidiua, uti dictum est:* Subdit *autem* Gal. *in comm. quòd si expuisset ante tertiam indicatio subsequuta fuisset, uel circa septimum, uel nonũ uel undecimum, & si in 3. cæpisset spuere, non transcendisset 14.* Vnde *adnotandum est, quòd si in una die critica signa occultæ coctionis apparent, in sequenti signa manifestæ non occultantur, & in tertia sequenti perfectæ coctionis uisuntur, nisi prestò sint*

longitudinis signa: Dicit itaque Gal. quòd si ante tertium fuissent signa coctionis occultæ, cæpissetq; ante tertium expuere, circa quartũ signa manifestæ affuissent, & in 7. perfectæ coctionis, si ægritudo celeris motus extitisset, quòd si in 4. signa lõgitudinis affuissent, aut ad 9. usque, undecimumuè pertingere potuisset: si uerò in 3. spuere cæpisset, non transcendisset 14. nam si signa longitudinis nõ affuissent, in 7. signa manifestæ, in undecima perfectæ coctionis apparuissent, quòd si signa longitudinis præstò extitissent, ad 14. diem usque peruenire ualuisset. Gal. *postea aßignat causam, cur aliqua inflammatio citius, aliqua tardius soluatur inquiens, quòd in omnibus inflammationibus non tectis operculo densiore, ut contingit cutem occupantibus exteriorem, ab initio quædam sanies resudat tenuis, demum craßior, atq; adhuc craßior, ut magis, et magis coctionem accipiunt, ut patet in inflammationibus oris, nasi, oculorum atque huiusmodi, & pariter cum pars aliqua alia est inflammata cum cutis diuisione, quòd si fuerit inflammatio cũ tanta meatuum angustatione, ut nihil foras effundatur, coctu difficilis erit, & longo tempore perdurabit; atque hac ratione si in pleuritide materia erit tenuis, & membrana non multum densa, facile materia resudabit, & citius signa coctionis uidebuntur, citiusq; ægritudo remouebitur, quòd si materia craßior erit, membranaq; densior, materia difficilius euacuabitur, atque longior erit, tardiusq; signa coctionis apparebunt.* Declarat deinceps Gal. *omnia signa ex*

sputo in pleuritide, siquidem morbus crudißimus est, cum nihil expuitur, & tanto crudius, quanto tardius expuere inchoat, in secundo ordine cum parum expuitur, atque subtile, quod debilis coctionis est signum, in tertio autem ordine est, cum craßius expuitur, in quarto uerò cum sputum est multum, & coctum, & album, leue, æquale, nec nimis humidum, nec nimis crassum consistentia, eadem quoque in sanie, & hypostesi urinæ esse oportet, ut pote alba, leuis & æqualis, & huiusmodi. Cur autem in dictis albedo fiat, declarabat Gal. 1. prognost. ultimo quòd cum sanies generetur à calore præter naturam, & naturali partium radicalium, quæ sunt tunicæ uenarum, nerui, ligamenta, paniculi, & carthilagines albæ existentes, quæ dum quærunt materiam in saniem conuertẽdam sibi aßimilare, materiam sibi similem nempe albam conficiunt, licet ea similitudo non tanta sit, quanta est ea spermatis, quod à naturali duntaxat calore membri, non autem ab illo præter naturam, ut sanies generatur, idem contingit in hypostesi, quæ à tunicis uenarum efficitur, atque in sputo, quod in ea membrana fit, quæ alba est: leuis quoque hypostesis esse debet, pro quo adnotandum censeo, quòd leue sine diphtongo idem est, quod carens pondere, læue autem cum diphtongo idem est, quod leuigatum: alij autem scribũt lene hoc est non asperum, seu non diuulsum: Vnde Gal. 1. de uict. acut. 18. inquit, quòd læue exasperanti opponitur, atque hoc modo intelligendum est, quòd hypostesis urinæ diuulsa non sit, ut contingit, ob spi-

ritum flatuosum, sed unita, cùm enim est diuulsa naturam indicat non ex toto supra materià dominari, cũ eam uentositatem uincere non poterit: Aequalis praeterea esse debet ex Galeni sentẽtia, qui 2. progn. 28. declarabat quid per æquale sit intelligendum dicens, quòd si omnes partes sunt uniformes, ita q una non sit crassa, altera uerò tenuis, item una alba, altera uerò rubea, tũc sanies, uel hypostesis erit æqualis, quòd si sit in tenuitate diuersitas, atque craßitie partium, uel in coloribus, uel in utrisque inæqualis erit, naturamq; nõ æqualem significat habere dominium super omnes materiæ digerendæ partes, sed alteram melius, & alteram deterius cõcoquere, una nanque pars materiæ magis altera rebellis est, per oppositũ æqualitas uirtutis æqualem uictoriam supra materiam significat: Addebat Gal. etiam 2. progn. 26. quòd oportet ut ea æqualitas, cum cæperit, perseueret usque ad ægritudinis finem, siquidem si una die erit æqualitas, & urina bona, & alia die non bona, signum est, quòd materiæ plures sunt, quarum una concoquitur, altera uerò non, item comm. 28. dicebat Gal. peius est, quòd partes sint paruæ, quàm magnæ, quæ diuersæ sunt, si enim sunt magnæ, indicat, quòd omnino natura materiam concoquit, & quanto maiores fuerint, tanto uim ualidiorem præseferunt, si uerò partes sint tenuiores, naturam ab humore conuinci ostendunt, atque ueluti pugnam æqualem haberi: in eodem uerò comm. 26. ait ipsemet Gal. hunc immodum: Cæterum urina nullo pactò sedimentum habet, si tenue,

copiosum uerò, si largius, exiguum uerò, si modice ui uimus, & subdit in morbis biliosis ad colorem croceum, & aut nullo modo, aut minimum habet sedimentum, satisq́; est nubecula pẽdens, in morbis ex crudis humoribus ad candidum tendit colorem, & sedimentum habet copiosum. Declaratis *signis coctionis & cruditatis in sputo, ostendit etiam* Gal. *signa mala ex sputo inquiens, quòd si fuerit uel flauum, uel ruffum impermixtum, nequaquam bonum, si liuidum, uel æruginis simile, uel nigrum perniciosissimum est, quod & 2. de cris. 10. confirmare uidetur.* Est *autem adnotandum, quòd* Gal. *1. libro de cris. 12. quod et innuit loco præcitato, dicebat, color ruffus ad flauum proxime accedit, in hoc autem inuicem differunt, quòd alter magis ad album, alter magis ad splendidum uergit, nam & bilis amara aliquando ruffa, nonnunquam flaua conspicitur, sæpius autem & palida tibi uidebitur, siquidem albior, & turbulentior facta sit, ruffescit, si uerò splendens, & purior sit, flauescũt, nam quod ueluti ruffum est, si splendorem assumat, bilem reddit fuluiorem, quantum uerò ruffum flauo est albius, tanto illo palidum, quanto rursus minus album est flauum, quàm ruffum, tantum flauo rubrũ.* Quòd *autem flauum, aut ruffum non permixtum idest non comixtũ cum alia materia, malum sit, huius causa ex* Galeno *sumitur 2. progn. 38. quo loco dicit* Hippo. [*Vomitio utilissima est, si pituita, ac bile permixta quàm maxime est, si non multa, non crassa est, sincerior enim deterior est.*] Gal. *in comm. dicebat per*

hanc quoque dictionem indicauit, quid nam appellet summum opponens illi permixtum, quamuis etiam nomen suam indicet significationem, ut in uino, & alijs istiusmodi: ex quibus quidem uerbis manifestum est, quòd per impermixtum intelligendum est sincerum, purum; inferius deinde Gal. *dat causam, cur humor sincerus exiens, malum sit, siquidem biliosus sincerus caloris copiam, pituitosus indicat frigus:* De *sputo autem quòd oporteat esse permixtum, habet* Hippoc. *et* Gal. *2. progn. 44. quòd uerò color liuidus, aut æruginosus, aut niger sit signum permixtum, eò declaratur, quandoquidem colores hi fiunt, uel à uehementi frigiditate, uel ab excedente calore, & utrunque malum est, frigiditas nanque significat caloris naturalis extinctionem, caliditas uerò adurit, ut testatur* Gal. *1. de cris. 12. si quis autem de screatione, ac sputo diligentem inquisitionem habere exoptet, consulo ut* Hippo. & Gal. *2. progn. à contex. 43. usque ad contextum 48. inclusiue perlegat.* Dices, *si humor sincerus exiens est malum, uti dictum est, eadem ratione cum tertiana pura coleram puram peccare significet, mala erit, atque perniciosa, quod tamen falsum est.* Respondendum *est, quòd aliud est loqui de humore intra corpus detento, & ægritudinem faciente, atque aliud de materia, quæ per uomitum, aut secessum, aut id tale genus euacuatur, colera nanque pura putrescens, & faciens intermittentem salubrem febrem efficit, quæ neque per uomitum, neque per secessum expellitur, quòd si expellatur, non pura expe*

letur, siquidem in stomaco, & intestinis semper multa phlegmatis copia continetur, cuius aliqua portio unà cum colera protrudetur, quòd si non unà protruderetur, signum esset maximæ caliditatis, ac flammæ, quæ prohiberet phlegma in stomaco, & intestinis contineri, & ob id Hipp. *in contex.43. inquit, quòd uomitio sincerior deterior est, & enim ex* Gal. *in comm. biliosus humor sincerus indicat caloris copiã, qui prohibet in stomaco contineri phlegma, quod simul cum colera uomitu euacuetur:* Neque *credendum est coleram puram in corpore peccare, sed semper aliquid phlegmatis permiscetur, dicitur autem tertiana pura, propterea quòd signa coleræ dũtaxat commostrantur, signa autem alterius humoris haudquaquam uisuntur ob eius humoris penuriam.* Gal. *deinde in comm. comparat signa exitialia coctionis & cruditatis inter sese, de quibus superius dictum est, ubi etiam de decretorijs uerba fecimus, recensetq́; omnia, quæ ab eo primo de cris. cap. 14. scripta sunt, quomodo autem medicus potest, et debet cognoscere, an natura crisim factura sit uel per uomitum, uel per secessum, uel per fluxum sanguinis narium, alteriusuè partis declarat* Gal. *3. de cris. cap. ultimo. At quòd signa decernẽtia alia sint natura à signis coctionis ostendit* Gal. *authoritatibus* Hippo. *atque imprimis ex 1. epid. propè finem secundi status, ubi scribit* Hippoc. *uerba, quæ hoc loco transtulit* Galenus *in uniuersum comprobans morbi coctionem, item ex 2. progn. 13. quo loco loquitur de alui excrementis, &*

contex. 26. *de ipsa urina, & 43. de sputo laudans* Hipp. *coctionem, quæ deinde à* Gal. *hoc comm. decerpta sunt*: Ostendit postea Gal. *quæ signa pleuritidis inseparabilia sint, quæque assidentia, & quo pacto morbum longum, breuemuè futurum ostendant*. Ex *dictis itaque constat, quomodo post apparentia morbi constitutionem præseferant*; Quo *modo autem ostẽdant futuras accessiones nihil hoc loco docet* Gal. Quare Curtius *dicebat, quòd ostendẽdo breuitatem, uel longitudinem morbi anticipationes, uel postpositiones ostendunt*: Vel *iuxta nostram sententiam dicendum est, quòd exeuntia sunt de numero post apparentium, ex colore autem exeuntium humor peccãs dignoscitur, atque ex consequenti an accessiones erũt de tertio in tertium, an de quarto in quartum, subdit* Hipp. *in contextu*. [Et *urinæ, & alui excrementa, & sudores, quæcunque apparuerint uel bonam morborum indicationem, uel malam, uel breues, aut longos fore morbos ostendunt*.] De *utilitate præcognoscendi statum à* Galeno *scriptum est* 3. *de cris. cap.* 5. *cum inquit*, Medicus *nulli magis oportet esse intentum, quàm ad morbi statum præcognoscendum, & primo de cris.* 16. Qui *primo, uel secundo saltim die morbum non prænoscit, qui extra primum septenarium nequit extendi, errat, & multo plus, si putet non posse omnino status cognosci, saltem nanque opus est medicum statim à primo die præcognoscere, quòd ægritudo uel imprimis quatuor diebus, uel in secundis decernetur*: Neque *necesse est in primis diebus*

præscire an in 14. uel uigesima ægritudo decernatur, neque enim in uictus ratione magna mutatio sequitur ex hoc, ut si affutura crisis esset in quarta uel quinta die, siquidem talis uictus instituetur, qualis si morbus in 40. finiri deberet plus uel minus exhibendo: ait præterea ibidem, & primo de dieb. cret. 11. ad cognoscendum statum futurum medicus tenere debet, quæ ab Hipp. *scribuntur, atque artem exerceat, sed prius edisçat, antequam apud ægros uersetur, alioquin nihil æger amplius, quàm operam frustra ludet.* Quare *tenenda, quæ de prognosticis quæ de constitutionibus aeris, quæ ægritudines eis contingant, quæ de ætatibus, de naturis, de anni temporibus, de locis, & id genus conscripta sunt, his etiam addenda est pulsuum cognitio: ex libro autem progn. habetur, quæ signa sint bona, & quæ mala, quorum non solum numerum, sed & potestatem scire opus est, cognoscenda præterea sunt longitudinis signa, nam ex 4.* Aphor. *36. sudores, qui non ita fiunt tertia, quinta, et huiusmodi diebus morbi longitudinem, laborem, recidiuam, &* Aphorismo *37. sudores frigidi cum mitiori febre morbi longitudinem significant, et* Aphorismo *40. & ubi in toto corpore mutationes, & si corpus refrigeretur, uel rursus calefiat, uel color alter ex altero fiat, adhuc morbi longitudinem indicant, &* Aphor. *51.* In *febribus abscessus, qui ad primas iudicationes non soluuntur, longitudinem morbi prænuntiant, &* Aphorismo *56. febricitanti sudor superueniẽs febre non deficiente, malum, prorrogatur*

enim

enim morbus, et multam significat humiditatem, item quòd corpus non de macretur, si pituita abundat, si uirtus debilis, lõgitudinem significat, quæ uerò prædictis signis sunt opposita, breuitatem commostrant: adhæc cognoscenda signa indicantia cruditatem, uel coctionem, de quibus in superioribus dictum fuit: cognoscendi præterea dies decretorij, & quòd priores sunt potentiores, ut pote 4.7.11.14.17.20. posteriores autem minus potentes: ideo cùm uigesimum diem pertransimus, per septimanas dies connumerantur, at cùm 40. diem transimus, per 20. usque ad 120. enumerantur, quem cùm transimus, per menses enumeramus, & tandem per annos, ut docet Gal. 2. Aphor. 24. Proinde in morbis multa sunt tenenda (inquit Gal. 3. de cris. 4.) species morbi, de qua Gal. 2. de cris. magnitudo, motus, & eiusdem mos, de quibus superius diximus, & plura ab Hipp. in progno. scripta sunt. His enucleatis declaranda est regula, qua status à nobis præsciendus est, antequam ad sit, quæ talis esse censetur, nam cùm occurrit infirmus imprimis inuestigandum est, an ægritudo sit acuta, an cronica ex signis longitudinem, uel breuitatem, de quibus supra, significantibus, si sit acuta, scies utiq;, quòd 20. non transibit, qui acutarum terminus est: si igitur in febre acuta primo die signa manifestæ coctionis appareant, nullo existente signo uel malo, uel longitudinem indicante proculdubiò quartum non pertransibit, ut ex 3. progno. 7. simplicissimæ febres, ac signis firmatæ securissimis quarto die,

aut citius desinunt, sicut si omnino essent peßima, aut 4. aut ante morietur, æger. Gal. in cõm. dicit non est poßibile, in qua prima die omnia sunt optima uel peßima, ut æger quartũ transcendat, quòd nõ occidatur, uel liberetur, cùm enim natura prima die fecerit mediotatem coctionis, omnino ante quartum perficiet, si uerò signum sit malum, uel longitudinem significans, impediet, ne terminetur in quarta, licet bona præualeant; iuxta autem signi potentiam, atque uelocitatem motus morbi iudicabis, qua die terminabitur ægritudo, pariter si talia signa non adsint, sed bona duntaxat ex motu morbi diiudicabis, an ante quartum finem assequetur, si uerò prima die signa occultæ coctionis appareant, in principio adhuc ægritudinis erimus, quo casu fieri non potest, ut in quarto terminetur, uerum non existentibus signis longitudinis, uel malis, in quarta manifestæ, & in septima perfectæ coctionis signa apparebunt, si uerò erit signum aliquod malum bonis præualentibus, non necessariò in 7. terminabitur, sed ad 9. aut 11. producetur, ut id signum ualidius, debiliusuè aderit, si autem prima die nullum appareat coctionis signum, certò sciri nõ potest, qua die status erit, ut in superioribus casibus contingit, sed ad præsagiendum artificiali utimur coniectura, nempè nunquid status multum distabit à prima septimana, nec nè contemplando signa salubria, et insalubria, item longitudinis, aut breuitatis, adhæc ægritudinis speciem, magnitudinem, motum, et morem, ex his nanque cognitionem coniecturalem

acquiram, quòd quartum decimum diem non pertran sibit, uel quòd ad 17.20. uè usque perueniet, postea uerò certò scies, ut si in 4. signa occultæ coctionis absque alijs signis malis, atque longitudinem portendentibus, pro certò habebis, quòd in 7. ea perfectæ coctionis erunt, apparentibus autē signis malis, prænognatur ut supra, si uerò in 4. aliquid coctionis signum non appareat, eadem artificiali coniectura, ut supra, longitudinem eius dijudicare tentabimus consideratis his, de quibus superius dictum est, deinceps certa cognitio habebitur, ut si in 7. erunt signa occultæ coctionis non existentibus signis malis, neque his, quæ longitudinem portendunt in 11. signa manifestæ coctionis erunt, & in 14. signa, quæ perfectam coctionem demonstrant. Vnde aduertendum est, quòd regula est experimento comprobata, quòd usque ad 14. cùm una die critica apparent signa occultæ, altera die signa manifestæ commostrantur, & tertia ea quæ sunt perfectæ coctionis: Aduertendum quinetiam, quòd errores impedire possunt, crises ne fiant statutis diebus, uel saltem ita bonæ, exiguus enim error si fiat, efficietur utique iuditium, uerum non ita bonum, si uerò maior sit error, is sanè prohibebit iuditium fieri in die conuenienti. Magnitudo igitur offensæ signis est colligenda, & enim non solum difficile, sed & impossibile est eam interpretari, potest tamen discipulus reddi artificiosus, ut eam recte perdiscat: Vnde aduerte, quòd morbi sine periculo ob delicta diuturni efficiuntur, qui uerò pollicentur in

columitatem non tamen sine periculosis accidentibus ob errata fiunt lætales, quinetiam omni periculo uaccantes ob multos, magnosq; errores lætales efficiuntur, neque mirum est, cum id in sanis quoq; corporibus conspiciatur: si uerò in 11. die occultæ coctionis signa appareant, ea manifestæ non erunt necessariò in 14. sed ad 17. usque protrahi possunt, & in 20. imperfecta crisis aderit, ut in Anaxione, *in quo in 11. signa occultæ extiterunt, & in 17. manifestæ coctionis, atq; in 20. crisis imperfecta: adhæc possunt etiam in 14. signa manifestæ coctionis adesse, sed hoc ex motu ægritudinis, atque alijs determinabitur, & enim dierum facultas debilior euadit, quantò ægritudo longior est, & ideo post 14. non ita ualenter significant, atque inde fit, quòd transacta 20. non amplius per quartum, sed per septimum enumeramus, & 40. transacta per 20. deinde per menses, & tandem per annos.* Ex *dictis itaque manifestum est, quòd ex signis coctionis sæpe habemus perfectam, & exquisitã status futuri cognitionem, multotiens quinetiam eum futurum dignoscimus alijs artificiali coniectura concurrentibus, quæ proxime ad perfectam atque exquisitam cognitionem accedit.* Declaratis *his, quæ circa hunc præclarißimũ* Aphorismum *erant enucleanda, superest unum duntaxat* Dubium *nempè an corpore pleno in pleuritide ex eodem latere sanguis mittendus sit.* Circa *quòd omnes ferè, qui in medicina scripserunt, ualde fuerunt defatigati, suam, quam putarunt, opinionem, ualidißi-*

me tutantes; Ego autem in hoc duntaxat insistam, ut Galeni, & Hippo. & fortaßis ueram opinionem demonstrem, quæ talis fuit, quòd ex eodem latere, non autem ex opposito sanguis mittatur, quæ uerò ab alijs scribuntur, unusquisque ex se in eorum monumentis legere poterit. Hippoc. itaque 2. de rat. uict. acut. à principio inquit: [primùm in pleuritide adhibenda fomenta, quòd si eis dolor non placetur, non diutius immorandum, sed dolore ascendente fiat phlobotomia, descendente uerò pharmacum exhibeatur.] & Gal. in comm. primo, si dolor non placatur fomentis, signum est, quòd totum est plenum; quare prohibet, ne leuetur dolor, & æget remedio maiori, sectione scilicet uenæ, uel medicamento: manifestum itaq; ex his, quòd toto pleno existente Hippoc. uenam esse incidendam præcepit; quòd uerò uoluerit esse incidendam, quæ eiusdem est lateris, imprimis declarat Gal. in comm. 10. cùm inquit; Venam secare oportet in cubito, quæ sanguinem ab affecta parte & magis, & uelociùs tùm reuellere, tùm uacuare poßit; clarum autem est, quòd talis uena eiusdem est lateris. Vnde Gal. libello de sect. uenæ dicebat, quòd uenæ sectio oppositi lateris in pleuritide aut non iuuat, aut nisi post tempus, ubi etiam in reuulsione seruandam directionem iubet: præterea Hippoc. in 4. de uict. acut. 73. ait, [si dolor sursum penetrauerit, uenam brachij internam secare oportet, qua dolor afficit parte:] Gal. in comm. exponens dicit, hic laborat sententiam partis legitimæ, quòd uena secetur recto

tramite à latere dolente, quod tamen cum dictis intelligitur : quibus quidem uerbis clare patet Hippo. *in contex.* 10.2 *.uoluminis sententiam extitisse, ut uena eiusdē lateris discetur : adhæc* Gal. 13. *meth. med. dist.* 2 *.cap.* 3 *.iuxta antiquam sectionem scriptum reliquit, communem esse curationis indicationem omniū phlegmonarum euacuationem, sed quæ in generatione adhuc sunt, in his prior est euacuatione inhibitio sanguinis ad locum affectum confluentis, inhibebitur autem, si inuenta fluxionis causa eam remouebimus, quæ sane duplex est, aut ex parte affecta, aut ex alia, alijsue partibus, ex affecta quidem, cum calet, aut dolet, ex alia uerò, cum ad ipsam uel à parte alia, uel toto corpore superfluum transmittitur, in pleuritide autem, quæ fit ex humorum confluxu toto corpore repleto omnes causæ prædictæ conueniunt, est enim à toto superflui transmißio, item dolor partis affectæ, qui trahit, & calor, ex inflammatione, qui etiam attrahit : oportet autem omnes dictas causas primo remouere, quæ omnes secta uena eiusdem lateris amouentur, nam licet phlobotomia oppositi totius plenitudinem tollat, non tamen dolorem, neque malam temperiem calidam, dicebat nanque* Gal. *libello de sect. uenæ, quòd phlobotomia oppositi aut non iuuat, aut post tempus, eiusdem autem lateris omnes dictas causas tollit, quare conuenientius uidetur, dicit enim* Hipp. *primo de uict. acut.* 4 *. quòd* [*magis sunt laudandi, quòd paucioribus, & bene.*] *Tollit autem imà primis totius plenitudinem, & enim ex* Gal. *libello*

de sect. uenæ qualibet uena secta à toto euacuat, dein de dolorem remouet, quoniam Hippoc. 6. *epid. sect.* 6. *contextu* 5. [*in doloribus proximum uentrem purgare, & sanguinis uentrem rescindere optimum est:*] *quare ad remouendum dolorem uena eiusdem lateris est incidenda, demum malam temperiem calidam ammouet sanguinem calidum uacuando in uenis partium circunstantium parti lesæ contentum: iccirco iubebat* Gal. 2. *de uict. acut.* 10. *quòd incidatur uena, quæ ab affecta parte sanguinem & magis, & uelocius tùm reuellat, tum euacuet, ut omnes scilicet prædictas causas simul remouere ualeat, quæ sanguinem ad inflammationem fluere faciunt:* Porrò *facienda est phlobotomia copiosa ita ut sanguis replens uenas partium circunstantium uacuetur, ut sensit* Hip. 4. *de uict. acut.* 74. *ut & ibidem concedit* Gal. *inquiens, quòd mittatur sanguis usque ad animi deliquium uirtute, cæterisq; consentientibus: item iubet* Hippoc. *eo tempore dolore ascendente uenam secari, quo tempore dolore descendente dandum esse pharmacum persuadet* 2. *de uict. acut.* 10. *atque* 11. *uerum pharmacum in principio uult dandum, ut primo* Aphorism. 29. & 4. *Apho.* 10. *ergo uenæ sectio in principio conuenit, cum adhuc humor defluit, item dicit primùm fomentum, & dolore non deficiente, non immorandum, sed secanda uena dolore ascendente, ergo in principio, neque alia præcesßit phlobotomia, de qua ibi* Hipp. *mentionem facit: palam igitur est, quòd secundum* Hippoc. & Gal. *idem latus, non*

autem oppositum secandum est: Ratio *autem cur dicat* Gal *quòd simul oportet reuellere, atque euacuare, & magis, & citius à parte læsa, est, propterea quòd cùm pleuritis ægritudo sit acuta, opus est post fomenta confestim ualida remedia adhibere, quandoquidem ægritudo non ita dat indutias, & nisi materia educatur, facile suppurari potest, quæ enim calidiora sunt, citius suppurantur, ut habetur 2. prognost. 57. ubi de purulentis agit, quo etiam loco colligitur harum partium suppurationes maxime esse periculosas, atque morti proximas.* Dices *inflammata parte inferiori sinistra thoracis uena oppositi, non eiusdem lateris est incidenda, siquidem uena sine pari oritur à dextra parte uenæ magnæ nutriens costas inferiores, hunc & enim in modum seruatur rectitudo fibrarum ipsarũ uenarum, quam sanguis ipse consequitur.* Respondeo *imprimis, quòd sensit* Hipp. *ut seruetur habitus corporis rectitudo, quemadmodum colligi potest tum 2. epid. tum etiam 6. eiusdem sect. 2. atq; à* Galeno *pariter libello de sect. uenæ ubi ait, quòd patiente epate iuuat fluxus sanguinis per dextram narem, liene uerò affecto per sinistram:* Vnde Gal. *3. de cris. ultimo, & 13. metho. uniuersalem faciens propositionem inquit,* Ac *perpetuò in omnibus quidem seruanda, quæ è directo est, nam experientia cõpertum est, quòd si seruetur directio habitus, iuuat euacuatio, sin minus, non iuuat. si enim ortus uenarum seruaretur, liene affecto sanguis proculdubio ex parte opposita mitteretur, cuius tamen*

oppositum uoluerunt Hippo.*&* Gal.Vel *dici potest, quòd* Hipp.*dicit solum uenam esse incidendam, cum dolor ascendit, atque inflammatio in partibus superioribus reperitur, tuncq; sensit incidendam esse uenam eiusdem lateris, ut simul reuellat, et euacuet magis, atque uelocius à parte læsa, cum autem dolor descendit, sectio nanque uenæ non simul reuellendo à parte læsa euacuaret, ob id* Hippo.*exhibet pharmacum, et licet* Gal.*magis laudet uenæ sectionem dolore etiam descendente ob pharmaci periculum, attamen ex eius sententia ea de causa uenæ sectio minus iuuat; qua quidem ratione dixerim ego, quòd solum de rectitudine habitus dolore ascendente loquutus est.* Dices, Gal.4.*meth.*6.*&* 5.*eiusdem* 3.*& in libro de* Antisp.*habet, quòd reuulsio ad opposita faciēda est, ut à dextro ad sinistrum, & ab ante retro, & à sursum deorsum, & ab intus extra, et è cōtra, deriuatio autem per partem, uel ad partem proximam, à parte uerò læsa, uel proxima non est euacuandum, nisi totum prius innanitum fuerit, inquit* Gal.2.*ad Glau. loco citato, ergò ex eodem latere toto pleno existente corpore uena non est incidenda.* Re*spondeo huic obiectioni, quòd nomina phlobotomiam esse uel diuersiuam, uel deriuatiuam non efficiunt, sed satis sit, quòd sit debita distantia, clarum autem est, quòd maior est distantia à latere læso ad basilicam eiusdem lateris, quàm sit uena frōtis ad partem capitis posteriorem, quam tamen* 5.Aphoris.68.*reuulsiuam esse fatetur, autem adhuc euacuet, licet enim*

dicamus uenam eiusdem lateris secare, est tamẽ oppositio à dextro ad sinistrũ, uel è cõtra, licet oppositio ea composita non sit. Dices, Gal. 13. *metho. inquit, quòd incipiente phlegmone oportet humorem fluentem ad maxime longinqua reuellere, sed uena cubiti lateris eiusdem non est maxime longinqua, ergo non ea seccanda uenit: & ita uidetur, quòd saphena potius eiusdem lateris secari debeat.* Respondeo, *quòd noluit* Gal. *uenam absolute secandam esse ad maxime longinqua, sed seruata directione, & ubi talis fiat euacuatio, qualis in ea ægritudine fieri decet: Vnde cum in pleuritide non solum oporteat reuellere, sed & euacuare ex partibus læsæ parti circunstantibus, ideo lateris eiusdem sectio ad quàm maxime longinqua reuellit, ut huic conuenit morbo, ubi autem reuellendum duntaxat foret, ut fit, cum quis est assuetus pati ægritudine in aliqua determinata parte, ut pote in partibus superioribus, uerum profectò est, quòd saphenam secamus, ut uoluit* Gal. *libello de sect. uenæ & in 2. de nat. hum. cum dixisset* Hippoc. Quamobrem *has mittendi sanguinis rationes seruare aptissimum est, ut cultellus quàm longissime à loco, ubi dolor, & sanguis colligi didicit, adigatur, qui a tali modo haud magna repente mutatio fieret, & consuetudo remoueretur eò amplius coeundi,* Gal. *in comm. ait, hanc sententiam esse intelligendam de sanis pati solitis, in quibus uena secanda est longissime distans à parte lædi consueta, ut natura discat trasmittere ad partem remotam, atque opposi-*

tam humorem, quem prius erat assueta mittere ad partem debilem, atque ægritudini subiectam. Dices *adhuc uidetur* Gal. *libello de sect. uen. citato uelle, quòd in solitis pati, sed nundum patientibus fiat euacuatio à parte determinata, ut in his, qui iam pati incipiunt, ergo qui pati inchoant à longissima parte phlobotomari debent.* Huic *satisfaciendum est, quòd intelligitur duntaxat quantum ad partem determinatam, siquidem in aliis à quacunque parte, ut ibi, fieri potest.*

APHORISMVS XIII.

SEnes facillimè ieiunium ferunt, secundo loco qui ætatem consistentem habent, minus adolescentes, omnium minimè pueri, præsertim qui inter ipsos sunt uiuidiores.

QVoniam *superius edocuit uictus rationem à tribus intentionibus esse sumendam, quarum est una uis ægrotantis, altera autem status morbi, & tertia morborum accessio, & quoniam inter indicantia uirtutem posse ferre inediam est ægrotantis ætas, ideo in hoc* Aphorismo *docet* Hippo. *quomodo ætates ad ferendam inediam se habeant:* Circa *cuius* Aphorismi *explanationem est adnotanda ætatum diuisio, de qua* Gal. *in lib. de salu.*

diet.7.ubi ætates in quatuor diuidit in pueritiã, iuuẽtutẽ, consistentem uel inclinationis, & senectutẽ, inter pueros deinde & adultos ætatem adolescentium, siue epheborum collocat, quas quidẽ ætates solet Gal. *annorum numero sæpius circunscribere, licet dicat* 6.*de tuend. sanit. quòd ætates numero annorum definiendæ non sunt:* Gal. *in comm. declarans, quid per ætatem consistentem* Hipp. *intendat, inquit eam esse mediam inter iuuenes & senes, itaque ab ætate uigente recedunt, nundum tamen sensum senectæ manifestum habẽt, atque hæc à* 35. *ad* 49. *perdurat, de qua* Gal. 3. Apho. 30. *loquitur inquiens, quæ uerò iuuẽtibus ætas cõtinuatur ad duas sequentes septimanas extenditur, in qua sanè ætate omnia uitæ munia æque atque illi, qui in uiginti ætate consistunt, conantur peragere, non tamen ad labores sufficiunt, nã ex adustionibus, & algoribus, et humi cubatu, uigiliis, atq; repletione plus, quàm illi offenduntur. Dicit igitur* Hipp. *in contextu [senes facillimè ieiunium ferunt, secundo loco qui ætatem consistentem habẽt.]* Gal. *in comm. dicit facilitatem, uel difficultatem tolerantiæ ieiunii in duobus consistere, primum quidem in non appetendo, qui enim tardius famescunt, facilius tolerant, secundò uerò in nihil mali substinendo ex appetitu, fameuè, alij addunt et tertiam conditionem nempè in facili releuatione ex nocumento ob ieiunium percepto, de quo sanè* Gal. *nullam mentionem fecit, siquidem sub secunda conditione introcludi potest, is enim facilius releuatur, qui minorem percipit læsio-*

nem: subdit Gal. quòd pueri magis appetunt, & longa inedia magis læduntur, senes autem è contra, mediæ uerò ætates, quanto sunt alteri ipsorum proximiores, tanto magis, aut minus appetunt, atque in longis inedijs magis aut minus leuantur: Vnde subdit Hipp. in Aphorismo [Minus adolescentes, omnium minime pueri.] Dicit littera Græca [Minus adolescentes, et inter hos minime pueri.] Et iuxta hãc literam per adolescentes intelligit eos omnes, qui crescunt, et propterea in sequenti Aphorismo, in quo huius causam aßignat, dicit. [Qui crescunt plurimum habent, & quæ sequuntur.] Qui Aphorismus, ut ait Gal. in comm. huic adiungi potest, & proferri cum coniunctione enim. Oribasius reddit causam dictorum, siquidem (dicit ipse) seniores sunt frigidi, et non exercitãtur, ideo facillime ieiunium tolerant, quanto enim frigidiorem & craßiorem habent humorem, tanto minor eis est appetitus, ut qui ex ipso humore nutriantur: Vnde si amplius afferas illis, quam poßint coquere, ex ipso, ut lucerna, extinguuntur, quæ solet oleo suppetente clarum lumen efficere, at si plus olei immittas, quàm conuenit, continuò claritas luminis extinguitur, pueri uerò minus ferunt, & enim natura sunt calidi, & multo utuntur exercitio, & cum exercitio incalescunt, calor calori superadditur, quicquid ergò acceperint, facilius consumunt, infantes autem omnium minime, etenim humidi sunt, suoq; arbitratu exercẽtur, deinc quoniam ad cæteras ætates festinant, & nisi adiectis cibis crescere ne-

queunt. Dices *inter ætatem consistentem*, & *adolescentiæ est altera media ætas* & ordine, & *facilitatis*, & *difficultatis*, & *hæc est ætas uigoris, seu iuuentutis, in qua nec ita facile, ut in senectute*, & *consistentia, neque ita difficulter, ut in adolescentia*, & *pueritia inediam ferunt, de qua tamen nihil meminit* Hippo. Huic *oppositioni* Gal. *in comm. satisfacit dicens, quòd* Hippo. *de ea non meminit, propterea quòd ex his, inter quas est sita, potest intelligi*. Deinceps Hippo. *subdit scribens*. [Præsertim *qui inter ipsos sunt uiuidiores*.] Gal. *in comm. inquit, ex hoc manifestauit differentias naturarum*, & *enim pueri, quòd plurimum habent calidi innati ad assumendum cibum promptiores sunt, eumq; magis concoquere ualent, si non assumpserint, plus offenduntur* : Oribasius *ita legit, eorumq; ipsorum, qui animo sunt propensiores hoc est ad epulas, uel qui multum esuriunt, uel petunt, in istis uerò multus feruor compræhenditur, qui eos exacuit*, & *corpora desiccat, famemq; facit*, & *multi cibi appetitũ, merito igitur plus ipsi, quàm alij ieiunio uexantur*. Dices, *non uidetur* Aphorismus *ex toto uerus, quia ultimi senes non facillimè ferunt inediam, sunt enim ut lucerna extinctioni parata, quæ continuam olei suffectionem exigit, ita his oportet uniuersam cibi multitudinem in multas pastiones diuisam porrigere, neque una illis longa inedia est iniungenda*. Respondet Gal. *in comm. quòd uel* Aphorismus *ad perfectionem indiget parua quadam additione hoc modo pronunciando, senes fa-*

cillime ieiunium ferunt præter eos, qui ad extremam senectutẽ peruenerunt, qui longas inedias non sustinent: Vel uerbum ieiunium in paucos cibos transponendum, ut dicatur, senes ciborum tollerant paucitatem. secundo loco &c. qui enim ad extremam senectutem deuenerunt, et si longam inediam ferre non poßint, paucis tamen cibis indigent: Vnde Gal. 5. de tuend. sanit. inquit, senes oportet ter in die cibum desumere, ponitq; Antiochi medici exemplum, qui circiter tertiam, uel quartam diei horam panem sumebat cum attico melle, hora 6. fricabatur, & exercebatur exercitijs senis conuenientibus, & lotus prãdebat mediocriter primò aluum deijcientia, postea pisces saxatiles ingerens, in cæna uerò piscibus omissis aliquid boni succi assumebat, aut far cum mulsa, aut auem ex iure simplici, ibidem quoq; ponit exemplum Thelephi Grammatici, qui & ipse ter in die comedebat, sed forte, quia non utebatur uictus ratione ita recta, ut Antiochus medicus, cum grammaticus esset, ideo Paul. Aegine. lib. primo cap. 23. omisso Thelepho Antiochi uictus rationem descripsit, idem Aetius lib. 4. 31. idem & Aui. 3. primi doct. 3. cap. 2. de nutriendis senibus, ubi etiam dicit, quòd si sunt fortes in cæna sua augumentum paruum efficiant.

Cæterum quòd cæna maior prandio esse debeat, ostendit Gal. tribus rationibus 7. meth. 6. & 6. de tuend. san. quo etiam loco se copiosius cænasse, idq; sibi profuisse profitetur ostendens quæcunque accidant incommoda ijs qui cibo repleti, ut & nostris tempo-

ribus fit, nimium se exercent. Dubitaret autē quis, *nùm senes facilius ferant inediam, si quidem* Aphori*sticæ sententiæ oppositū uidetur ex* Gal. 2. *de temp.* 4. *dicente, quòd paucum sanguinem habentes inediam ferre non possunt, senes pauco sanguine participes sunt respectu aliarum ætatum, ergò inediam non sustinebunt*. Pro responsione adnotandum est, quod declarat Gal. 4. *de acci. & mor.* 7. *quòd partes inanitæ à uenis attrahunt, uenæ ab epate, epar à uentriculo, qui inanitionem percipiens appetit: item est* adnotandum *multa esse nocumenta, quæ ex inediæ tolerantia consequuntur, imprimis tristitia ex fame, secundo resolutio humidi membrorum, humorum, & spirituum inflammatio, & ex consequenti eorum resolutio, tertio attractio malorum humorum ad uentriculum: item est adnotandum, quod superius est declaratum, quòd scilicet difficultas ferendi inediam penès duo attenditur iuxta* Gal. *sententiā, quibus quidem alii addunt & tertium*. His *itaque suppositis respondendum est, quòd ratione difficultatis incidendi in famen naturalem primi senes cæteris paribus facillimè inediam ferunt comparatione ad cæteras ætates, tum quia membra eorum sunt duriora, tum quia calor debilior est, ob quod membra tardius resoluuntur, atque inde attractio tandem à stomaco tardior efficitur, qui etiam tardius percipit suctionem factam, propterea quòd eius sensus est hebes*. Dices, *humiditas minor calori agenti minus resistit, sed humiditas senis minor est, ergo minus resistit*,

quare

quare & resolutio maior est, & ob id maior etiam appetitus. Dicendum est, quòd licet humiditas aliquantisper caloris actionem obtundat, frigiditas tamen præcipuè ei resistit, resoluit autem calor, quoniam calefaciendo subtiliat, & subtiliatum conuersum in uapores exhalat: Vnde dura & sicciora minus resoluuntur, quoniam non ita facile subtiliata exhalant, & eisdem rationibus decrepiti facilius inediam ferre deberent, sed nõ ferunt, propterea quòd una uice non tantum cibi desumere possunt, ut primi senes, alioquin eorum calor suffocaretur, qui debilis est, quare ne deficiat, parum & sæpe exhibendum est: item senes etiam facilius inediam ferunt, quoniam nocumenta ex inediæ tolerantia minora sunt in senibus, ut pote tristis sensatio, consumptio humidi naturalis, spirituum resolutio, et membrorũ, ac humorũ inflammatio, & licet in decrepitis nocumenta absolute minora sint, quàm in primis senibus, iuuenibus, atque alijs, attamen ipsis sunt maiora, qui propter uirtutem extinctioni paratam notabilem cibi quantitatẽ sumere nequeunt, ita ut cibi quantitas primorum senum notabilius excedat quantitatem cibi decrepitorum, quàm quantitas cibi iuuenum primorum senum cibi quantitatem. Si etiam ponatur tertium, facilitas scilicet releuationis dicendum est, quòd licet ab æquali nocumento senex difficilius releuetur, quàm iuuenis, & alij, qui alias habent ætates, quoniam in iuuene, & puero nutritiua uirtus, quæ nocumenta corrigit, ualidior est, quàm in sene, attamen quia ex æquali tolerantia inediæ mi

nus læditur senex, ob id etiam is facilius releuatur; quàm iuuenis, & insuper tristitia, & inflammatio, & alia nocumenta maiora sunt in iuuene, & puero, quàm in sene: adde quòd in sene restauratio minor est resolutione, in iuuene autem æqualis, in puero uerò maior, & ob in sene citius fit restauratio, quàm in iuuene: Est *autem adnotandum, quòd hoc intelligitur de restauratione in partibus solidis, siquidem* Gal. 11.*meth. med. pri. ait, quãtitas solidarũ partium semper manet, sed his, qui adhuc augentur, numero duntaxat, qui uerò absoluti iam sunt etiam magnitudine, carnosæ uerò substantiæ magnitudo uariatur etiam, si præterea non augeatur animal:* Ad *rationem uerò in contrarium dico, quòd data paritate in ætatibus, & cæteris habentes paucum sanguinem minus inediam ferunt.* In *altera autem quæstione dum pueri ad iuuenes comparantur dicendum censeo, quòd habita ratione magnitudinis corporis in puero maior fit resolutio, atque restauratio, quàm in iuuene, & pueri ex inedia maiora percipiunt nocumenta, & citius famescunt naturali fame, quàm iuuenes:* At *in tertio quæsito dum senes ad decrepitos comparantur, præmittitur imprimis, quòd multitudo caloris iuuat, & paucitas indicat de exhibitione cibi, tùm ne multus contabescat, tũ ne paucus extinguatur, secundo supponitur, tantum cibi esse dandum, ut immutati poßit, ideò multo calori multus, pauco paucus cibus est porrigendus:* His *suppositis respondeo modò, quòd licet decrepiti minus resoluantur, & ob id tardius famescerent, atta-*

men quia calorem paucum habent extinctioni paratum, tantum cibi, ut senes immutare non possunt, quòd licet iuuentibus sint frigidiores, non tamen calorem naturalem ita diminutum poßident, ut notabilem ciborum quantitatem immutare nequeant: item cum nocumenta quantumcunque parua in decrepitis ducant ad caloris pauci decrepitorum extinctionem, ex consequenti difficilius etiam nocumenta sustinent, quæ licet parua sint in se, & minora his senum, uerumtamen in decrepitis maiora sunt, ut dictum est, & ob debilitatem uirium, & caloris decrepiti ex nocumento dificilius releuantur. Hæc de temperaturis sat dicta sint, est autem dubium quoque de ætatibus, num idem de ipsis dicendum sit, quod sanè ita esse uidetur, nam ætates ratione diuersarum temperaturarum distinguuntur, atque ita complexio humida difficilius inediam sustinet, item Gal. in hoc comm. ait, quòd Hipp. in Aphorismo subiungit, præsertim inter ipsos sunt uiuidiores, ut naturarum diuersitatem connotaret: item Gal. 1. de uict. acut. 44. enumerans, quæ ad facilem inediæ tolerantiam efficiunt, dicit, sit habitus corporis natura siccus, quæ uerò ad difficilem tollerantiam faciunt, sit alter (ait) humidus, & mollis. Contrarium tamen colligitur ex eodem 2. de uict. acut. 29. & 30. ubi habet, picrocholos difficilius inediã ferre, quàm pituitosos parte superiori, præterea 8. meth. 7. dicit, nam cum hæ humidiores naturæ sint, magis ferunt, quàm illæ famem, sitimq́; , itaque minus læduntur hæ, si quando fame per diatritarios crucien

tur, & cap. 8. subdit, opportunissima ad febres est calida, & sicca, ac nisi quis hanc, ut dictum est, cibet, ocissime in ea mutatur diaria febris in acutam: ad hæc Aphor. 58. 7. *partic. dicit* Hippo. [*humidis famem adhibere conuenit*] & Gal. 2. *de temp.* 4. *inquit, habentes amplas uenas sunt natura calidi, habentes autē strictas natura frigidi, quare ut plurimum uenæ stricta sunt cum pinguedine, latæ uerò cum corporis macie, pinguedo uerò cum uenis latis non est naturalis, sed ex consuetudine, pariter & macies cum strictis: tuncq; non est dijudicandum ex totius corporis forma, sed ex ieiunio, num ex natura uenas latas obtineat, habentes nanq; uenas strictas non facilè inediam ferunt, quæ uerò latas habent, facillimè.* Et hac au*ctoritate* Conci. *differ.* 117. *sustinuit, quòd melancholici uenas strictas possidentes, difficilius inediam ferunt, quàm sanguinei: item ex* Gal. 6. *de acc. & mor.* 3. *colligitur, ætates per temperamentorum qualitates diuidi non posse, & enim hunc in modum scripsit, atque si ætates spectes, frigidum simul & humidum corpus haud quaquam deprehendes.* Thad. Flo. & Tho. *de* Garb. 1. *suæ summæ tract.* 1. *ubi quærit an complexio naturalis, & ætatiua idem sint, uolunt, quòd non eodem modo de naturali, & ætatiua complexione dicendum sit, cum humida ætatiua difficilius, naturalis uerò humida facilius inediam ferat, cuius ratio est, nam distemperatæ complexiones reductæ uersus temperamentum perficiuntur, quod contingit complexioni humidæ cum fert inediam, non sic autem est de ætá*

tiua, nam in naturali complexione humiditas est superflua, in ætatiua uerò haudquaquam: Quare si puer sit temperatus, atque exiccetur, extra humiditatem sibi conuenientem trahitur, atque læditur. Verũ Gal. in com. 7. lib. de salub. diet. ait, corpus puerorum esse humidius, quàm salubris habitus exigit, sed non exiccandum est, quò crescere poßit, ob id nanque ea humiditate superflua indiget, licet sanitatis ratione corpus puerorum esset exiccandum, qua de re pueri sicciores rarius ægrotare solent. Melius itaque dicendum uidetur, quòd considerata inediæ tolerantia, ratione resolutionis & attractionis membrorũ adinuicem nulla alia concurrente causa idem de complexionibus, & ætatibus dicendum est, sed aliter esse potest ob aliquam accidentalẽ causam, ut in colericis, in quibus cum sensus oris uentriculi ualidus est, et bilis mittitur ad os, non fertur inedia. Quare Gal. primo de uict. acut. 44. sensum oris uentriculi enumerat inter ea, quæ ad facilem inediæ tolerantiam efficiunt: Difficultas ergò, uel facilitas ferendi inediam non solum ex proportione calidi supra frigidum est assumenda, ut sensit Vgo, sed & ex proportione humidi supra siccum, & tunc calida, & humida difficilius ferunt: potest etiam dici, quòd colerici semper minus ferunt inediam, non ratione maioris resolutionis sed ob nocumenta, siquidem humores fiunt acriores, spiritus inflammantur, & resoluuntur propter oris uentriculi nocumentum: item abundantia alimenti interni, uel defectus eiusdem causa esse potest, quòd quis fa

cilius, uel difficilius inediam ferat ut 2. de temp. 4. colligitur. Ex dictis autem responsio ad obiecta in contrarium manifesta est, uideturq; ex his, quòd cibus ante famem non sit exhibendus, quod idem colligi uidetur ex Gal. 3. de pot. nat. 13. & ex Aui. 3. primi doct. 2. cap. 7. dicēte, oportet præterea ne quis comedat, nisi post desiderium &c. et hoc intelligendū est in corpore naturaliter dispositio utente recta uictus ratione, sed in præter naturam dispositis, uel non utentibus recta uictus ratione in sex rebus non naturalibus cibus dari potest, & debet, tametsi non appetant, ut in Bulismo, & ægrotantibus febre pestilenti, quemadmodum in ea constitutione, de qua 3. epid. sect. 3. 59. & Aui. prima 4. tract. 4. cap. 4 qui quidem ægri cogendi sunt, uti dictum est, item Aui. 13. 3. tract. 2. cap. 7. inquit, & quandoq; est appetitus prostractus, ut quando incipit homo comedere excitatur, & causa in hoc est, aut quia cibus excitat uirtutem attractiuam, aut quia qualitas in ipso inuenta actu alterat complexionem destruentem appetitum, ut cibus frigidus calidam complexionem.

APHORISMVS XIIII.

QVI crescunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus absumitur, senibus uerò parum calidi innati inest, paucis propterea fomitibus egent, quia mul-

tis extinguuntur: Hanc etiam ob causam febres senibus non similiter acutæ fiunt, frigidum enim eorum corpus.

Hipp. præsenti hoc Aphorismo (uti diximus) præcedentis Aphorismi causam subdit, ponit autem ipse duo antecedentia, ex quibus deinde infertur consequentia: primum autem antecedens talis est. [*Qui crescunt plurimum habent calidi innati.*] *Deinde ex hoc antecedente infert consequens* [*plurimo igitur egent alimento*] *deinde probat consequentiam his uerbis* [*alioquin corpus absumitur*] *Gal. in cõm. declarans primum antecedens ait, quòd scripsit 2. de temp. 2. plenius quosdam Medicos uoluisse iuuenes, quosdam uerò pueros esse calidiores, quarum opinionum causa fuit, quoniam iuuenes calorem habent acutiorem, pueri uerò abundantiorem: Verum inquit, hic etiam oportet dicere conijcientes sermones in pauca, quo ad fieri potest. declaratq; calidum dupliciter sumi, uno quidem modo pro qualitate, cuius proprium nomen est caliditas, altero uerò pro corpore calido, quod tamen calidum à caliditate dicitur, qui quidem loquendi modus multum est in usu, ut Theophrastus ostendidit lib. quodam de calido, & frigido: eandem planè distinctionem posuit Gal. 1. de temp. 7. ubi caliditatem soli qualitati conuenire demõstrat, calidum autem & qualitati, & corpori, ut & album: Vnde dicimus etiam albedo est color albus, & corpus album, subdit autem quòd cum de substantia corporea loquimur suscipiente contrarias qualitates di-*

cimus multum uel paucum esse calidum dupliciter ad quantitatem substantiæ referentes, uno quidem in substantijs impermixtis, ut si aqua calida æqualiter in uasis duplicibus inæqualibus contineretur, diceremus alterum habere plus calidi maius scilicet uas, alterum uerò minus, altero uerò modo in substantijs mixtis, ut si sint uasa æqualia plena ex uino & aqua, sed mixtura inæquali, diceremus utiq; alterum plus uini continere, alterum uerò plus aquæ, ut si in altero duæ sint aquæ partes, in altero uerò totidem uini, atq; una duntaxat aquæ : Huic *sanè modo persimilis esset, si duo labra, uel uasa essent inæqualia, atque temperarentur (dicit* Leonicenus*) æqua proportione, sed legi debet eadem proportione : subdit, quòd aliquando cum dicimus alicui inesse plus, minusuè calidi referentes non ad multitudinem substantiæ, sed ad solam qualitatem, ut si duo essent uasa pari magnitudine alterum calidius, alterum frigidius, primum quidẽ diceremus plus calidi continere, non propriè eo uerbo plus utentes, melius nanque foret dicere magis, minusuè, aut uehementius, debiliusuè, et similia uocabula, quæ magis qualitatibus competunt, multum enim et paucum soli propriè qualitati conuenit; at (dicit* Gal.*) hæ nominum abusiones in arte medica potißimum fiunt, dicimus nanque morbos magnos, aut paruos, ut pote febrem, atque apoplexiam, licet substantiæ non sint; qua de re æquiuocationes sunt perpendendæ, ut sciamus quid sibi uellit dicentes, dictio, nam, si in alio acceperimus significato, quàm ille protulerit, & sermonem redar-*

guamus, non eum, qui protulit, redarguimus, sed nostram potius existimationem: quod sanè fuit in causa, ut nonnulli falsò Hippo. *repræhenderint, inter quos* Lycus *est, qui calidum transferens ad qualitatem,* Hipp. *calumniatur iuuenes esse calidiores rationibus comprobans:* Verum *non aduertunt* Hipp. *de substantia calida loquutum fuisse, ut & declarat* Gal. 5. *de simpl. med.* 8. *inquiens, quòd spiritus halituosus, & calidus copiosissimus existens in pueris omnes actiones naturales adauget, subditq́; quòd nihil prohibet sanguineam substantiam, ut aeream unà cum spiritu calidum audire innatum, & quòd spiritus halituosus, ut exquisite innatus spiritus efficiatur, leuicula indiget mutatione, quod idem fermè confirmat primo de temp.* 7. Vt *autem differentiam substantiæ calidi innati, & acquisititij ostendat* Gal. *inquit, quòd substantia innati est aerea, & aquea, ut constat ex semine, in quo parum terrei conspicitur, similiter alterum principium est humidum sanguis scilicet menstruus, & ita à principio generationis animal est humidum, quanto autem magis augetur, terrestrius efficitur, et licet sit calidum, & igneum paucam habet calidi innati substantiam, alioquin febrientes plurimum calidi innati obtinerent, quod utique falsum est, cum substantia innati bene temperata sit, aduentitij uerò ignea, & uapores aduentitij fuliginosi, aridi, & acres, quoniam cum siccitate iuncti sunt, caloris uerò innati uapores suaues, & benetemperati, quod sanè tactu discerni potest, si quis tangat sanos, & febrientes, atque eos*

potißimum,qui hectica febre,aut ex putredine correpti sunt; quod idem 3 .de caus. pul.6.confirmat: His *ita stantibus dicit modo* Gal. *quòd salubris qualitas huiusce caloris in pueris est exquisita, qui uerò sunt in uigore, calorem mordacem habent, non uaperosum,neque aereum,oportet nanque defluxum esse subiectæ substantiæ similem,quare in pueris, atque iuuenibus talis erit substantia, qualis est defluxus, constat autem defluxum esse similem substantiæ ex uaporibus ex aqua dulci calida,& ex corpore solido adusto,plurimum igitur habent pueri substantiæ suauis caloris respectu corporis mollis,at iuuenes e conuerso;* Quod *planè ostenditur translato sermone ad quatuor elementa,ex quibus pueri multum habent aeris,et aquæ, parum uerò terræ,iuuenes uerò è contrà plus terræ, & minus aeris,& aquæ, his autem si ignem quartum elementum pari portione ponas ita, ut corpora æqualiter sint calida,non tamen similem substantiam calidam obtinebunt,uti declaratum est, & enim substantia puerorum humida est,iuuenum uerò sicca:* Verum *substantia innati est humida, ergo in puero illius plus aderit; quòd uerò innati substantia sit humida,eò declaratur,quoniam nostra generatio constat ex humido, quare nuper nati plurimum habent innati, siquidem substantia calida aquosa plurima participes sunt, iuuenes autem,& consistentes tanto minus habent substantiæ innati,quantum aquea,& aerea deficit,superabudat uerò terrestris:* Declarato antecedente declarat deinceps Gal. *consequens, pro cuius declaratione*

præmittit, quòd ex substantia aquosa, & aerea humida plus defluit, quàm ex terrestri etiam si ambæ æqualiter calidæ sint. proinde de hoc licet nemo dubitet, experimento tamen comprobari potest, ut ostendit Gal. *in rebus humidis, & siccis ad ignem, solemuè ardentem expositis*: Hoc declarato rationem *hunc in modum dirigit, alimenti est necessarium, ut effluxum in corpore supleat, sed ex humidioribus quales sunt pueri multo plus effluit, quàm ex corporibus iuuenum, declinantium, & senum, quæ sicca sunt, & terrea, igitur corpora puerorum pluri egent alimento.* Probationem *consequentiæ tangit* Hippoc. *cum ait* [*Alioquin corpus absumitur.*] Gal. *dicit, cum plurimum sit, quod defluit, si quid defluit, paucum esset, necesse esset, substantiam corrumpi subiectam.* Deinde Hippo. *ponit secundum antecedens scribens* [*senibus uerò parum calidi innati inest.*] Gal. *inquit, uerum est siue sermonem referas ad qualitatem, siue ad substantiam.* Postea Hippo. *ex eo antecedente duo infert consequentia, quorum primum est,* [*Paucis propterea fomitibus egent*] Gal. *in comm. dicit, fomenta nominauit, alimenta consentaneè suo dogmati, & bonorum* Philosophorum, *qui ex elemẽtis maximè ignem esse causam putarunt.* Demum *ponit* Hippoc. *probationem consequentiæ scribens.* [*Quia à multis extinguitur.*] Quod Gal. *declarat flammæ exemplo, cuius oleum est alimentum, quod si totum unà superinfundatur, extinguitur potius, quàm nutriatur, similiter si paruæ scintillæ ignis lignorum multitudinem super*

acerues, scintilla prorsus extinguitur, pariter in senibus calidũ paucum adest, sui fomentum sunt alimenta, à quibus multis simul si opprimatur, & quodammodo strangulетur, extinguitur calor. Deinc infert Hipp. *secundum consequens dicens.* [Hanc etiam ob causam *febres senibus non similiter acutæ fiunt.*] *dicit* Gal. *febris fit ex conuersione caloris innati ad igneam naturam, quod idem est* Auer. 7. *colli.* 2, *ubi inquit, calor extraneus à naturali ramificatus est, sed* Gal. *ait, uidetur ut uix poßit fieri in senibus tanta conuersio calidi innati ad igneam naturam, quæ sit æqualis ei, quæ iuuenibus accidit, quoniam cum calidum multum est, promptè in immensum attolli potest, cum uerò paucum, non facile nisi maxima causa potest attolli in immensum: ob id dixit* Hippo. [Hanc etiam ob causam *febres senibus non similiter acutæ fiunt.*] *cuius subintulit in contextu probationem scribens.* [Frigidum *enim eorum corpus*] *subdit* Gal. *in comm. quòd si aliquando licet rarò senibus talis febris eueniat, qualis iuuenibus, hæc omnino ducit eos ad interitum, indicat enim quandam immensam magnitudinem causæ febrem efficientis. Postremo* Gal. *se excusat, & inquit in uno integro uolumine defendisse* Hippo. *aduersus ea, quæ à* Lyco *contra hunc Aphorismum perperam obijciuntur:* Et .n. Gal. *in lib. aduersus* Lycum, *quòd nihil erratum ab* Hippo. *in* Aphorismo, Qui *crescunt &c. declarat* Lycum *repræhendisse* Hipp. *in duobus nempè, quòd non rectè addiderit innatum, & quòd non rectè dictum sit plurimum caloris inesse illis, qui crescũt:*

De primo quidem deficit libri pars, in qua Lyci rationes recenset, sed ex his, quæ Gal. contra Lycum, colligitur, quòd Lycus repræhendebat Hippo. frustrà innatum addidisse, quoniam calidum ut calidum non differt ab alio calido, quare illud non addendum est: sed inquit Gal. non aduertit Lycus, quòd in suo sermone, uel concedit calidum differre à calido, uel utitur nugatione, siquidem cum dicit quatenus calidum, aut per appositum orationi aliquid intelligitur, aut nihil connotat, si secundum id subtrahendum est, si primum ostendit calorem secundum notatum non differre à calore, sed secundum aliud differre, nam si nullatenus differt, id quatenus calidum addi non debuit: itẽ dicit Gal. tollerentur omnes artes, ut pote Gramaticasi uox à uoce non differret, quod itidem de plantis, animalibus, & huiusmodi dicendum foret. De secundo autem dicit Lycus, cum dicitur calor multus tripliciter intelligi potest, uno quidem modo secundum substantiam, secundo autem iuxta qualitatis intensionem, & tertio ob robur propriæ facultatis, sed cum de substantia loquimur, propriè dicimus calorem multum, uel paucum, cum uerò de qualitatis intensione, uel robore non propriè, de qualitate enim dicimus an calidior, uel minus calidus, de robore autem an uehementior, aut debilior: Quare in uno trium incurrit Hippo. quòd scilicet aut falsum dicat, si substantiam intelligat, cum corpus pueri paruum sit, iuuenis autẽ magnum, & ita uoce rectè utatur, aut & falsum dicat, & prauè uoce utatur, si de qualitate intelligat,

cum pueri iuuenibus calidiores non sint, si dixeris in pueris meliores fieri naturales actiones, dicit Lycus, *quoniam hoc ad robur attinet, ut autem coctiones fiant, non est necesse, ut qualitas intensior, sed temperata sit, item adhuc praue utitur uoce, aut uerum dicit, sed propriè loquitur, si de robore intelligat, uerum enim est in pueris actiones naturales esse meliores, quæ fiunt à calido, sed non propriè plus dicitur, sed ualidius, potest nanque esse calor paucus, & ualidior, quoniam optimè temperatus.* Quod *attinet ad primum dicit* Gal. *se alibi asseruisse, quòd cerebrum habens est maximum non absolute, sed habita proportione animalis cum animali, ita loquendo de corpore calido non plus in puero absolutè, quàm in iuuene adesse, inuestigato nanque quale sit innatum in nostris corporibus, inueniemus plus esse in pueris, quàm in iuuenibus habita corporis cum corpore proportione: porrò corpus innatum (ait* Gal.*) est, ex quo homo habet principem generationem, semen scilicet & menstruus sanguis:* Vnde *cum fæmina concipit, primum, quod fit, non est animal, sed ex illis duobus constat, in genitura enim sex dierum* Hippocratis *apertè cognoscitur permanere in ea corpus innatum, nam priusquam generetur aut os, aut uena, corpus illud innatum calidum existit, & primo fit ueluti caro mollis similis grummo sanguinis, & in semine primo apparent ut ulbices quædam, postea multa, & assidua transmutatione nonnulla fiunt lineamenta ossis, cartilaginis, ligamenti, nerui, arteriæ, & uenæ, quo tempo-*

re adhuc innatus calor est corpus fœtus, uerum quò magis ac magis crescit fœtus, eò minus fit calidum corpus innatum, quod est semen, & sanguis menstruus, & tunc uarietas quædam corporum aduentitiorum efficitur; semperq; magis ac magis ossa & istiusmodi duriora fiunt, atque à natura innati recedunt, quòd si animal totum ex oßibus & neruis constare posset, ex toto calor innatus deperderetur, sed hoc fieri non potest, at ut aliquando maior est substantia calidi innati, quàm aduentitiorum, ita maior esse potest substantia oßis, & aliorum corporum aduentitiorum, quàm corporis innati, ut in senibus, quorum corpora minimum habent sanguineæ naturæ, & tota ferè ex solis oßibus, neruis, membranis, ligamentis, & huiusmodi constare uidentur, nam inter partes animalis sola caro est sanguinea, quam senes minimam obtinent, atque eam sanguine exiguo præditam, ac duriorem. Nos ergò innatum corpus calidum magnitudine ita absolute metiri non oportet, sed potius comparatione facta cum corporibus aduentitijs perspecta eorum inter se proportione, in infantibus nanque omnia maximè reperiuntur, ut in oßibus quoque sanguis uideatur, in senibus è contra omnia maximè exanguia uidentur, ut & caro ipsa exanguis conspiciatur: Vnde ex dictis colligitur, quòd in his, qui crescunt, plurimum est innati calidi, in senibus uerò minimè, similiter semen in senibus exiguum, plurimum uerò in his, qui crescunt, præsertim in nuperrime natis, qui parum à semine, & sanguine distant. Constat igitur, quòd eorum quæ

sunt mixta, proportio iudicat substantiam ex pluribus compositam, non moles corporis absolutè, sed corporis moles substantiam simplicem dijudicat: Quare in pueris calidi innati plurimum adest ad aliorum uidelicet proportionem, si modò de calidi innati substantia loquamur, & quoniam plus adest de substantia, ex consequenti plus de qualitate innati calidi non qua calidum, sed qua innatum, item & plus de facultate, ac robore ut in tetrapharmaco ex cera, adipe, pice, et resina, si duplam picem quis iniecerit: Verum quidem est *(ait Gal.) quòd propriè loquendo de qualitate plus, uel minus non dicitur, pariter & de operatione, ut supra dictum est, sed hic uocabulorum usus omnibus frequentissimè usurpatur, ut in superioribus de morbis diximus:* His igitur de causis manifestum est, *quòd nihil habet* Lycus *aduersus* Hippocratem. *Cadit autem ex* Galeni *dictis dubium num calor innatus sit iunctus cum humiditate, nam* Arist. *in libello de spirat. &* Auer. *pri. Canti. comm. 128. inquiunt, quòd est igneus, quod idem etiam prius sensit* Diuinus Plato, *non ergò calidus, & humidus, sed calidus unà cum siccitate iunctus.* Huic dubio *satisfacit* Gal. 8. de decret. Hippoc. & Plat. *uersus finem inquiens, quòd* Plato *melius dixisset in nobis esse caloris insiti, non ignis fontem, ut fecit* Hippoc. *quoniam si ignis sanguificationem efficeret, nutritionem, & alia istiusmodi, hæc utiq; rectius in febrientibus fierent: Quare dicendum est intellixisse de igne naturali, non elementari, est autem naturalis hic ignis cum humiditate*

ditate iunctus. Vnde Gal. in hoc comm. ait, Hippoc. dixisse alimenta fomenta consentaneè suo dogmati, atque aliorum Philosophorum, qui ignem esse maximè uitæ causam in animalibus ex elementis constitutis existimarunt, quod planè idem protulit Gal. lib. pri. de Tabe cap. 4. Est et aliud dubium cum membra spermatica fiant ex semine, calida et humida esse deberent, semen nanq; calidum est, atque humidum, uerumtamē ipsa frigida percipiuntur. Respondeo, quòd nisi calor continuè exiccaret, ut Gal. primo de tuend. sanit. testatur inquiens, nisi additum esset multum de calido, ut illa membra ex substantia molli genita exiccaret (alioquin non fuissent apta pro suis edēdis operationibus) essent utiq; calida, & humida, ac mollia, remanent autem arida exiccata: & quoniam dum exiccantur unà cum humido calidum quoq; exhalat, ut ex 4. Metheo. ab Arist. colligitur, ob id cum siccitate frigida quoque derelinquuntur, caro autem non ita exiccatur, quoniam per solam sanguinis coagulationē efficitur, ut testatur Gal. primo de pot. nat. 10. & 3. eiusdem 15. quare caro remanet calida, & humida. Verum restat unum aliud dubium an actiones naturales in pueris sint fortiores, an uerò in iuuenibus. Cōcil. diff. 26. sustinet in iuuenibus eas actiones esse ualidiores ob unam Gal. authoritatem 6. de acc. & mor. 3. dicentis, quòd iuuenes & pueri æque concoquunt humida, sed iuuenes melius sicca: Attamen contrarium habemus ab eodem eodemmet loco, & 5. de simpl. med. 8. ubi loquens de calore naturali subdit. Quippe cum

R

hic in pueris copiosissimus omnes actiones naturales adaugeat: item in libello ad Lycum, *quòd nihil erratum &c. idem sentit, nec non & 2. progn.* 35. Vrina *aquosa in pueris prius signum, quàm in iuuenibus, propterea q, cum in eis ualidior fiat concoctio, & celerior, urina deberet esse crassior; præterea 6. de tuend. sanit. circa principium naturales in pueris, animales in iuuenibus sunt ualidiores.* Verum (*dicit* Curtius) *non rectè* Conciliator Gal. *authoritatem intelligit, qui prius dixerat, quòd quia pueri sunt calidi & humidi, habent uim alteratiuam, & nutritiuam ualidiorem, quàm iuuenes, expulsiuam autem, & contentiuam debiliorem:* Vnde *cum dicit, quòd deterius dura, mollia uerò æquè, ut iuuenes, conficiunt, uult, quòd iuuenes melius in uentriculo ratione contentiuæ conficiant, quoniam diutius continent, non autem ob uirtutem ipsam alteratiuam.* Ego *uerò aliter respondeo, & dico, quòd* Gal. *non uult iuuenes æquè conficere mollia, ut pueri, sed pueros æque humida conficere, ut iuuenes dura, quæ sunt eis proportionata, ut mollia pueris, uerum dura deterius cõficiunt, quàm iuuenes, siquidem non sunt eis proportionata, uti iuuenibus:* Hanc *autem esse* Gal. *mentem ostendunt uerba sequentia, cum inquit,* Puerorum *enim calor ad uaporis naturam, iuuenum uerò ad siccitatem magis accedit: atque humidiora corpora humidioribus indigent alimentis, sicciora siccioribus: igitur si concoctio est alteratio alimenti ad propriam aliti qualitatem, consequens est humidiores, molliores q; ci*

bos pueris esse magis peculiares, iuuenibus uerò aridiores &c. Qua itaque ratione probat Gal. iuuenes melius dura conficere, quàm pueri, eadem ratione com probat pueros melius conficere mollia, quàm iuuenes, & ex consequenti ostendit Gal. uerbis illis, pueros mollia conficere, ut iuuenes dura, cum mollia pueris sint proportionata, ut dura iuuenibus, alioquin illis uerbis sequentia non corresponderent: Proinde *ex hoc probari quis posset, uirtutem concoctricē in pueris ualidiorem esse, quàm in iuuenibus, cum enim con tentiua sit ualidior in iuuenibus, quàm in pueris, iuuenes diutius continent, & tamen pueri æque cibos sibi proportionatos concoquunt, ut iuuenes eos, qui sibi sunt proportionati, illa autem uirtus ualidior est, quæ minori tempore æque bene immutat obiectum sibi proportionatum, quàm quæ longiori tempore, obiectum pariter illi proportionatum conuertit.*

APHORISMVS. XV.

VEntres hieme, & uerè natura calidisſimi ſunt, & ſomni longiſsimi: Quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda, & enim tunc calor innatus plurimus eſt: Vnde & pluribus egent alimentis: inditio ſunt ætates, & Athletæ:

CVM *tempora anni non parum (ut ait* Gal. *in comm.) conducant ad rationem uictus in-*

stituendam, ut & ætates, ideo Hippoc. *intendit hoc* Aphorismo *potißimum ostendere diuersa anni tempora ad cibos conficiendos diuersimode se habere:* Et *quoniam calor naturalis quatuor modis augeri potest, ætate, anni tempore, somno, & exercitio, uidetur* Hippo. *præsenti hoc* Aphorismo *de his omnibus meminisse innuens, quòd quocunque modo calor naturalis augeatur, copiosiora conueniunt alimenta :* Vnde *syllogismus, uel demonstratio hunc in modum erigi posset, quandocunque uentres plurimum habent calidi innati, plurimo æget alimento, sed uentres hieme, & uere, & somno longißimo, & ætatibus crescentium, & moderato utentibus exercitio plurimum habent calidi innati, ergò plurimo ægent alimento.* Sed *iuxta* Gal. *expositionem in comm. uidetur* Hippoc. *consequentiam ponere scribens, & primo antecedens his uerbis* [Ventres *hieme, & uere natura calidißimi sunt, & somni longißimi*] *per uentres* Hippoc. *nominat omnes cauitates internas, in quibus fit coctio, aßignare nanque dicebat* Gal. *3. de cauf. pulf. 9. causam, cur coctiones per somnum sint meliores non tantum in uentriculo, sed & uenis, & arterijs, & in omni denique animalis corpore, non est præsentis speculationis, non ergo solum uentriculus, sed & partes aliæ ab* Hippo. *illis uerbis intelliguntur:* Et *licet hieme, & uere respectu aliorum temporum uentres calidißimi sint, attamen comparando hiemem ad uer, in hieme uentres sunt calidiores, quàm uere: ob id* Aphorismo 18. *subdit* Hipp. Ver *secundum locum obtinere.*

Dices Gal. in introduc. pulſ. 9. ait, quòd uere pulſus ſunt maximi, & uehementiſſimi, cuius rei cauſam red debat 3. de cauſ. pulſ. 6. ſiquidem medio uere uirtus eſt ualidiſſima, ergò calor uere maior eſt, quàm hieme, ut ibidem quoque expreſſe uoluit Gal. Reſpondent nonnulli, quòd Gal. loco citato loquitur de temperatis, quòd uere calorem habent, & uirtutem ualidiſſimam, qui uerò ſunt diſtemperati, tempore anni ſuæ temperaturæ oppoſito melius ſe habent ex eiuſdem placitis 3. Apho. 3. Qua de re ſententia illa non uniuerſaliter uera eſt, ſed in temperatis duntaxat. Sed ſi quis diligenter legat Gal. ſcripta eo 3. de cauſ. pulſ. 6. manifeſte conijciet, quòd non ſolùm de temperatis, ſed in uniuerſum de omnibus loquutus eſt, licet de temperatis uerba facere uideatur, res enim non ita ſe habet, ſed quoniam ſuperius dixerat, quòd quæ accidunt ex temporibus in tres cauſas referũtur, nempè uſum, facultatem, et inſtrumenua, ex quorum mutatione pulſus commutantur, & quoniam medio uere temperie aeris corpora ſunt ſana, & calor temperatus, & inſtrumenta in ſumma mediocritate non madida immodica humiditate, ut hieme, nec ſqualida nimia ſiccitate, ut æſtate, pulſus erunt maximi, & uehementiſſimi corporibus bene contemperatis, hoc eſt bene diſpoſitis uti dictum eſt, ſiquidem & uſus, & uirtus, & inſtrumenta optime ſe habent: & ita non de temperatis à ſui ortu loquutus eſt, ſed ex moderantia, & temperie aeris conſtitutis. Dicendum ergò meo quidem iudicio, & rectius, quòd dixit ualidiſſimam tunc eſſe uir-

tutem scilicet uitalem, quæ pulsus efficit, hic uerò de naturali loquimur, quæ cibos concoquit, has autem di uersas esse manifestum est. Vel dicatur, *quòd licet uir tus sit ualidissima, & ob id pulsus magnos efficiat, at que ualidos, non tamen ita ualida est ad cibos confi ciendos, siquidem frigiditas aeris non adest, quâ retro cedens calor petit loca, in quibus fiunt coctiones, sed uere calor per totum magis dispersus est*. Gal. *in comm. inquit, quòd* Arist. *reddit causam, cur calor na turalis hieme augeatur, hancq; intueri possumus* 8. Phys. 8. *& primo* Metheor. 13. *& pri.* Proble. 23. *frigus nanque per accidens calefacit per antiparistæ sim, siquidem calidum retrocedere facit, unde interio ra efficiuntur calidiora, ut habet* Gal. 2. de temp. ult. *&* 3. *eiusdem* 5. *&* 5. Apho. 21. *nec non &* Auer. 2. Cant. 21. *Cæterum animaduertendum est, quòd calor naturalis ex quatuor qualitatibus componitur, dupli cemq; modum obtinet, ut inquit* Gal. *libello de rigore* 6. *unum ad superiora ratione leuitatis caloris sur sum inclinantis, ut à corporibus separetur, alterum uerò deorsum, & ad interiora ratione frigiditatis co hibentis, ac eius motum retardantis, diminuentisq; caloris, eiusq; motus fortitudinem: & huiusmodi caloris retentio quocunque tempore ad est, atq; æsta te ipsa, uerum eo tempore minor est, nam ex* Gal. *sen tentia in comm. ad sibi affinem attrahitur, atque hac de causa eius substantia dissoluitur, ac dissipatur, hie me uerò rettractio illa maior est, siquidem ab aeris continentis frigiditate calorem retrocedere cogente*

iuuatur, quo fit, ut calor ad interiora colligatur, idem quoque sentit Auerr.4. Metheo. *primo dicens, quòd frigiditas calorem contemperat, & eum conseruat prohibendo eius exhalationem, &* Gal.3. *de caus. puls.* 6. *ait,* Hieme *uentres calidißimi sunt non absolute, sed calore natiuo, æstate uero aduentitio, & squalido, pauco autem natiuo abundant. Subdit* Hippo. *in contextu* [Et *somni longißimi*] Gal. *in comm. inquit, quòd aliud addidit in hieme contingens, nempè quòd somni sunt longißimi, ob noctium longitudinem.* Dices, *cum hieme plurimus sit calor, somni breuißimi esse deberent, non autem longißimi, nam* Auer.2. *collig. penult. dicebat, somnus fit ob retractionem caloris ad cor, retrahitur autem ob quantitatis diminutionem, sicut dilatatur in partibus extremis ob quantitatis augumentum:* Item Alex. *primo quest. nat.* 20. *scripsit,* Hieme *nec faciles somni, nec diuturni, æstate uerò è contra, quandoquidem calidum circa pectus minus est, ideò ab exhalatione à capite ad pectus delata facilius conuincitur, quàm ob paucitatem haud facile attenuare potest, hieme autem circa pectus calor multus nec facile uincitur, & uictum cito concoquit, & uaporem occupantem attenuat.* Respondendum *est, quòd causa somni est, cum calor ad intima retrahitur, retractionis autem causæ multiplices sunt, una quidem, quam recenset* Auer.2. *collig. penultimo, nempè diminutio quantitatis, & exiccatio, de qua &* Gal.3. *de caus. puls.* 10. *&* 4. *de acci. & mor. ultimo meminit, unde exercitati ad somnũ sunt*

proniores, & grauius dormiunt, item cum spiritus sint de natura lucis, ut ex Gal. 7. *de decret. propè finem colligitur eum esse fulgidum, & ethereum pro ferente, & ob id in tenebris seipsum contrahere, altera est somni causa; præterea* 4. *de acci. & mor. ult. alias recenset, humectationem, cerebri refrigerationem, & multitudinem uaporum uis spirituum, & uirtutis sensitiuæ, & motiuæ oppillantium, & de qua etiam habet* Arist. *libello de somno & uigilia*. *Cum itaque hieme noctes longissimæ sint, & somni quoque longissimi erunt, tum quia spiritus fulgidus in tenebris retrahitur, tum quia longitudine noctium cerebrum infrigidatur, primo nanque de nat. hum.* 36. *ait* Gal. Hippoc. *probare hiemem humidam esse multitudine pluuiæ, frigidam uerò longitudine noctium: Quare hieme quoque cerebrum humectatur; atque hunc in modum tandem prohibetur exhalatio uaporum: Qua de re manifestum est, quòd hieme plures somni causæ in unum coeunt, quod quidem non ita accidit æstate, sed sola duntaxat resolutio.* Ad Alexandrum *autem, cum ait æstate ob paruitatem non posse coquere, & attenuare uapores, dico, quòd nihil est, nam si calor est paucus, uapor quoque paucus est, & tenuior, & si hieme calor est multus, uapor quoque multus, & crassus. Quare multitudo & crassities uaporum plus facit ad somnos longiores hieme producendos, quàm æstate uaporum paucitas: & fortè ob id* Alexander *alteram traddidit responsionem, quòd fortè uidetur æstate somnos esse longiores noctium*

breuitate, eo quòd ipsius diei aliquid occupemus. Deinde Hippoc. ponit consequens dicens. [Quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda.] Dicit Gal. in comm. Quoniam calor hieme in profundum secedit, coctiones quò ad uentriculum, & sanguificationes quò ad hepar, & nutritiones quò ad appositionem, unionem, & assimilationem hieme sunt meliores. Sed dicet quis, ex Hipp. 3. Apho. hieme fiunt ægritudines ex pituita, non igitur bonæ fiunt coctiones, & sanguificationes, ut inquit Gal. Quod & confirmat Aui. 2. pri. doct. 2. cap. 6. siquidem phlegma eò tempore superat: nec non & Hippoc. primo de nat. huma. 36. dicens: Ineunte hieme bilis, quia refrigeratur, imminuitur, & pituita de integro augetur tum frequentibus pluuijs, tum etiam noctium longitudine:] Quòd & ipsemet Gal. in comm. asserit, & primo epid. sect. pri. 8. et sect. 2. 22. dicens, hiems seruans naturam, auget phlegma, & 4. Aphoris. 4. bilis raro hieme augetur: Quare uerum non uidetur, quòd hieme calor sit multus, uti dictum est, & coctiones bonæ, cum phlegma augetur, ex bonis nanque coctionibus sanguis potius augeri deberet. Respondet Gal. primo de nat. hu. 36. inquiens: Dicam, quod sentio, uentres hieme calidissimi sunt natura, corporis uerò partes è diuerso refrigerantur, frigus enim aeris in corpus se insinuat, quàm potest penitissimè, quibusdam etiam penetrat usque ad uentrem, aut uestium inopia, aut aliquo exercitio, quò fit, ut cibi etiã quòd sint bene confecti in uentre, non tantum in hepate &

uenis rectè conficiantur: insuper ad id facit multitudo ciborum, qui etiam pituitosi sunt: & ob id hoc loco dicit, calor plurimus, & coctiones, & sanguificationes bonæ conspiciuntur, si hiems suam naturam seruarit, & corpus ualidum sit, atque recto regimine in cibo, & potu potißimum utatur. Nonnulli *hanc reprehendunt responsionem, quæ uidetur dicere, quòd non ratione temporis, sed ciborum multiplicatur pituita, cum omnes authoritates prædictæ oppositum sonent, atque potißimum primo de nat. hum. 32. ubi probat* Hipp. *pituitam hieme increscere, nam cum sit frigida, & humida, tempori maximè conuenit, quare ratione temporis multiplicatur, non autem eo modo, quo dicit* Gal. Verum *hi non rectè carpunt* Galenum, *qui non dicit pituitam non multiplicari ratione hiemis, sed ciborum, sed potius oppositum ostendit, cum dicat fieri pituitam, cum frigiditas hiemis refrigerare potest, coctionis autem bonæ est causa per accidẽs, ut calorem ad cibos retrocedere facit:* Quòd *uerò prohibere non poßimus, ne frigiditas hiemis ad intima penetret, habet hoc* Gal. *3. Aphor. 23. ubi ait,* Hieme *poßumus alias partes corporis obtegere, hanc litum uerò non possumus:* Quare *fiunt tusses, dolores laterum, lumborum, grauedines, raucedines, uertigines, apoplexiæ, dolores capitis, & partium neruosarum, siquidem refrigerantur: adde, quòd prohibetur resolutio in morbis, quoniam frigiditate hiemis pori cutis constipantur, atque etiam eius humiditate, primo nanque epid. sect. pri. comm. 8. dicit* Gal. *seme-*

per aliquis in corpore nostro uapor emanat, sed in siccis statibus plurimus, in humidis uerò paucißimus: Quare ob id augetur pituita, & hieme destillationes & alia istiusmodi efficiuntur. Respondendum ergò est, quòd hiems est causa per accidens bonæ coctionis, per se autem pituitæ, & multitudine pluuiarum, et longitudine noctium frigiditatem adaugente, suiq; temperatura, quæ omnia tùm proprijs qualitatibus, tùm prohibendo resolutionem ad pituitæ faciunt generationem. Cum itaque ad opera naturæ idest uirtutis uegetalis, quàm Stoici naturam appellabāt, ex Gal. primo de pot. nat. primo calor conferat ad interiora secedens, ut idem asserit 3. de caus. pul. 9. & 4. de acc. & mor. 8. & primo de alim. cap. de tritico nec non & Arist. libello de somno & uig. ubi inquit, sensum habentia tam maximè nutriri, quando secundùm sensum non operantur, præterea Auer. 2. coll. penult. & primo cant. comm. 138. & 2. cant. 40. ubi ait, quòd in somno cibus melius conficitur, quia uirtus concoctrix tunc duplici utitur calore, proprio scilicet & eo, qui antequam secederet ad interiora, uirtutibus animalibus deseruiebat; pariter & Aui. 2. primi doct. 2. summ. pri. cap. 13. et doct. 3. summ. 2. cap. 12. & 3. pri. doct. 2. cap. 9. & pri. canti. contex. 138. dicens, & cum ob dictas causas hieme secedat calor ad interiora, & plurimus intus sit, ob id per ea tempora dicit Hippo. alimenta copiosiora sunt exhibenda: His accedit Hipp. & Gal. in principio de uict. priu. ubi ait, Hieme plurimum esse, minimum bibere con-

ducit, sed potioni uinum quàm meracißimum, quo etiam loco Gal. subdit, quòd id plurimum non ad uirtutem est referendum, sed ad alia anni tempora. quòd si uoluerimus habere rationem quantitatis uirium, et præsentis commodi, semper cibum, ac potum mediocrem apponemus semper in memoriam habentes probè esse dictum prima Aphor. 18. Aestate, & Autumno &c. quòd si scire uolueris, cur hæc fiant, docuit et hoc Hippo. Aphorismo illo Ventres hieme &c. idem quoque 6. epid. sect. 4. 13. & sect. 5. 27. ubi Gal. hunc citat Aphorismum subdens, plus hieme est exhibendum hieme, quoniam interiora calida, exteriora frigida: Cæterum nonnulli Hippoc. interpretantes dixerunt eum loqui de quantitate cibi unica uice exhibendi, nam (aiunt) in die naturali uel hebdomada plus dandum est æstate, quoniam maior fit resolutio, sed pluribus uicibus dandus est cibus, atque diuidendus. At contra hos est Gal. placitum infra comm. 18. dicentis, Non bis Hippoc. de eisdem differuit scilicet superius, & hic, illic enim ostendit cibos plures sanis dari hieme oportere, quoniam plus inest caloris innati, quem nutrire oportet, nunc autem, quòd si semel etiã multum ciborum illis attulleris, haudquaquam nocebis, facile enim omnes ferunt ciborum multitudinem hieme, difficulter uerò æstate: item Hippoc. in fine huius Aphorismi subdit, Inditio sunt ætates, et Athletæ, pueri nanque & Athletæ non modo unica uice, sed in die naturali plus edunt ob caloris multitudinem: quod idem ex hoc comm. facile declarari potest

Sed instaret quispiam, quòd Gal. primo de uict. acut. 44. enumerans, quæ faciunt ad sibi subtractionem ait, is hieme ægrotet, recensens autem, quæ ad cibi exhibitionem efficiunt inquit, is ægrotet æstate, ergò contra id, quod hoc loco dictum est, ut pote quòd quia calor hieme plurimus, ergò plus cibi dandum: item Aui. prima 4. tract. 2. cap. 8. de cibat. feb. in genere dicit, & æstas quidem propter resolutionem suam indiget additione cibationis, & in hieme est res in contrario, quoniam ob paruitatem resolutionis eius non facit indigere multo. Respondeo ex Gal. propè commenti calcem, quòd Hippo. hoc loco de sanis loquitur, in locis autem citatis Gal. & Aui. de ægris loquuntur: dicit autem Gal. primo de uict. acut. 44. nisi alimonia morbum offenderet, soli uirtuti attendentes ægros, ut sanos aleremus; & ob id in sanis (ut idem asserit comm. quarto huiusce particulæ) uires augere tentamus, quod uictu fit pleniore, in ægris autem, si ægritudo sit acuta, parum debilitatas conseruare, & si cronica tales, quales acceperimus à principio: Vnde data paritate ægritudinis, quanto uirtus est ualidior, tanto magis subtrahendum est. Cum ergò æstate maior fit resolutio, & ob aerem, & à febre, & ex consequenti uirtus magis debilitetur; ideò plus cibi administramus, hieme uerò, quoniam resolutio minor fit, & uirtus minus debilitatur, minus quoque exhibemus, ut inquit Aui. loco præcitato. Deinde, quoniam ut dicit Gal. in comm. Hippoc. non absolute profert, Ventres hieme, & uere calidißimos esse, sed natura

ſubiunxit, ne quis putet id eſſe fruſtra adiectum ſe ipſum exponens ſubdit: [Et enim tunc calor innatus plurimus eſt, unde & pluribus egent alimentis.] *Qua ſi dicat, intellige uentres eſſe calidißimos innata caliditate, de cuius ſubſtantia ſuperiori* Aphoriſmo *ſatis dictum eſt, dixitq́;* Gal. *ipſe eo comm.* Huius *conſequentiæ probatio habetur in præcedenti* Aphoriſmo, *cum ait*: [Alioquin corpus abſumitur] *& hæc poteſt eſſe maior ſyllogiſmi, de quo in ſuperioribus dictum fuit*. Deinde Hipp. *ſubdit*. [Inditio ſunt ætates, & Athletæ.] Dicit Gal. *in comm.* Hoc *probat, quòd plurimum alimentum neceſſariò ſit exhibendum, ubi calidum ſuperabundat:* Vult *itaque* Hippo. (*ut diximus*) *quòd quocunque modo calidum innatum augeatur, multum cibi porrigatur, quod idem* Gal. 6. *epid. ſect.* 4. 1 3. *interpretatur, ubi ait, quòd hoc* Aphoriſmo *memoriæ prodidit de ætatibus, temporibus, & exercitationibus*. Duos *autem ultimos modos declarat* Gal. *& inquit, pueri, quia plurimum habent calidi, & pluribus indigent, atque plura concoquere poſſunt,* Athletæ *uerò, quia exercitiis innatum calidum adaugent, ideò multis & indigent, & frui poſſunt*: Quòd *autem exercitatio calorem adaugeat, habet* Gal. 2. *de tuend. ſanit. non longè à principio, dico autem calorem ipſum innatum, & poſt medium ſubdit, quòd in nobis, balneis, aquis calidis, ſole, igne, calidis medicamentis calor accenditur aliunde ab extraneo, non proprio principio, exercitium autem ex corporibus ipſorum animalium*

insiti caloris excitat augumentum, oportet autem, quòd exercitium moderatum existat, superfluum nanque uires dissoluit, ut testatur Gal. *3. de caus. pul. 13. &* Auer. *6. collig. 2. dicentes exercitium moderatum spiritum intrinsecum adauget, & superfluitates nutrimenti membrorum dissoluit, nec non & substantiã eorumdem multiplicat, ab alijs autem calor accidentalis augetur: oportet quinetiam, quòd corpora sint ualida: 4. n. de simpl. med. 14. refert* Gal. *Natura infirma ualidum motum non sustinet. Proinde quomodo exercitium augeat calorem, colligi potest tum ex* Aui. *pri. cantic. 184. tùm ex* Gal. *2. de tuend. sanit. & de usu respir. 3. uidemus & enim flammam uehementi motu extingui, ut & idem asserit 4. de simpl. med. 14. item nimia quiete, ut cum superponitur flammæ uentosa non perforata, prohibeturq; motus eius ad superiora, & uapores aggregantur, qui exhalare non permittuntur, hunc enim in modum præparatum pro noua flamma regeneranda consumitur, & quia nulla adest præparata materia, flamma ipsa ex nutrimenti defectu extinguitur: pariter uidemus nimia quiete ignem extingui, & ex fumis crassis super carbones generari ut tella quædam, quæ nisi remoueatur, prohibet, nouã flammã generari, per flabellationẽ igitur illa tella remouetur, atq; hoc quidẽ modo ex illo motu flamma ipsa generatur: itidem exercitium respirationem auget, quando fumi, & huiusmodi superfluitates euacuantur, qua quidem aucta et calor augetur, quemadmodũ gignitur flamma uaporibus crassis per*

flabellationem semotis. Porro Gal. hunc Aphorismum citat infra comm. 18. et lib. de uict. pri. 2. & 6. epid. sect. 4. 13. & 24. & sect. 5. 27. & 3. de caus. pul. 6. & primo de nat. hum. 27. Gal. in comm. limitans Aphorismi sententiam dicit, quòd diligentius examinans Aphorismum non extendet sermonem ad omnia animalia, sed excipiet degentia in latibulis, quæ plurimo non egent alimento, cum diu sine cibo perdurare poßint, & si tantum cibi assumerent, quantum assumebant, priusquam sese reconderent, dubiò procul illud rectè conficere non possent, nam hieme euenit animalibus, quod hominibus aqua frigida lotis, ut 5. Apho. 21. scriptum habemus, qui quidem si debiles fuerint, refrigerantur, & offenduntur, sin robusti, calor colligens se primo ad interiora, deinde rediens exterius, ualidior quàm prius efficietur, sic & animalia frigidiora ab hiemis frigore superantur, ut ferè eorum calor extinguatur: Vnde plurima iacent in latibulis absque sensu, & motu mortuis quàm similia, quædam etiam omnino moriuntur, quæ uerò plurimum habēt sanguinis, atque caloris, hieme tale quid patiuntur, quale corpora robusta aqua frigida lota: De his autē in latibulis degentibus egit Arist. 8. de nat. ani. 14. 15. 16. & 17. quæ multo tempore sine cibo latent, & tamen quædam (ait ipse) pinguia efficiuntur: Cur autem non comedant ex eodem loco præcitato colligitur, sunt enim pituitosa, habentq; pellem duram, ac crassam, quare paucus calor agit in pituitam, & uapores eleuati in ea coctione ob pellis craßitiem

non

non exhalant, atque ob id iterum petunt corporis fundum mixtiq; cum pituita denuò concoquuntur: Vnde Albertus 7. de animalibus narrat de quadam muliere phlegmatica, quæ per dies 30. sine cibo stetit, & de quodam melancholico, qui obseruatus custodibus per 49. dies solum aquæ ciatum quotidie bibebat. Verum dicet quis, ex Aui.6.4.tract.3.cap.21. Vespa est calidæ complexionis ualde, & est ex eis, quæ in hieme mortificantur, non igitur omnia animalia calida hieme fiunt calidiora. Respondeas uelim, quòd intelligitur de animalibus calidis non solum gradu, sed & quantitate: Vnde parua scintilla etiam, quòd sit calidior in gradu ob sui paruitatem citius extinguitur, quàm aliquod minus calidum gradu, sed quantitate maius: & ob id Gal. in comm. ait, Quæ autem plurimo sanguine abundant, atque calore &c. Quamobrem colerici bene in hieme degunt, ut Gal. confirmat 3. Aphor. 2. licet non ita carnosi sint, ut sanguinei, caro autem eis satis est, quæ etiam calida, et aeris frigiditas non repente simul, ut aqua frigida, sed paulatim alterat, & Hippoc. atque Gal. 3. Apho. 18. inquiunt, pueri & adolescentes bene se habent uere, & initio æstatis, senes autem æstate, & autumno usque ad aliquid, reliquo autumni, & hieme iuuenes: Videtur itaque ex dictis, quòd senes sint excipiendi ex his, in quibus hieme calor augetur: Nisi dicatur, quòd de decrepitis intelligit. Verum dubitat Gal. in comm. eo quòd Hippoc. concedit nos sanguine, & spiritu retrocedentibus non solum melius concoquere,

sed & quòd plura alimenta administranda sunt, uerum contra inquit Gal. Nutritio est repletio eius, quod euacuatur, oportet ergò, quòd tantum sit alimentum, quantum resoluitur, sed in hieme parum est, quod dissoluitur, ergò & nutrimentum paucum esse debet: In oppositum autem (inquit Gal.) non solum quidam hieme melius cibos concoquunt, sed & si non assumant, uel paucos, refrigerantur, si uerò plura assumant, in morbos plethoricos non incidunt, quod quidem euentus quàm manifestißimè ostendit. Hæc sanè quæstio (inquit Gal.) ab omnibus est dissoluenda, quoniã omnes concedunt corpora per difflationes euacuari, & ob id egere alimento, quòd si eadem substantiæ moles corporum semper seruaretur, alimentum sumere non cogeremur, solus autem Hippoc. præ cæteris quæstionem soluere potest: pro cuius dissolutione annotat Gal. imprimis, quòd solus calor naturalis afformat animal, auget, & nutrit, qui omnium naturalium operationum est causa: Quoniam igitur hieme plurimus est, auget appetitum, coctiones, sanguinem, & corporis molem, habetq; prouidentiam, quò superfluitates excernantur, calor autem aeris nos ambientis omnia æqualiter non modo superfluitates, sed & ea, quæ sunt secundum naturam per difflationem euacuat: proinde natura animalium secundum Hippoc. (ait Gal.) nil est aliud, quàm hoc calidum, cuius quidem opus est, ut in lib. de po. nat. ostensum est, & appetentiam facere, coctionem, agglutinationem, & dissolutionem superfluitatum alimenti, & quanto hoc

calidum ualidius fuerit, tanto magis difflatio sensum effugiet. Quare Diocles *dicebat sudores esse præter naturam, siquidem omnibus rectè administratis, & cibis optimè cōfectis à natura, nunquam per cutem aliquis humor sensibiliter excerneretur:* Vnde *quæ per sudorem euacuantur in balneis, exercitijs, calore solis, & huiusmodi ex causis uiolentis ortum habent:* Quare *omnia in animali rectè hieme administrantur, si mediocritatem seruauerint, nam &* Hippo. 3. Apho. *primo &* 8. *immoderatas damnat intemperies, cum ait:* [Et *in temporibus magnæ mutationes aut frigoris, aut caloris:*] *& in* 8. [In *incōstantibus autem inconstantes, & mali iuditij*] *&c.* Quòd *autem omnia hieme temperata rectè administrentur, dicit* Gal. *in comm.* Inditio *sunt opera naturæ fortiora, primò à calore plurimo cibi in uentre conficiuntur, item in somnis longioribus superfluitates exquisitè per cutim extentæ expurgantur, in uapores quidem conuersæ per expirationem, craßiores uerò per urinam, nam hieme plus est sedimenti, & urinæ multitudo, quàm æstate, ut patet experientia, item corpora magis nutriuntur, augentur carne, plus optimi sanguinis cumulant, nisi malos ingerant cibos, & ut consideres* (*ait* Gal.) *huiusce caloris robur, contemplare, quòd hiems corpora suscipit æstate, & autumno extenuata cum pauco sanguine, quæ bonis replet humoribus, eaque craßiora reddit:* Verum *nisi calor habuerit abundans alimentum, quo fruatur, primo superabitur ab aeris circundantis, & attracti frigiditate, qua*

re ciborum coctio reddetur imbecilla, & generatio sanguinis, & nutritio partium animalis, nec non & expulsio superfluitatum, quòd si tantum habuerit alimenti, quantum potest conficere, eo copiosè perfruetur, & fiet maior, atque omnia antedicta circa corpus optimè perficiet: Quòd autem hieme modo ante dicto animal plus sanguinis accumulet, & fiat carnosius, experientia comprobari potest, cum in ultimo ueris ante principium æstatis homines et sibi, & brutis sanguinem detrahant, ut ægritudines ex subito euentu caloris æstiui euenientes prohibeant, qui quidem diffundit, & sanguinem ueluti efferuere facit, ita ut qui prius erat mediocris, non amplius in uenis contineri poßit, sed aut eas disrumpat, uel rodat, aut ad aliquam partem debiliorem delatus, uel inflammationem, uel aliud genus ægritudinis efficiat. Cæterum aduertendum est, quòd hic dicit in ultimo ueris, quoniam loquitur de mißione sanguinis, qui non calefit prima parte ueris, at in lib. quos & quando &c. & 6. Aphor. 47. ubi ineunte uere purgabat mulierem assuetam pati tumorem cancrosum in altera mamillarum, loquitur de euacuatione humoris frigidi, qui calefit incipiente uere, in cuius fine euacuat calidos, qui in eius principio calefieri, moueri, & fundi non poßunt. Responsio itaque patet ex dictis, quòd alimenta danda sunt non solum resolutioni proportionalia, sed & multitudini caloris, tum ne superetur frigiditate aeris, tum ut corpora restauret æstate extenuata, atque autumno, tum ut per æstatẽ futurã

reddat carnosiora. Subdit Gal. *in comm. quòd oportet esse alimenta proportionalia semper multitudini caloris, nisi contingat humores fundi qualitate ambiẽtis, ita ut potus subtrahere cogamur* : De uere *quidem dicendum est, quòd oportet, ut propriam naturam seruet, si uictus proportionalis seruandus est, sed in principio si est frigidus, ut hiems, instituendus uictus hiemis, si in partibus ultimis est calidũ, ut æstas, instituendus uictus est æstatis. Subdit, quòd hæc dicta de uictu in sanis sunt, de uictus uerò ratione ægrorum deinceps dicendum erit.* Quòd *autem solus* Hippoc. *posit dissoluere, hinc patet, cum omnia ex quatuor elementis constare dicat, & calidum habere prouidentiam animalis, generando, augendo, nutriendo & huiusmodi efficiendo, alia uerò secta, ut dicit* Gal. *primo de ac. et mor. in principio ponit athomos, ut* Epicuri, *uel corpuscula incompacta, impatibilia, ut* Asclepiades. Sed *dicet quis, est ne uerum, quod dicit* Diocles; *quòd omnibus recte administratis, sudor non appareat, an uerò è contra potius dicendum sit? Dicendum est ex* Gal. 3. *de acci. & mor. propè finem, quòd in hac quæstione* Diocles *multum elaborauit, cuius dogma, & durum omnino, & inefficax esse uidetur, quamuis maximẽ probabilibus fulciatur argumentis, quoad eius fieri potest, quod eò uidetur, siquidem dicit* Gal. 10. *de simpl. med. de sudore, quòd sudor eandem habet materiam, quàm urina, & eundem generationis modum, sed sudor plus est elaboratus, fit enim exhibito humore excalefacto simul in corpore, & bi*

liosæ non nihil substantiæ adepto: Et *in primo de tuend. sanit. uersus finem (ait* Gal. *) quòd in omnibus partibus ex succo, unde aluntur, nascitur unum genus excrementorum, quod fuit alimenti transmittendi uehiculum, nunc functum officio, humidum, tenueq; superest, quale serosum, quod in uesicam defluit;* Huic *excremento nullus certus à natura meatus præscriptus est, expellitur uerò partim in speciem halitus à calore insito solutum, partim uiolento motu confertim erumpens, appellant uerò, quod ita excernitur, sudorem, & 2. & 3. de tuend. sanit. docet* Gal. quomodo *corpora temperata ad tuendam sanitatem sint exercitanda ita ut sudorem emittant, ut illa euacuentur excrementa:* Quare *non dicendum est, quòd omnibus rectè adhibitis non fiat sudor.* Porrò *à sudore naturali huiusmodi dictæ superfluitates euacuantur, sudor autem uiolentus ex causis fit, liquescunt enim quædam membrorum partes, quæ per sudorem emittuntur, siquidem partes illæ liquefactæ uehementer calidæ sunt, cum autem cutis superficiem attingunt, condensantur, & in aquam conuertuntur, & licet aer calidus sit, infrigidantur tamen, & condensantur, quandoquidem aer minus est calidus.* Verum *est & alterum dubium, num superfluitates in somno melius expellantur, & enim* Aui. *2. primi doct. 2. ca. 13. ait, somnus retinet omnes fortes euacuationes præter sudorem:* Vnde *16. 3. tract. primo cap. 4. de cur. flux. uent. dicit* Aui. Et *scias, quòd dormire est ex rebus magis iuuatiuis ei, qui habet fluxum uentris:*

item 4. Aphor. 15. dicit Hippo. [*cum uolueris magis ducere heleborum, moue corpus, cum uerò sistere somnum facito, & non moueto* :] Gal. in comm. *subdit, quoniam quies, et magis somnus contrarius est motui*. Huic *satisfaciens quæsito dico, quòd duplex est expurgatio, una, quæ fit non concurrente uirtute à cerebro transmissa, ut cum urina sequestratur, & mittitur ad uesicam, fæcesq; à bono chylo sequestratæ ad inferiora intestina mittuntur, & hæc optimè in somno ob caloris retractionem efficitur, altera autem est, quæ indiget sensu, ut cum urina, uel fæces extra per musculos in collo uesicæ, & ani orificio propelluntur, de quibus quidem superfluitatibus hoc loco nō dicit* Gal. *sed de primis intelligendum est*. Oritur *præterea una contradictio inter Galeni dicta, siquidem hoc loco* Gal. *ait, hieme augeri appetitum ob caloris multitudinem: cuius tamen oppositum habetur ab eodem 2. tech. 62. & 63. dicente, quòd calidus uentriculus melius concoquit, quàm appetat, frigidus uerò è contra se habet: item cum æstate maior fiat resolutio, quàm hieme, ergò & maior attractio à uentriculo, & ex consequenti maior appetitus, cum ex attractione fiat, ut testatur* Gal. 4. de acci. & mor. *ergò contrarium dicit* Gal. *his, quæ ab eodem hoc loco scripta sunt: præterea loco citato expresse habet ipse, quòd ad famem excitandam non parum confert frigus in uentriculo, reddens enim corpora uacua, & cogens tunicas eorum, constringensq; famem suscitat, calor uerò humores fundit, & partes continentes ue*

luti replet, unde calor inter causas potißimas famem prohibentes connumeratur. Dicendū est pro hac secanda contradictione, quòd 2. tech. fit comparatio inter appetitum, & coctionem calidi, & frigidi respectu temperati, non autem inter appetitum calidi, & appetitum frigidi: Vnde licet calidior uentriculus melius concoquat, quàm appetat respectu temperati, qui tantum appetit, quantum concoquit, frigidior uerò plus appetat, quàm concoquat, non tamen consequitur, quòd frigidior plus appetat, quàm calidior uentriculus. Ad aliud autem dico, quòd licet æstate maior fiat resolutio, atque attractio, est tamen minor appetitus ratione intemperiei æstate in ore uentriculi inductæ, quæ sensum impedit, ut in bulimo ratione frigiditatis efficitur, in hieme uerò gignitur appetitus, quoniam membra attrahunt, ut magnes ferrum ex primo de pot. natur. & quanto melius erunt disposita, fortius attrahent: quare si reliquæ actiones naturales rectè fient, & bonus quoque appetitus, quod & ab aeris frigiditate efficietur: Vnde ambulantes per loca frigida, & regiones habitantes frigidas summe appetunt. Ad Gal. uerò 4. de acc. & mor. 7. dixerim ego, quòd loquitur ibi de causis præter naturam, quæ uel famem præter naturam conficiunt, uel eam naturalē impediunt: Aut dicendum est, quòd tametsi adsit causa in uentriculo calido, quæ appetitum prohibet, est tamen ita imbecillis, quòd plus facit optima coctio ad faciendam famem, quàm illa fusto ad impediendam, quæ sanè id solum præstat, quòd appetitu

non est ita ualidus, ut esset ex coctione. Proinde est aliud dubium circa ea quæ à Galeno in com. scripta sunt, siquidem ait ipse, quòd tria sunt corpora, quæ primæ nostræ naturæ substantiam compleuerunt, spiritus, sanguis, & aerea humiditas, ex qua in primo ortu partes animalis solidiores efformantur, ut diximus in libris de semine, sed ibi Gal. ut & in primo de tuend. sanit. asserit duo esse principia nostræ generationis, semen. s. & sanguis menstruus, ergò non sunt tria: Si dixeris, quòd Gal. xi. meth. 1. ait, quòd natura nostra ex tribus constat partibus: contra Gal. loco citato enumerans tres illas partes inquit, ex spiritus substantia, & solidarum substantia, & tertia ab his carnosa, quæ cuique particulæ est sua, nulla de substantia aerea facta mentione, cum tamen ibi loqueretur de partibus, non de principijs constituentibus. Respondeo, quòd in semine altero principio duæ sunt partes, spiritus scilicet & materia spiritus, quæ est aerea humiditas, ex qua in primo ortu, ut in hoc cōment. asserit Gal. fiunt partes animalis solidiores: Qua de re per spiritum, & aeream humiditatem semen intellexit. Verum cadit adhuc dubium in com. si quidem uidetur ponere uer esse diuersæ naturæ, quod tamen primo de temp. 4 temperatum esse comprobauit, et ob id saluberrimum, ut uoluit Hippo. 3. Aph. 9. Et cum eo Gal. Primo uerò de nat. hum. 33. ait Hippoc. uer esse calidum, & humidum, & ob id eo tēpore sanguis augetur, quod anni tempus eius naturæ maxime est accommodatum, & post medium libri

de humo. idem corroborat inquiens, sanguis abundat uere: pariter Auic. prima canti. 24. Ver excitat *sanguinem, &* Auer. in com. ait, Ex hoc intellexit, *quòd sanguis in eo generetur, & est uerum, quod dicit de uere, scilicet quòd est calidum, & humidum, est tamen contra intentionem* Gal. in de *complexionibus; ubi dicit, quòd uer est temperatum tempus, & æquale:* Deinde *arguens contra* Gal. *opinionem subdit, cõstat autẽ, quòd si essent in eo repertæ qualitates quatuor cum æqualitate in eo uitæ operationes minime essent decentius coaptatæ, quarum causa est caliditas, & humiditas, quàm operationes uitæ contrariæ, quarum causa est frigiditas, & siccitas: item secundo arguit, si etiam fuissent in eo æquatæ uirtutes, & qualitates primæ, minime fuisset in eo appropriata generatio, neque etiam augumentum alicuius humoris in homine, nec in aliis ab eo, nec etiam generatio, & esse alicuius rei:* Eandem *propè sententiam confirmat* Auer. 2. *collig. ultimò, ubi postquàm dixit, quòd uer est calidum, & humidum, & temperatum comparatum hominis complexioni, subdit.* Sed *si tu diceres, quòd esset temperatum propter proportionẽ qualitatum, ex quibus est una cũ alia, hoc esset falsum, quia unaquæq; rerũ, quæ appropriatur cõplexioni, appropriatur de necessitate dominationi unius qualitatis actiuæ, quæ stat loco formæ, & dominationi unius qualitatis passiuæ, quæ stat loco materiæ, & si non ita esset, complexionatum non esset unum in forma, immo essent duo, nec etiam esset accepta una opera-*

tio in suo termino, si duæ qualitates contrariæ dominantes essent super ipsum ambæ æquales in potentia, uel in actu, quia ex duabus rebus in actu contrarijs non potest fieri unum in actu, & etiam de duabus non contrarijs, sicut non fit ex lineis duabus in actu una linea in actu. Hæc Auer. *Quibus quidem rationibus sustinet ipse uer non esse temperatū, negatq; etiam in quocunque temperiem, ut ex eo quoque colligitur x.methaph.23.& 2.de gener.& corr.48.nec non & 4.metheo.x.ut aliàs à nobis declaratum est:* Auic.*quinetiam sibimet contrarius est, nam secunda primi doct.2.sum.1.cap.6.sustinet uer esse proportionale complexioni spiritus, & sanguinis, & cum sua æqualitate declinare ad calidum & humidum, oppositum autem habere uidetur fen citato cap.3. cum dicit,* Et *dicemus, quòd ueris complexio est temperata, neque est sicut quidam existimant, calida, & humida, certificare uerò istud, multa inuestigatione est in parte naturalis philosophiæ, credere autem debemus, quòd uer est temperatum:* Et *deinde inferius ostendit, quòd tametsi in autumno non potest temperari siccitas, in uere tamen humiditas cōtemperatur.* Quā *sanè opinionem à* Gal. *sumpsisse dicendum est primo de temp.4.quod & repetit* Gal.*primo de nat. huma. 33.inquiens,* Dictum *autem est primo de temp. rectius temperatum uer esse, quàm calidum & humidū &c.* Neque *uerum est, quod dicunt nonnulli* Gal. *concedere, uer licet sit temperatum, esse tamen calidum & humidum respectu aliorum temporum, quod tamē*

primo de temp. 2. reprobauit, etenim Gal. primo de nat. hum. 3 3. id ait ex quorundam Philosophorum sententia, non autem propria, & ob id ea primo eo de temp. reprobare contendit. Respondent alii, quòd uer cum hoc, quòd est temperatum, est & calidum & humidum, ut ait Auic. secunda primi doct. 2. sum. 1. cap. 6. sed non ualde excedit, sed suauem habet caliditatem, atque delitiosam, ut est illa balnei parum calidi, ut lactis, quæ temperata nuncupari potest: Vnde dicebat Auic. loco citato uer cum æqualitate sua declinat parumper ad caliditatem subtilem cælestem, & ad humiditatem naturalem, & rubificat calorem, eo quòd sanguinem attrahit temperate, & non peruenit ad resoluendum, quemadmodum æstas peruenit æstiualis. Et tunc ad Gal. respondent, quòd uoluit uer esse temperatum, non calidum & humidum excessiue, sed moderate, & ob id non in puncto, siue medio exquisite collocandum est, sed ab eo parum quid distat, quod maxime uerum est in medio ueris, ut ipsius 3. de caus. puls. 6. sententia fuit. Verum hi si uolunt ipsum ita parum distare, quòd sensu non percipiatur, potest eis concedi: Vnde & Gal. 1. de tuend. san. dicebat, quòd temperatum non est exquisite tale, sed sensus distantiam nō percipit, quòd si aliquando fuit, ictu oculi pertransiuit, non enim diu durare potest, sicuti nec aliqua alia temperies, quandoquidem continue corpus alteratur, neque eandem præcise seruat temperiem, sed eis minime concedendum est, quòd æqualitas certa nullo modo inueniri possit, ut aliàs de

claraui ex Gal. primo de temp. 8. & 9. quod quidem in præsenti breuitatis gratia præterire decreui: Pro solutione autem omnium authoritatum dicerem ego, quòd ut ait Gal. in lib. de const. art. med. 9. caliditas est longe efficacior in agendo frigiditate, humiditate, atque siccitate, quare in temperato exquisite cal. & hum. efficatius agendo faciunt ad sanguinis generationem, ut in uere fit, quod calidum & humidum dici potest, non quia hæ qualitates alias excedant in gradu, sed in actione duntaxat: atque hanc puto fuisse Hippoc. opinionem primo de nat. huma. 33. Vnde Gal. in com. dicit, rectius uer temperatum, quàm calidum & humidum dici, non tamen reprehendit Hippocratem tanquàm sententiam illam haud recte promulgantem.

APHORISMVS XVI.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime uerò pueris & aliis, qui tali uictu uti consuecuerunt.

Gal. in fine præcedentis commenti dicebat, quòd omnia hactenus ab Hippocrate scripta de uictus ratione sanis conueniunt, quæ uerò nunc dicuntur, ægrotis: In principio autem huiusce commenti ait, quòd cùm superius Hippocr. docuerit de quantitate uictus, nunc ad qualitatē transegit breuissimo sermone multa docens quæ in arte medica ualde utilia sūt,

primùm quidem qualis uictus febricitantibus est adhibendus, deinde, quòd indicationes uictuum salubriũ duplices sunt, aut enim summuntur ex his, quæ sunt præter naturam, & hinc contrariæ, aut ex his, quæ sunt secundum naturam, & tunc similes sunt statuendæ, siquidem quæ præter naturam remouenda per cõtraria sunt, quæ uerò secundum naturam per similia seruanda: Quare (ait Gal) *febris, quæ passio calida, & sicca, cum sit conuersio calidi innati ad igneum, indicat, ut uictus humidus exhibeatur, qui contrarius est, quoniam præter naturam existit, humidæ uerò naturæ, aut ratione ætatis, ut puerorum, aut ratione consuetudinis, ut eorum, qui humidis uti sunt assueti, indicant, ut uictus humidus similiter exhibeatur, qui similis est, quandoquidem hæc secundum naturam, nõ autem præter naturam existunt.* Principium autem *huius* Aphorismi *tripliciter legitur, uno quidem modo à* Leoniceno, *& aliis hunc in modum: [Victus humidus febricitantibus omnibus confert:]* Scribitur *& hoc pactò [omnis uictus humidus febricitantibus confert.]* Quo *modo eum citat* Gal. 8. *meth. ult. & primo de tuend. sanit. ante mediũ, & libro de opt: sect. ad* Traßib. 4. Tertiò *uerò modo ita scribitur [omnis uictus humidus omnibus febricitantibus, confert.]* Est *autem aduertendum pro dilucidatione huiusce scripturarum uarietatis, & uera* Aphorismi *intelligentia, quòd uictus humidus dupliciter dicitur, actu, aut potestate, quòd autem ægris detur actu humidus, habet* Gal. *lib. de opt. sect. ad* Traß. 4. *ubi ait,*

Quoniam quæ coquuntur, effunduntur, ideo & mox distribuuntur, & ægritudines non multò in cibis cõficiendis labore indigent, ab his præceptum nascitur, Liquidi cibi omnes febricitantibus bene faciunt: At quòd in febre cibi faciles coctu esse debeant, ex eodẽ colligitur & primo de uict. acut. 18. et primo de ar. curat. ad Glauc. de cura contin. sine acci. ubi in acutis hunc citat Aphorismum, enumeratq; cibos actu humidos, utpote succum ptisanæ, mellicratum, sorbitiones ex alica, & panem ex alica: Huius autem ratio est, nam actu humida facilius in formam chyli reducuntur, & cæteris paribus facilius coquuntur, nam cum febris calorem naturalem reddat imbecilliorem, exhibenda sunt, quæ facilius conficiantur: Celsus etiam lib. 3. cap. 6. dicit, quòd febrientibus cibus humidus aptissimus est, aut humori certè quàm proximus. Sed præter hoc conuenit adhuc potestate humidus, nam cum curatio fiat per contraria, febris uerò sit affectio sicca, ut remoueatur, administranda quoq; sunt potestate humida: Vnde 9. meth. 14. dicebat, omnis febris, qua febris est, humectatio, refrigeratioq; remedia sunt: Et ob id dubitari solet, num febris sit passio calida, & sicca, ut habet Gal. primo de tuẽd. sanit. & primo de uict. acut. 43. & 18. nec non & Auer. 2. cant. & pariter ipsemet Gal. supra com. 14. atque in præsenti inquiens, quòd febris sit ob conuersionem calidi innati ad igneam naturam, ignis autem natura calida est, & sicca, nam Auic. prima quarti, tum duntaxat calidam uoluisse uidetur, cum febrem

per caliditatem solum, nō autem siccitatem diffiniat: item est & ratio talis, nam si pituitosus superflue humidus & toto corpore, & quo ad spiritus febricitaret, per notabile tempus ægritudinem calidam, non siccam obtinebit, ergò febris non est sicca. Respondendum est, quòd cum dicat Auic. febris est calor extraneus, intelligit calorem cum siccitate iunctum, cum uerò subiungit, accensus in corde, ipsum esse igneum connotat, ignis autem (ut dictum est) calidum & siccum corpus existit: adde, quòd caliditas magis est manifesta, & ideo apertius per ipsam diffinitur: Ad id autem de pituitoso febriente dico ego, quòd non statim necesse est, ut totum corpus ab ipsa febre siccum efficiatur, sed satis est, quòd calor fiat siccior, quàm conueniat suo temperamento, & naturali consuetudini. Sed statim dices, si febris est passio calida & sicca; cur est, quòd Hippoc. non dicit uictum quoque frigidum esse oportere, cum dicat Gal. in primo de uict. acut. 18. quòd peculiare febris remedium oportet, ut sit uirtute tùm refrigerans, tùm etiam humectans; idemq; confirmat 8. meth. ult. & 9. eiusdem 12. inquiens, simplex simplicem, non simplex non simplicem sui natura habet indicationem, utpote complexio calida, & sicca indicat frigida, & humida esse adhibenda: Quare cap. 14. eiusdem subdit, omnis febris, qua febris est, humectatio, refrigeratioq; remedia sunt. Respondet Oribasius, quòd Hippoc. præcipit uictum humidum, ut magis necessarium, cum febriens plus extenuetur, & offendatur siccitate, quàm caliditate.

Verum

verum oppositum potius uidetur, unde multi febrē præcipue esse caliditatem sustinent, cum caliditas re soluendo maxime offendat. Alij respondent, & est ferè communis dissolutio, quòd febri aliquando etiam calida ratione causæ conueniunt: Vnde Gal.x.meth. primo asserit, quòd in factis nempè Diaria, & Ethica indicatio à sola febre desumitur, siquidem causa iam adepta est, sed in his, quæ fiunt, ut in putridis indicatio quoque à causa deprehenditur, sine cuius ammotione febris non ammouetur, aliquando autem, quæ febri conferunt, nocēt causæ: unde ratione causæ nonnunquàm calida conueniunt, ut quæ tollant obstructiones, ut colligitur ex Gal.8.meth.4. item febris materia aliquando frigida est, ac crassa, quæ calidis indiget, ut attenuetur, & primo ad Glauc. de cura quartanæ dicebat Gal. Arcendi sunt à refrigerantibus, & exiccantibus: & ob id uinum approbat mediocriter calidum, & aquam cum pipere, & sinapi. Sed contrarium apparet, quòd & ratione causæ aliquando in febrientibus exiccantia conueniunt, ut in febriente ex phlegmate ualde humido, cuius quidem phlegmatis ratione exiccantia, ut & calida cōuenirent: item Auic.pri.quarti.tract.4. cap. 4. in febre pestilenti iubet, ut exiccantia administrentur, pariter & Gal.primo de diff.feb.4. ut corpus exiccetur, siccum autem conseruetur, & superfluitates abundantes euacuentur, & oppilationes aperiantur. Si dixeris, quòd licet aliquando ratione causæ conueniant exiccantia, conueniunt tamen humectantia ra-

tione febris, qua spiritus, & membra exiccantur. Dicam pariter, quòd calida ratione causæ conuenientia sunt, sed infrigidãtia ratione febris, qua membra, & spiritus superfluè incalescunt: Quare Gal. 9. metho. 14. dicit, omnis febris, qua febris est, humectatio, refrigeratioq; remedia sunt. Si autem dicas, quòd exiccantia exhibita in febribus, ut medicamenta, exhibentur, sed hic Hippoc. de uictu, non de medicamento loquutus est: Dicam pariter ego, quòd calida administrata, ut medicamenta porriguntur, sed uictus frigidus esse debet. Respondeo igitur ego aliorum missis solutionibus, quòd omnis uictus humidus & actu, & potestate semper febricitantibus conuenit, nõ autem semper frigidus, licet enim potentia frigida exhibeamus, non tamen semper actu frigida sunt: Vnde Hippoc. primo de uict. rat. acut. 43. oximel dat æstate frigidum, hieme uerò calidum: & quoniam hoc loco de actu humidis uerba facit, quæ semper cõueniunt, non autem ita se habet de actu frigidis, ob id de frigidis tacuit. Dices 6. de tuend. sanit. arte med. Gal. ait, quòd humida uictus ratio excrementa, & humorum abundantiam parit, & in putridis conueniẽs non est. Huic satisfacimus, quòd dieta ualde humida, & copiosa parit excrementa, quam sanè in febribus conuenientem esse nemo diceret: Vnde Gal. primo de uict. acut. 18. in acutis laudat ptissanam, quæ non est uehementer humida, ut aqua, mellicratum, & huiusmodi, quæ nimia humiditate stomacum subuertunt, & 6. de tuend. sanit. de sanis loquitur, & eorũ

uictu, qui cibum notabilis quantitatis complectitur; in ægris autem uictus paucæ quantitatis est, ita quòd quamuis ob uictum humidum pauca quædam gignerẽtur excrementa, maius tamen foret iuuamẽtum ex ea humectatione acquisitum. Gal. *in com. adducit dubitationem contra* Hippocr. *quorundam quærentium per cauillum eum reprehendere, siquidem dicunt hi, quòd si quis aquam inter cutem patiatur, cui sit febris adiuncta, huic non uictus humidus, sed siccus debetur:* Respondet Gal. *quòd isti ignorant caput maxime, & principaliter necessarium, nempè quòd unaquæq; ægritudo simplex simplici eget curatione, cũ autem inuicem copulantur, aut æqualiter urgent, & tunc pari studio ambabus quærimus auxiliari, aut inæqualiter urgent, & tunc obuiamus ei, quæ magis urget, non posthabita alterius cura: addit præterea aliud exemplum, priori consimile, si enim quis morbo laterali cum sputo sanguinis laboraret, duabus cõtrarijs curationibus, cum duo sint affectus, indigeret, quo quidem casu ei obuiaremus, qui magis urget, altero non neglecto: atque hoc pactò in omnibus complicatis contrariis indigentibus curationibus eodem modo procedimus ad ambos affectus respicientes, & ut necessitas urget, eorum contrarias molimur curationes.* Pro hoc autem est *aduotanda* Gal. *sententia 9. meth. 12. quòd simplex simplicem sui natura habet indicationem, quòd uerò non simplex non simplicem; ob id in morbis compositis una simplex indicatio esse non potest:* Quomodo autem *in similaribus mor-*

bus compositus esse possit, declarat Gal. 1. de acci. et mor. 12. & 13. capite nos docet, quomodo morbus compositus in partibus instrumentalibus esse ualeat, & in quibus uno modo per se, atque altero modo per accidens, per se quidem, ut si in oculo sit suffusio, & pterygion. i. unguis, cum unusquisque sit morbus primo oculi, per accidēs uerò, ut si ceratoides sit ulcerata, & per ulcus procidat Rhagoides, *& distorqueatur pupilla, omnes enim huiusmodi morbi per se sunt partium similarium, per accidēs autem totius instrumenti ex illis partibus compositi: item morbus componi potest, cum morbus per se pertinens ad instrumenta, ut luxatio, iungitur cum morbo per se ad prima corpora pertinente, utpote phlegmone:* Itē *morbus compositus esse potest, quoniam diuersi morbi in diuersis partibus sint unum membrum organicum nō constituentibus, atque partes illæ omnes esse possunt uel similares, uel organicæ, uel partim similares, partimq; organicæ. Aduertendum autem est, quòd de his complicatis affectibus, quomodo scilicet cognoscitur morbus magis suspectus, & quomodo à minus suspecto distinguatur, & à quo nam sit inchoandum, habet* Gal. *3. meth. penult. inquiens, quòd in complicatis triplex nobis finis proponitur, unus quidem ueluti à causis sumptus eius, quod post futurum est, alter uerò quod rationem obtinet eius sine quo non, & tertius eius, quod ueluti accellerantium, & urgentium nominatur, ut si cum ulcere, cauitate, & sorde mala adesset temperies, ab ea inchoandum foret, tanquam*

à causa generationem carnis prohibente, quæ sanè generatio à carne fit sana subiecta, deinde sordes, demum cauitas, ante quæ ulcus sanari non potest, ultimo ulcus sanandum esset: Ex quibus quidem facillimè quisque desumere potest tum ordinem, tum agendorum inuentionem: indicatio autem urgentis in his non habetur, est etenim urgens id, à quo mortis periculum imminet, ut si in uulnere spasmus adesset, is utique urgentis rationem obtineret, atque ab eo esset incipiendum, quandoquidem spasmus esset periculosior, q̃ mala complexio, magis itaq; ei attenderemus aliis non neglectis. Primum itaque spectandum ex Galeno 7.meth.penult.id est, unde primum, maximeq; periculum homini imminet, secundum quod continet rationem causæ, & quod effectus, tertium quæ sanari ante alia possint, & quæ non, datq; exemplum, ut si humor à capite defluens malam inducat in uentriculo temperiem, atque in mediis spacijs partium similarium mali sint humores contenti, qui sensum erosionis efficiant, ad quem sequantur animi defectus, atque sudores, primum occurrendum erit huic affectui, à quo maius imminet periculum, quod si non aderit, incipiemus à causa, & ad alia procedemus, & xi.meth. 9.ait Gal. si sit febris, putredo, & causa, hæc inter se se sunt conferenda, & in primis habita ratione uirtutis ab eo incipiendum, quod magis urget, quod ex tribus cognoscitur, ut habet Gal.7.meth.12. dehinc ab eo, quod habet rationem causæ: constat itaque ex dictis, quòd aliquando relicto affectu obuiamus sympto

matis, cum magis urgēt, quàm affectus ipsi, ut ex 12. *meth. à principio colligitur, ubi* Gal. *ait, quòd nullū symptoma, qua symptoma indicat rationem curationis, nec primum immutat, sed si mutat, causæ rationē obtinet, siquidem aut uirtutem lædit, aut affectum adauget, de his autem loquutus est* Auer. 7. collig. 2. *&* Auic. pri. quarti. tract. 2. cap. 7. *uerum de accidētibus non meminit: at ex* Galeni *locis citatis colligitur, quomodo morbus magis suspectus dignoscatur, & quo modo à minus suspecto distinguatur, & à quo nam incipiendum sit*. Proinde *dubitaret fortè quispiam, an medicina composita ex contrarijs conueniat pro contrariarum dispositionum curatione, uidetur nanque quòd non, ob* Galeni *auctoritatem* 3. *de simpl. med. xi. dicentis, quòd licet media malas temperaturas quodammodo iuuent, non tamen sanant, sed opus est, ut tantum distet medicamentum à medio per contrariam qualitatem, quantum per aliam qualitatē cōtrariam distat ægritudo: item cum infirmius agat in ualidius ex primo de loc. affect.* 2. *&* 3. *de temp.* 4. *membrum quoque affectum medicamenti qualitatem remittet, atque ita debilius efficietur, & hoc est simile, ut Gal. asserit* 3. *de simpl.* 11. *si studueris aquā frigidam temperatam efficere, & ei temperatam misceris, atque in magna quantitate, nunquàm temperatam efficies, sed tepidam, feruens itaque petenda est aqua*. Huic *dicerem, Galeni fuisse decretum* 14. *meth.* 13. *quòd ad perfectam curationem tria requiruntur, ut celeriter, sine dolore, & tutò fiat, nisi quid*

impediat, ut ægritudo contraria per æqualia in gradu fiet, in casu autem longior erit, sed tutior, ut satis patet: Quòd autem medicina composita ex contrariis actiones contrarias agat, sentit Gal. 3. de simpli. 15. & tunc dico, quòd si sint ægritudines contrariæ in diuersis membris dandæ sunt medicinæ ex contrarijs compositæ non fermentatæ, atque ad unã formam mediam redactæ, ita ut separari nõ possint, uel si sit medicina non composita diuersas saltim habeat partes, quæ diuidi poßint: tuncq; membrum unum attrahet unum, & aliud membrum aliud: neque constituenda est uirtus discretiua, quam ait Auer. 3. col. à Galeno ignotam fuisse, & de qua etiam Aui. 5. can. 1. & 2. ca. 4. meminisse uidetur: uerum sufficiat uirtus attractiua cum contentiua, etenim attractiua in naturaliter dispositis attrahit, quod est simile, & in præternaturaliter dispositis quod est contrarium, ut 2. Tech. 63. de uentriculo frigido colligitur, necnon & 4. de simpl. med. x. dicebat Gal. iucundum duplex est genere, ut nutrimentum, & hoc simile, & ut medicamentum, & hoc contrarium esse debet: permiscemus etiam quandoque cum medicamentis, quæ uim habent deducendi ad membra, quæ aut hepatica dicuntur, aut splenetica, & huiusmodi: quæ sanè facultas à Thessallo denegabatur, ut testatur Gal. 5. de simpl. med. 13. nec non & à quibusdam sophistis, ut idem asserit in 1. cathag. à principio: pariter nonnunquàm fit permixtio, ut medicina citius ad membrum ducatur, tum uirtute attractiua attrahente, tum uirtute

illa deducente medicamentum, ne in uia diutius commorans magis debito alteretur: Quòd enim detur uirtus attractiua, quæ etiam à nonnullis negabatur, ut habet Gal. 1. de pot. natur. eò declarari potest, si quidem uidemus, quòd maior pars medicinæ frigidæ uadit ad membrum calidum, & è contra: Neque dicendum est, quòd medicina de se uadat, quoniam ex se non magis ad unum, quàm ad membrum proficisceretur, ergò membrum attrahit, & hæc etiam uidetur sententia Aui. 1. 4. tract. 4. cap. 19. Aduersus autem sententiam hanc instat Auer. 5. col. 57. si in medicina composita uires æquales fuerint, ergò una alteram impediet, sin inæquales, potentior duntaxat aget, & reliqua frustrà erit. Verum hoc solutum est, quoniam aliàs declaratum est, quòd infirmius in ualidius agit: item ut ex Gal. colligitur 1. de temper. 1. & Aui. 1. primi cap. de complexionibus mediũ ex aqua frigidissima & calidissima in corpus temperatum non agit, & tamen uidemus, quòd compositum ex amaro, & dulci agit in gustum, ut habet Gal. 3. de simpl. 15. & compositum ex solatro, & camomilla resoluit, & repercutit, necnon compositum ex Rhu, & melle adstringit, & abstergit, ut ait quoque Gal. 3. de simpl. 13. Sed dicet Auer. quæ est huius diuersitatis causa? Respondeo, quòd ut idem asserit 4. de lo. affect. 2. ad gustum quidem exacto iuditio opus est, tangendi sensorium, ut crassissimum, ita cernendi tenuissimum est, auditus uerò sensorium, ut in tenuitate à uisu, ita sensorium gustus in crassitudine à tactu secundum ob

tinet locum: ideo non est mirum, si tactus in medio qualitates contrarias non percipit. Deinde cum Hippocra. subdit. [Maxime uerò pueris.] Quoniam eis febricitantibus humida conueniunt, & ratione morbi, quia contrariis indiget, & ratione naturæ, quia similibus eget, Gal. enim 8. Metho. ultimo ætatem enumerat inter naturales dispositiones, à quibus similium, non contrariorum indicatio desumitur, & primo de tuend. sanit. ante medium reprobat illos, qui pueros esse exiccandos uolebant, eo quia dicit Hipp. contrariorum remedia contraria esse adhibenda. Verum inquit Gal. oportuit eos etiam legisse apud Hippo. hunc Aphorismum, in quo uictum humidum maxime pueris conuenire fatetur, cum & natura humidi sint: Proinde ex hoc addito Hippo. indicare uidetur, quòd de humidis loqui uoluerit, & actu, & potestate, cum pueris humida utroque modo conueniant, nam 6. de acci. & morb. 3. ait Gal. quòd quia calor puerorum ad uaporis naturam, iuuenum uerò ad siccitatem maxime accedit, ideo humidiores, mollioresq; cibi pueris; aridiores uerò iuuenibus magis peculiares sunt. Vnde dubitari solet hoc loco, num similia similibus conseruentur, ut hic assentit Gal. & 3. tech. 86. & 8. metho. ultimo, nec non & 9. metho. 14. & 1. & 5. ac 6. de sanit. tuend. nam ex eodem contrarium colligi uidetur & 3. Apho. 3. & 2. tech. 23. ubi ait, à similibus temperaturæ suæ caussis facile offenduntur, iuuantur autem à modico contrariorum usu, & hoc in omnibus distemperatis partibus commune esse affirmat:

item 6.de tuend.sanit.non longe à principio idem ait humida,& sicca similibus conseruanda,calidis autem,& frigidis contraria dare semper expedit. Respondendum est,quòd fuit Auerrois sententia 6.colli. 11. *ut cum complexio calida,& sicca similibus conseruatur,à contrarijs quoque à lapsu præseruetur, præseruatio nanque & cura eisdem nempè contrarijs fiunt, dicit enim* Gal.4.*de tuend.sanit. in principio eandem esse rationem instantis laßitudinis cauendæ, & eius, quæ iam occupauit summouendæ*. Ad Gal. *autem 6. de tuend.sanit.dicerem ego,quòd inquit calidis,& frigidis contraria dare semper expedit,(quoniam qualitates hæ maxime sunt actiuæ)ideo facilius est,ut quocunque leui errore plus lædantur, est autem difficile ea inuenire,quæ præcise similia existant & in gradu, & mansione gradus,quia uerò humiditas, & siccitas non ita actiuæ sunt,tutius in his cum similibus procedi potest: aliquando etiam in distemperatis naturaliter utimur contrarijs,cum ea ad melius reducere contendimus,ut habet* Gal.3.*tech*.86. *ideo dicebat ipse 3.Apho.3.quòd distemperatæ naturæ tempore uictu contrario recte afficiuntur*. Dices, *si indicatione sumpta à complexione similia debētur,ergò frigida indicatione à complexione conueniunt pituitoso, non biliosofebrientibus,ergò pituitoso febrienti conueniēt frigida indicatione sumpta tum à complexione, tum etiam ab ipso morbo, & ex consequenti frigidiora phlegmatico,quàm colerico febrientibus magis conueniunt*. Huic *dicendum est,id esse ad* Galeni *mentem,*

ut 7.metho.ultimo colligitur,dicit enim, quæ tempe-raturæ frigidiores natura sunt,si ex calore laborent, refrigerari tum uberius,tum diutius postulant: quod idem confirmat 8.metho. ultimo, & 9. metho. 15. Quare non audiendus est Vgo in prima.4. cuius fuit opinio,quòd ut æstate frigidiora conueniunt, quàm hieme,quoniam caliditas æstatis auget febrem,eiusq; curationi repugnat, in hieme autem eius frigiditas febris solutionem iuuat,ita membra calida colerici frigidis resistunt,in phlegmatico uerò iuuant medici narum frigiditatem,etenim membra frigida phleg-matici non ita differunt à frigidis in colerico, ut hiems ab æstate, neque caliditates remouendæ partes existunt: quo fit,ut cum phlegmaticus, & colericus æqualiter quò ad tactum febricitauerint, cum maior sit caliditas phlegmatici, remouenda uenit,cumq; re-motio per contraria in gradu æqualia fieri debeat, frigidiora phlegmatico conuenient, quòd si aqua fri gida colerico exhibita non conceditur phlegmatico, id quidem est indicatione à uirtute desumpta, quæ po tior est,ut ait Gal.9.metho.13. si enim in phlegmati co uirtus esset ita ualida,ut in colerico, omnesq; con ditiones requisitæ pro exhibitione aquæ frigidæ ades sent,indicatione à complexione naturali sumpta con-uenientibus aqua frigida phlegmatico administrare-tur: eodem propè modo dissoluitur Auerrois ratio aduersus Gal. de sene æque febriente, ut iuuene, cui quidem seni non æque probamus frigida,ut iuueni ob uirtutis imbecillitatem, est igitur tenendum, quòd

phlegmatico frigidiora conueniunt indicatione à complexione desumpta, nisi uirtus, uel quid aliud impediat. Deinde cum Hippo. subdit [& alijs, qui tali uictu uti consueuerunt] meminit de consuetudine, quæ ex Galeni sententia in comm. cum non sit præter naturam, sed secundum naturam similibus est seruanda, non remouenda, ut febris, quare assueti uti humidis indicant, ut uictus humidus exhibeatur. Proinde fuit Galeni sententia 8. metho. ultimo, quòd à consuetudine semper sumitur indicatio similium, quo ad homines ægrotant, cuius quidem rationem aßignat primo de tuend. sanit. ante medium, nam cum consuetudo in corporibus ascititiam, acquisititiamq; naturam gignat, & quoniam quæ se habent secundum naturam similibus sunt conseruanda, ideo consuetudo quoque similibus seruanda est, omnibus enim consentientibus unam prorsus uictus speciem constituemus, dißidentibus autem inter sese, quæ ualentiores, ac plures sint præferemus: primum uerò Hippo. uoluit præsenti hoc Aphorismo. Cæterum Gal. in lib. de assuet. ait, quòd cum quis longo tempore unum cibum ingerere assuescat, licet à principio cibus ille familiaritatem non habeat cum assumente, tractu tamen temporis affinitas inter corpus & cibum acquiritur, ut etiam, quòd cibus ille absolute difficilioris esset coctionis, facilius tamen conficietur, quàm alius cibus insuetus facilioris ex se coctionis: Quare 5. de tuend. sanit. post medium consulit Gal. ut medicamenta sumpta ad subducendum uentrem uarientur, quoniam natura su-

mentis temporis ſpatio eis aſſuefacta illorum uim contemnit: At quòd mala conſuetudo mutanda non ſit ægritudinis tempore, ex Galeno colligitur 8. metho. ultimo, & 5. de tuend. ſanit. poſt medium, ubi ait, quòd nec intemperatæ naturæ, nec malæ aſſuetudines ſunt remouendæ, niſi ſanitatis tempore, necnon cum homo ciuilibus exercitiis uaccat. De malis quinetiã temperaturis idem conſentit 6. de tuend. ſanit. nõ lon gè à principio, ubi rationẽ aſſignat, cur ſimilia ſimili libus conſeruẽtur, uel cur ſimilia adminiſtrẽtur, ſiqui dẽ exhibẽtur, ut nutriãt, nutritio nanq; ex Gal. ſentẽ tia fit, cùm exhibita corpori nutrituro citius aſsimi lantur, citius autem asſimilantur ſicca ſiccis, atque hu mida humidis, ut eiuſdem fuit opinio 6. de acci. & mor. 3. Proinde lib. 4. cap. 32. Aetius pulcrum documentum traddit de commutanda conſuetudine inquiens: Qui ſtatuto ſibi certo uiuendi genere quamplu rimo tempore ſanus permanſerit, profectò ad aliam conſuetudinem nullo modo traducendus eſt: Cuius quidem ratio eſſe poteſt, nam ſi illa uictus ratio, & conſuetudo naturæ illius conueniens non fuiſſet, neq; eam tollerare, neque ea ſanus uiuere tandiu potuiſſet. Vnde Gal. 5. de tuend. ſanit. ait, quòd exercitationes con ſuetæ non ſunt mutandæ, ſi cum his ſanus uixerit, cũ uerò dixit, ſeni utilius eſſe exercitari conſueto opere, etiam ſi modice noxium ſit, ſubdit, contra iuuenibus ea mutare, quæ nocent tentandum eſt, etiam ſi à pueris hiſce maxime inſueuerint. Remouet deinde Gal. in com. dubiũ, quis enim dicere poſſet, Hippoc.

de ætate, & consuetudine duntaxat meminit, quæ sui custodiam indicant, cur non de complexione, tempore anni, regione, & huiusmodi, à quibus pariter indicationes desumuntur, ut & à morbo, ætate & istiusmodi, nam à complexione sumitur indicatio de sui custodia, ut de ætate, & consuetudine dictum est, à tempore autem anni, & regione indicatio sumitur, ut declarat Gal.8.*meth.ultimo, & ab intemperatis anni tempore, statu cæli, & regione contrariorum est indicatio, superiusq; dixerat, ubi hæc temperata sunt, similium semper præsidiorum est indicatio, siue ualeant, siue ægrotent* : De *aere quoque ait* Gal.9.*meth.*14: *sanè ambiens si contrariam morbo temperiem habet, è præsidiorum numero unus est, si similem ægritudinis causarum est unus*. Respondet *huic dubio* Gal. *quòd aliquando* Hippoc. *nonnulla ponit, quæ eiusdem sunt ordinis, atque naturæ, & idem cum alijs, de quibus non meminit, habent iuditium ex his, quæ dixerat, dans intelligere de his, quæ prætermissa sunt, de quibus dictum fuisse potentia debemus existimare.*

APHORISMVS. XVII.

ET quibus semel, aut bis, & quibus plura ne, an pauciora particulatim oporteat afferre, considerandum: condonandum autem aliquid tempori, ætati, & consuetudini.

Galenus in com. continuans hunc cum præcedenti Aphorismo inquit, quòd superius egit Hippocr. de uictus quantitate, qualitateq; , & quoniam non tantum scire opus est, quòd multo uel pauco humectante, uel exiccante uictu sit utendum, sed nunquid semel aut sæpius, qualibet nocte, uel die, ideo Hippocr. uolens, quòd à quibus sumuntur indicationes de cibi quantitate, & qualitate tradendi, ab eisdem quoque sumantur indicationes, an semel, an pluribus uicibus sit exhibendus, hunc Aphorismum subiungit: Pro cuius intellectione Gal. in com. declarans quomodo, & à morbo, & à uiribus indicationes sumendæ sint, multas regulas ponit, quarum prima est, si uirtus debilis, & dispositio corporis sit ex humorum corruptione, defectuuè, parum pro uice, quia uirtus debilis est, & sæpius, quoniam dispositio multis indiget, defectus quidem adiectione, corruptio uerò temperamēto: Verum contra hanc regulam est Hippoc. 2. Aphor. 10. Nō pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes: item ex Gal. 6. de acci. & mor. primo humores corrupti in uentriculo, uel in uenis cibos corrūpunt, quare corpus euacuandum, non autem nutriendum est. Respondeo ex Gal. 9. metho. 10. quòd opus est corpora paulatim euacuare, & paulatim nutrire, si in hunc statum sunt constituta, cum autem Hippo. eo Aphorismo inquit, Nō pura corpora, quanto plus nutries, tanto magis lædes, intelligendum est, si euacuatio fuerit omissa: potest quinetiā responderi, quòd per humores corruptos eos non intelligit, qui ad

benignum reduci non poſſunt, debentq́; uacuari, ſed ſe mimalum, quod corrigi poteſt, ut aſſerit Gal.xi.me*tho.9. & lib.de conſt.art.med.19. quam quidem correctionem nominat ipſe coctionem: in ſecunda autem Aphoriſmorum part.x. intelligit de his, qui corrigi non poſſunt, & ob id euacuandi ſunt. Secunda autem regula à* Gal.*poſita eſt, ſi uirtus debilis, & humores non corrupti mediocres, uel ſuperabundantes, parũ quidem, propterea* ꝙ *uirtus eſt debilis, rarò uerò, quia humores mediocres, uel multi, adminiſtramus. dices, ſi humores boni, & mediocres ergò uirtus debilis non eſt reſolutione, neque etiam aggrauatione: ſoluendum eſt ex* Gal.*xi.meth. primo & 3. quòd uirium ſubſtantia ex tribus conſtat, nempè carnoſa ſubſtantia, ſpiritu, & ſolidis partibus, poſſunt ergò humores eſſe boni, atque mediocres cum debili uirtute, uel mala ſolidorum temperie, uel ſpirituum defectu: & licet* Auic.*i 6.3.tract.3.cap.7. dicat, quòd humores corrumpuntur ex uigiliis, dolore, & medicamentis calidis, ex quibus etiam ſpiritus reſoluuntur, attamen dicit quandoq; innuens, quòd non ſemper, neq; id fit immediate, ſed tractu temporis.* Tertia *uerò regula eſt, ſi uirtus ualida cum defectu, uel corruptione humorum, multum quidem exhibemus, uires nanque ualidæ ſunt, ſæpe uerò, diſpoſitio enim exigit, quòd ſi acceſsiones non permiſerint, rarò plura traddemus. Sed cõtra dicet quis, uires ualidæ eſſe non poſſunt cũ paucis humoribus, ex quibus reſtaurantur, neque cũ corruptis, ſiquidem haud apti ſunt uires reficere, era*

gò regula falsa est: item uirium substantia ex tribus ut supra ex Gal. dictum est, constat, ergò si uires ualidæ, humores erunt boni, & non pauci. Huic dicendum est, quòd cum paucis humoribus uirtus fortis certo tempore stare potest, sed non longo tempore, perseuerante nanque humorum paucitate uirtus quoque imbecilla reddetur: ad id autem de humorum corruptione dici potest, quòd non de ea loquutus est corruptione, quæ corrigi non potest, sed de ea, quæ alteratione reparari potest: Dico etiam, quòd febre putrida febrientes, et humores corruptos habentes, qui pro parte corrigi non possunt, uires ualidas habere queunt, præsertim in principio, raro & enim contingit, quòd ab initio ægritudinum uires sint imbecilles ex Gal. sententia 10. metho. 2. quare regula uera est. Verum aduersus limitationem est argumentum, nam si sunt accessiones, ergò & febris, & ex consequenti non multum dandum, siquidem cibus in febribus minuendus est. Solutio huius talis est, quòd cum dicitur multum esse exhibendum, non absolute intelligitur, ut sanitatis tempore, sed aliorum febricitantium comparatione. Quarta præterea regula Galeni est, si uires ualidæ, & humores superabundantes pauca, & raro, quia dispositio non exigit, licet uirtus ualida multum cibi immutare ualeat, atque hoc ueritatem habet non modo in ægris, sed & in sanis ipsis, ut ex Gal. colligitur lib. de euchi. & cacho. 7. ex Galeni itaque sententia hoc modo & à morbo, & à uiribus indicationes sumere opus est, quæ planè principalia sunt, à quibus in

dicationes cibi desumuntur, reliqua uerò consequuntur, ut idem asserit 9. metho. 13. id totum longo processu nobis aperiens. Ideò Hippo. *in postrema* Apho*rismi parte subdit [condonandum autem aliquid tempori, ætati, & consuetudini]* Gal. *in comm. interpretans ait, quòd* Hippo. *hoc ipsum adiunxit, liquidò ostendens, quòd neque totum, neque maximum à talibus accepit, quoniam num sæpius, raroue sit nutriendum, primum uel maximè accipitur, post hæc autem & ab alijs ut pote anni tempore, ætate, et huiusmodi.* A *tempore quidem (ait* Gal. *) sumpta indicatione quatuor quoque regulæ dantur, quare prima est, æstate pauca esse exhibenda, quoniam uirtus debilis est, & sæpe propterea quòd corpora resoluta indigent: secunda autem, hieme multa propter robur raró, quoniam ægri paucitate euacuationis per difflationẽ non multis egent.* Dices, *superius dictum est, quòd hieme multo indigemus cibo, siquidem abundantia innati calidi multa fit insensibilis euacuatio:* Respondet Gal. *quòd supra de sanis dictum fuit, hic uerò de ægris, in ægris uerò æstate maior fit resolutio, quàm hieme, licet uirtus sit fortior, quæ non æque bene applicatur, & ad naturæ opera concurrit, uti in sanis.* Quare *naturalis appetitus membrorum non ita attrahit in ægro, ut in sanis ex* Aui. *sententia 13. 3. tract. 2. cap. 7.* Cum *itaque uirtus sit ualida hieme data ægritudinis paritate indicatio ex ægritudine uincet ex uirtute indicationem: ob id* Gal. *primo de uict. acut. 44. nec non* Aui. *prima 4. de cibat. feb. hieme minus, quàm æsta-*

te cibos exhibent: Tertia præterea regula est, *uere medio, & æstati proximo pauca et rarò ob humorum fluxionem, qui hieme concreuerunt, cibaria porrigimus, ita ut dubium sit, ne tunc accedat æger ad plectoricam dispositionem: sicut ergò in plectoricis dispositionibus uirtute ualida parum, & rarò damus, ita & uerè præsertim in febribus, de quibus nunc agit* Hippo. *cum antea de sanis ageret*. Dices, Hippo. 3. Apho. 20. *enumerat ægritudines eo tempore ex cachochimia ortas, ut furores, atræ biles, & huiusmodi sunt, ergò non eos ex plenitudine*. Dicendum est, quòd Gal. ait: *Verè ferè contingit, quòd in morbis ex repletione, nempè qui humores uires caliditate moti aliquem in locum erumpunt, qui debilior sit, ut & in comm*. Aphorismi *citati idem* Gal. *testatur: item licet uer proxime ad plectoricam dispositionem accedat ob humorum effluxionem, non tamen negatur, quòd & ægritudines ex cachochimia fieri nō possint*. Postrema est regula *talis, autumno, si uires ualidæ sunt, multum & sæpe cibandum est, si autem sint imbecilles, parum & sæpe, & enim morbis assimillantur ex humorum corruptione, de quibus supra dictum est, quando cum ualida, & quando cum imbecilli uirtute efficiuntur*. Cur autem *autumnus morbis assimilletur ex corruptione colligitur ex* Gal. 3. Apho. 9. *ubi assignat causas, cur autumnus humores æstate assatos seruat, qui ut æstate ad cutim mouebantur, ita autumno frigiditate aeris ad interiora truduntur, & impelluntur, quare magis nocere possunt: item dicit* Gal. *in*

autumno fructus comedunt multos prauos gignentes humores: Aui. quoque 2. primi doct. 2. cap. 6. aliam assignat causam dicens, quòd in autumno si quid expellitur, id est tenuior pars, crassior uerò humorum pars aeris frigiditate, quæ noctu fit, & mane, detinetur: Subdit postremo Gal. quòd eodem modo ab ætatibus, consuetudine, & regionibus sumendæ sunt indicationes redigens eas ad duas primas intentiones, ut pote uires, & corporis dispositiones, nam singula dicta aut fortes, aut debiles uires efficiunt, corpusq; aut bonis abundans humoribus, aut sufficientibus uacans, aut humorum uitio deprauatum reddunt.

APHORISMVS XVIII.

Aestate, & Authumno cibos difficillime ferunt, hieme facillimè, secundum locum uer habet.

Quoniam in præcedenti Aphorismo dixit Hippo. condonandum aliquid tempori &c. loquens in genere de particulari temporũ cibatione, in præsenti Aphorismo de illis distinctius loquitur. Gal. in com. unam remouentur obiectionem ait, quòd Hippo. in præsenti Aphorismo non idem repetit, quod in decimoquinto dixit duplex, enim est differentia inter hunc, & illũ, nam à temporibus in ratione uictus duplex sumitur indicatio, una quidem de quantitate absoluta, quæ in die naturali conuenit, altera autem de modo usus ci-

borum, an ſcilicet una uice dandum ſit multum, uel parum, & ita num quod eſt dandum in una die naturali, una, pluribusuè uicibus exhiberi debeat : Vnde ut in ſanis Aphoriſmo decimoquinto dixit, *quòd hieme plures cibos traddere opportet, ſiquidem calor innatus eſt plurimus, pariter hoc* Aphoriſmo *dicit, quòd ſi etiam ſemel illis multum cibi debetis, non nocebis, eodem quoque modo & in ægris, contra uerò æſtate, quoniam omnes facillime hieme cibos ſuſtinēt, ſiquidem uirtus eſt ualida, æſtate uerò difficillime, quoniam uirtus eſt imbecillis :* Vnde *hieme raro, & plurimum dandum eſt, æſtate uerò, quia calor innatus exiguus eſt, & humores diſſoluuntur, tunc corporis diſpoſitio morbis ex humorum deffectu ſimilis eſt, qui cibi adiectionem exigunt, in quibus cum uirtus eſt debilis, parum, & ſæpe cibandus eſt æger, autumnus autem æſtatem ſubſequitur, & uer hiemem, & ob id dixit* Hippo. *ſecundum locum uer, habet non enim ita facile, ut hieme, ſed facilius, quàm in alijs :* Hæc Gal. in comm. *Proinde quod dictum eſt, uer ſecundum locum habere in ferendo cibum, intelligendum eſt uti ſuperius dictum eſt, niſi ex fuſione humorum parum cibi exhibere cogamur, quod quidem natura ueris non erit:* Autumnus *autem æſtatem ſubſequitur in ferendi cibos difficultate, nam tunc eius frigiditate calor concentratur, neque ita ad exteriora propellitur, ut & in uere calor non ita cogitur, ut hieme propter eius caliditatem, ob id ſecundum locum obtinet ;* In *ultima autem commenti parte* Gal. *alte-*

ram aßignat differentiam inter hunc, & decimum quintum Aphorismum, quòd in illo de sanis duntaxat loquitur, hic uerò Aphorismus & sanos, & ægros complectitur. Cæterùm oritur dubium ex dictis, si quidem uidetur autumnum temperatum esse, cum Sol respectu nostri ita in autumno, sicuti in uere se habeat. cui quidem satisfacit Aui.2. *primi doct.2. sum. pri.cap.3. inquiens, quòd id arguit autumnum saltem in actiuis temperatum esse, in paßiuis autem res non ita se habet, ex æstate nanque præcedenti aer ualde fuit exiccatus, itaque licet frigidior fiat, non tamē humidior, frigiditas nanq; non ita humectare potest, ut caliditas per resolutionem, exiccare.* Dices, *pariter de uere eadem est ratio, quòd temperatum esse non potest; ut* Gal. *asserit primo de temp.4. siquidem præceßit hiems ualde humida, & ut autumnus temperatus esse non ualuit ob nimiam siccitatem in aere ex æstate iam inductam, ita nec uer ob excedentem in aere ex hieme humiditatem inductam.* Dicendum est, *quòd caliditas in agendo efficatior est frigiditate ex libello de const. art. cap.9. ob id plus ualet caliditas per resolutionem exicando, quàm frigiditas humectando, facilius nanque est exiccare, quàm humectare, quare uer ad temperamentum duci potest, autumnus autem nequaquam, qui etiam propriè in actiuis dici temperatus non meretur, sed eius summa subtilitate citißime calefit, & citißimè infrigidatur: qua de re nocte, mane, & uesperi infrigidatur, meridie uerò calefit, & ob id uarius potius, & in constās,*

non autem temperatus, ut Gal.*inquit* 3.*Aphorismo* 9.& 10.*quinimmo frigidus est, & siccus, ut dicto comm.* 10.& 8.*de decretis* Hippo. & Plat. *nec non & primo de nat. hum.* 35. Veruntamen *primo de temp.*4.*dicebat, quòd autumnus ipse neque etiam rectè frigidus & siccus dici promeretur, neque temperatus, ut uer, cum non ueram temperiem, & perpetuam æqualitatem parem conseruet, meridie.n.multo calidior est, quàm mane, aut uesperi, & licet siccitas in eo uincat, & ex consequenti iure merito siccus dicatur, in calore tamen & frigore mixtum quoddam ex ambobus, & in æquale statuendum est*: Gal. *item primo epid. sect. prima comm. primo ait*, In *autumno de matutino frigus uiget, circa meridiem magnus æstus, qui rursus ad crepusculum uespertinum in algorem transit, attamen in eum sicco humido dominatur, ac frigidum calido: ex quibus sanè uerbis* Gal. *inferre uoluit, quòd licet uarius sit, est tamen siccus, & frigidius, frigidus quidem, cùm plures eius partes sint frigidæ, sola namque meridies calida est*. Sed *dicet fortè quispiam, ut emplastris calidis, & puello boni habitus, uel catulo pingui fouetur calor stomaci, ut* Gal.*habet* 7.*meth.*7.*nec non* Aui.13. 3.*tract.primo cap.*30.*non modo in aduersa, sed prospera ualetudine, ita & calor æstatis calorem nostrũ fouere deberet, quod tamen secus se habere dictum est*. Huic *dicendum ex ipsomet* Gal.& Aui.*qui asserunt in dispositione frigida, & sicca moderate calida, & humida, quæ calorem similem calori innato ha-*

beant, esse adhibenda, quæ uerò uehementer calefaciunt, & siccant, resoluendo; & poros attenuando paucum calorem dissoluunt, et rorem corporum similarium depascunt; Quod planè & æstatis calor in nobis efficit. Quocirca emplastra neque nimis calida, neque nimis adstringentia esse debent, ne ualde exicent corpora, sed necesse est, ut calorem apta sint detinere, ne exalet. Dices adhuc, *æstas abbreuiet ægritudines, ut com. 12. huius, & 25. secundæ huius ait* Gal. & Hippo. *inquiens, æstiuæ quartanæ &c. ergò malos concoquit humores, atque ob id & bonos, siquidem malos concoquens bonos quoque ad concoctionem deducit. Respondendum est, quòd qui calor æstatis abbreuiat ægritudines, non tamen uere concoquit, uera siquidem concoctio à naturali calore efficitur, calor autem æstatis abbreuiat ægritudines materias ægritudinum dissoluendo, neque malos duntaxat dissoluit, sed & bonos, atque ex consequenti naturalem calorem, & ob id & mortales & salubres indistincte abbreuiat ægritudines.*

APHORISMVS. XIX.

HIs, qui per circuitus accessionem habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationes.

Hippo. præsenti hoc Aphorismo idem fermè re-

petere uidetur, quod & in Aphorismo undecimo superius ab eo dictum fuit, dum ipse de accessionibus abloqueretur: Ne igitur ipsum Hippo. loquacem dijudicemus, est adnotandum Gal. placitum in comm. dicentis, quòd tria sunt capita, quibus uictus ratio deprae-henditur, unum quidem, quod ad quantitatem, alterum, quod ad qualitatem, & tertium, quod ad modum usus pertinet, ad duo sanè priora ex accessionibus nil utilitatis percipit medicus, ad tertium uerò non modicam percipit utilitatem, siquidem accessiones praecipue ciborum particularium tempora praeseferunt. Verum cum morborum nonnulli accessiones habeant per circuitus, hoc est ordinatim inuadentes, & alij non per circuitus, hoc est inordinatim, in primis quidem exquisita inueniendi temporis ratio, quò cibus dandus est, haberi potest, at in secundis haudquaquam: Hippo. igitur in hoc Aphorismo intendit, quòd cum medicus quantitatem inuenerit, & qualitatem conuenientem cibi exhibendi ex indicationibus, de quibus supra, itemq; quot uicibus sit administrandus, in his quidem, qui per circuitus accessionem habent nihil dare opus est: Oribasius in comm. hoc declarat, nempè in die, in qua fit acessio, siquidem natura aduersus morbum dimicans duobus humori scilicet, ac cibo deseruire non poterit, quod idem repetit Gal. primo ad Glau. de cur. tertianae nothae inquiens cibum esse alternis diebus non autem quotidie administrandum: Sed quoniam accessiones quotidie esse possent, ut in phlegmatica, neque cum ordine: ob id Galeni dicto

non absolute credendum est, sed ut & ipsemet asserit, in comm. inseruantibus ordinem accessionum principia earum sunt obseruanda, ita ut cibus non exhibeatur nec ipsis iam factis, nec multo post futuris: Vnde *si dijudicauerit medicus cibum porrigendum in die naturali tribus uicibus esse tradendum, quoniam accessiones nouæ contingere pessunt uel longiores, quàm iudicauerit medicus, ita quòd est coactus aut cibum in accessionibus exhibere, aut paucioribus uicibus, sed in maiori pro uice quantitate; aut dare oportet minorem cibi quantitatem, quàm ante statum esse exhibendam censuimus, hoc sanè casu inquit* Hippo. *non solum in accessionibus nihil dare oportet, sed neque cogere, hoc est cibi exhibendi unica uice quantitatem haudquaquam augere debemus, ita ut quod tribus dandum erat uicibus, duabus adhibeatur, hunc enim in modum uirtus plusquam conueniat, inmutare cogetur, & subdit adhuc, sed subtrahere adiectioni ante iudicationē:* Per *adiectionem autem* Oribasius *ait,* Hippo. *intelligere quantitatem cibi dandi, antequam iudicatio efficiatur.* Per *iudicationes autem ex* Gal. *sententia intelligendum est uel simpliciter quascunque accessiones, uel morbi uigores, uel illas, quæ proprie iudicationes dicuntur, & licet* Gal. *primum laudet modum, quomodocunque tamen intelligatur,* Aphorismi *sensus uerus est:* Vnde *si per iudicationem intelligamus iuxta secundam, & tertiam significationem, hoc modo interpretandum est, sed subtrahere, hoc est cibum dandum ante statum, uel crisim minorare debes:* Verum di-

ces, si crebritate paroxismorum, & eorum longitudine cibi non tantum exhibebis, quantum iudicasti cõuenire ante morbi statum, uirtus profectò debilitabitur. Respondeo, quòd eo casu status propinquior erit, quare si à principio uictu uberiore usus fueris, illum quoque absque noxa subtiliare potes, atque hoc ad Gal. mentem esse uidetur comm. 17. qui regulam traddit, si uirtus fortis cum defectu humorum sit, multum, & sæpe dandum est, subdit, nisi accessiones prohibeant, quo casu multum, & raro est exhibẽdum, si autem per iudicationes intelligamus accessiones, dicendum est, quòd stante casu posito subtrahimus adiectioni, hoc est, quantitati cibi, quam tribus uicibus ante accessiones dandam esse censuimus: & hac ratione manifestum est, quòd idem non repetit, quod in 11. Aphorismo, ut nonnulli suspicati sunt hanc Gal. & iniuste sanè repræhendentes expositionem. At qui iudicationes tertio modo accipientes exponunt, quòd Hipp. uoluerit, si propter longitudinem status cibus in statu exhibebitur, in eius postrema parte cibus subtrahendus erit, in qua diiudicatio planè conficitur, nempè in morbis, in quibus iudicatio fit, & accessiones efficiuntur, siquidem non habentes accessiones, ut synochus, & causus, breuem statum obtinent, in quo nihil dandum est. Et ob id Hippo. ait [His, qui per circuitus accessiones habenti] &c. Verum rationem non reddunt, cur Hippo. dixit nihil dare oportet, & subdat deinde, [neque cogere sicuti nos fecimus in expositione nostra: item stat ratio Gal. quæ

priorem magis comprobat expositionem, quòd retro de morbi uigore dictum est, Aphorismo scilicet decimo, ut loquens in uniuersum Hippo. *dixit.* [*Quibus uerò posterius debet consistere, his & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud cibus subtrahendus est:*] & Gal. *ait, & si de hoc intelligatur etiam de iudicatione intelligitur, quæ magna ex parte fit in uigore morbi. Cum igitur dixerit in decimo* Aphorismo *in consistendi tempore, & parum ante cibũ esse subtrahendum, cui tam crassi ingenij dubium esse poterit, an cibus subtrahendus sit, quando statim futura erit dijudicatio?* Neque *ualet, quod dicunt in acutorum statu duraturo, ut dicit* Gal. *per duas accessiones primo de crisi.* 10. *cibum esse exhibendum, cui tamen subtrahendum ante iudicationem uoluit* Hipp. *hoc loco, nam cum dicat* Hippoc. *Aphorismo decimo superius exposito, quòd in quibus posterius debet consistere uigor, in eo & parum ante, ut per diem, ut & testatur* Gal. 3. *de dieb. crit.* 11. *cibus est subtrahendus, sed prius uberius agendum &c. uult ipse, quòd prius ita uberius agatur, ut si etiam status esset duraturus per duas accessiones, per totum id tempus æger omnino inedia uti possit, quòd si quid inopinatum contingat, ut pote error quispiam uires dissoluens, ob eas ex* Gal. *sententia cibum exhibere cogimur.* E*st autem adnotandum, quòd ut idem* 11. *methodi asserit, in cibo duo sunt consideranda, nempè quantitas quæ à uiribus, & qualitas, quæ à morbo, temperatura, & consuetudine desumitur, his quidem*

ſimilis, ægritudini uerò contrarius cibus: Vnde cibus ipſe medicinalis eſſe debet ex Gal.xi.methodi 14. & 8. metho.7. neque intelligendum eſt de qualitate, & ſimilitudine à tota ſubſtantia, quæ in cibis omnino eſſe debet, ut Gal.teſtatur 3.de tẽp.2.& 8. de cõpoſ. med.ſecundum loca 7. nec non lib. de aſſuetu. ſed de qualitate manifeſta, quæ ex primis reſultat qualitatibus: Verum quòd duplex ſimilitudo detur, & ſubſtantiæ, & quatuor primarum qualitatum, habet Gal.6. de tuend. ſanit. & 8. de compoſ. med. ſecundum loca præallegato, quæ quidem loca unuſquiſque diligenter perlegere poteſt. Gal. in comm. ait, quòd Hipp. dicit, His, qui per circuitus &c. non ignorans alio eſſe morbos, in quibus acceſsiones fiunt, non tantum per circuitus hoc eſt non ordinatim, in quibus ratio exquiſita inueniendi temporis, quo cibus offeratur, haberi nequit, de quibus Hipp.& Gal.4.de uictu acut. 52.& Aui.prima 4. & enim Hippo. ait, inconſtantes febres donec conſtent ſinere oportet, ubi autem conſtiterunt, uictu, & curatione conuenienti pugnabis, Gal. autem in comm. hoc Hippo.dictum declarat inquiens: in huiuſmodi itaque febribus non in principio uictu uti præcipit, ſed ſinere, donec qualis nam ſit febris cognoſcamus, et tunc uictus formam præfinire: & Aui.loco citato tract.2.cap.8.conformis dicebat, & cum ambigua ſit tibi diſpoſitio in ægritudine, & non cognoſcis eam, tunc ut declines ad ſubtiliationem, melius eſt te obſeruante uim, & tolerantiam, & cap. 7.dixerat ipſe, & ſuas, quòd non eſt poſsibile tibi cũ

rare febrem, nisi cognoueris eam, quòd si ignoraueris, tunc subtilia regimen, natura enim ostendet tandem naturam ipsius febris.

APHORISMVS XX.

QVæ iudicantur, & iudicata sunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere.

Cum hactenus Hip. *de uictu egerit, nunc reddit ad euacuationem, & hoc* Aph. *ostendit, quãdo medicus totum opus naturæ debet committere, et quã do non: pro cuius* Aphorismi *intelligentia est adnotandum, quòd hoc nomen iudicatio, ut habet* Gal. *primo de dieb. crit. primo & 3. de cris. 2. non fuit primo inuentum ab aliquo medicorum, sed ab astantibus, qui maximam uidentes infirmi exagitationem ipsum esse ueluti sub iudice constitutum, iudicium expectantes de uita, & morte dixerunt, ob quod deinde inualuit consuetudo, ut ea & iudicatio, siue iudicium nuncuparetur.* Quidam *autem crisim communiter accipiunt ut* Gal. *eam accipere autumant 3. de cris. primo ubi ponere uidetur sex crisis species:* Verum Galenus *ibidem ait, quòd ægritudo sex modis terminari potest, tribus quidem ad salutem, & tribus ad mortem, quòd si paulatim fiat terminatio ait* Gal. *non est per crisim, quod idem quoque asserit* Gal. *primo de*

crif. ultimo: neque uerum eſt, ut quidam aſſerunt, quòd criſis propriè ſit ſubita mutatio ad integram ſalutem, uel mortem, quoniam Gal. *primo de uict. ac. 25. & 2. eiuſdem 15. inquit,* Per *iudicationem intelligo non profectam morbi mutationem duntaxat, uerum & effatu dignam etiam tranſmutationem, aliud enim eſt eſſe propriè criſim, atque aliud perfectam criſim, ſubita nanque mutatio non ad perfectam ſalutem, aut mortem, imperfecta dicitur criſis: inſuper eſt adnotandum, quòd in criſi tria potiſsimùm conſiderantur, unum quidem perturbatio præcedens euacuationem, ſecundum autem euacuatio humoris facientis morbum, & tertium mutatio ad ſalutem uel mortem euacuationem conſequens, unumquodque autem iſtorum trium ſignificatur per criſim, ut ex* Gal. *pri. & 2. de criſ. primo nec non & primo de criſ. ultimo colligitur dicente, quòd criſis ſignificat permutationem, atque multo magis agitationem, quæ præcedit: in 2. uerò* A*phoriſ. 13. diffiniens criſim ait, quòd eſt ſubita in morbo ad ſalutem, uel mortem mutatio, & pri. prognoſt. pri. dicit, iudicatio eſt ſignificans præcipitem in morbo mutationem; quæ quadrupex exiſtit, duplex quidem ad ſalutem, & duplex ad mortem, & 3. de criſ. 2. ait:* Sola igitur ſubita ad ſalutem conuerſio ſimpliciter criſis nominatur. Cum ergò criſis plura indicare uideatur, quis quæret, quid horum potiſsimum nomen criſis ſignificet, an uerum ſit, quod dicit* Gal. *3. de criſ. 2. quòd ſimpliciter criſis conuerſio ſubita ad ſalutem dicitur.* R*eſpondeo ex*

Gal. primo & 2. de cris. primo non est curandum, siue quis uelit nominare crisim uniuersam ex morbo transmutationem, siue subitam tantum, siue conturbationem omnes ueloces alterationes antecedētem, quod sanè repetit primo de dieb. criticis primo inquiens hanc esse de nomine contentionem: At si nos uelimus considerare, quid sibi uocabulum ipsum importet, dubiò procul dicet, quòd crisis dicitur turbatio subita idest breui tempore durans, quæ fit plerumque, ad salutem, nonnunquam etiam ad mortem, ita q; uelle uidetur, quòd crisis tria illa complectatur, sed potissimum ab ea perturbatione dicta sit, qua æger uelu ti sub iudicio constitutus apparet: Ad id autem ex 3. de cris. 2. dico, quòd in primo capite declarauerat sex modis in morbis fieri mutationes, atque duas non crises, sed morbi dissolutiones nominari, quæ paulatim fiunt, duas uerò alias, quæ ad mortem, non simpliciter crises, sed malas nuncupari, quæ uerò imperfectam facit mutationem ad sanitatem, imperfectam crisim dici: Quare concludit, quòd sola subita conuersio ad sanitatem simpliciter crisis nominatur. Hac itaque de causa puto ego, quòd crisis tria illa complectatur, uerum tamen est, quòd modo magis pro uno, modo magis pro alio ponitur: Vnde præsenti hoc Aphorismo potissimum sumitur pro euacuatione, quæ ad sanitatem desinit, at dicit Gal. 3. de cris. pri. & 2. Dicit igitur Hippoc. in prima Aphorismi particula. [Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, neque mouere] ex quo sequitur, quòd ubi crisis non fu. it

fuerit perfecta, oportet supplere nos id, quod deficit. Gal. in comm. ait, quòd ubi uel integra iudicatio facta est, uel adhuc fit, oportet nos totum ipsi naturæ permittere, nihilq; noui facere, sed uictum duntaxat conuenientem instituere. & subdit, quòd in lib. de humoribus Hippo. hanc eandem sententiam habet, & solum est differentia, quòd ubi hoc loco ait id est αρτίως integre, in lib. de humo. inquit ἀπαρτὶ hoc est perfecte, quod uocabulum apud antiquos significat etiam cumulate, & sufficienter, quæ omnia hoc loco per αρτίως id est integre sunt intelligenda. Remouet deinceps Gal. duos falsos intellectus orientes ex multiplici huius uocis αρτίως significatione, quæ non solum integre, sed & æqualiter, & nuper significat: unde (inquit) manifeste falsum est, si quis per id uerbum intellexit dies pares, quòd nihil sit nouandum in his, qui diebus paribus uel iudicati sunt, uel iudicantur, similiter quòd hoc non significet nuper sequentia uerba demonstrant, cum nuper alteri scilicet iudicata, alteri uerò scilicet iudicātur nullo modo conueniat, dicit Gal. hoc ostendit rerum euidentia, non enim aliquid nouandum est, quia nuper fuerit iudicatum, sed quia perfecte, et integre, et indeficienter, quòd si quid deficiat, oportet nos euacuare, quod deficiat, in memoriam habentes Aphorismum duodecimum secundæ parti. dicētem, Quæ relinquuntur in morbis &c. Verum quoniam potuisset quis credere, quòd medicus nihil debet agere circa materiam, quam natura mouet, sed circa alia quidpiam operari potest, ob id in secun

da Aphorismi particula subdit, hunc in modum scribens. [Neque nouare aliquid siue medicamentis.] Et quia forte posset quis credere, quòd, etsi medicamẽtis præsertim fortibus non sit aliquid agendum, alijs tamen ingenijs aliquid fieri potest, ideo non contentus eo subdit Hippo. [siue aliter irritando, sed sinere.] Hoc enim addit, ut ostendat, quàm detestandum sit, quòd quis uelit aliquid operari, cum natura ipsa molitur operationem Gal. in fine com. declarat, quæ nam sit perfecta crisis, ex quo habebitur quæ nam imperfecta dicens, quòd ea iudicatio perfecta est, quæ per omnia bene fit, neque ullus ei deficit numerus iudicatorius sex habens conditiones, si debet ægrum omnino à morbo liberare. prima quidem conditio est, quòd melior est iudicatio, quæ per euacuationem extra, & Leonicenus addit inferiorẽ, quàm quæ per abscessum: at aliæ translationes, ut & litera græca, non ita iacent, & Gal. in lib. de cris. & alibi sæpe crisim per fluxum narium comprobat: nisi dicatur, quòd licet sit bona, melior tamen est, quæ per secessum, & urinam, siquidem natura in sanis per ea loca, non ita uerò per nares excrementa euacuare est assueta. Dices, Gal. 2. progno. 67. ait de Hippo. sententia 2. epid. non longe à principio, abscessus optimi si deorsum, et quàm longissime ab ægritudine absistant, atque potissimum si coctione erumpant. item Aui. 2. 4. tract. pri. cap. 2. ait, crisis complecta, & bona est, aut cum natura expellit materiam totali expulsione, aut cum permutatione, ergò crisis per abscessum bona est, atque com

plecta. Respondeo, quòd uult Gal. eam esse perfectam, quæ non solum liberat ab ægritudine, sed & nihil molestiæ relinquit, qualis non est, quæ per abscessum fit, licet liberet ab ægritudine; ea propter solum uoluit Hippoc. *quòd dicta per abscessum sit optima, aliarum comparatione, quæ fiunt per abscessum. secunda aũt conditio est, quòd solus humor peccans euacuetur, non autem alius, signum enim est, quòd bonum à malo seiunctum est, & quòd uirtus retentiua non est imbecillis, citius imbecillitate nonnunquam humores non peccantes euacuantur.* Tertia *uerò conditio est, quòd fiat recto tramite, idest, quòd seruetur directio, de qua* Gal. *in lib. de disect. uen. quam quidem euacuationem* κατ'ἴξιν *appellat hoc est secundum rectum: item 3. de cris. 3. & ultimo:* Hepate *patiente si fiat crisis per fluxum sanguinis naris dextre, splene uerò patiente naris sinistræ, bona est, si uerò contra fiat, mala: idem quoq; de euacuatione à medico facienda, habetur 13. metho. & 4. de uict. acut. 73. quæ res itaque est experimento comprobata, licet forte in aliquibus non ita exquisite ratio euidens asignari posit, ut etiam asserit* Gal. Alij *uerò dixere, quòd fiat recto tramite hoc est per conuenientem regionem, ut sequenti dicetur* Aphorismo, *& 7. meth. ultimo, quæ enim in pulmone sunt, per tussim euacuare necesse est, quæq; in uentre, per uomitum.* Est *& quarta conditio, quàm facile toleretur, uel ut alia uersio, facile fiat, idest, sit sine malis accidentibus, neque prauum habeat morem uirtutem prosternentem, quæ sanè conditio sibi conue*

nit, dum crisis efficitur, cum uerò facta est, iuuet, & liberet ægrum, ut ex Gal. 2. *prorreth. penultimo habetur : & quinta adhuc conditio, quòd sit cum coctione, de qua diffuse superius comm.* 12. *satis est dixisse, &* Gal. 3. *de cris. x. habet, quòd nulla crisis perfecta, & conueniens esse potest, nisi optima concoctio præcesserit. At sexta & postrema conditio est talis, quòd fiat in die cretica, quandoquidem ex* Gal. *sententia, cum uirtus est ualida, seruat periodos, quas habet, ordinatas, primo de dieb. crit. xi. & 3. de cris. x. cum crisis fiat in die iudicatoria, signum est, quòd natura præualet, & morbi materiam uincit: de hac etiam conditione pri. de dieb. crit. meminit* Gal. *ubi & omnes reliquæ prædictæ colliguntur, uerum sub alijs uerbis. & cap. 7. dicebat ipse, Si fiat crisis in die non critica timendum est de recidiua.* Dices Aui. 2. *4. tract. pri. cap. 2. tres solum uidetur ponere conditiones inquiens, quòd melior crisis est completa, in qua est fiducia manifesta apparens, quæ habet accidentia salua, quam aliquis dierum crisis indicat, & cadit in die crisis laudabilis : item* Auer. 4. *col. 4. uidetur ponere quinque duntaxat conditiones, inquiens, crisis bona cognoscitur quinque causis: una est, ut fiat instatu, secunda post bonam coctionem, tertia, ut euacuetur humor faciens ægritudinem, quarta in die laudabili, quinta, ut sit iudicata bonis diebus.* Respondeo *ad* Aui. *quòd in illis tribus includunt sex illa* Galeni: *unde* Aui. *deinde cap. 20. omnes enumerat conditiones, de quibus hoc loco* Gal. *ut ab eo omnia transcri-*

psisse uideatur: Ad Auer. *uerò dico, quòd fuit diminutus, tacuit nanque quartam conditionem, quòd non fiat cum malis accidentibus, sed putauit satis esse, quòd mutatio bona sit, & terminetur ad salutem*, Gal. *autē explicauit eam conditionem, quoniam cum illa crisis perfectior est*: *item* Auer. *superfluus fuit, siquidem ait, quòd fiat in statu, & quòd fuerit indicata, sed si fuit indicata, & apparuerunt signa coctionis, necessariò in statu fiet, & ob id una conditio alteram includit: unde 3. de cris. 3. crisis quanto magis ante statum, tanto deterior fit: item cum dicit crisim esse præindicatam, id habetur ex eo, quod dicitur, quòd appareat coctio, quòd si coctio apparebit, erit etiam præindicata: neque etiam præter* Gal. *conditiones id ponendum est, quòd tota materia morbi euacuetur, nam stantibus sex conditionibus dictis, necessariò tota materia educetur. Sed occurret quisquam, nam* Gal. *in comm. uidetur, quodam modo concedere, cum inquit* Hippo. *cum crisis fit integre, aut facta est integre, neque mouere &c. ut in sequenti comm. quòd si crisis haud facta est, aut non fiat integre, medicus euacuare potest, quam quidem eandem sententiam repetere uidetur* Gal. *9. metho. 5. uersus finem, ubi ait, quòd inspecto sanguinis fluentis impetu, si ipse satis fore uidebitur, qui solus, quod requirit, euacuet, naturæ rem omnem permittes, sin minus, tantum ipse detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur, quod postulas: contrarium tamen habet* Gal. *primo ad* Glau. *de cur. contin. cum accid. dicens, quòd si sit febris cum*

fluxu uentris spontino, & quòd non euacuetur, quantum deberet euacuari, non debemus mittere sanguinem, neque euacuare, & Aui. 4. pri. 3. uentrem soluere super uentris solutionem est timorosum. Respondendum est, *quòd seruatis sex conditionibus natura integre euacuat, etiam quòd tota materia non euacuaretur, id, quòd remaneret, ita exiguum esset, quòd recidiuam efficere non posset, sed postea residuum id natura absque medici adminiculo euacuaret, primo* nanque *de lo. aff. 2. dicebat* Gal. *quòd indigent externo auxilio, quæ ob magnitudinem natura superare non potest, at id residuum natura reducet ad benignum, unde cum dicitur naturam integre euacuare, non intelligendum est, quòd totum præcise materiam peccantem euacuet, sed ita, ut non egeat medici beneficio.* Ad Galenum *autem dico, quòd si sex adessent conditiones, non deberet se intromittere medicus etiam, quòd non euacuaretur, quantum euacuari deberet, siquidem residuum haud esset potens recidiuam efficere, non seruatis autem sex conditionibus, in primis si per abscessum fieret crisis, circa ipsum apostema medicus agere potest: si uerò non solum materia peccans, sed & bona euacuaretur, & ob id uirtus debilitaretur, operatio naturæ exhibenda, non autem iuuanda foret: at si per oppositam partem, ait* Gal. *in sequentis comm. calce, cohiberi debet, si uerò non præcedente coctione, dicit* Gal. *3. de cris. 6. hæc erit tanto deterior optima, quanto statum anticipauerit, atque eo tempore uirtus est inspectanda: quòd si ualida, ut possit ad sta-*

tum usque perdurare, permitte euacuationem, & dige stionem accelera: si uerò uirtus est debilis impedienda euacuatio: Vnde ex his collige, quomodo in morbillis apparentibus ante coctionem sit procedendum: sin die non critica seruatis alijs conditionibus permittenda crisis, sed fiet recidiua: Vnde Gal. *primo de diebus crit.7.dicit, nullum signũ est fortius, quòd fiet recidi ua, quam, quòd crisis in die critica facta non sit. non tamen consequitur, fit in die cretica, ergò non recidiuabit, siquidem aliarum defectu conditionum recidiuam efficere potest.* Ad propositum itaque redeuntes *dicimus, quòd dum fit crisis imperfecta, medicus non se intromittere debet, & enim nescit, an natura multum, paucumuè sit euacuatura: & hoc uoluit ipse met* Gal.*pri.ad* Glauc. *postea uerò euacuabit, ut idem asserit 9.metho.5.* Vel *dicendum est* Gal.*fuisse senten tiam, quòd non debet medicus magna afferre remedia, sed leuiter iuuare potest, ubi sit certus, quòd uirtus perfecte uacuare non poterit: hic uerò uult, quòd cũ sit integre, nec fortibus, nec leuibus adiuuare debeamus. Sed quis adhuc instaret, quòd medicus in die critica mouere debet ex* Aui.*sententia in generali di centis, si natura nõ mouet, moue tu hora motus eius, atque ex ipso* Gal.*4.de uictu acut.76.cuius hæc sunt uerba, exhibendum non solum in 4.sed prima, secunda, & 5.Respondeas uelim, ad* Aui. *quòd hora motus naturæ est, cum materia est concocta, qua quidem hora siue tempore conuenit non euacuare:* Vel *dicas se cundo, quòd litera correcta ita iacet,* Et *si natura nõ*

mouet, moue tu motu conuenienti motui eius, quæ sanè sententia sequentis est Aphorismi: ad Gal. uerò dicerem, quòd loquitur ibi de purgatione in pleuritide à principio, qua die natura certe crisim factura non est. Sed adhuc quis dicat, naturam semper integram crisim moliri, nam expulsa una parte materiæ, reliquum minus resistet quare, uirtus maius habebit dominium supra residuum, si enim tota non resistebat, neque etiam pars resistet ita, ut prohibeat euacuationem. Respondendum est, quòd à principio natura dominium habet supra materiam, ut partem, non totam expellat, licet enim tota materia magis resistat expulsioni totius, quàm pars rebellis resistat expulsioni suipsius, tota tamen minus resistit expulsioni partis digestæ, quàm pars dicta rebellis expulsioni suipsius. Dices, uirtus stimulata materiã peccantẽ expellit, sed expulsa parte una residuũ non ita stimulabit, ergò uirtus non expellet, neque unquam crisis cõpleta efficietur. Dicere possumus, quòd id iterum est in expulsione symptomatica, quæ fit ex stimulatione, expulsa nanque parte una, residuum fortè non ita naturam irritabit, sed crisis, quæ fit digesta materi, anon eo modo fit, in materia enim expellenda natura uim inducit, qua expellitur.

APHORISMVS XXI.

QVæ ducere oportet, quò maximé natura uergit per loca conferentia, eò ducere.

CVm in præcedenti Aphorismo docuerit Hippocr. quæ à medico ducenda sunt, quæ scilicet ut Gal. asserit in com. non iudicantur, quæ non integre iudicata sunt, nunc uerò docet per quam partẽ sunt euacuanda, quod est unum ex quatuor considerãdis in euacuatione, modus scilicet euacuationis: uerũ tamen est, quòd hi duo Aphorismi cum sequenti melius ordinãtur in libro de humoribus, ubi de his meminit, sed post præcedentem ponit sequentem, demum & hunc: scribit itaque Hippoc. [Quæ ducere oportet] hoc est, quæ neque iudicãtur, neque iudicata sunt integre: deinde Hippoc. (ut dicit Gal. in com.) docens per quam partem sunt euacuanda, dat nobis duplicem intentionem, & ipsam partis naturam, quòd scilicet conferens sit, & motum humoris, scribens [Quo maxime natura uergit per loca conferẽtia, eò ducere] cur autem prædicta à medico euacuanda sint, habet Hippoc. 2. Aphor. 12. scribens: [Quæ relinquuntur in morbis post iudicationem recidiuas facere consueuerunt. Declarans uerò Gal. quæ sint loca cõferentia, ea esse ait, nempè intestina, uenter, uesica, uterus, cutis uniuersa, item palatum, nares, cum uel purgamus cerebrum, uel fit sanguinis uacuatio per sanguinis profluuium, idq; præsertim secundum loci patientis rectitudinem: nam sanguinis profluuia, quæ contra fiunt, mala sunt: de quibus quidem locis conuenientibus in euacuatione agit & xi. meth. 19. dicens, Intestino uentriculo, mesenterio, concauis iocinoris, intestinum rectum, renibus uesicæ, iocinoris

gibbis,uenæ cauæ,arteriæ magnæ,& omnibus,quæ in lumbis,eum,qui urinis est delegatus, pulmonibus, & pectori asperam arteriam,& fauces,cerebro,& eius inuolucris eum,qui per palatum , & nares descendit locum.nec non & 7.meth.ultimo,& 3.de cris.3.ubi etiam declarat,quòd in omnibus ferè ægritudinibus materia peccãs per sudorem euacuari potest. Dices, *uidetur* Gal.*diminute admodum enumerasse loca purgantia cerebrum , nam præter ea purgatur quoque per commissuras,& aures,ut ex eodem colligitur primo de tuend.sanit.&* 9.*de us.part.primo &* 2.*tech.* 13.Breuibus *respondendum est,quòd* Gal.*hic enumerat loca,per quæ crisis fit materierum existentium in capite,& per quæ perfecta crisis efficitur: unde neque parotidas recensuit, per quas crisis fit imperfecta.Postmodum* Gal.*in com. agens de moribus humorum noxiorum ait,* Humores *mali mouentur, aut motu conuenienti per euacuationẽ,aut motu incompetenti,cum scilicet ad loca inutilia mouentur :* Porrò *loca sunt inutilia,cum hæc sua natura aliquẽ principatum habuerunt,ut subsequuturum sit maius damnum,quàm morbus,qui iudicatur,expostulat;uel,cum id membrum,ad quod transmittitur, nullam habet effluxionem,exemplum est,* Humores *in hepate existẽtes,& egentes euacuatione duas habent commodas motiones,prima quidem est per uentrem,quæ duplex est,una per aluum inferiorem,quæ melior est,& altera per uomitum:secunda autem est per renes,& uesicam,cum præsertim est in parte ipsius hepatis gib*

ba,qui uerò motus est ad pulmonem ad thoracem, ad cor non est bonus. Subdit Gal. quòd medicus debet considerare naturæ motum,cui,si fuerit idoneus,debet adminiculari, si uerò contrarius,& noxius eum prohibere debet,transferre,atque diuertere. Dices, si id foret,ergo non esset bonum neque medicum,neq; naturam à toto per secessum euacuare,tunc enim humor mouetur ad hepar, quod est membrum principale,item humor in pulmone non deberet per urinam, neque per secessum uacuari,à pulmone nanque educeretur ad cor. Dico ego,quòd materiã non esse educendã per membra principalia intelligitur ut ad terminum ad quem,sed materia uacuanda per secessum à toto,uel pulmone non ducitur ad cor, & hepar, ut terminos ad quos,sed transit per ea, neque firmatur: quoniam alio modo uacuari nequit, neque ex eo transitu nocumentum consequi ualet, quin maius ex euacuatione iuuamentum consequatur: Proinde quo nam pactò agnoscatur, qua uia natura sit factura crisim, ostẽdit Gal. 3. de cris. ultimo inquiens, si morbus fuerit acutus,& calidus,& crisis futura sit, in primis periodis per excretionem fiet: si uerò morbus diuturnus,& tardus,ubi urinæ tenues,& crudæ longo tempore fuerint,per abscessum fiet: quòd si urinæ multæ,& cum plurima subsidentia,sensim finiet morbus: si crisis proxima,& aluus præter rationem comprimatur, uel urina, rigorem sperare oportet: si uerò hoc,distinguendum est,an sudor post ipsum sequatur, uel uomitus,uel subductio uentris,uel aliquid, uel ali

qua horum, uel omnia, & primum inspiciēda est morbi species, si exquisite incendens, statim certior rigoris præcognitio, incendens enim biliosum, tale uerò uehementius motum rigorem facit; postea considerandum an urinis tantum, uel etiam aluo compressa riguit, si ambobus, sudor multus, si urinis solis, considerandum, an alui excrementa ante crisim plura, uel pauciora, si enim multa, manifestius naturæ motus ad hunc locum est agnoscendus, si pauciora ad sudores: quòd si etiam uomitus signa affuerint per ambas excretiones terminabitur, uel magis per alteram, quæ magis præualebit, uel æque per utranque quando æqualia indicia fuerint: si non affuerint signa uomitus, soli sudores expectandi, & magis si cum delirio increuerit accessio, & partes calidiores, & rubidiores fuerint, & uapor calidus affuerit, qui antea non aderat, si etiam pulsus undosus, & insigniter mollis sudores adhuc amplius expectandi, durus autem magis uomitus, quàm sudores præostendit, altus enim et uehemens indicia sunt omnis excretionis, si uerò magnus fuerit signum est motus ad exteriora potius, quàm ad interiora: cum autem qui ad exteriora sit duplex, si pulsus undosus, sudores, si uerò magnus simpliciter fluxum sanguinis ostendet, cum uerò motus ad interiora quoque sit duplex per aluum, & stomachū, si nō fuerint signa uomitus, per aluum crisis fiet, si uerò affuerint, per uomitum potius fiet, quòd si cū eis fuerit alui profluuium, per utraque crisis fiet, inæqualis pulsus licet in pluribus crisibus fiat, & præ

cipue quæ non sine periculo & pugna, tamen multo magis fit, cum biliosi humores ad uentriculum transmittuntur, stantibus etiam aliis signis uomitus ab Hippoc. *scriptis, inæqualis enim omnino tunc pulsus fit, cum grauatur, & mordetur stomachus: de signis autem ex pulsibus nihil* Hippoc. *sunt autem uomitus signa, de quibus meminit* Hippoc. *cordis morsus cum dolore capitis, & uertigines obortæ, tenebrosa oculis obiecta, agitatio labri inferioris, sputum multum, & tenue defluens, quæ omnia fiunt bile in uentre, & stomacho collecta: profluuij sanguinis signa, motus fulgoris oculis apparentes, est etenim humor flauus obtusiones, quia uapor multus, est totus simul ascẽdens meatus obserat, lachrymæ ob multitudinem fluxus, rubidi oculi, & partes adiacentes, tensio præcordiorum sine dolore, difficultas anhelitus ob transitum sanguinis in thoracem, & ipsius profluuii propria hæc sũt: dolor autem capitis communis est etiam uomitibus, sed grauis, extendens, & pulsans sanguinis profluuii signum est, mordax uerò uomitus signum est: inflammationes uiscerum sub præcordiis sunt causæ & signa sanguinis fluxus, & per quam narem fluxus, porrò consideranda & ætas, tempus anni, regio, ægrotãtis natura, atque huiusmodi:* Verum *si adsunt signa crisis absque signis sudoris, uomitus, & fluxus sanguinis per nares, crisis & per aluum, & per uterum, & per hæmorroidas fieri potest, sin lumborum grauitas, magna tensio, & dolor per menstrua uel per hæmorroidas, inter quas difficile est distinguere in his*

potissimum, in quibus sunt consuetæ, si autem pertur batio uentris, per aluum defluxus. sanguinis igitur fluxus ex Gal. *sententia, & uomitus* propria, *& manifesta sunt signa, post hæc uero sudorum: si uerò per aluum crisis futura sit, nullum signum est manifestũ, & proprium: sed quomodo cognoscendum ex absentia aliorum signorum cum præsentia signorum crisis, dictum est, nec non quomodo distinguendum an per aluum, an per hæmorroidas, an per ipsa menstrua: quòd si per abscessum crisis futura sit, signa cõmunia sunt, quòd speretur de ægri salute & morbus nõ soluatur, & urina nec multa, nec multum habens sedimentum, sed cruda, & tenuis mingatur: propria uerò signa sunt morbi non diuturni, si difficilior subito fiat anhelitus, deinde quiescat, & subsequatur capitis grauitas, & dolor, & somnus grauis, & surditas, fiet abscessus in carnibus glandosis post aures per parotidas: si uerò morbus iamdiu durauerit, & signa prædicta nõ affuerint, in locis uerò inferioribus uel grauitas, uel tensio, uel inflanmatio, uel dolor apparuerit, fiet abscessus in inferioribus.* Ad *dictorum autem confirmationem citat* Gal. Hippoc. *uerba in primo epid. sect.* 2. *à contextu* 52. *usque ad* 59. *nec non ea quæ in* 3. *prog. à contex.* 25. *usque ad* 35. *& antea in contex.* 13. *&* 14. *leguntur: insuper &* 2. *pro gn.* 64. 65. *&* 66. *& in eiusdem primo à contex.* 34 *usque ad* 37. *Cæterum est animaduertẽdum, quòd tot non sunt addendæ limitationes, ut nonnulli faciunt, qui frustra addere cõtẽdunt, quòd ægritudo salubris,*

& uirtus sit fortis, siquidem in ægritudine mortali & uirtute debili non est euacuandum, ut sæpe dictũ est, neque si euacuandum per secessum, limitandum est nisi intestina ulcerata sint, propterea quòd uel non sunt loca conferentia, uel id est per accidens, non per se: neque minus addendum, quòd sit concoctus humor, nam & humor uacuandus ante coctionem per loca cõferentia uacuari debet: Vnde 2. *de uict. acut.* x. *ait* Gal. *pro eorum, qui inflammationem pariunt, humorum uergentia, inclinationeq́; uacuationes facit* Hippoc. Nempè *quod dicit &c. & hunc allegat* Aphorismum: *clarum autem est, quòd humor ibi non est concoctus*: Quare *melior est ordo horum* Aphorismorum *in libro de humoribus, quòd scilicet uigesimus secundus hunc præcedat* Aphorismum. Dices *contra* Gal. *ex ipso met* Gal. 2. *prorrith.* 58. *Aluus in quouis morbo profluens sine coctionis signis nihil iuuat, si uerò implacidius operata fuerit præter id, quòd nihil iuuat, noxam etiam attulit*. Quare *non debet medicus iuuare naturæ uacuationes, quæ non iuuat, uel etiam nocet: nam & euacuatio à medico facta non iuuabit, & poterit quoque nocere: item* Auic. 2. *quarti tract. primo.* 64. *inquit, quòd euacuatio iuuatiua est, quæ fit post digestionem per uentris fluxum, uomitum, & alia istiusmodi. & quando abbreuiatur uacuatio, postquàm inceperit, oportet, ut adiuuetur: & quando superfluit euacuatio, & nondum incepit digestio, tunc non est illud, cuius iuuamento sit innitendum: hæc* Auic. Quare *cum ante coctionem à na-*

tura fit euacuatio, si non iuuat, neque quæ à medico iuuabit. Respondeo quòd Hippoc. & Gal. 2. *de rat. uict. acut. x. de euacuatione loquuntur præseruatiua, quæ à medico ante coctionem efficitur, in qua etiam medicus humoris motum æmulatur, ut facilior fiat euacuatio: cum uerò natura symptomatice ante coctionem operatur, naturæ motus haud est imitandus, sed cohibendus, si eo natura debilis efficiatur: atq; hoc uoluerunt locis præcitatis* Gal. & Auic. Dices *si post coctionem fieret crisis per urinam, uel aluum, & per sudorē simul, ut* Gal. 3. *de cris. ult. id contingere posse confirmat, atque ea esset imperfecta, quid nam hoc casu esset agendum?* Respondeo, *quòd ut asserit* Auic. 2. 4. *tract.* 1. *cap.* 9. *rarò accidit crisis per solutionem uentris cum sudoris dominio, aut urinæ fluxu, quòd si quandoque fiat, tunc medicus per eam uiam magis ducere debet, ad quam natura magis uergere uidetur, quòd si æqualiter uergere uideatur, magis per secessum debet euacuare, quàm per sudorem, tum quia uia magis naturæ consueta, tum etiam quia per aluum materiæ euacuantur & crassiores, & tenuiores, per sudorem autem ex* Auicen. 2. 4. *tract.* 1. *cap.* 68. *fortasse non egreditur nisi illud, quod subtile est tenue paruum.*

APHO-

APHORISMVS XXII.

Concocta medicari, & mouere non cruda, neque in principiis, nisi materia turgeat, plurima uerò non turgent.

Hoc Aphorismo ostendit Hippo. *quo tempore facienda est euacuatio: sed pro huiusce* Aphorismi *notitia nonnulla uocabula sunt declaranda, nempè quid per concocta, & cruda intelligat* Hippoc. *uidendum autem prius est, quid sit coctio, atque quotupliciter accipiatur, nec nõ & cruditas ipsa.* Arist. *4. metheo. coctionem definit, quòd est perfectio à naturali, & proprio calido ex appositis paßiuis, hæc autem sunt propria unicuiusq; materia &c. ex qua quidem definitione habetur, quòd coctio nil est aliud, quàm perfectio quædam, quæ ex caloris naturalis actione habetur, qua permiscetur humidũ cum sicco: ex quo habetur agens, calor scilicet naturalis, & materia, nempè humidum & siccum, in quæ calor agit, humidum autem est aqueum, & quandoque aereum unà cum eo, sic cum uerò terreum esse necessum est, quoniã ex* Arist. *sententia quod coquitur, craßius fit, & consistentiam obtinet, quod quidem non fieret, nisi adesset siccum terreum, à quo res consistentiam poßident: subdit autem* Philosophus, *quòd finis coctionis est ipsa natura, quæ non est materia, sed forma, quæ secundum* Gal.

est temperatura cal. frig. hum. & sic. quam mixti substantiam esse uoluit: & Auer. quoque. 4. metheo. concedere uidetur hanc formam esse complexionalē, quæ disponit pro forma substantiali, atque hæc coctio fit in fructibus, & alimento: Verum *quoniam non solum in alimento coctio reperitur, sed etiam in alijs, ut in musto, tuberculis, & alijs apostematibus, ideo subdit* Arist. *quòd talia dicuntur cocta, cùm sunt ad aliquam formam transmutata, ob quam nobis utiliora, efficaciorać; redduntur:* Ex *quò sanè loco fortè occasionem sumpsit communis opinio eorum, qui tenent, quòd coctio duplex sit, altera quidem in iuuatiuo, altera uerò in nocitiuo, atque hæc duplex, altera, qua humor semimalus corrigitur, & à natura restituitur, ut* 2. Aphor. 17. *inquit* Gal. *sanguinem, & uinum omnino acidum non reddere in pristinam naturam, reddit autem paruo in eo facto momento, altera uerò est, qua humor ita malus, ut restitui non possit, paratur ad expulsionem, cum attenuando, si crassior, aut incrassando, si tenuior, aut detergendo, & incidendo, si lentus, & uiscosus extiterit, siquidem* Gal. *sententia fuit* 6. *epid. sect.* 5. *comm.* 6. *quòd coctione omnia ad mediocrem temperiem deducuntur: atque hoc modo uolunt humores malos concoqui à bonis se iunctos, in quibus nil prorsus reperitur, quod in substantiam membri conuerti poßit, atq; nutrire:* Quam *etiam opinionem traxisse uidentur ex* Auic. *prima pri. doct.* 6. *cap.* 3. *ubi de digestiua uirtute loquitur, cui hæc prædicta attribuit, & prima* 4. *tract.* 2. *cap.*

7. ait, quòd digestio in grossa est æquatio eius cum subtiliatione, in subtili est æquatio eius cum incrassatione, quo quidem loco de digestione materiæ facientis febrem uerba facit: Huic quoque sentẽtiæ fauere uidetur Gal. 2. de uict. acut. 44. inquiens, quòd nomen coctionis oportet intelligere ab Hippo. dicente cruda biliosa &c. in uniuersaliori significato, est autem uniuersalius, cum natura causis fortior fuerit, easq; suo robore permutauerit, quo quidem significato dicimus coqui urinas, licet ex eis coctis non alatur corpus, similiter & catharrum, uel corizam, uel humiditates ex oculis fluentes, pariter & bilem, uel crudã, uel coctam esse pronuntiamus. Et hæc est Arist. sententia. 4. metheo. præcitato ubi de prædictis sermonem habet. Hanc planè sententiam sequi uidetur Curtius ipse ubi de coctione agit, nec non Manardus ferrar. lib, 13. epist. prima. Verumtamen hæc opinio non est ipsius Gal. qui primo. 2. & 3. de pot. natural. ostendit quatuor esse facultates naturales, atque uniuscuiusq; munus suum proprium, siquidem attractiua attrahit affine, quod membro aßimilaris necesse est, si ex eo pars nutriri debet, aßimilatio autem fit à propria partis temperie, oportet autem, quòd apponatur, & uniatur: quæ non fiunt sine munere contentiuæ non permittentis appositum hinc inde dilabi: postea necessaria fuit expulsiua, quæ expelleret excrementa in omni coctione necessariò genita: Proprium igitur munus coctricis est succum membro aßimilare, ut declarat Gal. locis citatis, & 6. de decr. Hipp.

& Plat. ubi ait, quòd ut ex ligno ignis in similem sibi formam commutat, & generationem simul, & alimentum suscipit, ita & plantæ, & animalia sibi ipsis simile alimentum reddere conspiciuntur, quod ex semicoctis excrementis licet colligere quæ similia subinde fiunt corporibus, quæ aluntur, quorum scilicet sunt excrementa: Vnde & 2. de pot. nat. 4. Gal. asserit, coctionem esse quandam alterationem, & transmutationem eius, quod nutrit, in propriam illius, quod nutritur, qualitatem: Quòd autem ubi nulla intercederet affinitas inter membrum aßimilans, & humorem alterandum, & aßimilandum, uirtus concoctrix, quamuis naturaliter agat, in huiusmodi humorem non ageret, declarari potest ex Gal. qui cum pri. de pot. nat. x. dixisset, non ex omnibus cibis omne animal esse aptum nutriri, quoniam impoßibile est omnibus entibus aßimilari, & ea inuicē transmutari, nisi aliquam habeant communitatem, atque in qualitatibus affinitatem, ueluti huius causam reddens 3. eiusdem 6. dicebat, contentiua continet, ut membrum eo perfluatur, quod continetur, si autem eo perfrui debet, opus est, ut id desideret, omnibus autem (inquit) animalis partibus desiderium est conuenientis qualitatis, & auersio quædam, ut odium, alienæ, sed quando desiderant, rationabile est, ut attrahant, cum uerò abhorrent, ut excernant: ex quibus patet, quòd si humor nullam omnino habuerit affinitatem, qua pars eo frui queat, nullo modo contentiua eum continebit, neque ex consequenti coctrix coquet, sed expulsiua, ut omnino

odiosum alienum expellet. Vnde Gal. 4. *de tuend. sanit. non longè à principio dicit, oportet igitur excrementum siue calidum id, siue frigidum, ipsum aut expellas, aut certè alteres, recipit autem non omne excrementum alterationem à natura, siquidem nec omnis cibus in cuiusuis animantis uentre coquitur, sed cognatio quædam ei, quod concoquit cum eo, quod coquitur, esse debet: quod omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, ut id ex natura gratiam accipiat, sed educere id quàm primum est tentandum:* Quamobrem manifestum est, quòd humor ubi non possit à à natura assimilari, non attenuabitur, aut incrassabitur, ut præparetur expulsioni, quoniam oporteret eum contineri à contentiua, quæ (ut dictum est) non continet, nisi intercedat affinitas. Item si pars sua ui præpararet ad expulsionem humorem, qui nutrire non potest, esset animal intellectu præditum, quod haberet uim eligendi, quod melius, ut de uentriculo dicit Gal. 3. de pot. nat. 13. & 2. Aphoris. 39. his uerbis, *Nõ enim quia norit ad quid utilis erit humor animali ipsius facit pars generationem, nisi debeat talem habere intellectum, qualem habere oportet ciuitatum gubernatores, sed animalis quidem opifex illum habet intellectum, pars uerò (ut ostensum est) potentijs regitur naturalibus, tum alijs quibusdam, tum alteratiua, per quam sibi ipsi assimilat alimentum.* Mihi igitur dicendum uidetur, quòd uirtus concoctrix, cum naturalis sit, & naturaliter agens unum duntaxat proprium munus obtinet, quod est immu-

tare,atque asſimilare, ſiue humor bonus, ſiue malus ſit,quòd ſi bonus erit,perfectè aſſimilabitur,atque eo pars nutrietur,conuenientem nanque habebit affinitatem cum parte,de qua Gal. *primo de pot. nat.x. & tunc ſi corpus bene ſe habebit, aut tota materia, aut maxima eius pars aſſimilabitur, & nutriet, minima uerò ſemicocta,& perfectè ſuperata remanebit, ut ait* Gal.*primo epid.ſect.2.comm.44.Quòd ſi humor erit malus, & affectus præter naturam, alienusq; à natura partis alterantis, parùm quidem erit eius, quod aſſimilabitur,multum uerò fiet ſemicoctum non potens nutrire, ut præcitato loco aſſerit* Gal. *id tamen multum,quod non nutriet, ſaltem quo ad colorem aſſimilabitur, ut patet in puris generatione, de quo* Gal. *primo progn. ultimo, excrementum enim etiam fit ſimile parti, cuius eſt excrementum, ut ex* Gal.*6.de decret.*Hippo.*&* Plat.*ſuperius dictum eſt, cum enim humor, qui perfectè coquitur cum excrementis ſit mixtus,tunc cùm uirtus concoctrix in bonos agit ſuccos,ex conſequenti & ipſa ſuſcipiunt uirtutis coctionem, quare aſſumunt etiam aſſimilationẽ, quam poſſunt,utpote quo ad colorem,& enim contentiua continens bonum,aptumq; nutrire,ex conſequenti quoque malum continet humorem cum bono permixtum. Quòd autem eadem uirtus bonos coquat humores,atque malos,facilè declarari poteſt, iam.n. dictum eſt,quòd coctio bonorum humorum eſt deductio quædam in ſubſtantiam coquentis eius, quod cõquitur: quod ſanè aſſimilatur actioni uirtutis altera-*

tiuæ,cuius quidem scopus is est aßimilare,quod alteratur,ut habetur à Gal.6.*de decret.*Hippo.*&* Plat. *& primo &.2.& 3.de pot.nat.&.4.de us.part.*12. *& 5.*Aphor.39.*nec non & primo de sem. & primo epid. sect.*2.44.*Quòd uerò eadem uirtus sit concoctrix etiam morbi,habet* Gal.*eodem primo epid.sect.*2.*comm.*44.*ubi dicit, coctio naturalis maturatio est morbi,hæc autem coctio est in coquentis substantiam deductio quædam eius,quod coquitur,et in comm.*46. *ait,*Atque *meministi omnem coctionem morborum fieri in alteratione humorum, & enim pertensa est per solida corpora natura,quæ eorum est uirtus,coctionemq; à solidis corporibus sanis humores consequuntur,nam si hæc ipsa ægrotent, in habitum iam hic est morbus, & nonnullos in extremum adducit discrimen,curari autem prius nequit, quàm suam uirtutem solida ipsa recuperarint corpora, quæ in symmetria posita est cal.frig. hum. & sic.&.*4.*de rat.uict.*44. *ubi dicit* Hippo. [*si urinæ tenues, & crudæ in principio morbi non purgandum, sed corpus quiete permittere, ungere, & æqualiter contegere oportet.*] Gal.*in comm.inquit,quòd* Hippo. *sententia fuit hæc fieri,ut adminiculetur coctioni morbi,quæ fit à uirtute alteratrice alimentum corpori alito aßimilante:* Vnde *dicit,quòd coctio nuncupatur nutrituræ substantiæ permutatio secundum qualitatem existens, & tandem declarat ipse,quòd eisdem præsidijs debemus adminiculari coctioni morbi,& uentriculi, cum hæc & ab eadem uirtute, & eodem modo efficiatur:*

idem quoque 5. de simpl. med. cap. 5. sensit Gal. de generatione puris, nec non & primo prog. com. ultimo, atque alijs plerisque in locis: ex quibus etiam colligitur, quòd partes præsertim solidæ membrorum coctionem operantur, quò fit, ut in generatione puris humor, qui in pus conuertitur, fiat albus, uti sunt & partes solidæ, pariter & sedimentum in urina subsidens album, quoniam uenarum tunicæ albæ sunt, à quibus sedimentum gignitur, ut primo progn. ultimo docuit Gal. Manifestũ igitur est ex dictis, quòd eodẽ modo, atq; eadem est coctio & nutrimẽti & morbi, semper .n. uirtus concoctrix, quantum potest, humorem membro conatur assimilare, plura autem, uel pauciora contingit esse excrementa, quæ in coctione gignuntur, prout humor erit, & melior, deteriorue, uti dictum est: Vnde cum materia faciens morbum, quantumcunque mala coquitur, semper aliquid ad nutriendum congruum possidet, quod exquisitam recipit coctionem, reliquum uerò, quod est excrementum secundum colorem duntaxat assimilatur, quod tandem protruditur, cum separauit natura bonum id apponendo mẽbro, ut eo nutriatur: Qua de re Gal. in hoc comm. ait, quòd natura uidetur post coctionem humores discernere, & superfluitates expellere: insuper etiam 4. Apho. 22. dicit ipse, ut bona iudicatio fiat, oportet coctionem præesse, subsequi uerò discretionem, atque postremo euacuationem: Coctio igitur nutrimenti non specie differt ab ea morbi coctione, cùm ut ostẽsum est, ab eodem agente fiant, & eadem sit materia,

atque finis, in utraque nanque calor agit, ut parti humorem aßimilet, & illa eo nutriat, ex qua quidem actione in utraque aliquid perfecte coquitur, & aßimilatur, aliquid uerò non perfectam ſuſcipit aßimilationem, & ſemicoquitur, quæ ſunt excrementa; ſola autem eſt differentia, quòd plurimum boni humoris perfecte coquitur, minimum uerò ſemicoquitur, mor boſi uerò è conuerſo plurimum ſemicoquitur, & paucum perfectè coquitur: Dico *inſuper, quòd ad coctionem, qua fit aßimilatio iam dicta, contingit humorem attenuari, ſi craßior eſt, uel incraßari, ſi tenuior, atque hunc in modum uis alteratrix alterando, & aßimilando (quod eſt proprium eius munus) per accidens, & uiam ſequellæ præparat humorem ad ex pulſionem.* Dices, Gal. 4. *de uict. acut.* 4. *ubi loquitur* Hippo. *de coctione excrementorum in expoſitione eorum uerborum* [Deiectionesq; *& liquidæ, & pallidæ fiunt*] *ait, coctio omnia cogit, incraſſatq;, non igitur uidetur, quòd humor craſſus in huiuſmodi coctione attenuetur: quod quidem repetit quoque* Gal. 2. *progn. comm.* 33. *Reſpondendum eſt, quòd ut colligitur ex* Gal. 3. *de pot. nat.* 4. *& lib. de opt. ſect.* 4. *quæ coquuntur oportet, ut prius fundantur, & liquentur, ut ſatis conuenienti modo & alterari, & aßimilari poßint, qua ſanè liquatione facta deinde coctio procedit incraſſando, quare cum humores in nobis craßi ſunt, ut à natura facilius coqui poßint, exhibemus, quæ attenuent, ut præcipit* Gal. 24. *commen. huius, &* 2. Aph. 9. *& lib. de tenui uict. dico itaque,*

quòd liquatio, et attenuatio crassorum humorum non est coctio, sed præcedit coctionē. Manifestum igitur est ex dictis, quòd cum medici exhibent syrupos, ut concoquant humores, non est, quòd syrupi coquant, sed solum aut remouent impedimenta coctionem prohibentia, aut augent, uel conseruant calorem, à quo fit coctio, ut sæpe dictum est, imprimis nanque si humor coquendus craßus sit, craßities eius coctionem prohibebit, quare ut opituletur naturæ, medicus conatur remouere craßitiem adhibita tenui uictus ratione, ut sensit Gal. 2. *Aphor*. 9. *est autem tenuis uictus ciborum usus aut generantium humores tenues, aut alios humores attenuantium, ut pote sunt amara, acria, & tandem calida, ut in lib. de ten. uict. habet* Gal. *qualia censentur allia, cepæ, nasturtium, porrum, sinapis, origanum, calamentum, sisimbrium, pulegium, saturegia, & thimus; quæ uiridia inter edulia, siccata uerò inter pharmaca enumerantur, similiter capares, eruca, apium, & anethum, qua de re primo de uict. acut. 27.* Gal. *inquit, quòd cum in pleuritide egeamus præparantibus materiam per sputum euacuandam, si æger fastidierit mulsam, & ptissanam, dandi pisces saxatiles ex aqua, & marrubio, & anetho, & sale parati similiter in obstructionibus factis à craßis humoribus referendis prædicta sunt porrigenda, quæ & attenuent, atque abstergant:* Vnde *turgente quoque materia si tales adsint humores, iubet* Gal. *comm.* 24. *huius, quòd arripiatur occasio* **exhibendi** *melicratum cum habentibus uim extenuandi, &* 8. *meth*. 4. *ubi*

oriatur febris ex multis craßis,& glutinosis humoribus misso sanguine, quòd dentur aut nutrimenta, aut pharmaca detergentia: hoc itaque pactò hæc attenuantur,non autem coquuntur,sed natura post attenuationem concoquit: ob id Gal. 4. de tuend. sanit. cum docuit rationem attenuandi humores crassos, docet qua ratione procuranda sit coctio inquiens, quòd si crudos iam succos satis attenuatos speras,uinum dabis,quod & substantia sit tenue,& colore fuluum, albumuè,hoc enim & ad succi bonitatem,& coctionem facit,illud urinam mouet: & paulo infra subdit, crudi succi intus contenti attenuandi,concoquendiq; sunt, Est autem notandum,quòd crassa dupliciter attenuari possunt,altero quidem modo,cum dura, & sicca miscentur cum liquidis,& humidis, ut cibos prius masticatos miscemus cum humidis & liquidis in uentre, ut facilius coquantur: quare primo de pot. nat. 4. ait Gal. chylificationem esse diuersam a coctione,quam in uentriculo præcedit, altero autem modo fit attenuatio à calore attenuante concreta, sicut glaties, cum hæc non possunt attenuari à calore naturali ob imbecillitatem,exhibitis calidis faciliùs attenuantur,siquidem calor naturalis licet crassa nonnulla attenuare ualeat,ualidius tamen coquit,quàm attenuet,cum in gradu non ualide excedat: primo quidem modo ex commixtione humidi cum siccis fit attenuatio in fructibus arborum, quæ præcedit coctionem, in principio enim sui ortus sunt ualde duri,atque sicci, postea molles fiunt, & tenues facta humidi cum sicco cõmixti-

one: alio uerò modo syrupi coctioni, quæ fit à natura, auxilio esse possunt, cum enim maximè caliditas febrilis debilitat uirtutem partium concoquentium, syrupi frigidi, & pariter uictus frigidus & humidus calorem iam accensum remittentes in partibus solidis, adaugent uirtutem extensam per ea membra, quæ postea melius concoquit: neque tales syrupi exhibentur, nisi humores sint tenues, attenuatione haudquaquam egentes: N*isi aliquando contingat opus esse dare attenuantia ob humores crudos quotidie genitos uirtutis imbecillitate, quæ ex febre, alioue huiuscemodi morbo debilis efficitur:* D*istinguitur autem infrigidatio, quam ex syrupis quærimus, ab ea, quam molimur aqua frigida data post coctionem, & in summo feruore accessionis, hæc enim in magna exhibetur quantitate, ut maxima flamma extinguatur, syrupi autem traduntur, ut sanguinem frigidiorem reddant, ne uergat ad bilis naturam, & ut occurrant caliditati, & siccitati euenienti partibus solidis ex febris caliditate, atque siccitate: sunt & enim syrupi cibi medicinales, quibus indigemus ad huiusmodi solidorum humectationem, ut Gal. asserit 4. Aph. 13. dicens, quòd aqua nec exterius, nec interius adhibita natura apta est solida animalis humectare:* Q*uòd si pars aliqua sit labefactata, & laxata, ut uentriculus, syrupi ex habentibus uim adstringendi cum moderata caliditate exhiberi possunt, si non adsit ualida præter naturam caliditas, ut syrupi ex succo citoniorum, ex menta, ex corticibus citri cum eruo, uel cinamomo, uel*

modico piperis, item cum nardo, qui extenuat, adstringit, & calorem auget moderate calefaciendo, quæ omnia in casu conueniunt: Quòd si uelimus calorem seruare, aut debilem augere, neque opus sit aut attenuare, aut infrigidare, aut membrum laxatum cohibere, tunc utendum est somno, quiete, unctionibus, tegmẽto, cibis moderate calidis, ut affirmant Hipp. & Gal. 4. de uict. acut. 44. possent quinetiam confici syrupi ex modice calefacientibus, licet non necesse esset. Dices, Gal. 3. tech. 89. dicit, quòd in febre ex putredine indicatio est alteratio, & euacuatio, alteratio quidẽ, quæ putredinem finiat manente substantia, quæ species alterationis est coctio: quare uidetur, quòd hæc distinguatur ab illa, quæ est alimenti. Dicendum est, quòd ut habet Gal primo progno. ultimo in generatione puris duæ concurrunt caliditates, naturalis una, quæ uult aßimilare, & altera præter naturam, quæ uult corrumpere, et putrefacere, atque hæ inter sese certant, & utraque conatur facere alteram cessare, quòd si naturalibus calor superauerit resistendo causæ præter naturam à robore naturalis caloris permutatæ cessabunt ab opere, nempè ab ipsa putrefactione, superat autem calor naturalis illum præter naturam, cum naturalis plus, & ualidius agit aßimillando, quàm putredinalis putrefaciendo, quòd si à calore putredinali parua admodum putredo erit inducta ita ut corrigi poßit, humor semimalus tunc facit cessare putredinem manente substantia, ut est Gal. sententia 3. tech. præallegato, neque enim fiet uacuatio hu-

moris alteratiui. idem quoque testatur libello de cōst. art. 19. si uerò humor tanta affectus fuerit putredine, ut magna ex parte restitui non possit, licet calor naturalis uincat putredinalem, minima tamen pars humoris illius erit apta nutrire, maxima uerò non, quæ præparabitur ad expulsionem, dum illa pars apta nutrire coquetur, post quā quidem coctionem fiet separatio boni à malo, postremo humoris euacuatio: manifestum itaque est, quòd alteratio illa est coctio, quæ non differt ab alimenti coctione, idemq; sentit Gal. 2. *de uict. acut. 44. cum dixit biliosa cocta nuncupari, cum talia euincit natura, quando fortior est causis, & eas suo robore permutarit, subditq; quòd dicentes excrementa cocta nomen coctionis intelligimus in suo uniuersaliori significato, pro tanto nanque excrementa dicuntur cocta, pro quanto suscipiunt caracterem à calore naturali, quo boni coctionem recte percepisse præseferunt: Quòd si isti ponerent duplicem coctionem, alteram in iuuatiuo, & alteram in nocitiuo simul fieri, per nocitiuum intelligentes in uniuersum excrementa, nobiscum concordari possent, uerum cum uelint malum succum à quocunque bono seiunctum à calore concoqui, & parari ad expulsionem, à nobis differunt. Quocirca ex his, quæ hactenus sunt declarata, manifestum est, quæ sint dicenda concocta, quibus cum opponantur cruda, satis etiam patet, quæ cruda dicantur, ut enim euicta à natura, ut bilis, uniuersaliori significato dicuntur cocta, ita & non euicta à natura, uniuersaliori significato cruda nuncupantur ab*

Hippo.2.de uict.acut.44.Verum est,quòd cruda pro prie dicuntur quæ sunt ante sanguinis perfectionem, & sunt de genere pituitæ,inter quæ, & bilem ponitur sanguis,ut ait Gal.4.de tuend.sanit.ante medium, quæ sanè cruda propriè coctis opponuntur,de quibus supra. Dicit itaque Hippo. in hoc Aphorismo hunc in modum [Concocta] hoc est euicta à natura, ut supra declaratum est. [Medicari] Gal.in comm.initio ait,Hippo.intelligere per id uocabulum uti medicamento purgante, idem quoque interpretatur.4. Aphor. primo addens,quòd in Aphorismis per uocem medicari nil aliud potest intelligi,quàm medicamento purgare. Deinde subdit Hipp. [atque mouere] hoc est alio auxilio à medicamine humores agitare ut dicit Gal.in comm. exempli gratia exercitatione, balneis,atque huiusmodi,quod idem repetit declarans.4. de tuend.san.ante med.ubi Gal.hunc allegat Aphorismum. [Non cruda] subiunxit hoc Hippo.ut habeamus, quòd sola concocta sint medicanda. [Neque in principijs] per principium intelligendum est primum ægritudinis tempus, cum nundum apparent signa manifestæ coctionis: quòd autem legendus sit Aphorismus cum hac particula, [neque in principijs] eò patet,quoniam Gal. inferius comm.24.& pri. de crisi 9.& 4.de uict.acut.38. nec non libello de quatuor temporibus uniuers.mor.& 8.de compos.med.secundum loca hunc cum hac particula citat Aphorismum; hoc autem dixit Hippo.quoniam 2.Aphor.29.habet ipse [cum morbi inchoant,si quid uidetur mouendũ,

moue] *quasi dicat* Hippocrat. *si non est uacuanda materia ante coctionem in principio, in quo facienda est euacuatio, ergo neque alijs temporibus* [Modo *non turgeant.*] Gal. *in comment. ait, quòd uerbum turgere translatum est ab animalibus concitatis ad coitum non ualentibus stare loco ad humores, qui in motu uehementiore, & transfluxu ab una parte ad aliam hominem infestant, neque quiescere permittunt, & ut ipsi mouentur, ita homines in morbi principio moueri coguntur: quod idem habetur* 4. Apho. *pri.* & x. & *pri. de cris.* 9. *nec non* 8. *de compos. med. secundum loca ante medium loquẽs de hiera* Themisonis: *ex quo loco colligitur* ꝙ *noluit* Gal. *materiam dici turgentem, cum à natura expellitur ad locum expulsionis, & subdit, quòd motus materiæ adducit nos ad eius euacuationem, siquidem talis motus non habet ad unam partem inclinationem, neq; in aliqua parte quiescit, quare uacuamus eam prius quàm ad aliquod membrum principale decumbat, ut* Gal. *asserit* 4. Apho. x. & *antequam robur corporis dissoluatur, & febris caliditas augeatur:* Male *igitur dicunt, qui sustinent in pleuritide humorem fluentem ad partem inflammatam esse turgẽtem, cum enim ad unam partem habeat inclinationem, turgens appellari non potest.* Patet *quinetiam ex dictis, cur humor turgens in principio sit uacuandus, cuius quidem ratio habetur ab* Hipp. 2. *quoque* Apho. 30. *dicente,* [*Circa initia & fines omnia imbecilliora, cum uerò consistunt &c.*] Hoc *itaque modo ex* Galeni *sententia*

tentia in præsenti commento conuenit in principio humores turgentes euacuare, qui de loco ad locum mo uentur, & transfluunt fastidientes hominem, & quie scere non sinentes: qui uerò humores (ait Galenus *) sunt in aliqua parte firmati, non mouendi nec medica mento, nec alio auxilio ante coctionem, alioquin ut asserit* Hippoc. 4. de uict. acut. 22. *sana morbo aduer= santia absumentur, & debilitabitur corpus, quare morbus fiet superior, & uincet corpus. Cùm igitur humores sunt cocti, quoniam ut etiam* Gal. *affirmat* 4. Aphor. 22. *oportet prætre coctionem, subsequi ue= rò discretionem, & postea euacuationem, ut bona sit iudicatio, si ipsa natura prefectè euacuabit, non est opus medicamento, si uerò agat mediocrius, & imbe= cillius, quòd deficit, oportet suplere, tunc enim habe= mus naturam adminiculantem, atque hoc pactò fiet ob noxij humoris conueniens euacuatio, natura quidem expellente, medicamento uerò attrahente: Qua etiã ratione conuenit in principio ante coctionẽ humorem turgentem euacuare, tunc enim ex* Gal. 4. Aphor. x. *est impetus naturæ ad superfluitatum excretionem, si non in toto corpore in partibus saltem principalibus, & comm. primo eiusdem ait, quòd tunc ad eos expel= lendos natura incitatur, atque aliquo indiget manum porrigente, huncq; humorum motum ad aluum dedu= cente.* Subdit Hippo. [*Plurima uerò non turgent*] Gal. *in comm. ait* Hippo. *rectè hoc addidisse cum do ceat experientia raro humores transfluere ab una parte ad aliam, frequentius autem in aliqua parte quie*

ſcentes toto morbi tempore concoqui, fuit nanque Galeni ſententia in libris prorrithi. humores ſolum in principijs morborum acutorum turgere, atque in his raro, uti dictum eſt: Vltimo addit Gal. in comm. quod in quibuſdam exemplaribus non ſcriptus eſt Aphoriſmus præſens, ſed in lib. de hum. paßim ſcriptus reperitur. Sunt & nonnulli, qui exponunt, quod Hippocrates hoc Aphoriſmo duo poſuerit extrema, unum eorum, quæ ſemper purgari debent, atque hæc omnia ſunt turgentia, alterum uero eorum, quæ minimè purgari poſſunt, & ſunt humores crudi non cocti, per comparationē deinde ad hæc duo extrema (aiunt ipſi) nos poſſumus colligere & qui humores purgandi, quiue non purgandi ſunt, nam accedentes magis ad crudos non purgandi, accedentes uero magis ad turgentes ſunt repurgandi: & ob id per cruda humores craſſos intelligunt, & frigidos, & pigros ad motū & circa hepar præſertim, & meſenterium collectos, ut ex Galeno. 4. de tuend. ſanit. colligi uidetur, nec non et 6. eiuſdem, ubi ait, crudus ſuccus craſſus omnino eſt, non tamen perpetuò glutinoſus, quod idem confirmat primo de alim. 2. ubi eum comparat ſedimento in urinis ad ſimili quandoque puri, nec non in libello de plenit. propè finem: de hoc autem humore uerba facit Gal. 4. de tuend. ſanit. ubi habetur, quod ſanguis eſt in medio crudorum & bilioſorum, cuius quoque humoris ſigna ex eodem colliguntur, & lib. de ſect. uen. & 12. meth. 3. Dicunt igitur hi, quod ubi plus erit huiuſce crudi humoris, à purgatione magis abſti-

nendum erit, ubi uerò plus biliosi dato quòd sit etiam aliquid aliorum humorum etiam crudorum comprimenda est euacuatio, siquidem magis ad turgentes accedunt, quorum purgatio ab initio conceditur, nam si uoluerimus crudos, et ad crudos accedentes in principio euacuare, ea consequentur incommoda, quæ refert Gal. 2. Aphor. 9. *&* 4. *de tuend. sanit. & in lib. quos & quando, nec non &* .4. *de uict. acut.* 22. *&* 24. *turgentes uerò nisi euacuerimus, dubium est, ne accidant incommoda, quæ refert* Gal. 4. Apho. x. *quod idem dicatur de accedentibus ad turgentes, qui ad partem quampiam transfluunt, quiquè plus habent biliosorum, quàm crudorum humorum.* Verum *hæc expositio mea quidem sententia non est ad* Hippo. *&* Gal. *mentem, qui hoc loco concedunt humores duntaxat turgentes in principio posse purgari rationibus adductis à* Gal. *præsenti hoc* Aphorismo, *&* 4. Apho. *primo, & x. quæ non possunt aptari à dominio biliosis in aliqua parte firmatis, & quiescentibus, qui non indigent solum ueluti manu ducente illos ad locum expulsionis, sed quia firmati non purgandi ante concoctionem: item falsò dicunt humores biliosos non dici crudos, neque egere coctione, siquidem oppositum sentit* Gal. *primo ad* Glau. *de cur. tertianæ exquisitæ, ubi dicit, adhibendum absynthium, lauacrum, uinum tenue aquosum, & paucum, cum signa coctionis ostenduntur: item* 2. *de uict. acut.* 44. Hippoc. *biliosa cruda nuncupat, &* Gal. *in comm. subdit excrementa* Hipp. *licet mutata non nutriant, ut bilis utraque, cocta ta*

men nominat, cum ea natura uicerit, cruda uerò, cum nundum euicerit, & insuper addit Gal. *concludens: sic igitur biliosorum humorum coctio existit, ut sanguinis, qui in phlegmone est, in pus migrantis; his adedas, quæ ab* Hippoc. & Gal. 4. *de uict. acut.* 22. *scribuntur, ait nanque* Hippoc. [*Quicunque ea, quæ inflammantur statim inter initia soluere conantur medicamento ij non solum ab intensa, inflammataq; parte nihil adimunt, cum non cædat, obsequaturq;, quæ ad huc cruda est affectio:*] Gal. *in comm. subdit, hunc exposuimus* Aphorismum, *cum illum exponeremus,* [*Concocta medicari &c.*] *atque in eisdem quibus & nunc symptomatis. Cùm ergo ita coquantur humores biliosi, ut sanguis, ex quo in inflammatione generatur pus, igitur quibus rationibus ante coctionem sanguis etiam humor faciens inflammationem non est euacuandus, eisdem nec biliosi humores ante coctionem sunt euacuandi: item* Hippoc. *facit uniuersalem propositionem, quòd cruda non sunt medicamento ante coctionem uacuanda, deinceps unam ponit exceptionem, nisi turgeat, cum igitur turgentia excipiat ex ea uniuersali propositione, ergò turgentia sunt cruda, ergò à fortiori biliosa non euicta à natura inter cruda reponenda erunt.* Quocirca *exponendum censeo, quòd per cruda intelligat* Hippoc. *non euicta à natura, qua ratione, cum humores turgentes non sint euicti à natura, meritò crudi dicuntur.* Cæterum *dubitari solet, an in principio morbi nullo modo sit uacuandum, nisi materia turgeat, sed cum duplex sit euacuatio, al*

tera quidem medicamento leniente educente solum excrementa contenta in uetriculo,& intestinis,quæ non coquuntur, hæc utiq; non prohibetur, sed præcipitur ut uacuatis excrementis melius & cibi, & syrupi penetrantes suum munus obire possint, quæ sane uacuatio expletur potissimum clysteri, quod minus aptum est materiam coquendam exagitare : Vnde Hippoc. 4.*de uict. acut.6.agens de cura* Causi *ait, quòd si os amarum fuerit,uomere confert , & uentrem subluere,& 43.contextu subdit, quòd si urinæ tenuis fuerint,non purgandum,sed si expedit, clysteri utendum est,quòd si clysteri non subducatur uenter, accedendum ad ea medicamenta,quorum uis super uentris,& intestinorum loca non ascendat, uel saltem non pertranseat uasa in mesentereo contenta,ut habet* Gal.7. *meth. xi. & ob id.4.de uict.acut.7.dicebat* Hippoc. [*Verum si adhæc scilicet clysteri non aperiatur uenter , lacte asinæ cocto purgabis*] & Gal. *in comm. inquit, quòd* Hippoc. *timens medicamenta purgatoria,quæ acria sunt,& calida,diuertit ad lac asinæ, ut carens omni acrimonia , quod ob flatus concoquitur : Possumus autem uti solo sero lactis confecto , ut ibidem asserit* Gal. *& xi. metho. sustinens corpus præparari , & fieri fluxile,& cibis,atque medicamentis, quod & repetit* 2. Apho.9. *quæ quidem omnia uim habent subducendi uentrem : Cassia insuper , manna atq; huiusmodi dari possunt ea quantitate,ut non agitent , ut dictum est , cum præsertim quid prohibet usum clysteriorum : quò fit , ut* Aui. *prima* 4.*tract.*

2.cap.7.dicat,& magis dilectum est apud me administratio clysteriorum: altera autem euacuatio medicamento attrahens à remotis, & de hac postrema est difficultas num poßit fieri in principio, necne ante concoctionem. Rasis.x.ad Almansorem,& 16.cont. fuit opinio,quòd in principio possemus non concocta materia pharmacum purgans exhibere,siquidem locis præcitatis & in colericis,& in phlegmaticis ante coctionem exhibet scamoneum, & medicamentum ex turbith confectum: Quæ sanè opinio è diametro est opposita illi Hippocratis, atque Galeni sententium humorem duntaxat turgentem facientem morbum posse ante coctionem euacuari. Media uerò opinio est attributa Auerhoi.7.collig.9. quòd in ualde acutis ante coctionem poßimus euacuare, siquidem subtilis materia facillime attrahitur à pharmaco. Verum Auer. uidetur imprimis recensere, atque probare Hippoc.& Gal. sententiam, sed quoniam nonnulla uerba subdit, ob id putarunt nonnulli eum esse à Galeno discordem, siquidem ait Auer. humores quanto sunt subtiliores, tanto difficilius à natura expelluntur,& propter hoc dicimus, quòd minime tardare debemus in peracutis purgationes exhibere, neque expectare perfectè digestionem, quia non est tutum, cum mala qualitas prædominetur naturæ,& tunc erit mala digestio expectanda cum diffidutia liberationis: sed superius Auer.recensens Hippoc.& Gal. sententiam, atque eam approbans dixerat, sed quando ægritudo non est peracuta ualde, sed est quieta, tunc expectan-

da est digestio: quare ex prædictis uerbis loquebatur Auer. de materia turgente, quandoquidem de per acutis uerba faciebat, in quibus materia turgens est, dicebat nanque ibidem Auer. quòd ægritudines acutæ in terris Hippo. in suis terris sunt peracutæ, atque in alijs calidis regionibus, & ob id in principio cum laxatiuis sunt medicandæ. Dices, uidetur, quòd neutra bilis concoqui poßit, ut habet Gal. 2. de uict. acut. 30. ergò in principio uacuanda: item in lib. de const. art. 19. ait ipse solam pituitam dulcem. & acidam esse coquendam, reliqui uerò humores, qui toto genere sunt præter naturam utraque scilicet bilis, humiditas serosa, & salsa pituita non coquuntur, sed expelluntur: præterea 4. de tuend. sanit. idem dicit non longè à principio: quod igitur omnino alienum est, nullo modo ex natura gratiam accipiet, sed id tentandum est quàm primum educere, sed bilis utraque est huiusmodi, ergò ab initio est protrudenda. Et infra quoq; ante medium libri subdens ait, quòd ante sanguinis perfectionem sunt coquendi, qui uerò posteriores educendi, ut pote bilis atraque: insuper Gal. 2. de diffe. feb. 5. inquit: Natura utens suis uiribus, quod bonum fieri potest, partibus aßimilare, quod uerò alienum conatur excernere, quòd si aliquando ob crassitiem, aut multitudinem, aut tenacitatem materiæ inutilis, aut aliquam obstructionem meatuum, aut propter sui imbecillitatem totum uitiatum nequeat expellere, necesse est, ut corrumpatur, si diutius id in animalis corpore perdurauerit, quare in morbo re-

gio,si expellatur bilis,fit defædatio cutis,si uerò non, fit febris, quibus quidem uerbis clare concludi uidetur, quòd bilis non concoquatur : ad hæc Gal.3.de pot. natura. *dicit, id continetur, & coquitur, quo pars frui potest,id uerò,quo pars frui non potest, ut odiosum expellitur,sed neutra bilis corpus frui potest, ergò expelletur,ut odiosum,neque concoquetur*. Respondeo,*quòd non possunt nutrire, quæ nullam habent affinitatem, quare non nutrit,nec coquitur pura bilis,ut actu faciens paroxismos, sed debet expelli*: Vnde Gal.xi.metho.8.*dicebat,putredo in uiuis sananda, ut in non uiuis,in quibus primum separatur,quod iam putruit,deinde reliquum sublatum in aerem frigidum conseruatur,ne ulterius putrescat,ita et in uiuis,quod est putridum uacuatur per urinam,deiectiones, uomitum, ac sudores, reliquum uerò reducitur ad exactam symmetriam moderatis motibus,& perspiratu refrigerante,quibus quidem uerbis negat* Gal. *corruptum prius coquendum esse, cum nullam habeat affinitatem, qua saltim aliqua eius portio possit nutrire, quemadmodum est qualibet materiæ portio actu faciens accessionem,quæ non coquitur,propterea q; corrupta caret affinitate,sed eam natura pro uiribus euacuare conatur : unde nisi quid impediat,primo transmittit materiam à uenis extra uenas, quæ deinde uacuatur aut insensibiliter, aut per urinam,aut per secessum,aut sudorem, aut huiusmodi regiones : at humor, qui non actu facit,sed est facturus febrem, non statim expellitur, dum enim aliquid in se boni habet,*

natura conatur pro uiribus illum coquere, & prohibere corruptionem, causis autem corruptionis præualentibus id ut alienum ex toto, & odiosum protrudit: ob id 4. de tuen. sanit. non longè à principio dicebat Gal. *supra modum cocta, qualis utraque bilis, & quæ nullo modo nutrire possunt, expedit euacuare, addidit id uerbum nullo modo, nam si aliquantisper nutrire possent, prius coquenda forent, quàm euacuanda: Resolutio itaque stat in hoc, quòd nihil omnino corruptum, nihilq́; potens nutrire indiget coctione, sed expulsione, quòd si non expellatur aliquibus ex causis, de quibus refert* Gal. 2. *de differ. feb.* 5. *non modo febris, sed & membri corruptio potest aliquando contingere, quod sæpe experientia compertum est.* In *febribus igitur ex flaua, uel atra bile non statim medicamento uacuamus, quoniam non statim ab initio materia factura omnes paroxismos, qui fient in ea febre, est separata, atque corrupta, sed adest causa, ex qua talis humor ex massa sanguinea malus efficitur, ut cum oppillatio adest, calor præter naturam in massam sanguineam agit eam alterando ad naturam flauæ, uel atræ bilis iuxta dispositionem paßi, causæ robur: & cum nullo modo ea portio nutrire potest ob corruptionem à calore præter naturam acquisitam, cum est talis, tantaq́;, ut uirtutem stimulet, licet non expellatur extra corpus, expellitur tamen à uenis extra uenas, & febrem facit, tuncq́; exhibenda sunt, quæ amoueant oppillationem, ut calore præter naturam debilitato, naturali autem facto ualidiori, non amplius*

alteretur massa sanguinea, & corrumpatur, quo quidē casu calor naturalis præualens præternaturali, quod poterit, reducet ad benignum, corruptum uerò separabit à bono siue multo siue pauco, deinde expellet, fietq; iudicatio, si natura ualida erit, & poterit extra corpus expellere, uel saltim fiet crisis permutatio, & à nobili ad ignobilem partem expelletur: Ex dictis clare patet quomodo respondendum sit ad authoritates, & rationes superius adductas. Dices, Hippoc. 2. de uict. acut. xi. in pleuritide dolore descendente exhibet pharmacum in principio ante coctionem, superius autem dictum est eam materiam nō esse turgentem, cum moueatur ad partem determinatam, ut 8. de compos. secundum loca ante medium testatur Gal. item eo primo libro de compos. secundum loca cap. de alopecia primum dicit Gal. totius purgationem adhibebis pharmaco ducente aut pituitam, aut bilem alteram, quo quidem casu materia neque turgens est, neque cocta: adhæc. 4. de uict. acut. 30. & 6. de compos. secundum loca in principio anginæ corpore pleno bonis humoribus materia non turgente Gal. concedit purgationem pharmaco antequam adhibeantur repellentia, quæ esse in principio adhibenda concedit Gal. 6. de compos. secundum loca, & 3. de simpl. med. 16. & 11. metho. 15. atque alibi pluries, nec nō & Aui. 4. pri. 25. & prima pri. doct. prima & 9, 3. tract. primo cap. x. atque alijs plerisq; in locis: præterea. 4. metho, 9. Gal. de Hippoc. sententia in principio præcipit, quòd in uulneribus capi-

tis, alijsq; magnis uulneribus in principio pharmaco uacuetur : item in lib. quos & quando &c. ait Gal. siquidem inter initia morbi tenues, & aquosos humores euacuabis, ubi craßi & tenaces fuerint, quales sunt pituita, & nigra bilis, coctionem expectabis, quibus sane uerbis concedit ipse expresse in principio euacuationem : amplius 2. Aphoris. 29. dicit Hippoc. *Cum morbi incheoant &c.* Gal. *in comm. iuquit id fieri ut plurimum phlobotomia nonnunquam & pharmacia : Si dixeris, quòd* Gal. *dicens nonnunquam intelligit de materia turgente, contra,* Gal. *ibidem ait id fieri, ut minorem factam materiam natura poßit residuum, & melius, atque facilius coquere, quare de materia coquenda loquitur, qualis non est turgens.* Respondeo, *atque pro responsione prius est adnotandum, quòd morbus necessariò aut iam factus est, aut futurus, aut partim factus, partim futurus, qui est in generatione, quòd est millies à* Gal. *dictũ, factus unum solũ indicat, nempè, ut remoueatur, futurus etiã unum indicat, ut pote quod remoueatur, quod uerò est in generatione duo indicat, ut quod factum est, remoueatur, & quod futurum prohibeatur, ne fiat, quod quidem factum est, remouetur uel alterando exempli gratia cũ contrarijs si mala sit temperatura facta, uel uacuando contentum in parte affecta, si morbus sit cum materia uel humore morbum procreante, prohibetur autem futurum causam ammouendo, quæ uel alterare, uel malam temperiem gignere potest, uel efficere, ut*

humor ad partem affectam defluat in principio, scilicet inflammationis: his autem remedijs ad locum materiæ fluxus adhibetur, uel membrum suscipiens roborando, & ab eo materiam repellendo, si totum corpus non sit plenum, atque id prohibeat, aut ducendo materiam ad alia loca uel contraria, quod fit reuulsione, uel ad proxima, quod fit deriuatione: proinde materia actu morbum faciens sui indicat ablationem, quæ uerò non actu facit, sed est factura indicat retractionem esse faciendam, ut impediatur materiæ fluxus, atque morbi augumentum, uel repellendo, cũ materia est pauca, & totum repletum non est, uel corpore repleto reuellendo, & deriuando, ac materiam uacuando saltim secundum partem, qua quidem uacuatione natura fiet potentior supra residuum, & etiam super id, quod continetur in loco, quod sanè melius deinde natura concoquet, atque hæc uacuatio uenæ potissimum sectione fieri debet, quæ tutißima est ut Gal. testatur 2. de uict. acut. 11. qua semper utendum est, sed nonnunquàm fieri non potest, aut quia humor fluens non est sanguini permixtus, quare non uacuaretur secta uena, & uirtus imbecilla redderetur, aut quoniam in loco, ad quem retrahi debet, non est uena, quæ secari posßit, ut in pleuritide dolore descendente, aut quia ætas non consentit, ut ante 14. annum, quibus quidem casibus ad prohibendum morbi augumentum pharmacum administramus, ut iubet Hippocr. *loco citato, dolore descendente in pleuritide, necnon & 4. de uict. acut. 3. & 6. de compos. secundum loca in*

cap.de angina,& 4.meth.6.in magnis uulneribus,& primo de compos.secundum loca cap. de alopetia docet nos facere Gal.*cum ob aliq̃ dictarum causarũ nõ adest occasio mittendi sanguinis, in qua quidem euacuatione licet fortè subsequuturum sit aliquod nocumentum, maius tamen erit iuuamentum prohibendo ægritudinis augumentum,quare coacti pharmacia facimus euacuationem:& ob id dicit* Gal.2.Apho.29. *circa initia morborum,in quibus speratur ægrum cõ ualiturum, tentandum est maiora afferre remedia, sunt autem hæc uenæ sectio, nonnunquam & purgatio,ex eo loquendi modo innuens,quòd coacti purgamus in principio,siquidem uenæ sectio commode à nobis tunc fieri non potest.* Dico itaque quòd Hippocr. *hoc Aphorismo uult materiam actu facientem morbum non esse in principio uacuandam, nisi turgeat, quæ uerò non actu facit morbum,sed factura est, nisi euacuetur,potest in principio, ut uoluerunt* Hippoc. & Gal.*loc is citatis,pharmaco quoque uacuari, cum prohibetur uenæ sectio, uti supra dictum est:* Vnde *cum* Hippo. *ait 4.de uict.acut.22.[quicunq; ea, quæ inflammantur, statim inter morborum initia medicamento soluere conantur,ii non solum ab intensa, inflammataq; parte nihil adimunt,cum non cedat,obsequaturq;,quæ adhuc cruda est affectio]clarum est ex loquendi modo eius,quòd loquitur de eo, quod factũ est:* Ad Gal.*autem* 2.Aphor.29.*dici potest,quòd loquitur etiam de uacuatione materiæ,quæ factura est ægritudinem, ideo uerba ea profert, quæ superius*

ſunt enarrata: Vel ſi loquatur de materia turgente, cum inquit, nonnunquàm uerò & purgatio, dico, quòd materia turgens talis eſt, quoniam nimis eſt moleſta partibus, quæ irritatæ illam non admittunt, ſed cum aliqua pars huiuſce materiæ erit uacuata, defectu quantitatis non ita moleſta erit, quare poterit in parte quapiam ignobiliori quieſcere, atque à natura concoqui; hoc igitur pactò licet hæc materia dum turget, non egeat coctione, posſitq́; in principio uacuari, ſi tota non uacuabitur, reſiduum quieſcẽs à concotrice uirtute concoqui poterit. Ad eam uerò authoritatem ex libello quos & quando &c. nonnulli dicunt literam eſſe corruptam, & non debet legi, inter, ſed, ante initia morbi: unde uult Gal. quòd in præſeruando ante principium ægritudinis tenues, & aquoſi humores ſint uacuandi, ſiquidem facile attrahũtur, craſſi autem, & tenaces non ſunt uacuandi, ſiquidem ut Gal. etiam teſtatur. 4. de tuend. ſanit. neque ipſi uacuarentur, neque ſinerent alios euacuari. His itaque ſtantibus Gal. eo in loco non de ægris, ſed de ſanis loquebatur, quod eò maxime uidetur perſuaderi, quoniam inferius eodem libro Gal. ponens huiuſce Aphoriſmi ſententiam expreſſe dicit, quòd in principio morbi ſolum eſt uacuandum ante coctionem, cum eſt materia concitata, quam ait inter principia morbi ab uno loco ad alium cenfluere, qui uerò in parte aliqua corporis conſiderunt (ſubdit) neque ullo alio auxilio, neque medicamento prius mouendi ſunt, quàm cocti fuerint, & adducit rationes, quas etiam hoc com. ponit

Gal.item adducit sententiam quoque Aphorismi 24. primæ huius part. quòd in acutis rarò inter initia purgamus,propterea quòd non nisi materia turgeat, neque semper etiam cum turget,purgamus, quoniam oportet corpus paratum esse. At si litera non est corrupta,altero duorum modorum ad difficultatem respondendum esse puto,imprimis,quòd Gal.non loquitur de omnibus tenuibus,sed de serosis (ubi enim dicit aquosos, debet dicere serosos, ut patet in litera græca)sunt autem serosi humores tenuissimi, ut Gal. asserit 5.de us.part.6.quare hi humores cum nõ sint cum aliis permixti,ut expectanda sit coctio, ita uacuari debent: ideo dicit in principio ante coctionem euacuandos esse: Vel dicamus,quòd uult eos uacuari non medicamento educente,per secessum, sed cum pro uocantibus urinam, quam profectò uacuationem nos concedimus in principio iuxta Gal.sentētiam 11.metho.med. Secundo dico, quòd uoluit dicere Gal. quòd tales humores sunt in principio uacuandi non absolute,sed cum conuenit eos turgere,quod quidem non cõtingit pituitosis,& atrabilariis humoribus, tales nãque in principio uacuantur,ut tenues,siquidem crassi nunquàm turgentes sunt, quare in his coctio semper expectanda est,in illis uerò non semper: Ex dictis quinetiam licet pateat falsitas eorum, qui sustinent hunc Aphorismum intelligendum esse de euacuatione eradicatiua, & cum datur pharmacum in dosi complecta, posse tamen dari in dosi incomplecta ad minorandam materiam,contra eos tamen adduci po-

test, q̄ si esset, ut hi asserunt, Hippocr. loqueretur hic de quantitate euacuationis, cum tamen dictum sit, q̄ solum de tempore loquitur, in tertio autem, & sequẽti de quantitate sermonem facit, atque in Aphorismo sequenti manifestum erit, quòd dici non potest ipsum in hoc de quantitate loquutum esse: item medicina in dosi incomplecta, aut mouet, & educit conuenienter, atque hoc pactò complecta est, aut mouet, & non conuenienter educit, & hoc est ualde in acutis obnoxium, quandoquidem materia agitatur, neq; sufficienter euacuatur, ut 2. de uict. acut. 11. Gal. testatur, ex illa autem agitatione impeditur coctio, quæ indiget quiete, ut 4. de uic. acut. 44. declarat Gal. etenim purgationes (ait ipse) sunt contrariæ coctionibus, siquidẽ corpus uehementer mouentes frangunt.

APHORISMVS XXIII.

DEiectiones nõ multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deiiciantur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant: atque ubi usq; ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger posſit tolerare.

Cum ex quatuor considerandis in euacuatione, de quibus habet Hippocr. 6. Epid. sect. 2. 33. ubi dicit transitus aperiri, ut nares, & alia, quibus opus est, et ut conuenit, & qualia, & ubi, & quando, & quantũ

oportet

oportet,ut sudores,& alia planè omnia, hoc Apho*rismo loquatur* Hippoc. *de quantitate euacuationis dat regulam,uel certum iudicium quantitatis humo ris uacuandi,& imprimis ait.*[Deiectiones non mul *titudine sunt æstimãdæ.*] Pro *quibus quidem uerbis est aduertendum , quòd ubi latine dicit æstimare in* Græco *ait* τεκμαίρεσαι,*hoc est certè cognoscere,*Gal. *enim.*3.*prog.*44.*ponens differẽtiam inter* τεκμηριον, & σημεῖον *dicebat,quòd* τεκμήριον *est signum certũ necessariò consequẽs,& perpetuò,uel assidue,*σημεῖον *uerò non est necessariò consequens,sed ut plurimum, quare uerbum id* τεκμαίρεσαι *est certe æstimare, uel cognoscere : uult itaque* Hippoc.*quòd quantitas humoris uacuandi non possit haberi certa cognitione ex multitudine deiectionum , uidens nanque hominẽ plectoricum iudicabis , quòd indiget non parua , sed magna uacuatione,sed illud non est certum signum , quòd debeas tantum,uel tantum euacuare , sed quantitas uacuationis metiri debet iuxta uirtutis tolerãtiam ut* 9.*meth.*10.*sentit* Gal. Proinde *in hoc com. ait ipse,quòd siue à natura , siue à nobis fiat euacuatio,oportet omnino, ut metiatur,quantum sit uacuandum,idem enim iudicium est de quantitate,ac qualitate, ergò ut qualitas , ita & quantitas conueniens est eligenda; uerum dicit* Gal.*indicia qualitatis diximus in expositione secundi* Aphorismi,*ubi declarauimus ex intentione* Gal.4.*de tuend. sanit. signa ex colore corporis esse certa , diximusq́; adhuc de alijs signis certis,quæ circa ea dicenda erant: intelligendũ*

est itaque, quòd habemus indicia certa qualitatis humoris uacuandi, quantitatis autem nullum signum certum habemus: & propterea Hippoc. *dedit nobis uiã iudicandi de eadem quantitate, nempè ex tolerantiæ facilitate, quandoquidem si humor excedens uacuetur, necesse est ægrum fieri seipso leuiorem, & melius tolerare, si uerò excernantur ea, quæ sunt secundum naturam, ægri uires debilitantur, & dissoluũtur: Quare non oportet attendere propriam phantasiam quantitatis eorum, quæ euacuantur, sed duo sunt attendenda, de quibus* Hippo. *hunc in modum dicit [Sed si talia deiciant, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant.]* Clare autem ex dictis colligitur cõtra glosantes præcedentem Aphorismum uolentes, quòd in eo Hippoc. loquatur de euacuatione eradicatiua. Proinde ex dictis subdit Hipp. scribens [*Atq; ubi usque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger poßit tolerare.*] *Gal. in com. ait, q, rectè dictum est ab eo, sed quia prætermisit in quibus dispositionibus expedit ducere usque ad animi defectum, nos dicemus, quæ inuenimus ratione, atq; experientia; sed prius distinguendum est, ut de qua defectione intelligat* Hipp. *agnoscamus. Est autem aduertendum, quòd ut declarat Gal.* 12. *met.* 5. *syncope est præceps uirium lapsus, lipopsychia autem est defectus animositatis, non quòd uires concidant, sed cũ huiusmodi lapsus uirium pluribus de causis contingere poßit, ait Gal. quòd non quælibet defectio animi est mensura uacuationis, de qua hoc loco loquitur*

Hipp. sed ea sola, quæ est ex euacuatione: Vnde multi facile animo deiiciunt ex timore sectionis uenæ, multi ex mordicatione in ore uentriculi ex humoribus facta, qui uel prius fuerunt collecti, uel in usu remedij ad os uentriculi defluxerũt, multi etiam ægrotantes surgentes aliqua ex causa in animi defectionẽ solent incidere, quam ob causam aliquando ipsis accũbentibus uenam secamus: subdit deinde Gal. q. uacuatio usque ad animi defectum remedium est præstantissimum in tribus nempè in maximis inflammationibus, in febribus ardentibus, & uehementissimis doloribus, at hæc uacuatio facienda est integris uiribus: Vnde in febribus ardẽtibus talis missio sanguinis statim totius corporis habitum infrigidat, atq; febris iugulatur, plurimis etiam ex Gal. sententia citatur aluus, & sudores emanant, quorum quidam sanitati sunt restituti, quidam uero plurimum adiuti ammota ægritudinis uehementia: in maximis etiam doloribus (ait Gal.) nũquàm inueni maius remediũ, quàm usq; ad animi defectum uacuare, habita prius distinctione, an purgare oporteat, an uerò sanguinem mittere usq; ad animi defectum, ut ostensum est in lib. de uenæ sectione, quo quidem loco Gal. sex à medico consideranda proponit, primo quidem quæ dispositiones absolutè egeant euacuatione, secundo quæ per uenæ sectionem, & quæ minimè, tertium autem est, qui possint ferre uenæ sectionem, & qui non, multi enim indigentes uenæ sectionem, eam ferre non possunt, aut ætate, aut tẽpore anni, aut regione, aut malitia oris

uentriculi, aut habitu totius corporis, quæ omnia ea impediunt, quartum, quo tempore facienda sit phlebotomia, quintum quæ uenæ secandæ in diuersis dispositionibus, sextum & ultimum qua mensura, & an semel sit uacuandum, an pluribus uicibus, & an usq; ad syncopim. Est autem aduertendum non esse Gal. sententiam, quòd distinguendum sit, an facienda sit purgatio usq; ad animi defectum, quoniam non concederet Gal. talem de industria euacuationem, nam in eo de uenæ sect. ait ipse quòd nihil æque facit medici nam in agendo coniecturalem, ut quantitas cuiusq; remedij, frequenter enim habito qualis potus & cibus sit dandus, & quo tempore, quantus sit dādus certò haud nouimus: idem usu uenit in medicinis purgātibus, habito nanque quale medicamentum purgatorium dandum, nescimus, quantum præberi debeat, atque talis exhibitio corrigi postea nequit, nam quod semel in uentrem deuoratum est medicamentum, quo minus omne deuoratum sit, fieri non potest, neq; possibile est, ubi plusquàm conueniat, iam purgetur homo, partem oblati auferre, at in sanguinis mißione summum id bonum est, euacuationem dum uoles posse sistere, ac rursum quo uideatur tempore fluere sinere, quo ad usq; recte habere appareat: idem quoq; sentit. 2. de uict. acut. com. xi. inquiens, sectionem uenæ carere periculo, purgationem uerò periculosam esse: quare non conuenit purgare de industria ad animi usq; defectum, uti dictum est: nec non idem habent Hipp. & Gal. 4. de uict. acut. 74. de sanguinis mißio

ne usque ad animi defectum in pleuresi, ubi magnus est dolor lateris, quod idem sentit Gal. in lib. de sect. uenæ, & .9. meth. 4. & .5. in febribus ardentibus, ubi præcipit in synochis, quæ fiunt ex obstructione, & abundantia sanguinis citra putredinem sanguinis missionem usq; ad animi defectum, priusquàm putredinem contrahant, si uirtus, & ætas permittit, corpus enim calidum, & humidum magis, quàm par sit, cum imputrescibile diu manere non poßit, nisi refrigeratum sit, atq; uentilatum, refrigeratione, uentilationeq; indiget, cum transpiratio, & uentilatio impediatur ex obstructione, quam facit abundantia sanguinis & calida intemperies ex calore febris orta; utrunq; autem illorum facit mißio sanguinis usque ad animi defectum de industria, qua auferendo sanguinis abundantiam redditur corpori transpiratio, atq; uentilatio: item uacuato sanguine usq; ad animi defectum celerrime corpus refrigeratum in contrarium agitur statum, quo nihil iucundius, & utilius tũ ægris, tùm etiam naturæ animal gubernanti reperitur, q. si medicus hoc spreto remedio ex Gal. sententia alia remedia tentauerit, præter quòd continget ægros aut suffocari, aut omnino syncope periclitari, nisi eos liberet, aut uirium robur, aut plurimus sudor, aut largum sanguinis profluuium, incidet in remediorum ambiguitatem adhibendorum, nam cum abundãtia desideret emitti, calor uerò refrigerari, si refrigerantia adhibere uoluerit, ut calorem adimat, intra corpus abundantiam detinebit, si uerò abundantiam

emittere uel his, quæ educant per cutem rarefaciendo, uel medicamentis purgantibus, cum hæc omnia calida sint, ut abundantiam minuent, ita febrem augebunt: atque hoc contingit his, qui nimium sanguinis mißionem uerentur, ut Erasistratus. *Sed contra* Hippoc. *&* Gal. *sententiam instat* Auer. 7. colli. 8. *cũ ars imitetur naturam, quæ nunquàm in probatis crisibus uacuat sanguinem usque ad animi defectum, ergò nec medicus idem præstare debet.* Responderi *potest, q̃ falsum est naturam recte operantem non uacuare usque ad animi defectum:* Auic. *nanque 17. tertii cap. 2. inquit, quòd ubi sanguis defluxerit per hæmorroidas, non est desinendus priusquàm debilitetur, & æger animo deficiat.* Respondeo *quoq; secundo falsum esse, quod* Auer. *innuit, omnia, quæ fiunt à medico, à natura etiam præstari, siquidem* Gal. *lib. de cõstit. art. 12. ait, quòd alia naturæ, alia medicis negata sunt, naturæ est impoßibile os fractum, ita ut partes aberrent à sede nati, ita & membrum distortũ corrigere, & confirmare, idem dicendum est de mẽbro luxato, medicus autem ea præstare potest, natura etiam cauum ulcus carne replere ualet, sed medicus non potest, sed naturæ famulatur: quare etiam quòd natura non uacuaret usque ad animi defectum, potest tamen id facere medicus, etenim licet uerum sit medicum imitari naturam recte operantẽ, non tamen sequitur, ergò nil potest medicus efficere, quod à natura non fiat.* Secundo *instat* Auer. *Euacuatio quatenus est euacuatio, debet duntaxat sanguinem si-*

perfluũ ammouere,nõ autẽ quod naturale eſt,ſed phlo botomia uſq; ad animi defectũ nõ ſolũ ſuperfluum ua cuat,ſed & naturalẽ ſanguinẽ,igitur naturalẽ ſangui nẽ per ſe lædit, ſi autẽ infrigidat,id eſt per accidẽs, huiuſmodi autẽ medicinæ accidentales, & periculoſæ ſunt omittendæ,ergò & phlobotomia,minusq; malũ eſt,ut aliquid extraneæ caliditatis relinquatur, quã quòd ſanguis naturalis minuatur. Reſpondeo, quòd *medicinæ per ſe lædentes, iuuantes autem per accidens ſunt omittendæ, ſi iuuamentum non ſit maius nocumento,uel ſi alia ratione per ſe conſequi poſſumus eandem uel maiorem ſine noxa utilitatem, ſed quia nulla alia curandi ratio tutior eſt, ideo non debet medicus timere aliquantulum ſanguinem naturalem minuere,ut tot habeat utilitates, quemadmodũ dictum eſt,poterit enim deinceps,quod ſupereſt, naturali ſanguini reſtituere.*Tertio *inſtat adhuc* Auer. *humores ſaltim aliqui ſunt parati putreſcere, qui facilius putreſcent debilitato calore,quo debilitato non aderit,quod errorem corrigat.* Dicendum eſt, quòd *potius continget oppoſitum, cum animanti reſtituatur tranſpiratio, & uentilatio: & hæc eſt ratio prohibendi putredinem, ut in exterioribus quotidie uidemus,quæ uentilatione, refrigerationeq; conſeruantur,nec uirtus ita debilitatur,quòd ſubleuari non poſſit.* Quarto *adhuc obſtat* Auer. *inquiens, indicia, quibus cognoſcimus febrem hanc eſſe ſine putredine, ſunt incerta, periculum autem eſt,dicit quoque* Gal. *xi. meth.14.cum humores contraxerint putredinem*

eam facere phlobotomiam, ergò hæc euacuatio periculosa est. Respondetur*, quòd talia signa sunt certa, ut habet* Gal. 9. metho. 3 *. propè finem, & enim uult ipse synochũ cum putredine distingui à synocho sine putredine, siquidem in synocho cum putredine in pulsu, & urina signa putredinis existunt, in altero uerò synocho dicta signa non reperiuntur: item qualitas caloris in eo cum putredine magis est ingrata, in altero uerò mitior.* Gentilis *quoque aduersus hanc* Gal. *sententiã oppugnare contẽdit hac ratione, nam uirtus est maxime consideranda, ergò melius est partiri sanguinis mißionem, quàm usque ad animi defectionem ægrum deducere.* Dico *quòd non facit* Gal. *hanc euacuationem, nisi uirtus sit ualidißima, ferreq; poßit, ut hoc loco testatur* Gal. *&* 9. *met.* 4. *& cap. x. eiusdem dicens, quòd ducenda est euacuatio ad animi defectionem, quæ recuperari poßit, quòd si uirtus tantam ferre non posset euacuationem, iubet* Gal. 4. *de tuend. san. & lib. de sect. uenæ, quòd sanguinis mißio diuidatur, & qui sanguis uirtute ualida unica uice mittendus esset, pluribus mittatur uicibus: & ob id* Gentilis *nil habet contra* Gal. *neque* Medici *nostri temporis, qui talem uerentur facere phlobotomiam, et enim signa distinguentia synochũ sine putredine ab eo cum putredine se posse cognoscere non confidunt:* Quare *eo casu timent incommoda, quæ ex intempestiua uenæ sectione consequuntur, de quibus habet* Gal. 9. *meth. x.* Proinde *uidetur esse contradictio in dictis* Gal. *siquidem loco præcitato cap. 4. ait ipse, quòd in seruo ha*

bente manifesta putredinis inditia sanguinem misit usque ad animi defectum, in x. autem meth. 14. idem protulit, quòd in his non mittẽdus sanguis tantus, quãtus abundantia sanguinis expostulat, sed aliquid dimittendum, ne cogamur intempestiue, & ultra, quàm par est, cibare, quoniam febris non eget nutrimento, si uerò omittimus cibum, uires non sufficiunt. Huic con*tradictioni satisfacere possumus*, quòd Gal. non dicit *de seruo, ut de domino*, quòd *de industria sanguinem miserit usque ad animi defectum: quare ille forte incidit in syncopim citius, quàm debuerat ex euacuatione*: Dici etiam potest, quòd uult Gal. xi. meth. 14. *ubi sit notabilis putredo, non facienda ea est euacuatio, quæ fieri potest, si parua putredo existat*. Occu*rit & aliud dubium circa* Aphorismum *præsentem*, *nam* Gal. *primo de art. curat. ad* Glau. *de cur. feb. contin. cum acci. inquit, quòd ubi uehemens dolor, & intensus, quo uirtus debilitatur, non facienda est copiosa euacuatio, non ergò in uehementibus doloribus mittendus est sanguis usque ad animi defectum*: Re*spondendum est, quòd ut habet ipse* 2. *de lo. affect*. 5. *diuersi sunt modi doloris, ex quibus aliqui fiunt multitudine sanguinis, & humorum partes ipsas erodentium, & his breuiter mißio sanguinis usque ad animi defectum leuat omnes dolores à materia genitos, quæ uenæ sectione uacuatur: at in doloribus, in quibus materia dolorem efficiens uacuari non potest, cauendum est à copiosa uacuatione, ut idem testatur primo de art. cur. ad* Glau.

APHORISMVS XXIIII.

IN acutis pasſionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus uti, et hoc cum præmeditatione faciendum.

Gal. in commenti huius initio ſimul continuans, & ſententiam ponēs Aphoriſmi *dicit, Quoniā* Hipp. *dixerat, concocta medicari, & mouere non cruda, niſi turgeant, plurima uerò non turgent, in hoc* Aphoriſmo *docet, quòd ſolum in principio acutorum non ſine utilitate purgare contingit, nam in longis coctionem ſemper expectare oportet, in acutis autem à principio quoque poſſumus medicamentis purgantibus uti, cùm ſcilicet turgent. Scribit igitur* Hippo. *hunc in modum.* [*In acutis paſſionibus raro, & in principijs medicinis purgantibus uti.*] *Aduertendum eſt, quòd medicamentum purgans dupliciter capitur, ut habet* Gal. *5. de ſimpl. med. 20. altero quidem modo ſecundum commune ſignificatum, quodcunque nanque expurgans excrementa animalis quouis modo dicitur purgans medicamentum ſeu per nares, ſeu per os, ſeu per quid aliud tale, altero autem modo per excellentiam, de eo ſcilicet, ſiue de his ſolum medicinis dicitur, quæ aut per uomitum, aut per uentris deiectionem purgant, quo quidem ſignificato capitur præſenti hoc* Aphoriſmo. *Subdit deinde* Hippo. [*Et hoc cum præmeditatione faciendum.*] *Per hoc tria poſſu*

mus intelligere, unum quidem diligentem examinationem, alterum autem diligentem ægroti præparationem, & tertium rectè iudicij expectationem: modo (dicit Gal.*) uidetur recte illud adiecisse* Hipp. *siue per id uerbum unum aliquid istorum intelligat, siue omnia unico uocabulo comprœhendat ostendens quantum hasce uereatur purgationes, quoniam non sine maximo periculo in acutis potest medicus uti medicamento purgante, cuius rationem subdit* Gal. *quoniam omnia purgantia potestate sunt calida, & febris, ut febris non eget calidis & siccis, cum ipsa sit paßio calida et sicca, sed frigidis atque humidis: quod quidem repetit* Gal. *& 9. meth. 14. et primo de uict. acut. 18. nec non superius comm. 16. & 2. huius 19. inquiens, acuti rarò sunt sine febre, quare ratione febris non purgamus, quoniam certò scimus, quòd eius ratione purgatio nocebit, sed ob humores febrem efficientes: Quare medicus debet recte perpendere, an utilitas ex euacuatione malorũ humorum futura sit maior, quàm detrimentum: quod necessariò consequitur ex medicinis purgantibus aptis augere febrem, quæ calida est, & sicca:* Primùm dicit Gal. *considerandum est, an æger idoneus sit ad ipsas purgationes, nec nè, illi etenim nõ se habent idoneè, qui multa cruditate laborant, & cibos tenaces, ac crassos assumpserunt, nec non illia obtinent ualde extenta, uel inflata, uel supra modum calida, aut ignea, atque eodem loco est his aliqua uiscerum inflammatio: secundum oportet, ut humores non solum sint maximè parati fluxio*

ni,ideſt tenues,& ſine aliquo lentore,ſed & opus eſt, ut foramina,per quæ debet fieri euacuatio ſint aperta,& nullam habeant obſtructionem: Vnde Gal. *ait, cum ſumus aliquem purgaturi, corpora antea paramus,iuxta* Hipp. *ſententiam 2. Aph. 9. corpora cum quis purgare uoluerit,oportet fluida facere:* Verum *dicit* Gal. *cum in acutis materia turgente ſumus uſuri purgantibus medicamentis circa primum, uel non ultra ſecundum diem iuxta. 10. quartæ part. Apho. [Medicari in ualde acutis ſi materia turget,tardare enim malum eſt] non datur tempus, & facultas prædicta præparandi,niſi quis forte ante medicamẽtum arripiat occaſionem exhibendi melicratum, in quo decoctum ſit aut origanum,aut hyſopum,aut thimum,aut pulegium,aut quid tale habens uim craſſos humores extenuãdi.* Et *ideo uult* Hipp. *(dicit* Gal.*) quòd raró contingat nos circa principia acutorum uti purgantibus medicamentis, tùm quia raró humores in principiis turgent,tùm quia raró etiam ægri ſunt parati ad purgationes, tùm quoniam non facile morbus dat indutias,ut ægrum ex imparato paratũ ad purgationes efficiamus. Sed dices,uidetur, ꝙ in his acutis ad præparandos ægros ad purgationem melius eſſet dare oximel,quod non calefacit,& optime abſtergit,ac obſtructiones apperit, craſſaq; & glutinoſa diſſoluit,ea uerò,de quib. hic meminit* Gal. *licet omnia prædicta faciant, attamen calefaciunt, & febrem adaugent, ut teſtatur* Gal. *8. meth. 4.* Re*ſpondeo,* Gal. *nõ dat oximel in caſu,ſed ualidiora,pro*

pterea quòd necesſitas cogit, cum ægritudo non det induttas: quòd niſi cogeret necesſitas, oximel exhiberet, ut idem aſſerit. 4. de tuend. ſanit. & 8. metho. 4. dixerat nanq;. 5. meth. quòd in eis morbis à leuioribus eſt inchoandum, qui carent periculo, dantq; inducias, qui uerò ſunt periculoſi, neq; dāt indutias, à maioribus remediis inchoant Medici. Porrò *dubitaret adhuc quiſpiam, quoniã cum poßimus permiſcere infrigidantia, & humectantia cum ipſis purgantibus, ut iubet* Auer. *7. collig. ergò non imminet periculũ, de quo* Gal. *in com. dixit.* Huic *dicas uelim, quòd ut habet* Gal. *4. de ſimpl. med. 24. medicamenta attrahentia propter ſimilitudinem ſubſtantiæ, ut magnes ferrum, trahunt, non autem trahuntur, ſiquidem ſua caliditate ſunt ualidiora, cuius quidem caliditatis ratione attrahunt, & 2. de uict. acut. 12. dicit* Gal. *quòd cum purgantibus miſcenda ſunt, quæ boni ſint odoris, quæq; malitiam obtundere nata ſint, & operationem ipſorum non prohibeant: cum igitur frigida remittendo calorem prohibeant earum operationem, non ergò ſunt permiſcenda, quoniam cum hoc ꝙ prohibent operationem, non prohibent, quin medicamenta uenenoſitate ori uentriculi noceant.*

APHORISMVS XXV.

SI qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facile ferunt, ſi contra, difficulter.

Gal.in com. dicit clarum esse hunc Aphorismum *cõtineri in.2.huius,& in 2.&.3.4.part.nihilq; no ui afferre. Sed quoniã in hac libri parte loquebatur de purgationibus à medico factis, & iam commemo rarat omnes distinctiones necessarias, uoluit etiam hunc* Aphorismum *hoc loco repetere ut reuocaret ad memoriam,quæ in alia parte de spontinis euacua tionibus dixerat,ut sermo absolutus esset.* Est autẽ *aduertendum* Hippoc.*hic posuisse omnes regulas,seu conditiones,seu distinctiones purgationum,quæ fiũt à medico in uniuersali,non in particulari:* Vnde.4. Aph.4. *dicit* Hipp.*æstate purgandum per superius, hieme uerò per inferius, quod quidem dixit ipse ob* Aphorismum *uigesimum primum huiusce particulæ, qui hunc in modum scriptus est:* Quò *natura uer git,eò ducere per conuenientes regiones: pariter et alij* Aphorismi,*in quibus agit de particularibus pur gationibus ad hos primæ particulæ reducuntur, ex quibus omnium illorum reddendæ sunt rationes:* Et *hæc quo ad primæ* Aphorismorum *particulæ nostrã expositionem satis sint dicta,*Deo *auspice secundam aggrediamur.*

Finis primæ Aphorismorum *particulæ* Hippocra*tis: quod reliquum est ex hac interpretatione quàm citissime dabimus.*

ERRATA SIC BENIGNVS *corrigat Lector* .

Fol.3.facie.1.pro quodnam lege quidnam. Et paulò post pro agitare l.agitari fol.13.fa.2. pro Hipp.ordine.l. Hipp.libros ordine.fol. 16.fa.1. pro ac scientiæ.l.ac scientiam.fol.34.fa.2.pro derelinquit.l. delinquit.Et paulò infra pro & uti.l.& ea uti. fol.38.f. 2.pro si euacuabit id.l.si euacuabitur id.fol.41. fa.1. pro liuorem.l.liuidũ .fol.45.fa.1.prout pote balneũ. l.utpote est balneum.fo.47.fa.2.pro partis aleuiatur l.partis humoris,uirtus aleuiatur. fol.52. fa. 2. Dele hæc uerba, uictum tenuissimum in extremo conueni re,si uerò non ita ualida sit uirtus.fol 54.fa.1. pro dixerit tenui.l.dixerit de tenui: Et paulò post pro nam Gal.l.nam ex Gal.fol.55.fa.1.pro occupetur, quæ.l. occupetur,ipsa enim.fol.91 fa.2.pro qui calor in prima.l.calor,qui in prima.fol.103.fa.1.dele illud, loqui.fol.114.fa.1.pro portendentibus adde portendẽtibus appareant.fol.117.fa.1.pro autem adhuc euacuet.l.quæ tamẽ adhuc euacuat.fol.119.fa.2. pro pas siones diuisam.l.portiones diuisam.fol.131.pro modum ob tinet.l.motum obtinet.fol.154. fa.2. pro remoueatur.l.remouens.fol.155.fa.1. pro cibi debetis l.cibi dabis.fol.156.fa.1.pro eum sicco humido. l. eũ siccum humido:Et inferius pro & frigidius.l.& frigidus:Et ibidẽ fa.2.pro abbreuiet.l.abbreuiat. fol.159. fa.1.pro & suas.l. & scias.fol.162. fa.1. pro citius imbecillitate.l.citius enim imbecillitate: Et paulò post pro res itaq; l.res utiq;.fol.165.fa.1.pro quæ non.l. quæq; non.fol.173.fa.1. pro eo nutriat l.eo nutriatur fo l.175.fa.1.pro naturalibus calor.l. naturalis calor. fol.176.fa.1.pro agitare.l.agitari.fol.181.fa.1. pro pas si,causæ.l.passi,& causę.

